

Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger (editörler)

Demokrasi için Eğitim

Öğretmenler için Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimiyle ilgili materyaller

Publishing
Editions

Demokrasi için Eğitim

**Öğretmenler için Demokratik Vatandaşlık ve
İnsan Hakları Eğitimiyle ilgili materyaller**

Editörler: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger

Yazarlar: Rolf Gollob, Peter Krapf, Ólöf Ólafsdóttir, Wiltrud Weidinger

DVE/İHE I-VI. Ciltleri

Cilt I

**Okul uygulamasında Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi
Öğretim dizileri, Kavramları, yöntemleri ve Modelleri**

Avrupa Konseyi yayınıdır.

Bu yayında ifade edilen düşünceler yazarların sorumluluğundadır ve mutlaka Avrupa Konseyi'nin resmi politikasını yansıtmak zorunda değildir.

Her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, İletişim Müdürlüğü Kamu Bilgilendirme Bölümünün (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int) önceden yazılı izni alınmaksızın, fotokopi, kayıt veya herhangi bir bilgi saklama veya edinme sistemi dahil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, İnternet, vb.) veya mekanik yoldan ya da herhangi bir araçla veya herhangi bir biçimde tercüme edilemez, çoğaltılamaz veya aktarılamaz.

Bu cildin oluşturulması, tasarlanması ve düzenlenmesi Zürih Öğretmen Eğitimi Üniversitesi (Pädagogische Hochschule Zürich) IPE (Uluslararası Eğitim Projeleri; www.phzh.ch/ipe) tarafından koordine edilecektir.

Bu yayın İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı (SDC) ile birlikte ortak finanse edilmektedir.

pädagogische hochschule zürich

International Projects In Education
www.phzh.ch/ipe

Schweizerische Eidgenossenschaft

Confédération suisse

Confederazione Svizzera

Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Resimler: Peti Wiskemann

Kapak: Peti Wiskemann

Mizenpaj: Jouve, Paris

Avrupa Konseyi yayınıdır.
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-6920-4
© Avrupa Konseyi, Aralık 2010
Belçika'da basılmıştır.

Katkıda Bulunanlar

Emir Adzović – Bosna Hersek

Laura Loder-Büchel – İsviçre

Beatrice Bürgler-Hochuli – İsviçre

Sarah Keating-Chetwynd – Avrupa Konseyi

Sabrina Marruncheddu Krause – İsviçre

Svetlana Poznyak – Ukrayna

Arber Salihu – Kosovo¹

Felisa Tibbitts – Amerika Birleşik Devletleri

¹ Bu metindeki Kosova'ya dair tüm atıflardan, ister bölgeye, ister kurumlara isterse de toplumlara yapılınsın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 nolu Kararına uygun şekilde ve Kosova'nın statüsüne halel getirmeksizin anlam çıkarılacaktır.

İçindekiler

Giriş	9
1. Bu El Kitabının Amacı	9
2. DVE/İHE'nin Bir Özeti.....	9
Bölüm 1 - Demokrasi ve İnsan Haklarını Anlama	11
Ünite 1 Kavramların Anlamları	13
1. Siyaset, Demokrasi ve Okulların Demokratik Yönetişi	13
2. Çocuk Hakları ve Eğitim Hakkı	19
Ünite 2 Aktif Vatandaşlık kavramının anahtarı	23
1. Geleneksel vatandaşlık modelini ile ilgili zorluklar	23
2. Siyasi Kültür.....	26
Ünite 3 Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi	29
1. DVE/İHE'nin Üç Boyutu	29
2. İHE ve Bunun DVE İle Bağlantısı	32
3. DVE/İHE'deki Yeterlilikler	34
4. "Dünyayı Zihinlerimizde Yaratıyoruz": DVE/İHE'de Yapılandırmacı Eğitim	38
5. DVE/İHE Öğretmenlerinin Mesleki Etikleri: Üç İlke	40
6. DVE/İHE'de Kilit Kavramlar.....	42
7. Uygulanan Yöntem Mesajı Taşır: DVE/İHE'de Görev Tabanlı Öğrenme.....	46
8. Eğitime Yönelik İnsan Hakları Odaklı Yaklaşım.....	49
Ünite 4 Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi - Avrupa Konseyi Yaklaşımının Kısa bir Tarihi	51
1. Tarihçe.....	51
2. DVE/İHE Projesinin Sonuçları.....	51
3. Uygulama Belgeleri.....	53
Bölüm 2	55
Ünite 1 Öğretim ve Öğrenim Koşulları	57
1. Giriş	57
2. Öğretim ve Öğrenim Koşullarına İlişkin Görev ve Kilit Sorular	57
Çalışma Dosyası 1: Öğrencilerin Becerileri ve Bilgileri Nasıl Hesaba Katılır.....	59
Çalışma Dosyası 2: Kendi Öğretim Becerilerimi ve Bilgilerimi Nasıl Hesaba Katabilirim	60
Çalışma Dosyası 3: Genel Öğretim ve Öğrenim Koşullarının Dikkate Alınması	61
Çalışma Dosyası 4: Öğrencilere Karşı Temel Tutumlarım Nelerdir?	62
Çalışma Dosyası 5: Demokratik Bakış Açısına Göre Disiplin ve Düzenin Yeniden Gözden Geçirilmesi	63

Çalışma Dosyası 6: Demokratik Bakış Açısına Göre Öğretmenin Rolünün Yeniden Gözden Geçirilmesi	64
Çalışma Dosyası 7: Sınıfta Demokratik Bir Ortam Nasıl Oluşturulur	65
Çalışma Dosyası 8: Okul Demokratik Bir Topluluk Haline Nasıl Getirilir	66
Ünite 2 Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi.....	67
1. Giriş.....	67
2. Hedeflerin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesine İlişkin Görev ve Kilit Sorular	67
Çalışma Dosyası 1: Öğrencilerin DVE/İHE Yeterlilikleri	69
Çalışma Dosyası 2: DVE/İHE’de Kullanılan İki Materyal Kategorisi.....	71
Çalışma Dosyası 3: DVE/İHE’de Materyallerinin Seçimi ve Kullanımı.....	73
Ünite 3 Siyasetin Kavranması	75
1. Giriş: Öğrenciler Ne Öğrenmelidir?.....	75
2. Siyaseti Kavrama Görevi ve Buna İlişkin Kilit Sorular	75
Çalışma Dosyası 1: DVE/İHE Sınıflarımda Siyasete Nasıl Yönelebilirim?	77
Çalışma Dosyası 2: Siyasi Meseleleri Yargılamada Öğrencilerime Nasıl Yardımcı Olabilirim?.....	80
Ünite 4 Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi	83
1. Giriş.....	83
2. Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesine Yönelik Görev ve Kilit Sorular	83
Çalışma Dosyası 1: Öğrenme Sürecindeki Üç Safha	85
Çalışma Dosyası 2: Neden Tebeşir ve Anlatım Yeterli Değil ve Neden “Öğretilmiş ≠ Öğrenilmiş” ve “Öğrenilmiş ≠ Gerçek Yaşamda Uygulanmış”	89
Çalışma Dosyası 3: Uygun Öğretim ve Öğrenim Biçimlerinin Seçilmesi	91
Çalışma Dosyası 4: Beş Temel Öğretim ve Öğrenim Biçimi.....	92
Ünite 5 Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi.....	95
2. Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesine İlişkin Görev ve Kilit Sorular.....	96
Çalışma Dosyası 1: Değerlendirmenin Farklı Boyutları	97
Çalışma Dosyası 2: Değerlendirme Perspektifleri.....	99
Çalışma Dosyası 3: Değerlendirme Perspektifleri ve Biçimleri.....	100
Çalışma Dosyası 4: Referans Standartları	103
Çalışma Dosyası 5: Öğrencilerin Değerlendirilmesi –Değerlendirmenin Benlik Kavramı Üzerindeki Etkisi.....	104
Çalışma Dosyası 6: Kontrol Listesi “Öğrencilerimi Nasıl Değerlendiririm?”	105
Çalışma Dosyası 7: Öğretmenlerin Değerlendirilmesi	106
Çalışma Dosyası 8: Öğretmenlerin Kendi Kendini Değerlendirmesi.....	107
Çalışma Dosyası 9: Gazete, Kayıt Defteri ve Portfolyolarla Çalışma.....	109
Çalışma Dosyası 10: İşbirlikçi Öğretim ve Akran Dönütü.....	110
Çalışma Dosyası 11: Okullardaki DVE/İHE’nin Değerlendirilmesi.....	112

Çalışma Dosyası 12: Bir Okulda DVE/İHE'ye İlişkin Kalite Göstergeleri.....	113
Çalışma Dosyası 13: DVE/İHE'nin Değerlendirilmesine Yönelik Genel İlkeler	114
Çalışma Dosyası 14: Okulların Kendi Kendilerine Değerlendirmelerine Dair Kılavuz İlkeler	116
Çalışma Dosyası 15: Farklı Menfaat Sahiplerinin Bir Okuldaki DVE/İHE Değerlendirmesine Dahil Edilmesi.....	117
Çalışma Dosyası 16: Bir Okuldaki Yönetişim ve Yönetim.....	118
Çalışma Dosyası 17: Demokratik Okul Yönetişimine Odaklanma	119
Çalışma Dosyası 18: DVE/İHE Değerlendirme Sonuçları Nasıl Analiz Edilecek ve Yorumlanacak.....	120
Bölüm 3 Demokrasi ve İnsan Haklarını Öğretmek ve Öğrenmek İçin Kullanılan Araçlar.....	121
Ünite 1 Öğretmenler İçin Araç Kutusu.....	123
1. Giriş.....	123
Araç 1: Görev Tabanlı Öğrenme	124
Araç 2: İşbirlikçi Öğrenme	125
Araç 3: DVE/İHE Sınıflarında Genel Oturuma Başkanlık Etme (Tartışma ve Eleştirel Düşünme)	126
Araç 4: Bir Uzmanla Röportaj- Nasıl Bilgi Toplamalı.....	130
Araç 5: Yeterlilik Odaklı Öğretim Hedeflerini Tanımlama	132
Ünite 2 Öğrenciler İçin Araç Kutusu	135
1. Giriş.....	135
Araç 1: Öğrencilerin Öğrenme Programlarını Planlamaları İçin Çalışma Sayfası.....	136
Araç 2: Öğrencilerin Kendi Öğrenmeleri Yansıtmaları İçin Çalışma Sayfası.....	137
Araç 3: Öğrencilerin Kendi Başarılarını Yansıtmaları İçin Çalışma Sayfası	138
Araç 4: Kütüphanede Araştırma Yapma	139
Araç 5: İnternette Araştırma Yapma	140
Araç 6: Röportaj veya anket yapma	141
Araç 7: Resimleri Yorumlama.....	143
Araç 8: Kavram Haritaları	145
Araç 9: Poster Oluşturma	146
Araç 10: Sergiler düzenleme	147
Araç 11: Sunumları Planlama ve Yapma	149
Araç 12: Tepegöz Saydamları ve Powerpoint Sunumu Hazırlama	151
Araç 13: Gazete makaleleri yazma.....	152
Araç 14: Performans Sergileme.....	153
Araç 15: Münazaralar Düzenleme.....	155

Giriş

1. Bu El Kitabının Amacı

Bu el kitabının amacı, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitiminde (DVE/İHE) öğretmenlere ve uygulayıcılara – öğretmen eğitimleri, okul müdürleri, müfettişler, kitap yazarları ve editörlere – destek olmaktır. Bu el kitabı, aşağıdaki sorular dahil olmak üzere, DVE ve İHE alanındaki temel sorulara değinmektedir:

- Vatandaşların topluma katılmaları için hangi vasıflara sahip olmaları gerekir?
- DVE/İHE'nin hedefleri nelerdir?
- DVE/İHE'nin temel ilkeleri nelerdir?
- BU DVE/İHE'nin özünü oluşturan temel kavramların anlamları nelerdir?
- Yapılandırmacı öğrenim kavramının DVE/İHE ile ne tür bir bağlantısı vardır?
- DVE/İHE neden tüm okul yaklaşımı üzerinde durmaktadır?
- Öğretmenler DVE/İHE'de öğrencilerinin öğrenme süreçlerini nasıl hazırlayabilir, destekleyebilir ve değerlendirebilirler?

Bu el kitabı, bu soruları kapsayan temel materyaller ve araçlar sunmaktadır. Bu kitap DVE/İHE'ye dair bilimsel bir eser olmadığından, kullanıcı, bölümleri ve materyalleri okuyup kullanmakta serbesttir.

Bu el kitabı, bu DVE/İHE basımındaki diğer beş el kitabından farklıdır. II-IV Ciltleri, genel olarak dört ders olarak tasarlanan, küçük projelere ve öğrenme dizilerine yönelik model açıklamalarını içermektedir. Dokuz kilit kavramdan oluşan set, ilköğretim düzeyinden alt ve üst ortaöğretim düzeyine kadar sarmal müfredat için bir çerçeve belirlemektedir. V. Cilt, anaokulundan alt ortaöğretim düzeyine kadar çocuk haklarına dair dokuz kısa projeye dair model açıklamaları sunmaktadır. VI. Cilt, interaktif ve görev-temelli öğrenim modellerini içermektedir.

Diğer yandan, bu el kitabının 1. Bölümü uygulayıcılar için faydalı ve anlamlı olan temel DVE/İHE ilkelerini özetlemektedir. 2. Bölüm, öğrencilerin yapılandırmacı öğreniminin tasarlanmasında, desteklenmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılacak el kitabı ilkeler ve araçlar sunmaktadır. 3. Bölüm ise DVE/İHE'ye dahil olan öğretmenler ve öğrenciler için araç kutuları sunmaktadır. Kullanıcı, bu kılavuz ilkeler ve araçların sadece DVE/İHE'ye değil, aynı zamanda genel olarak iyi bir eğitim için de destek olacağını görecektir.

2. DVE/İHE'nin Bir Özeti

Bu el kitabının başlığı olan "*Demokrasi için Eğitim*" ifadesinden anlaşılacağı üzere, DVE/İHE'nin amacı, genç vatandaşlar olarak öğrencilerin toplumlarında ve siyasi ortamlarında aktif bir rol oynamasını sağlamak ve onları bu yönde teşvik etmektir. Demokratik bir toplumda yer almak için, öğrencilerin tolerans ve sorumluluk gibi, bilgi ve anlayış, teknik ve metodik beceriler ile değerler ve tutumlar dahil olmak üzere bir dizi vasfını geliştirmiş olması gerekir.

“Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi, birbiriyle yakın ilişkilidir ve birbirini desteklemektedir. Bunlar, amaçlar ve uygulamalardan çok odak ve kapsam bakımından farklılık gösterir. Demokratik vatandaşlık eğitimi esasen toplumun yurttaşlık, siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel yönü ile ilişkili olarak demokratik hak ve sorumluluklarına ve aktif katılıma odaklanırken, insan hakları eğitimi insan hayatının her yönündeki insan hakları ve özgürlükleri kapsayan daha geniş bir spektrum ile ilgilidir.”² Bu nedenle, DVE genç vatandaşın toplumdaki rolüne odaklanırken, İHE ise “insan hakları gözlüğünden” bireye ve onun kimliğine, isteklerine ve ihtiyaçlarına, özgürlüklerine ve sorumluluklarına bakar.

² Bakanlar Komitesi'nin CM/REC(2010)7 nolu Tavsiyesi çerçevesinde benimsenen Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı (www.coe.int/educ).

DVE/İHE, öğrencilerin sadece insan haklarını bilmek ve anlamakla kalmayıp, aynı zamanda insan haklarının değerini bilip sınıfta aldıkları eğitim ve okul hayatında edindikleri uygulama deneyimi sayesinde bunları uygulamaya koymada kendine güvenmeleri gerektiğinde ısrar ederek onların genç vatandaşlar olarak aktif rolü üzerinde durmaktadır. Bu hususta, DVE/İHE, daha geleneksel olan ve sadece bilgi temelli bir vatandaşlık eğitimi konseptine göre bir adım daha ileri gitmektedir. DVE/İHE, öğrencilerin günlük yaşamdaki ilgi alanlarına ve deneyimlerine değer vererek, onlara uzmanlar olarak yaklaşmaktadır.

DVE/İHE, öğretim ve öğrenimde bütüncül bir yaklaşım benimsemektedir. DVE/İHE öğretmenin görevini üç ilke ile özetlemek mümkündür:

- demokrasi ve insan hakları “hakkında” öğretim;
- demokrasi ve insan hakları “için” öğretim;
- demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğretim.

2.1 Demokrasi ve İnsan Hakları “Hakkında” Öğretim

Öğrencilerin demokrasinin ne demek olduğunu, hangi insan haklarına sahip olduklarını, bunların hangi dokümanlarda yer aldığını ve bunların nasıl korunabileceğini ve uygulanabileceğini iyi bir şekilde anlamaları gerekir. Genç vatandaşlar, kendi ülkelerinin anayasasının bir siyasi sistem olarak nasıl işlediğini bilmeleri gerekir.

2.2 Demokrasi ve İnsan Hakları “İçin” Öğretim

Genç vatandaşların nasıl topluma katılacaklarını ve insan haklarını nasıl uygulamaya koyacaklarını öğrenmeleri gerekir: “Her neslin baskı yaratan zorluklarının ele alınması için demokratik değerler ve uygulamalar tekrar tekrar öğrenilmelidir. Toplumun tam ve aktif bir üyesi olmak için vatandaşlara kamu yararına birlikte çalışma, tüm düşüncelere, hatta muhalif düşüncelere bile saygı duyma, resmi siyasi süreçte yer alma ve demokrasi ve insan hakları alışkanlıklarını ve değerlerini günlük yaşamlarına ve faaliyetlerine katma imkânı verilmelidir. Sonuçta, vatandaşlar kendilerini topluma faydalı ve toplumda tanınan bireyler olarak görür duruma gelirler ve topluma katılabilir ve toplumda bir farklılık yaratabilirler.”³

2.3 Demokrasi ve İnsan Hakları “Yoluyla” Öğretim

Öğrenciler destekleyici bir öğrenme ortamına ihtiyaç duyar. Düşünce ve ifade özgürlüğü gibi insan haklarını uygulamaya geçirmelerini sağlayan öğretim ve öğrenim yöntemlerine gerek duyarlar. Okul yönetimine katılma, insan haklarını uygulamaya koyma ve sorumluluklarını yerine getirme imkânlarına gerek duyarlar. Karşılıklı saygı, tolerans ve ihtilafın barışçıl bir yolla çözüme kavuşturulması hususunda rol model olarak öğretmenlerine bel bağlamaktadırlar. Tüm bu hususlarda, demokrasi ve insan hakları, hem bir okul müfredatı konusu olarak DVE/İHE için hem de mikro-toplum olarak okul için pedagojik bir el kitabı olarak işlev görmektedir.

DVE/İHE, öğrenciler, öğretmenler ve okullar için bir güçlük oluşturmaktadır. Bu el kitabı, öğretmenlere ve okul uygulayıcılarına bu güçlüğü üstesinden gelinmesi için kılavuzluk etmekte ve destek vermektedir.

³ Hartley M. ve Huddleston T. (2009), *Sürdürülebilir Bir Demokrasi için Okul-Toplum-Üniversite İşbirliği: Avrupa ve Birleşik Devletlerdeki Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. DVE/İHE Paketi, Araç 5, Avrupa Konseyi, Strasbourg, s. 8 (www.coe.int/edc).

Bölüm 1 - Demokrasi ve İnsan Haklarını Anlama

Ünite 1 - Kavramların Anlamları

Ünite 2 Aktif Vatandaşlık Kavramının Anahtarı

Ünite 3 Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi

Ünite 4 Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi – Avrupa Konseyi Yaklaşımının Kısa Tarihi

Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan haklarının eğitimi fikri yeni bir fikir değildir. Vatandaşlık eğitimi uzun yıllar çeşitli Avrupa ülkelerinde var olmuş ve pek çok farklı şekillerde uygulanmıştır. Temelde, bu eğitim, resmi eğitim yöntemleri kullanılarak öğrencilerin ülkelerindeki siyasi sistem – yani, anayasa – hakkında bilgilendirmelerini kapsamıştır. Bu nedenle, altında yatan vatandaşlık modeli pasif ve asgari bir model olmuştur. Sıradan insanların büyük çoğunluğu için vatandaşlık, hukuka uymaları ve seçimlerde oy kullanmaları beklentisinden birazcık daha fazlası idi. Bu sorumluluklar, vatandaşların içerisinde yaşadığı yasal ve kültürel ortamlar tarafından belirlenmiştir. Bazı ülkeler müfredatlarına insan haklarının eğitimini de dahil etmiştir. Avrupa'daki eğitimler, demokratik vatandaşlık eğitimi ile insan hakları eğitimi arasındaki bağlantıların giderek daha fazla farkında olmaktadır.

Ancak, son yıllarda, Avrupa'da yaşanan olaylar ve meydana gelen değişimler bu vatandaşlık modelini tartışılır duruma getirmiştir. Bunun sebepleri:

- etnik çatışmalar ve milliyetçilik;
- küresel tehditler ve güvensizlik;
- yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması;
- çevre sorunları;
- nüfus hareketleri;
- önceden bastırılan yeni ortak kimlik yapılarının ortaya çıkması;
- kişisel özgürlük ve yeni eşitlik yapılarına olan talepte artış;
- sosyal bütünlüğün ve insanlar arası dayanışmanın zayıflaması;
- geleneksel siyasi kurumlar, yönetim biçimleri ve siyasi liderlere olan güvensizlik;
- siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda bölgesel ve uluslar arası karşılıklı bağımlılığın artması.

Bu gibi güçlükler karşısında, yeni vatandaş türlerinin gerekli olduğu son derece bariz bir hal almıştır: Sadece vatandaş olarak resmi sorumlulukları konusunda bilgilendirilen ve bunları kavrayan değil, aynı zamanda özgür bir şekilde toplumlarının, ülkelerinin ve tüm dünyanın yaşamına katkı yapmada aktif ve becerili olan ve şahsiyetini ifade etmesini sağlayan ve sorunları çözmeye yardımcı olan yollarda aktif bir şekilde yer alan vatandaşlar.

Ünite 1

Kavramların Anlamları

1. Siyaset, Demokrasi ve Okulların Demokratik Yönetişimi

Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi'nin (DVE/İHE) amacı, genç vatandaşların topluma katılmalarını sağlamak ve bu yönde teşvik etmektir. Demokratik vatandaşlığın amacı, demokrasi ve siyaset kavramlarına atıfta bulunmaktadır. Demokratik okul yönetişimi, öğrencilere topluma nasıl katılacaklarını öğrenme imkânı sunduğundan, GVE/İHE'de kilit bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, bu ünite, bu el kitabında tasarlanan GVE/İHE için çok önemli olduklarından, bu üç kavramı ana hatlarıyla açıklamaktadır.

1.1 Siyaset

1.1.1 Siyaset – Güç Oyunu ve Sorun Çözme

Gazete okuyanlar veya televizyonda haber seyredenler, siyasete dair pek çok haberin aşağıdaki iki kategoriden birine girdiğini göreceklendir:

- Siyasetçiler muhaliflerine saldırdı. Bu şekilde, rakiplerinin bütünlüğünü veya buldukları makamı koruma veya belli sorunlarla başa çıkma becerilerini sorgulayabilirler. Siyasetin “kirli iş” olarak algılanması bazı insanların siyasetten tiksiniş ilgilenebilmeyi bırakmalarına neden olur.
- Siyasetçiler, ülkelerini etkileyen zor sorunları çözecek çözümleri tartıştı.

Siyasi olaylara ilişkin bu iki kategori, Max Weber'in klasik siyaset tanımına uymaktadır:

- Siyaset bir güç arayışı ve mücadelesidir. Gücü olmadan hiçbir siyasi oyuncu bir şey yapamaz. Demokratik sistemlerde, siyasi oyuncular halkın onayını ve çoğunluğu kazanacak desteği almak için birbirleriyle yarışmaktadır. Bu nedenle, oyunun bir parçası da, örneğin seçim kampanyasında, seçmenleri ve yeni parti üyelerini kendine çekmek için rakiplerine saldırmaktır.
- Siyaset, “tutku ve sağduyu ile iğneyle kuyu kazmaktır”.⁴ Bu metafor, siyasi sorunları çözmeye gayretini simgelemektedir. Bu sorunlar hem acil olduklarından hem de bir bütün olarak toplumu etkilediklerinden ve bu nedenle karmaşık ve zor olduklarından bunların üstesinden gelinmesi gerekir. Siyaset, son derece uygulamaya dayalı ve yararlı bir şeydir ve müzakere karar ile sonuçlanmalıdır.

Bu nedenle demokratik düzenlemelerde siyaset, siyasi aktörlerin bir araya getirilmesini ve zor olan farklı rolleri oynamalarını gerekli kılar. Güç mücadelesi için hitabet gücü ve karmaşık hususları basit ifadelerle açıklama becerisi olan karizmatik bir figür gereklidir. Hâlihazırdaki ve gelecekte ortaya çıkacak büyük sorunların çözüme kavuşturulması için, bilimsel bir uzmanlığı olan, sorumluluk ve bütünlük sahibi bir kişiye gerek duyulur.

1.1.2 Demokraside Siyaset – Zorlu Bir Görev

Elbette, ilk olarak birbirini dışlama eğiliminde olan bu rol standartlarını karşılaması gereken siyasi liderler aklımıza gelir. Popülist lider ve profesör lider gibi, aşırı uçları temsil eden önemli lider örnekleri bulunmaktadır. Popülist lider siyaseti bir şov alanına dönüştürür, profesör lider ise konferans salonuna dönüştürür. İlki seçimi kazanabilir, fakat topluma destek olacak çok az şey yapacaktır. İkincinin ise bazı iyi fikirleri olabilir, fakat çok az kişi bunları anlayacaktır.

Ancak, sadece siyasi liderler ve karar alıcılar değil, aynı zamanda siyasette yer almak isteyen her vatandaş bu ikilem ile karşı karşıya kalır. Bir kamu düzenlemesinde, konuşma süresi çoğunlukla sınırlıdır ve sadece bahsettiği hususunu açık bir şekilde ifade eden ve anlaşılması kolay olan konuşmacılar etki yapacaktır. Öğretmenler, zaman kaynaklarının kısıtlılığı, açık ve net olma ihtiyacı gibi kamudaki iletişim ile okuldaki iletişim arasında şaşırtıcı paralellikler olduğunu fark etmekle kalmayacak, aynı zamanda karmaşıklığın üstesinden gelebilecektir.

Düşünce ve konuşma özgürlüğü, seçimlere katılmak gibi insan haklarının uygulamaya geçirilmesi, bu

⁴ Weber M. (1997), *Politik als Beruf (Politics as a vocation)*, Reclam, Stuttgart, s. 82 (Peter Krapf tarafından tercüme edilmiştir).

- Bazı bireyler ve grupların güce ve karar alma işlemlerine erişimi daha az olduğundan ve bu sebeple daha güçsüze erişim olanağının artırılmasına ilgi gösterilmesini gerektiren bir model olduğundan, katılım toplumsal gerçeklikte sorunludur.
- Siyasi karar alma işlemi, bilge oyuncuların (kurtuluş ideolojileri olan liderler veya partiler gibi) olmadığı toplu bir öğrenme sürecidir. Bu, amme menfaatine yönelik yapılandırmacı bir kavramı ifade eder: amme menfaati, çoğunluğun belli bir zamanda olacağına inandığı şeydir.
- Kamuoyunun ve medyada yer alanların güçlü bir etkisi vardır – vatandaşlar ve menfaat grupları için müdahalede bulunma ve katılma imkânları bulunmaktadır.

Politika döngüsü coğrafya biliminde haritanın gördüğü işlevi gören bir modeldir – tasarımdır. Çok fazla şey göstermekte ve kavrayış mantığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, model hem eğitimde hem de bilimde sıkça kullanılmaktadır, çünkü modeller olmadan karmaşık dünyamız hakkında çok az şey anlayabiliriz.

Bir haritayı asla temsil ettiği araziye benzetmeyiz– bir harita çok şey göstermez, çünkü çok fazla şeyi atlar, dahil etmez. Her şeyi gösteren bir haritanın anlaşılması herkes için çok zor olacaktır. Aynı şey, politika döngüsü gibi modeller için de geçerlidir. Bu model de gerçeklik ile karıştırılmamalıdır. Bu, “iğneyle kuyu kazmak” olan siyasi karar alma sürecine odaklanmaktadır. - Fakat Max Weber’in siyaset tanımının ikinci boyutu olan güç ve etki arayışı ile mücadelesine çok az ilgi göstermektedir.

Demokratik sistemlerde, siyasetin iki boyutu olan siyasi karar alıcıların zor sorunlarla boğuşması ve siyasi rakipler olarak birbiriyle boğuşması birbiriyle bağlantılıdır. Politika döngüsü modelinde, gündem belirleme aşaması bu iki boyutun nasıl beraber yürüyeceğini göstermektedir. Gündemdeki bir siyasi soruna yönelik bir anlayış oluşturulması güç ve etki meselesidir.

Şu örneğe bir bakalım. Gruplardan biri “Yatırımcıları caydırdığı gerekçesiyle vergilendirme çok yüksek” iddiasında bulunurken, ikinci grup ise “Eğitim ve sosyal güvenliğe yetersiz kaynak ayrıldığı gerekçesiyle vergilendirme çok düşük” iddiasında bulunuyor. Vergilendirme sorununa yönelik her bir tanımın arkasında menfaatler ve temel siyasi bakış açıları yatmaktadır ve belirtilen çözümler aksi yöndedir: yüksek gelir elde eden grupların vergilerini azaltmak – ya da bunları arttırmak. Birinci sorun tanımı, neo-liberal bakış açısına göredir, ikincisi ise sosyal demokrat bakış açısına göredir.

Vatandaşlar her ikisinin de bilincinde olmalıdır. Politika döngüsü modeli, vatandaşların siyasi karar alıcılarının toplumun sorunlarını çözmeye yönelik çabalarını saptamaya ve yargılamaya yardımcı olan bir araçtır.

1.2 Demokrasi

1.2.1 Temel İlkeler

Abraham Lincoln’ün ünlü sözünde (1863), demokrasi “halkın halk tarafından halk için idaresidir”; bu üç tanım şu şekilde anlaşılabilir:

- “halk”: gücü oluşturan insanlardır – insanlar, gücü uygulamaya geçiren veya bunu yapma yetki ve sorumluluğunu veren egemen güçtür ve her kim yetkinin bir parçası ise o insanlar tarafından sorumlu tutulur;
- “halk tarafından”: güç ya seçilen temsilciler vasıtasıyla ya da doğrudan vatandaşlar tarafından uygulanır;
- “halk için”: güç insanların menfaatlerine yani amme menfaatine hizmet edecek şekilde uygulanır.

Bu tanımlar, farklı şekillerde anlaşılabilir ve farklı şekillerde birbiriyle bağlantılıdır. Rousseau geleneğindeki siyasi düşünürler, doğrudan vatandaşlar tarafından yönetim (yönetilenin ve yönetimin kimliği) üzerinde durmaktadır. İnsanlar her şeye karar verebilirler ve hiçbir kanun ile kısıtlanamazlar. Locke geleneğindeki siyasi düşünürler, çoğulcu bir toplumda farklı menfaatler arası rekabete vurgu yaparlar; anayasal bir çerçevede, kamu menfaatine hizmet eden bir karar üzerinde mutabık kalınmalıdır.

Bir ülkedeki demokratik gelenek ne kadar uzun ve ne kadar gelişmiş olursa olsun, buna kesin gözüyle bakılamaz. Her ülkede, demokrasi ve insan haklarına yönelik temel anlayış her neslin karşılaştığı zorlukları karşılayacak şekilde sürekli gelişim içerisinde olmak zorundadır. Her nesil demokrasi ve insan hakları dahilinde eğitilmelidir.

1.2.2 Bir Siyasi Sistem Olarak Demokrasi

Modern anayasal demokrasilerin ana unsurları şunlardır:

- Bazı ülkelerde bağımsız bir yüksek mahkeme tarafından korunan demokrasinin kurumsal çerçevesini oluşturan çoğunlukla yazılı haldeki bir anayasa; insan haklarını her zaman olmasa da çoğunlukla vatandaşlık hakları olarak korunmaktadır;
- İnsan haklarına anayasada yer verilir ve böylece insan hakları vatandaşlık hakları kategorisi altında anayasal güvenceye alınır. İnsan hakları sözleşmelerini imzalamış olan devletler, özel olarak anayasada yer verilip verilmediğine bakılmaksızın, onayladıkları hakları yerine getirmek zorundadır;
- tüm vatandaşların eşit yasal statüye sahip olması: Tüm vatandaşlar ayrımcılık yapmama ilkesi gereği kanun ile eşit bir şekilde korunacak ve görevlerini kanun tarafından tanımlandığı şekilde yerine getirecektir.
- genel oy hakkı: bu, yetişkin vatandaşlara, erkek ve kadınlara parlamenter seçimlerde parti ve/veya aday seçme hakkı vermektedir. Ayrıca, bazı sistemlerde referandum veya halk oylaması, yani, vatandaşların doğrudan oyu ile belli bir mesele üzerinde karar verme hakkı bulunmaktadır.
- vatandaşlar, katılım için çok sayıda yola erişilmesini sağlayan insan haklarından yararlanmaktadır: Bunlar, sansüresiz ve devlet kontrolü olmadan medya özgürlüğü, düşünce, ifade ve barışçı toplantı özgürlüğü ve azınlık hakları ve serbest siyasi muhalefettir;
- Çoğulculuk ve menfaat ve siyasi hedeflerin rekabeti: bireysel vatandaşlar ve gruplar, menfaatlerini veya siyasi hedeflerini korumak amacıyla partiler veya menfaat grupları (lobiler), sivil toplum örgütleri, vs. kurabilir ya da bunlara katılabilir. Menfaatlerin korunması ve gücün eşit olmayan dağılımı ve bunların gerçekleştirilmesine yönelik imkânlar hususunda rekabet vardır;
- parlamento: Seçilmiş temsilcilerden oluşan bu organ, yasama gücüne yani genel bağlayıcılığı olan kanunları geçirme gücüne sahiptir. Parlatentonun yetkisi, seçmen çoğunluğunun isteğine bağlıdır. Eğer parlamenter sistemdeki çoğunluk bir seçimden diğerine değişiyorsa, yeni bir hükümet göreve başlar. Başkanlık sistemlerinde, hükümetin başı olan başkan ayrıca yapılan doğrudan halk oylaması ile seçilir;
- çoğunluk kuralı: Çoğunluk bir karar verir, azınlık da bu karara uymak zorundadır. Anayasalar, azınlıkların haklarını ve menfaatlerini koruyan çoğunluk kuralı sınırlarını belirler. Çoğunluk yeter sayısı, konuya göre farklılık gösterebilir – örneğin, anayasada değişiklik yapılması için üçte iki çoğunluk gerekir;
- denetim ve denge organları: Demokrasiler iki ilkeyi bir araya getirmektedir: “vatandaşların silahsızlandırılması” ile kuvvet uygulama yetkisi devlete kalmaktadır.⁵ Ancak, kuvvet uygulama gücünün otokratik bir yönetime ve diktatörlüğe dönüşmesini önlemek için, tüm demokratik sistemlerde denetim ve denge organları bulunmaktadır. Klasik modelde, güç yasama, yürütme ve yargı (yatay boyut) şeklinde bölünmektedir; pek çok sistem ilave tedbirler almaktadır: denetim ve denge organlarının ek bir dikey boyutuna yönelik olarak, yasama için çift meclis sistemi ve federal veya kantonal yapı (İsviçre, ABD veya Almanya’da olduğu gibi);
- geçici yetki: Gücün kontrol edilmesinin bir başka yolu ise yetkinin sadece belli bir süre için verilmesidir. Her seçimin bu tür bir etkisi vardır ve bazı durumlarda toplam görev süresi, iki kez dört yıl görevde kaldıktan sonra bir daha seçilemeyen ABD başkanı örneğinde olduğu gibi, sınırlandırılabilir. Eski Roma döneminde, konsüller birbiri ardına seçilirdi ve bir yılın ardından görevlerini bırakırlardı.

1.2.3 İnsan Haklarına ve Demokrasiye Yönelik bir Yanlış Anlama

Demokrasi, insan hakları standartlarına ve ilkelerine dayalıdır. İnsan hakları bazen hatalı bir şekilde bireyin tamamen özgür olduğu bir sistem olarak anlaşılmaktadır. Fakat bu doğru değildir.

İnsan hakları, doğuştan gelen bireysel hakları ve özgürlükleri tanımaktadır. Ancak, bu haklar mutlak

⁵ Vatandaşları silahsızlandırma ilkesinin değiştirildiği dikkate değer bir örnek vardır (ABD).

değildir. Diğer kişilerin de haklarına saygı gösterilmelidir; bazen haklar arasında çakışmalar olacaktır. Demokratik süreçler, insanların özgürlüğünü kolaylaştıran ve ayrıca gerekli sınırları belirleyen süreçleri oluşturmasına yardımcı olur. Örneğin, bir DVE/İHE sınıfında, münazara yapılmaktadır. Tüm öğrencilere fikirlerini ifade etme imkânı vermek için, konuşma, süreye göre belki de oldukça sıkı bir şekilde ayarlanır. Aynı nedenden ötürü, parlamento tartışmalarında veya TV söyleşi programlarında da konuşma süreleri sınırlandırılır.

Karayolları Kanunundaki pek çok kural hareket özgürlüğümüzü kısıtlar: şehir içi hız sınırları, kırmızı ışıkta durmak, vs. Bu kurallar, insanların yaşamlarını ve sağlıklarını korumak için konulmuştur.

Bir düzen dahilinde, yani, anayasal çerçeve dahilinde oluşturulduğu ve bu şekilde uygulandığı takdirde, demokrasi insanlara ve ayrıca bireylere diğer yönetim sistemlerinden daha fazla özgürlük vermektedir. İyi bir şekilde işlemesi için, demokrasinin hukuk kurallarını uygulayan ve kabul edilebilir bir ölçüde adalet dağıtımını gerçekleştiren bir devlete dayanması gerekir. Zayıf bir devlet olması veya hukukun egemenliğinin zayıf olması, yönetimin kendi anayasal çerçevesini ve hukukunu uygulayamadığı anlamına gelir.

1.2.4 Güçlü ve Zayıf Yanları

Genel anlamda, farklı demokrasi türlerinin aşağıdakiler de dahil olmak üzere, bazı ortak güçlü ve zayıf yanları vardır.

a. Demokrasilerin Güçlü Yanları

- Demokrasi, medeni, şiddete dayanmayan uyuşmazlık çözümüne yönelik bir çerçeve ve yöntem sağlamaktadır; uyuşmazlığın dinamikleri ve çoğulculuk sorunların çözümüne destek olmaktadır.
- Demokrasiler hem kendi toplumlarında hem de uluslararası siyasette “güçlü barışserverler”dir.
- Demokrasi, yönetim sistemini değiştirmeden siyasi liderin değişimi kolaylaştıran tek sistemdir.
- Demokrasiler, insan hatalarını barındıran öğrenme topluluklarıdır. Amme menfaati, otorite tarafından dikte edilmez, aksine müzakere ile belirlenir.
- İnsan hakları, insan onuruna dayalı olan siyasi süreçler için normatif bir çerçeve sağlayarak demokrasileri güçlendirmektedir. İnsan hakları sözleşmelerinin imzalanması ile, bir devlet vatandaşlarına yönelik kişisel özgürlük ve diğer hakları koruyan “sözlerini” genişletebilir.

b. Sorunlar ve Zayıf Yanları

- Partiler ve siyasetçiler, seçimlerde başarı elde etmek için uzun dönemli hedeflerinden fedakârlık yapma eğilimindedir. Demokrasiler, öngörüsü olmayan politika oluşturulmasına teşvik yaratmaktadır; örneğin, bir politika çevrenin ya da sonraki nesillerin zararına olması pahasına (“işin içinden bir şekilde çıkılarak”) yapılmaktadır.
- Bir halk için yönetim, ulus devletin sınırları içerisinde olan bir yönetimdir. Ekonomik ve çevresel gelişmelerde olduğu gibi, küresel bağlılığın arttırılması, ulusal devletteki demokratik karar almanın etkisinin kapsamını sınırlamaktadır.

1.2.5 Sonuç

Demokrasilerin güçlü yanları ne kadar gözler önüne serilirse serilsin ve güçsüz yanları ne kadar kontrol altında tutulursa tutulsun, demokrasiler vatandaşlara bağlıdır. Demokrasiler, bilinçli ve önemli bir bağlılık tutumu olan vatandaşlarının aktif katılımına ve desteğine bağlı olan zahmetli sistemlerdir; Winston Churchill’in (1947) de ortaya koyduğu gibi, “Demokrasi, zaman zaman denenmiş olan diğer yönetim biçimlerini saymazsak en kötü yönetim biçimidir.”

Hem yerleşik ve hem yeni demokratik devletlerde, DVE/İHE, demokrasilerin yaşayıp gelişmesi için kök salmasının gerektiği siyasi kültüre kati surette katkıda bulunur.

1.3 Okulların Demokratik Yönetişimi

1.3.1 Okul – Mikro Demokrasi mi?

Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi (DVE/İHE), okulda demokrasi ve insan hakları yoluyla öğretim, demokrasi ve insan hakları hakkında öğretim ve demokrasi ve insan hakları için öğretimin ana unsurlarına dayanmaktadır. Okul, mikro toplum olarak, resmi düzenlemeleri ve usulleri, karar alma süreçleri ve günlük yaşamın kalitesini etkileyen ilişkiler ağına sahip “embriyonik toplum”⁶ olarak ifade edilir.

Bu durumda, okul çok küçük boyutlu demokrasi olarak mı ifade edilmelidir? Listeye bakıldığında, okulların seçimlerin yapıldığı, öğretmenlerin hükümler gibi hareket ettiği, müdürlerin başkanlara benzediği küçük devletler olmadığı görülecektir. Bu nedenle, bu soru, etki yaratmak için sorulan ve cevaplanması beklenmeyen bir soru olarak görülebilir. O halde, DVE/İHE için okullar ne yapmaktadır?

1.3.2 Demokratik Okul Yönetişimi: Dört Kilit Alan, üç İlerleme Kriteri

İsveç ve BK’da okul müdürü olan ve Avrupa Konseyi’nin “Okulların Demokratik Yönetişimi”⁷ el kitabının yazarı olan Elisabeth Bäckman ve Bernard Trafford bu soruyu derinlemesine incelemiştir. Onlar, okulların hem yönetim hem de yönetişim gerektirdiğini öne sürmektedir. Okul yönetimi okulun idaresidir; örneğin, yasal, mali ve müfredatla ilgili şartların uygulanmasıdır. Okul müdürü ile öğrenciler arasındaki ilişki, talimatlara ve düzene dayalı olarak hiyerarşıktır. Diğer yandan, okul yönetişimi, modern toplumdaki toplumsal değişimin dinamiklerini yansıtır. Okullar, farklı okul dışı ortaklarla ve menfaat sahipleri ile etkileşime girmeye ve öngörülemeyen sorunları ve güçlükleri çözümlenmeye gerek duyar. Bu noktada, en başta öğrenciler dahil olmak üzere, okul topluluğunun tüm üyeleri önemli bir yol oynar. Bu topluluğun üyeleri birbiriyle etkileşime geçer, birlikte görüşmeler ve pazarlık yapar, baskı uygular, kararlar alırlar. Hiçbir ortağın diğeri üzerinde tam bir kontrolü söz konusu değildir.⁸

Bäckman ve Trafford, demokratik okul yönetişimi için dört kilit alan olduğunu ileri sürmektedir:

- yönetişim, liderlik ve kamuya hesap verme zorunluluğu;
- değer merkezli eğitim;
- işbirliği, iletişim ve katılım: rekabet edebilirlik ve okulun kendi kaderini tayin etmesi;
- öğrenci disiplini.

Bäckman ve Trafford, aşağıdaki kilit alanlardaki ilerlemeyi ölçmek için, Avrupa Konseyi’nin üç temel DVE/İHE ilkesine dayalı üç kriter uygulamaktadır:

- haklar ve sorumluluklar;
- aktif katılım;
- çeşitliliğe değer verilmesi.

1.3.3 Demokratik Okul Yönetişimi Aracılığıyla Demokrasi ve İnsan Hakları Öğretimi

Bäckman ve Trafford, tüm okulda demokrasi ve insan haklarının öğretilmesi ve yaşanılması görevinin yerine getirilmesi için ayrıntılı bir araçlar seti sunmaktadır. Öğrenciler okulda demokratik katılım deneyimi yaşamakta, fakat okullar eğitim kurumu olarak kalmaktadır; mini-toplumlar olsa dahi mini-devletlere dönüştürülmezler.

⁶ Bkz. Dewey J. (2007), *Okul ve Toplum (The School and Society)*, Cosimo, New York, s. 32.

⁷ Bäckman E. ve Trafford B. (2007), *Demokratik Okul Yönetişimi*, Avrupa Konseyi, Strasbourg.

⁸ Ibid., s. 9.

2. Çocuk Hakları ve Eğitim Hakkı⁹

Çocuk hakları, insan haklarını, insancıl hukuk ve mülteci hukukunu kapsayan uluslararası ve bölgesel belgelerden oluşan çok geniş bir set ile kapsamlı bir şekilde korunmaktadır. Çocuklar, genel anlaşmalarda yer alan haklardan faydalanmaktadır. Ayrıca, çocuklara özgü zayıflıklar ve çocukların bir bütün olarak toplum için önemli olmaları nedeniyle genç üyelerin sağlıklı bir şekilde gelişmesini ve aktif katılımında bulunmasını sağlamak için çocuklara ekstra koruma sağlayacak çok sayıda özel belge de oluşturulmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (“Sözleşme”) çocuk haklarını koruyan pek çok hüküm içermektedir; bunlara 1 nolu Protokol, 2 nolu Madde, “eğitim hakkı” örnek olarak gösterilebilir. Ancak, çocuk haklarına ilişkin kapsamlı çerçeve, 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir (ÇHS). Bu, özel olarak çocuk hakları ile ilgili olan ilk anlaşmadır ve devletleri çocuk ihtiyaçlarının karşılanamaması konusunda yasal olarak sorumlu tutan “hak-temelli yaklaşımın” düşünülmesinde önemli bir değişime yol açmıştır. ÇHS, çocukları ebeveynlerinin malı veya çaresiz yardım bekleyenler olarak görmek yerine, yaşlarına uygun hak ve sorumluluk sahipleri olarak görüldüğü yeni bir çocuk vizyonu yaratmıştır.

Çocuk hakları, çocukların ve ergenlerin yaşamlarının her yönünü kapsar ve aşağıdaki ana kategorilere ayrılabilir:

- yaşam hakları: yaşama ve en temel ihtiyaçların karşılanması hakkı (örneğin, yeterli standartlarda yaşama, barınma, beslenme, tıbbi bakım);
- gelişim hakları: çocukların en yüksek potansiyellerine ulaşabilmelerini sağlayan haklar (örneğin, eğitim, oyun ve eğlence, kültürel faaliyetler, bilgiye erişim ve düşünce, vicdan ve din özgürlüğü);
- katılım hakları: çocukların ve ergenlerin toplumlarında aktif rol almasını sağlayan haklar (örneğin, düşüncelerini ifade etme özgürlüğü, kendi yaşamını etkileyen konularda söz sahibi olma, derneklere üye olma);
- korunma hakları: çocukların ve ergenlerin her türlü kötü davranış, ihmal ve suistimalden korunması için gerekli olan haklar (örneğin, mülteci çocuklar için özel bakım ve silahlı çatışma, çocuk işçiliği, cinsel suistimal, işkence ve madde suiistimaline karşı koruma).

Eğitimin bizzat kendisi bir insan hakkı ve diğer insan haklarının gerçekleştirilmesinin vazgeçilmez bir yolu olarak görülmektedir. Hak temelli yaklaşımı benimseyen bir eğitim sistemi, herkes için yüksek nitelikli eğitim sağlamak olan temel görevini gerçekleştirmek için daha iyi konumlanacaktır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin (İHEB) 26. Maddesi şunları şart koşmaktadır:

- (1) Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır ve yüksek öğretim yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.
- (2) Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu desteklemeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
- (3) Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

⁹ Yazar: Felisa Tibbitts (2009). Avrupa Konseyi’nin Eğitim Yoluyla Avrupa Vatandaşlık Yılı Değerlendirme Konferansı için hazırlanan Felisa Tibbitts’in notları, 27-28 Nisan 2006, Sinaia, Romanya.

İlk olarak İHEB’de dile getirilen bazı fikirlerin uzantısı olarak, ÇHS’nin 28. Maddesi eğitimi bir hak olarak tanımlamakta ve 29. Maddesi ise eğitimin çocuğun “kişiliğini, yeteneklerini ve zihinsel ve fiziksel becerilerini en üst potansiyele” çıkarmasına yardımcı olması gerektiği yorumunda bulunmaktadır.¹⁰

Hem ÇHS hem de İHEB, okula gitmenin amaçlarından birinin de insan haklarına ve temel özgürlüklere olan saygının artırılması olarak görmektedir. Kesinlikle, insan haklarının doğru bir şekilde anlaşılması ve korunması için, bunların diğer insanlarla ilişki içerisinde yaşanması gerekmektedir. Bu, sadece insan haklarının öğrenilmesini değil, aynı zamanda insan hakları içerisinde ve insan hakları yoluyla bir yaşam sürülmesini kapsamaktadır. Böylece okula gitmeye yönelik insan hakları temelli bir yaklaşım (İHTY), sınıfta insan hakları değerlerinin ve çerçevesinin öğrenilmesini ve uygulamaya konulmasını kapsar. Çocuk haklarının yansıtıcısı olan okullar, çocukların insanlık onuruna odaklanmaktadır.

Eğitim hakkının, beceriye, ırka, etnisiteye, dine, cinsiyete, milliyete, cinsi tercihe, sınıfa ve diğer tanımlayıcı faktörlere bakılmaksızın herkes tarafından uygulanması ve eğitim hakkından herkesin faydalanması amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu tür bir eğitim – ÇHS tarafından tanımlandığı şekilde – öğrencilerin onuruna ve temel insan haklarına saygı duyacak şekilde yapılandırılmalıdır.

Hem insan haklarının hem de İHTY’nin merkezinde olan kilit ilke, ayırım yapmamadır. Eğitim sektöründe, savunmasız veya marjinalleştirilmiş gruplara özel ilgi gösterilerek kaliteli eğitime eşit erişim dahil olmak üzere çok fazla kol bulunmaktadır.

Eğitime yönelik UNESCO’nun Çocuk Dostu Okullar girişimi ve İHTYler, eğitimde ve eğitim yoluyla ÇHS’nin uygulanmasını istemektedir. Bir İHTY’yi kullanabilmek için, eğitim düşüncesi, planlaması ve değerlendirmesine yönelik çıkarımların yanı sıra, insan hakları ve çocuk hakları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamız gerekmektedir. Bu, bizi aşağıdakiler gibi sorular sormaya itmektir:

- Kim eğitim almıyor? Bunlar kimler ve neden bunlar dışarıda tutuluyor?
- Eğitim hakkının korunması, desteklenmesi ve yerine getirilmesi için kimin ne yapması gerekiyor?
- Eğitim hakkının sağlanması için kimin kapasitesinin geliştirilmesi ve nelerin geliştirilmesi gerekir?
- Bu hakkın sağlanması için kimin ne yapması gerekir ve ortaklıklar bu sürece nasıl yardımcı olabilir?

İlke 1. Haklarla açık bağlantılar

Aklımızdaki sorular: Eğitimsel çabalar açıkça insan hakları ile bağlantılı mıdır? Bu çabalar tüm insan haklarını içeriyor mu? Derinlemesine incelenen insan haklarının topluluklarımızdaki ihtiyaçlar ve sorunlarla gerçekten ilgisi var mı ya da bu bağlantılar oluşturulabilir mi? İşimizi insan hakları değerleri ile bağdaştırmada kişisel “rahatlığımızın” ötesine geçmeye istekli miyiz?

İlke 2- Hesap Verme Zorunluluğu

Hükümet temsilcileri veya devlet tarafından iş verilen bizler kendimizi insan hakları eğitiminin sağlanmasından sorumlu görüyor muyuz? Ne şekilde sorumluyuz? Çocuklar ve gözeticileri bu hesap verme zorunluluğunu nasıl garanti altına alabiliriz?

İlke 3. Yetkilendirme ve katılım

Bir an için insan hakları eğitimi sağlamak açısından kendilerine karşı sorumluluk hissettiğimiz kişileri düşünelim. Politikalarımızdan ve faaliyetlerimizden etkilenen tüm bu kişilerin fikirlerini de dahil ettik mi? Karar alma toplantıları sırasında konuşmalarımızda payı olanlar kimler yok? Bunlar burada bulunmuyorsa veya evdeki konuşmalara dahil olmuyorlarsa, bunları nasıl masaya getirebiliriz? Bunların demokrasi ve insan hakları eğitimine yönelik ne zaman, nasıl, kim ve neyi sorularına ilişkin bakış açılarını nasıl kolaylaştırabiliriz?

¹⁰ Eğitim hakkına, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara dair Uluslararası Sözleşme (Madde 14) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 28 ve 29) dahil olmak üzere, sayısız Birleşik Devletler ve insan hakları belgesinde değinilmektedir. Herkes için Eğitim Dünya Bildirgesi (Madde I, III, IV, VI, VII), Dakar Eylem Çerçevesi ve Herkes için Eğitim dahil olmak üzere, diğer kilit bildireler, genel yorumlar ve belgeler eğitim hakkı konusunu genişletmiştir.

İlke 4. Ayrım yapmama ve savunmasız gruplara dikkat edilmesi

Son olarak, son husus ile ilgili olarak, şu anda eğitim programımızdan yararlanması en az muhtemel gruplar kimlerdir ve bunların katılımının sağlanmasına nasıl yardımcı olabiliriz? Günlük bazda reddedilmiş insan hakları olan marjinalleştirilmiş, savunmasız ve ayrımcılık yapılan gruplar, eğitim çabalarımızdan faydalanacak gruplar olacaktır. Bunları nasıl belirleyebiliriz, bunlara nasıl ulaşabiliriz ve bunlar için gerçekten anlamlı eğitim programlarını nasıl oluşturabiliriz?

Ünite 2

Aktif Vatandaşlık kavramının anahtarı¹¹

1. Geleneksel vatandaşlık modelini ile ilgili zorluklar

Soğuk Savaşı'nda sonundan bu yana, önceden uzun bir süre boyunca tarihimizi şekillendirmiş olan birçok çağdaşlaşma süreci (aşağıdaki kutuya bakınız) ivme ve yoğunluk kazanmış ve yeni bir niteliğe bürünmüştür. Avrupa'da yaşanan olaylar ve meydana gelen değişimler bu vatandaşlık modelini tartışılır duruma getirmiştir:

- Serbest ticaret ve rekabete dayalı ekonomilerin küreselleşmesi, pek çok ülkede herkes için olmasa da pek çok kişi için daha iyi bir refah düzeyi sağlamıştır. Zengin ile fakir arasındaki eşit olmayan gelir dağılımı hem toplumlar içerisinde hem de toplumlar arasında daha da artmış ve toplumsal birlikteliği ve insanlar arası dayanışmayı tehdit etmektedir.
- Rekabet, işletmeleri verimliliklerini sürekli daha düşük maliyetli bir üretim yapacak şekilde arttırmaya zorlamaktadır. Bu, sürekli bir yenilik sürecine yol açmış, doğrudan ürünleri, teknolojileri ve işleri ve dolaylı olarak tüm yaşam şeklimizi etkilemiştir. Joseph Schumpeter, bu sürekli yenilik sürecini “yaratıcı yıkım” olarak adlandırmıştır.¹² Doğu Avrupa'daki tüm ekonomilerin dönüşmesi, bu yaratıcı yıkımın özellikle en dikkat çekici örneği olarak görülebilir.
- Ekonomik büyüme, refahın artmasını sağlamış ve aynı zamanda doğal kaynakların tüketiminde artış olmasına neden olmuştur. CO₂ emisyonlarının artması, iklim değişikliğinin önlenmesi veya iklim değişikliğine uyum sağlanmasını giderek daha da zorlaştırmaktadır.
- Yeni bilgi ve iletişim teknolojileri, birkaç örnek saymak gerekirse, verimliliğin artırılması, bilgi değişimi ve edinimi ve eğlencenin sunulması için yeni yollar sunmuştur. Bugün bir medya kültürü içerisinde yaşıyoruz ve medya okuryazarlığı – iletilerin hem oluşturulması hem de alınması için yeni medyanın nasıl kullanılacağı – okuma ve yazma gibi temel bir beceri haline gelmektedir.
- Ekonomik büyüme ve modern tıptaki gelişmeler nedeniyle, pek çok Avrupa ülkesindeki nüfus yaşlanmakta ve dünya nüfusu giderek artmaktadır. Her iki gelişme de 21.yüzyıl için ciddi sorunlara yol açmaktadır.
- Uluslar egemenlik ve kendi kaderlerini kendileri belirleme (self-determinasyon) hakkına sahiptir. Fakat uluslar kavramı hem kapsayıcı hem de dışlayıcıdır. Soğuk Savaş'ın sonundan bu yana, eskiden bastırılmış olan yeni toplu kimlik biçimlerinin ortaya çıktığını gördük.
- Modern toplumlar genellikle laik ve çoğulcu toplumlardır. Avrupa'ya olan – özellikle de Avrupa Birliği içerisindeki – göç bu gelişmeye katkı sağlamıştır. Çoğulcu toplumlar daha dinamik ve üretkendir, fakat aynı zamanda farklı inançları, değerleri, ilgi alanları ve sosyal ve etnik temelleri olan insanları bir araya getirmek için toplumsal birliktelik bakımından daha fazla zahmet gerektirir.
- Otoriter yönetim tarafından bu ve diğer sorunların çözümüne yönelik çabalar ulusal ve uluslar üstü düzeyde karmaşık toplum gerçekliğini, ekonomi, çevre, ihtilaf çözümü, vs.yi dikkate alamayacağından, demokrasi bu zorlukların üstesinden gelinmesi için en iyi fırsatları sunmaktadır. Diğer yandan, demokrasi eşit katılım güvencesi ile ilgilidir. Dünyamız ve geleceğimizi belirleyen zorluklar ne kadar karmaşık olursa, “sıradan vatandaş” için anlaşılması ve karar almada yer almak o kadar zordur. Geleneksel siyasi kurumlara, yönetim biçimlerine ve siyasi liderlere güvenilmemesinin altında yatan dışarıda bırakılmış olma ve dinlenilmemiş olma hissidir. Demokrasi ve insan hakları sonu belirsiz projelerdir ve bekası bu mirasın genç nesle geçirilip geçirilemediğine bağlıdır.

¹¹ Huddleston T. (2004), Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimine dair Öğretmen Eğitimi için Araç Avrupa Konseyi, Strasbourg, pp. 9f., Peter Krapf tarafından revize edilmiştir.

¹² Schumpeter J. (1942, 2008), *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, Harper ve Brothers, New York, s. 83.

Gelişmeye dair bu satırlar kısaca şu şekilde özetlenebilir. Bunlar insan tarafından yapılmıştır ve doğal değildir, birbirine bağlıdır ve karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve güçlendirmektedir. “Yapılmış” olduklarından, aynı zamanda yönü ve sonuçlarına etki ve değişiklik yapılabilir fakat karmaşıklarına etki yapılamaz.

Çağdaşlaşma

Çağdaşlaşma, çok yönlü toplumsal değişim anlamına gelen bir sosyolojik kategoridir. Son yirmi yılda hız, kapsam ve karmaşıklık bakımından artış yaşamıştır, fakat tarihsel perspektifte, kaynakları Reformasyon (Dini Reform), baskı makinesinin bulunması, Aydınlanma Çağı, İngiliz, Amerikan ve Fransız ihtilalleri ve sanayi devrimidir. Çağdaşlaşma, aşağıdakiler dahil olmak üzere, insan yaşamının her yönünü değiştirmiştir: Nasıl çalıştığımız ve burada ne yaptığımız, nerede yaşadığımız ve nasıl (ne sıklıkta) seyahat ettiğimiz, refah seviyemiz ve dağılımı, insan haklarındaki gelişme, küreselleşme, teknoloji, bağlı olduğumuz veya uzak durduğumuz değerler ve inançlar ve toplumda ve siyasette nasıl yer aldığımız.

Çağdaşlaşma ikircikli bir süreçtir, fakat bunun önüne geçemeyiz; iyi ya da kötü olsun o bizim “kaderimizdir”. Bilim insanları ve filozoflar, çağdaşlaşmanın genel olarak bir yük mü yoksa lütuf mu olduğu konusunda ihtilafli görüşlere sahiptir. Hem riskleri hem de imkânları göz önünde tutarak çağdaşlaşmayı zorlu bir iş olarak değerlendiriyoruz. Risklerin kontrol altında tutulması için zorlukların üstesinden gelinmesi gerekmektedir.

Pek çok toplumdaki pek çok insan için, çağdaşlaşma daha yüksek bir refah ve özgürlük düzeyi sağlayacak imkânlar ve olanaklar yaratmaktadır. Diğer yandan, vatandaşlar ve liderler çağdaşlaşma süreçlerindeki artan risklerden ve tehlikelerden haberdar olunmasına yönelik daha fazla gereklilik ile karşı karşıya kalmaktadır.

Eğitim, insanların artan kazançlar ile artan gereksinimler arasında olumlu bir denge olmasını sağlamak için ihtiyaç duydukları yeterlilikler ile donatılmasında kilit rol oynamaktadır.

Bu gibi güçlükler karşısında, yeni vatandaş türlerinin gerekli olduğu son derece bariz bir hal almıştır: vatandaşlar, sadece vatandaş olarak resmi sorumlulukları konusunda bilgilendirilmemeli ve bunları bilmemeli, aynı zamanda toplumlarının, ülkelerinin ve tüm dünyanın yaşamına katkıda bulunmada aktif, becerikli ve istekli olmalı ve şahsiyetini ifade etmesini sağlayan ve sorunları çözmeye yardımcı olan yollarda aktif bir şekilde yer almalıdır. Yerleştirme zorlukları, nitelikli – ve bu nedenle yeterli şekilde eğitim almış – liderler ve vatandaşlar gerektirir.

Eğitimciler iyimser kişilerdir. Onlar, uygun eğitim vasıtasıyla, genç insanların ve ayrıca yaşam boyu öğrenenlerin toplumlarının ve gezegenin gelişimini etkileyecek anlayışı ve yolları edinebileceğine inanmaktadır. Ancak, aktif vatandaşlık, ezber ve pasif öğrenim üzerinde duran öğretim yerine, en iyi öğrenci merkezli öğretim ile teşvik edilir.

1.1 Yeni Vatandaşlık Türü Yeni bir tür Eğitim Gerektiriyor

Sadece yönergeye dayalı ola ezberci öğrenim odaklı modeller, modern demokrasilerin gerektirdiği aktif, bilgili ve sorumlu vatandaş yaratmak için yetersizdir.

Gerekli olan, öğrencileri toplumda aktif bir şekilde rol almaya hazırlayan eğitim biçimleri – teorik olduğu kadar uygulamalı olan, öğrencileri ve toplumlarını etkileyen gerçek yaşam meselelerine dayanan ve resmi müfredatın yanı sıra okul hayatında katılım ile öğretim uygulanan eğitim biçimleridir.

Aktif vatandaş rolü, aktif öğrenci rolüne tekabül etmektedir. Yapılandırmacı öğrenme kavramı, yeni sorunlarla karşılaşan öğrencilere destek sağlamaktadır. Okul içerisinde, öğretmen çoktan ideal bir çözüm bulmuş olabilir. Daha sonra, gelecek nesil yukarıda yöneltilen zorluklarla uğraşırken öncülük edecektir.

Bu tür öğrenci merkezli bir öğretim sağlama ihtiyacı, öğretmenlik mesleği için önemli zorluklar sunmaktadır. Bu, yeni bilgi yapılarının öğrenilmesi, yeni öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi, yeni çalışma yollarının bulunması ve hem iş arkadaşları hem de öğrencilerle birlikte yeni mesleki ilişki yapılarının oluşturulması demektir. Bilgi aktarımı, tecrit halinde hazırlanma yerine, işbirliği ve dayanışma içerisinde çalışma, merkezi bir dikteye bağlılık yerine mesleki özgürlüğün yanı sıra, güncel gelişmelere dayalı olarak tarihsel sistemlerin anlayışı üzerine öğretim, eleştirel düşünme ve beceri öğretimine vurgu yapmaktadır. Öğrenme algımızda değişiklik olması, öğretmen merkezli öğrenme düşüncesinden deneyim, katılım, araştırma ve paylaşım yoluyla eğitime geçişi gerekli kılar.

Öğretici, öğretmen tarafından yönlendirilen, kitaba dayalı, bilgi temelli bir yönelimin öğrenci katılımını, daha geniş yelpazeli öğretim yöntemleri ve daha beceri odaklı bir yaklaşıma vurgu yapan bir yönelim ile değiştirilmesi gerekir. Bu DVE/İHE basımının katkı yapmaya çalıştığı husus tam da budur.

2. Siyasi Kültür

2.1 Demokrasi, Vatandaşları Vasıtasıyla Hayat Bulur

Örnek:

Parlamento seçimleri sonunda bir kazananlar bir de kaybedenler olacaktır. Çoğunluk olan yeni hükümeti kurar ve azınlıkta kalanlar ise muhalefeti oluşturur. Eski hükümet görevini kaybedebilir ve farklı bir siyasi bakışı olan yeni bir hükümet bunun yerini alır.

Kurallar oldukça açıktır, fakat bu yeterli değildir. Seçim sistemi, kaybedenler, yani, azınlıkta olan kısım sonuçları kabul ettiği sürece işleyecektir. Bunlar sonuçları kabul etmediği takdirde, bir seçim toplumun üyeleri arasında birlikteliği güçlendirmek yerine, şiddetli çatışmaların fitilini ateşleyebilir ve toplumu bölebilir.

Bir seçim kampanyası, partilere düşüncelerini vatandaşlara iletme imkânı sunmaktadır. Fakat eğer katılan partiler ırkçı, tutucu veya antidemokratik bir gündem tanıtıyorsa ne olur?

Vatandaşların demokratik karar alma sürecine katılmaları için en önemli yollardan biri olan seçimlerin işlevini yerine getirebilmesi için, bir toplumun açıkçası seçim sistemini yerine oturtan hukuk yapısından daha fazlasına ihtiyacı vardır. Siyasi sürece ve bu süreçlerin düzgün şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan yollara güven olması gerekir.

Bu örnek, demokrasinin eşit bir şekilde bir takım kurallara ve vatandaşların demokrasiye yönelik tutumlarına bağlı olduğunu göstermektedir. Vatandaşlar, sistemi anlamalı ve sistemin değerini bilmelidir ve sistemin istikrarı için kendilerini sorumlu hissetmelidir. Partiler, birbirini düşman olarak değil, rakip olarak görmelidir. Ancak, bu durumda demokrasi siyasi sistemi değiştirmeden hükümet değişiminin mümkün olduğu tek sistem olarak gücünü gösterebilir.

Demokrasi, genel seçimleri, parlamento temsilini ve denetim ve denge organları vasıtasıyla gücün kontrolünü içeren kurumlar ve süreçlerden oluşan bir sistemden meydana gelir. Bazı anayasalar, referandum veya anayasa mahkemesi vasıtasıyla doğrudan katılımı içermektedir. Bu bir sahnedir ve vatandaşlar ise aktörler. Bu nedenle, vatandaşlar rollerini oynama istek ve becerisine sahip olmalı ve kendilerini siyasi demokrasi sistemi ile özdeşleştirmelidir.

Demokrasi, siyasi bir kültüre dayanan kurumlardan oluşan bir sistemdir. Kurumsal sistem, bu kültürün çerçevesini belirleyebilir, fakat bunu oluşturamaz ya da bunun istikrarlı olmasını sağlayamaz. Aynı ilke, otokratik yönetim için de geçerlidir. Bir otokrat da aktif ve ciddi sistemler yerine siyasi açıdan uysal öznelerle dayalı olan uygun bir siyasi kültüre bağlıdır.

2.2 İnsan Haklarının Kültürel Boyutu

Özünde sivil ve siyasi olan insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü, medya özgürlüğü (yani, sansürün yasaklanması), seçme hakkı ve her insan hakkından faydalanılması ile ilgili olan eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkesi dahil olmak üzere, hangi demokratik süreçlerin uygulamada olacağını belirtmektedir. Ülkeler bir insan hakları sözleşmesini imzaladıklarında, ulusal kanunlarının ve uygulamalarının bu uluslararası standartlar ile tutarlı olacak şekilde uyumlu hale getirileceğine söz vermektedir. Bunu özgür iradeleri dışında yapmaktadırlar.

Eğer devlet insan hakları sözlerini tutmazsa ne olur? AB ve yönetimlerin imzalayabileceği bölgesel insan hakları kanunlarını yürürlüğe koymuş bölgesel insan hakları kuruluşları tarafından oluşturulmuş farklı koruma mekanizmaları bulunmaktadır. Örneğin, Avrupa'da, sivil ve siyasi haklara odaklanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bulunmaktadır. Yönetimler ekonomik, sosyal ve kültürel hakları belirleyen Avrupa Sosyal Şartı'nı da imzalayabilir. Eğer bir yönetim Sözleşmeyi imzalayıp aksi yönde hareket ederse, Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin vatandaşları (ve, aslında, devletin yargısındaki herhangi bir kişi) son olarak Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne şikâyetinde bulunabilir.

Çoğu durumda, insan haklarının kullanılması, demokratik süreçlerin olağan mekanizmaları vasıtasıyla anayasal demokrasiler olarak örgütlenen yönetimler içerisinde gerçekleşir. Bu mekanizmalar, geliştirmekte olan kanunları ve ayrıca katılım kültürü ile vatandaşların bağlılığını kapsar.

Demokrasi ve insan hakları, iki bileşenden oluşan kurumsal bir çerçeveye bağlıdır: anayasa ve hukuki sistemde oluşturulan kurallar ve ilkeler seti ile siyasi kültür. Demokrasi ve insan hakları, ilkeler, değerler ve sorumluluklar setine yerleştirilmektedir. Demokrasi ve insan hakları, meseleler üzerinde muhalefete imkân verir, fakat bunu sadece özgürlüklere imkân veren, özgürlükleri koruyan fakat aynı zamanda özgürlükleri kısıtlayan çerçeve üzerinde güçlü bir fikir birliği varsa yapabilir. Hemen hemen her şey hakkında ihtilafa düşebilirsiniz, fakat bu sadece herkes kendini ihtilafa imkân veren sistem ile özdeşleştirirse işleyecektir.

2.3 Demokrasi ve İnsan Hakları Aracılığıyla Öğretim – Okuldaki Demokratik Kültür

Kendini adanmış demokratlar olmadan demokrasi olamaz.

Her nesil demokratik mirası alır ve her neslin bu mirası anlaması ve bunun değerini bilmesi ve bunu nasıl aktif bir şekilde kullanacağını bilmesi ümit edilir. Genç nesli aktif ve kendini adanmış demokratlar olmaya desteklemek ve teşvik etmek, DVE/İHE ve bir bütün olarak eğitimin görevidir.

Pek çok ülkedeki tarihsel deneyimlerin gösterdiği gibi, demokrasi için elverişli olan kültürel gelenekler yavaş bir şekilde gelişir. İç savaş dönemi sonrası toplumlarındaki ulus oluşturma projeleri, en ciddi engellerle demokratik bir kültürel gelenek olmadığında karşılaşır. Demokratik bir kurumun planı olduğu gibi alınabilir, fakat demokrasinin kültürel kökleri alınmaz – toplumun kültürel mirasından gelmelidir.

Bu nedenle siyasi kültür yapılandırmacı kategoriler halinde tasarlanabilir. Öğrenme ve sosyalleşme süreçleri vasıtasıyla edinilir. Bu nedenle, öğrencilerin yaşamlarının ilk yıllarında deneyimledikleri yönetim biçimi içinde veya altında nasıl yaşanacağını öğrenmesi beklendiğinden, okulların demokratik yolla mı yoksa otokratik yolla mı yönetildiği fark yaratmaktadır.

Mikro toplum olarak okul, öğrencilerinin aşağıdakiler dahil olmak üzere, demokrasi ve insan hakları kültürünün kilit unsurlarını edinmesi ve bunların değerini bilmesine destek olabilir:

- Öğrenciler, güvenle ve özsaygı ile menfaatlerini ve görüşlerini bilebilir ve ifade edebilir.
- Öğrenciler, birbirlerine dinleme ve empati, yani, perspektifleri değiştirme istekliliği ve kabiliyeti dahil olmak üzere, karşılıklı saygıyla yaklaşır.
- Öğrenciler, şiddete başvurulmayan yollarla, yani, müzakere ve uzlaşma ile ihtilafı çözümleyebilir.
- Öğrenciler, bireysel özgürlük haklarını koruyan ve kısıtlayan kurumsal çerçevelerin işlevinin değerini bilir. Siyasi kültürün “yumuşak”, resmi olmayan unsurunu kuralların “sert”, resmi unsuruna katarlar.
- Öğrenciler, siyaseti dikkat gösterilmesi ve karar alınmasını gerektiren sorunların çözümünü amaçlayan pratik bir çaba olarak değerlendirmektedir.
- Öğrenciler, temsilcilerin seçilmesi sürecine ve resmi karar alma süreçlerine katılırlar.
- Öğrenciler, bilinçlendirmek, eylemcilik, lobi faaliyeti ve sorunları kendi başlarına ele almak gibi karar almayı etkileyecek önerilmeyen yollara kalkışırlar.
- Öğrenciler, kendileri ve başkaları için etkilerini dikkate alarak kararları ve seçimleri için sorumluluk alır.
- Öğrenciler, kendilerini etkileyen kararlara katılmadıkları takdirde, bu kararları başkalarının alacağını ve sonucun kendileri için elverişsiz olabileceğinin farkındadır.

Siyasi kültür, okul deneyimleri dahil olmak üzere, sosyalleşme süreçleri vasıtasıyla genç vatandaşların edindiği tutumlar ve değerler ile kuvvetli bir şekilde bağlantılıdır. Genç insanların sosyalleşme sürecini de fazlasıyla etkileyen özellikle aile, akranlar ve kitle iletişim araçları gibi başka unsurlar bulunmaktadır. Diğer yandan, okul toplumu, çocuklara ve ergenlere toplum ve kamuda etkileşimin deneyimlenmesi için ilk imkânları sunmaktadır; bu nedenle, biz okulun demokratik mirasın genç nesle nasıl geçirildiği hususunda belirleyici bir etkisinin olduğunu varsayabiliriz. Okul ortamlarındaki öğrenim ve deneyim vasıtasıyla, gençler, hem resmi karar alma süreçleri hem de günlük etkileşimler yoluyla demokratik sürece ve insan hakları değerlerine yaşam boyu müdahil olmak için alışkanlıklar ve beceriler geliştirebilir.

Ünite 3

Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi

1. DVE/İHE'nin Üç Boyutu

Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi (DVE/İHE), öğretmenlerin öğrencilere ne öğretmesi gerektiğine değil de öğrencilerin neler yapma yeterliliğinin olması gerektiğine odaklanmaktadır. Bu öğrenci ve sonuç merkezli yaklaşımı idare eden bu üç ilke en iyi bir örnekle açıklanabilir.

- Düşünce ve ifade özgürlüğü, demokratik katılımın temel koşuludur ve temel bir sivil ve siyasi haktır. DVE/İHE'de, öğrenciler, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını bilir, anlar ve bu hakka değer verir ve bunun ulusal anayasaları tarafından nasıl korunduğunu bilirler. Bu, öğrenmenin bilişsel boyutudur (bilgi, kavramlar ve anlayış).
- Öğrenciler, bu temel insan hakkını nasıl kullanacaklarını bilir. Bu hakkın aktif kullanımı demokratik bir topluma katılım için gerekli olduğundan, öğrenciler ayrıca bakış açılarını yansıtmaya teşvik edilir ve kamusal tartışma oluşturma becerisi (beceri odaklı öğrenme boyutu) dahil olmak üzere çeşitli yollar vasıtasıyla bunu ifade edebilir.
- İfade özgürlüklerini tatbik edebilmeleri için, öğrencilerin çoğunluğun karşısında olduğu durumlarda bile görüşlerini ifade edebilmek için cesarete ihtiyaç duyarlar. ve başkalarının düşüncelerini tolerans ve kişisel saygı çerçevesinde dinlerler. Anlaşmazlık ve ihtilafın meseleler ile sınırlandırılması ve düşünce farklılıklarının kişiselleştirilmemesi suretiyle, çatışmalar şiddete dayanmayan yollarla (tutum ve değer temelli anlayış boyutu) çözüme kavuşturulabilir.

Bu örnekte görülenler, sadece başka bir insan hakkını uygularken öğrencilerin neler yapmaya muktedir olması gerektiği hususu için değil, aynı zamanda genel olarak öğrenim ve eğitim için de genellenebilir. Bir kişinin yeterlilikleri ile alakalı olması ve bu yeterlilikleri katkıda bulunması için, öğrenme, karşılıklı olarak birbirini destekleyen bu üç boyutta – bilgi, kavramlar ve anlayış; beceriler ile tutum ve değerler – ortaya çıkmalıdır. Birkaç on yıldır, eğitimciler ve öğretmenler bu öğrenme kavramı üzerinde hemfikirdir.

Öğrencilerin öğrenme şekli bu ise, o halde öğrenme için yeterli imkânların sağlanması için DVE/İHE öğretmenleri ne yapmalıdır? Kısaca bu sorunun cevabı şöyledir:

DVE/İHE'de, amaç, öğrencilerin aşağıdaki vasıflara sahip genç vatandaşlar olmasına destek olmaktır;

- insani haklarını bilen ve bağlı oldukları koşulları anlamış olan (demokrasi ve insan hakları “hakkında” öğrenim);
- okulu öğrencilerinin özgürlüklerine ve eşitliğine saygı duyan bir mikro toplum olarak deneyimlemiş olan ve insan haklarını tatbik etme ve başkalarının haklarına saygı gösterme hususunda eğitilmiş olan (demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğrenim);
- bu nedenle başkalarına ve toplumlarına karşı sorumluluk hissi taşıyan, insan haklarını uygulama hususunda yeterlilik ve güven sahibi olan (demokrasi ve insan hakları “için” öğrenim).

1.1 DVE/İHE'nin Bilişsel Boyutu: Demokrasi ve İnsan Hakları “Hakkında” Öğrenim

Ortaöğretim düzeyindeki DVE/İHE, öğrencilerin İHEB ve Sözleşme gibi temel belgelerle çalışmasını gerekli görür. Yukarıda verilen örneği özetlemek gerekirse, öğrenciler, herkesin, sadece makul bir nedenden ötürü ve kısıtlı durumlarda mümkün olan istisnalar hariç, serbestçe düşünme ve ifade hakkından yararlandığını ve sansüresiz bir medya sayesinde bilgilere serbestçe erişebildiğini bilmesi gerekir (Sözleşmenin 10. Maddesi) Devletin anayasası ve hukuki ortamının bu insan hakları standartlarını yansıtmaları ve koruması gerekir ve öğrenciler tarafından bu yönden irdelenebilir. Böylece, sadece tek bu hakkın bile demokrasiye hayat buldurulması için ne kadar önemli ve hakikaten vazgeçilmez olduğunu anlayabilirler.

Öğrencilerin ayrıca ana ilkelerden olan eşitlik ve ayrımcılık yapmamaya değinen Sözleşmenin 14. Maddesini de kavramaları gerekir: kadın ya da erkek, zengin ya da fakir, genç ya da yaşlı, tebaadan ya da göçmen olsun hepimiz eşit bir şekilde bu haklara sahibiz. Bu haklardan yararlanılması gelişmekte olan bir süreçtir ve insan haklarına dayalı olan demokratik yönetim sistemlerinin gündemlerinden birini oluşturmaktadır.

Son olarak, öğrencilerin özgürlüklerin neden bir hukuk çerçevesi gerektirdiğini bilmesi ve ayrıca sorumluluklar taşıması gerekir (İHEB, Madde 29). İfade özgürlüğü, vatandaşların çoğulcu bir toplumda menfaatlerini korumasına imkân verir ve bu tarz rekabetçi bir toplumda, kazananlar ve kaybedenler olacaktır. Anayasa, kurallar ve kanunlar, farklılıkları meşrulaştırmadan güçlülerin özgürlüklerini sınırlayan ve zayıfları koruyan bir çerçeve sunmalıdır. Ancak, kurallar her sorun ile ilgilenemez, bu yüzden toplumun mensupları birbirlerine karşı sorumluluk tutumu sergilemelidir.

İnsan hakları hukuki bir çerçevedir, fakat aynı zamanda normatif bir çerçevedir. Bu, öğrencilerin okul toplumlarında ve ayrıca toplumun bütününde insan hakları ilkelerinin gerçekte ne ölçüde gerçekleştirildiğinin farkına varmasını gerekli kılar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (4.11.1950)

Madde 10

İfade özgürlüğü

Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

(2) Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde 14

Ayrımcılık yasağı

Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (10.12.1948)

Madde 29

1. Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak içinde yaşamıyla mümkün olan topluluğa karşı vecibeleri vardır.

2. Herkes, haklarını kullanmak ve hürriyetlerinden istifade etmek hususunda, ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadıyla ve demokratik bir cemiyette ahlâk, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için, tespit edilmiş kayıtlamalara tabidir.

Kısacası, bu üç madde, bireysel özgürlükler ile hem bu özgürlükleri sınırlayan hem de koruyan bir çerçeve vasıtasıyla bireylerin haklarını dengeleme ihtiyacı arasındaki bağı özetlemektedir.

Bunu açıklayabilecek öğrenciler, demokrasi ve insan hakları “hakkında” çok fazla şey öğrenmiştir; işte bu, DVE/İHE'nin bilişsel boyutudur.

1.2 DVE/İHE'nin Katılım Boyutu: Demokrasi ve İnsan Hakları “İçin” Öğrenim

Demokraside yer almaları için öğrencilerin bilgiye serbestçe erişimi ve özgür düşünme, düşünce ve ifade hakkı gibi haklarını ve özgürlüklerini nasıl tatbik edeceklerini öğrenmeleri gerekir. Ayrıca menfaatlerini sunmak, uzlaşmaya varmak için müzakere etmek veya “genel refahın” nasıl tanımlanacağı üzerinde mutabakata varmak gibi başkaları ile etkileşime girme aktif deneyim sahibi olmaları gerekir (İHEB, Madde 29). Kurallar çerçevesinde hareket edebilmeleri ve kuralların kendilerine yükleyeceği sınırları kabul edebilmeleri gerekir. Başkalarının ve bir bütün olarak toplumun refahı için sorumluluk tutumu geliştirmiş olmaları gerekir.

Kısacası, sadece yukarıda değinilen üç insan hakları maddesi arasındaki çıkarımları ve bağlantıları kavramış olmakla kalmamalı, aynı zamanda bunların altında yatan değerlere değer vermeli ve buna göre hareket etmelidir. Böyle yaparak, insan haklarının ihlali ile sonuçlanmayan karar alma süreçleri vasıtasıyla, kendi menfaatlerini başkalarınınki ile ve bir bütün olarak toplumunki ile dengeleyebilmelidir.

Bu şekilde eğitilmiş öğrenciler, demokraside nasıl yer alacaklarını öğrenmişlerdir. Bu, DVE/İHE'nin eylem temelli boyutudur – demokrasi ve insan hakları “için” öğrenim, yani, demokrasinin, hukuk kurallarının ve insan haklarının desteklenmesi ve korunması maksadıyla öğrenim.

1.3 DVE/İHE'nin kültürel boyutu: demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğrenim

Bilgi ve beceri, teknik anlamda bir kişinin demokrasi içerisinde yer almasını sağlayabilir, fakat bu kişiyi demokrat bir kişi haline getiremez. Örneğin, bu tür bir uzmanlık, ırkçıların elinde demokratik, insan haklarına dayalı bir topluma saldırmak için bir silah olarak kullanılabilir. Gerçek manada insan hakları ile desteklenmeyen bilgi ve becerinin demokrasi için hiçbir değeri yoktur.

Bu nedenle, DVE/İHE, kültürel bir boyutu da neye dahil etmektedir. Öğretim ve öğrenim kültürü DVE/İHE'nin mesajını yansıtmalıdır.

Öğrenciler bilgiyi öğretim (ders dinleme, okuma) yoluyla ve yeterlilikleri de eğitim (görsel örnekleme, uygulama ve rehberlik) yoluyla edinirken, değerleri ve tutumları ise deneyim yoluyla geliştirmektedir.

Örneğin, gençler özsaygılarını ana-babaları ve öğretmenlerinin cesaretlendirmesi ile oluştururlar. Sadece öğretmenlerinden saygılı bir muamele görmüş öğrencilerin akranlarına da benzer şekilde davranması beklenebilir. İnsan hakları değerleri, okuldaki sosyalleşme süreci – “demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğretim – ile veya demokrasi ve insan hakları ruhuyla edinilir.

İnsan hakları değerleri Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve diğer örgütler tarafından tanımlanmıştır ve eşitlik ve ayrımcılık yapmama, katılım ve dahil etme ve hesap verme zorunluluğu ilkelerini içerir.

Demokrasi ve insan hakları “hakkında” öğretim özel konular (toplumsal çalışmalar, tarih, vatandaşlık eğitimi) için tahsis edilirken, DVE/İHE'nin kültürel boyutu olan demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğretim tüm okul için bir görevdir – insan hakları ve demokrasi, okul toplumunun pedagojik kılavuz ilkesi ve okul yönetimi unsurlarının tamamının yargılandığı bir mercek haline gelir.

2. İHE ve Bunun DVE İle Bağlantısı¹³

Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi birbiriyle yakın ilişkilidir ve birbirini desteklemektedir. Bunlar, amaçlar ve uygulamalardan çok odak ve kapsam bakımından farklılık gösterir. Demokratik vatandaşlık eğitimi esasen toplumun sivil, siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel yön ile ilişkili olarak demokratik hak ve sorumluluklarına ve aktif katılıma odaklanırken, insan hakları eğitimi insan hayatının her yönündeki insan hakları ve özgürlükleri kapsayan daha geniş bir spektrum ile ilgilidir.

11 Mayıs 2010 tarihinde Bakanlar Komitesi'nin CM/REC(2010)7 nolu Tavsiyesi çerçevesinde benimsenen Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı.

Aşağıdaki bölüm, İHE ile DVE arasındaki bağlantıyı daha yakından incelemektedir.

On yıllar önce, Birleşmiş Milletler ve uzmanlaşmış kurumları, resmen insan hakları eğitimi hakkını, yani, vatandaşların ülkeleri tarafından imzalanan insan hakları anlaşmalarında yer alan haklar ve özgürlükler hakkında bilgilendirilmeleri hakkını tanımıştır. Yönetimler, kanunlar, politikalar ve uygulamalar ile bu insan hakları standartlarının uygulanmasından sorumludur. Anlaşma imzaladıkları kurumlara periyodik raporlar göndererek ilerlemeleri hakkında rapor vermektedirler. İnsan hakları grupları gibi izleme örgütleri de ilerlemenin takibine yardımcı olmaktadır.

Vatandaşların sahip olduğu insan haklarını öğrenmesi ve bunların değerini bilmesi gerektiği ve başkalarının haklarına da saygı göstermesi gerektiği aşikârdır. Haklarımızın yerine getirilmesi için yönetimimizin yasal sorumluluklarını bilmemiz gerekiyor. Vatandaşların günlük hayattaki insan haklarının kıymetini bilmeleri ve bunları savunmaları için etik sorumluluklarını anlamamız gerekiyor. Kişinin kendi haklarını ve başkalarının haklarını bilme ve sorumlu bir şekilde savunma bilgisi ve yatkınlığı hayatın ilk dönemlerinde, ailemizde, okullarımızda ve topluluğumuzda başlıyor.

Avrupa Konseyi gibi hükümetlerarası örgütler ve ulusal insan hakları kuruluşları ile birlikte, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, UNESCO ve UNICEF gibi BM kuruluşları İHE'ye değinmiş ve özellikle okul çağında insan hakları temalarının işlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

İnsan hakları eğitiminin hem normatif hem de hukuki bir boyutu vardır. Hukuki boyutu, ülkelerimizin akdettiği anlaşmalarda ve akitlerde yer alan uluslararası insan hakları standartları hakkındaki içeriğin paylaşılmasını kapsamaktadır. Bu standartlar, sosyal, ekonomik ve kültürel hakların yanı sıra, sivil ve siyasi hakları kapsamaktadır. Son yıllarda, bu gelişmekte olan çerçeveye çevresel ve toplu haklar da eklenmiştir. Bu kanun-odaklı yaklaşım, hükümetlerin insan hakları yükümlülüklerin lafzını ve ruhunu muhafaza ettirmesini sağlamada izleme ve hesap verme zorunluluğunun farkına varmaktadır.

Aynı zamanda İHE normatif ve kültürel bir girişimdir. Herkesin günlük yaşantısındaki deneyimlerinin insan hakları normları ve değerleri ile ne ölçüde tutarlı olduğunu yansıtmaya yardımcı olan bir değer sistemidir. İnsan hakları temelli bir yaklaşımın eğitime katılmasına bu cilt içerisinde daha sonraki bir bölümde değinilecektir.

Sınıf öğrenimi açısından, etkileşimli ve öğrenci merkezli yöntemler, DVE'de olduğu gibi İHE'de de çok fazla desteklenmektedir. Aşağıdaki pedagoji türleri, İHE için desteklenen bu yöntemlerin bir temsilidir:

- yaşantısal ve etkinlik-merkezli: öğrencilerin önceki bilgilerinin çağırılması yer alır ve öğrencilerin deneyimlerini ve bilgilerini konuşurmasını sağlayan etkinlikler sunar;
- sorun yaratma: öğrencilerin önceki bilgilerini sorgular;
- katılımcı: kavramların açıklanması, temaların analiz edilmesi ve etkinliklerin yapılmasında toplu çaba göstermeye teşvik eder;
- diyalektik: öğrencilerin bilgilerini diğer kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırılmasını gerekli kılar;
- analitik: öğrencilerin neden ve nasıl soruları hakkında düşünmelerini ister;
- iyileştirici: içsel ve kişiler arası ilişkilerde insan haklarını destekler;

¹³ Yazar: Felisa Tibbitts (2009). Orijinal kaynak: Tibbitts F. (2008), "Human Rights Education" in Bajaj M. (ed.), *Encyclopedia of Peace Education*, Information Age Publishing, Charlotte, NC.

- stratejik düşünce odaklı: öğrencileri kendi hedeflerini belirlemeye ve bunların başarılması için stratejik yollar düşünmeye yönlendirir; ve
- hedef ve eylem odaklı: öğrencilerin hedefleri ile ilgili olarak eylemleri planlamasına ve organize etmesine imkân sağlar.¹⁴

Pek çok ülkenin müfredatındaki insan hakları eğitimi, vatandaşlık eğitiminin ana kavramlarını ele aldığından ve bunlar hem evrensel olarak hem de ciddi bir şekilde uyguladığından, demokratik veya küresel vatandaşlık eğitimi ile kesişmektedir. Kilit kavramlar ve olgular hakkındaki bilgiler ve sivil yatkınlık ve sivil beceri konuları, küresel toplumsal sorumluluk adalet ve sosyal eylem alanları için uygulanmaktadır.

Ayrıca, insan hakları eğitimi açık bir şekilde öğrenciler arasındaki sosyal sorumluluğu ve eylemi teşvik etmektedir. Ancak, İHE, haklar spektrumuna bu eylemleri paylaştırarak, temsili demokrasinin bir unsuru olan katılımın desteklenmesinin de ötesine geçer. Eyleme geçilmesi, doğal olarak kişinin haklarının bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. Bu eylemler ayrıca baskı ve adaletsizliğin üstesinden gelmenin yolu olarak faydalı olabilir.

İHE'nin geniş normatif çerçevesi ve potansiyel öğrencilerden oluşan bu geniş spektrum, İHE'nin uygulandığı yollarda çok fazla değişiklik olması ile sonuçlanmıştır. İHE evrensel olan uluslararası (ve bazen bölgesel) standartlar çerçevesi ile belirlenmiş olsa da, özel konuların ve bunların uygulamaları yerel ve ulusal içeriğe bağlıdır. Üstelik, okul ortamlarındaki insan hakları eğitimi, öğrencilerin yaşına ve ulusal/yerel eğitim politikalarının ve okulların durumlarına uyarlanmaktadır.

Okul müfredatındaki insan hakları temaları ve içeriği, eğitim politikası tarafından zorunlu kılınan kültürlerarası temalar haline getirilebilir ya da bunlar tarih, vatandaşlık eğitimi, sosyal bilgiler ve uygarlık tarihi gibi mevcut dersler ile bütünleştirilebilir. İHE ayrıca okul ortamında meydana gelen sanat programlarında ve resmi olmayan kulüplerde ve özel etkinliklerde bulunabilir.

Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı'nda belirtildiği gibi, bu eğitim alanları birbiriyle yakından ilgilidir ve birbirlerini desteklemektedir. Bunlar, amaçlar ve uygulamalardan çok odak ve kapsam bakımından farklılık gösterir. Demokratik vatandaşlık eğitimi esasen toplumun sivil, siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel yön ile ilişkili olarak demokratik hak ve sorumluluklarına ve aktif katılıma odaklanırken, insan hakları eğitimi insan hayatının her yönündeki insan hakları ve özgürlükleri kapsayan daha geniş bir spektrum ile ilgilidir.

Bir okul ortamında İHE ve DVE'nin bir arada bulunduğu bir yerde, bunlar birbirini desteklemektedir. Uluslararası Eğitim Birliği (EIA) Vatandaşlık Eğitimi Çalışması 1999 yılında yayınlanmış ve 27 ülkede 88.000 14 yaşındaki çocuktan toplanan verilerden yararlanılmıştır.¹⁵

Öğrencilerin diğer tür vatandaşlık bilgileri ile karşılaştırıldığında insan hakları ile ilgili bilgileri bakımından ülke farklılıklarını ve öğrencilerin insan haklarının desteklenmesine ve uygulanmasına yönelik tutumlarının incelenmesi için bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Bu analiz, öğrencilerin okuldaki demokrasi deneyimlerinin ve uluslararası mesellerle ilgili deneyimlerinin insan hakları bilgileri ile olumlu bir ilişkisinin olduğunu göstermiştir. “Okulda demokrasi” olarak adlandırılacak faktörler, öğrencilerin insan hakları tutumları için önem taşımaktaydı. IEA'nın yaptığı veri analizi, sınıflarında ve okullarında demokratik örneklerin uygulanmasına en çok maruz kalan öğrencilerin olumlu insan hakları tutumları sergilemesinin daha muhtemel olduğunu doğrulamıştır. Üstelik, insan hakları hakkında daha fazla bilgisi olan öğrenciler, uluslararası konulara daha sık meşgul olmuş ve katılımcı vatandaşlık için daha güçlü normlar savunmuş ve siyasi açıdan daha tesirli olmuştur.

İHE ve DVE'yi birbirine teğet bir şekilde sunan okullar, öğrencilerini haklarını ve özgürlüklerini bilen ve bunları kıymetini anlayan yetkili ve sorumlu vatandaşlar olacak şekilde yetiştirmektedir.

¹⁴ ARRC [Asya-Pasifik Bölgesel İnsan Hakları Kaynak Merkezi] (2003), “İnsan Hakları Eğitimi Nedir”, *İnsan Hakları Eğitimi Paketi*, ARRC, Bangkok.

¹⁵ Torney-Purta J., Barber C. H. ve Wilkenfeld B. (2008), “Yirmi Yedi Ülkedeki Ergenler İnsan Haklarını Nasıl Anlıyor, Destekliyor ve Uyguluyor”, *Journal of Social Issues*, 64: 1.

3. DVE/İHE'deki Yeterlilikler

3.1 “Öğrencilerimin ... yapabilmesini istiyorum”

“Sunum tekniklerini tatbik ettikten sonra, tüm öğrencilerimin notlarını okumadan sınıfa hitap edebilmesini istiyorum.”

“Altı dersi anayasamızın temellerine ayırdıktan sonra, tüm öğrencilerimden en azından seçim sistemimizin nasıl işlediğini ve şu anda hangi partilerin hükümette olduğunu açıklayabilmelerini istiyorum.”

“Birkaç ay sonra, sınıfımızda tartışmalarda birbirini dinlemeyen ve aynı fikirde olmadıkları öğrencilerin sözünü kesen öğrenciler nedeniyle sorunlar yaşadık. Serbestçe ifade etme hakkımız hakkında ve bunun hepimiz için yalnızca birbirimize saygı gösterirsek işleyebileceği hakkında çok fazla konuştuk. Yılın sonunda, çoğu öğrencinin bunu anlamış olacağını ve tartışmalarda nasıl davranacağını bileceğini ümit ediyoruz.”

Bu örnekler, bir DVE/İHE öğretmenin dersleri planlarken aklında bulundurduğu düşünceleri göstermektedir: öğretmenler hedefleri tanımlamaktadır. Öğrencilerinin ne yapabilmesi gerektiğini ve çaba gösterirlerse neye ulaşabileceklerine karar vermektedirler: öğrencilerinin hangi hedefleri başarmasını istediklerine karar verirler ve ardından öğrenme sürecine ve öğrencilerin başlangıç noktasındaki öğrenme ihtiyaçlarına – yaşadığı zorluklara ve yeteneklerine, güçlü ve zayıf yanlarına bakarlar.

Bu düşünme şekli, öğretmenler için yeni bir şey değildir – yaygın bir uygulamadır. Çoğu öğretmen sadece konu başlığı ve mevzu – “Bir sonraki tatil arasından önce 19. yüzyılı bitirmek zorundayım” – hakkında düşünmezler, aynı zamanda öğrencilerden ne tür başarı görmek istediklerini akıllarında tutarlar.

Öğrencilere ve onların neler yapmasının sağlanması gerektiğine odaklanan hedefler, öğrencilerin yeterliliklerine değinir. Tüm öğrenciler, büyüdülerinde sorunlarla yanlarında bir öğretmen, antrenör veya gözleyici olmadan başa çıkmak zorunda kalacaktır. Geleneksel öğretim modeli – sıkı bir müfredata dayalı bilgiler sunan resmi öğretim – öğrencileri beceri ve değer/tutum boyutlarına karşı bağımsız, güvenli ve yetkin hale gelmeleri için desteklenmelerine çok az katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca şu üç örnek, yeterlilik geliştirmenin farklı boyutlarına dikkat çekmektedir:

- İlk örnek, izleyen ile göz teması kurulması ve özgür bir şekilde konuşulması içeriğe özgü olmayan, fakat herhangi bir bilgi parçasını kullanmak için her daim ihtiyaç duydukları araçları sunan becerilere değinir. Bu, beceri eğitimidir ya da öğrencilerin insan haklarını uygulamaya geçirmeleri ve demokraside yer almalarını sağlamak için yapılan demokratik vatandaşlık ve insan hakları “için” öğretimidir.
- İkinci örnek, seçim sisteminin temellerini ve son seçimi kimin kazandığını ve bu sebeple mevcut hükümeti kimin oluşturduğunu bilmek, demokrasi ve insan hakları “hakkında” öğretimin uygulandığı durumdur. Genç vatandaşlar, ülkelerinin anayasalarına bir vatandaşlık hakkı olarak entegre edilen insan haklarını – örneğin, seçimlere katılmak – ve ülkelerinin seçim sisteminde oylarının ne etkisinin olacağını bilmelidir.
- Son olarak, son örnek, değer ve tutumların önemini göstermektedir. Demokrasi, vatandaşların bağlı olduğu tutumlar ve değerler ile dolayısıyla aynı fikirde olmadığı görüşlere karşı karşılıklı saygı ve toleranstan oluşan bir siyasi kültüre dayanmaktadır. Öğrenciler, kendilerinin özgürlük haklarının başkalarının haklarını da dikkate alması gerektiğini kabul etmeye razı olmalıdır. Bu nedenle, özgürlük belli sorumluluklar taşımaktadır. Bir insan hakları kültürü, sadece hem öğrencilerin hem de öğretmenlerinin yetkisini değil, aynı zamanda başkalarının insan haklarına da saygı gösterme hususunda karşılıklı sorumluluklarımızın olduğu anlayışını yansıtır. Değerler, deneyim ve ikna edici rol modeller – demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğretim – ile öğrenilir.

3.2 Yeterlilikler – Genel Tanım

Yeterlilikler sözcüğü, bir kişinin, kendi kimliğinin çekirdeğini oluşturan aşağıdaki üç hususta neler yapabildiğini ifade eder:

- kişi ne biliyor ve neler öğrenmiş;
- kişinin bilgilerini kullanmasını sağlayan beceriler;
- Kişinin sahip olduğu bilgi ve becerileri hem kendi güvenerek hem de sorumlu bir şekilde kullanmaya istekli olması ile sonuçlanan, sahip olduğu bilgi ve becerilerin farkında olması ve değerlendirmesi.

Son noktanın özel bir önemi vardır. Öğrencilerin neler yapmasının sağlandığını sadece öğretmenin bilmesi gerekmez, öğrenciler de kendi durumlarını bilmelidir. Öğrenciler, zihinsel araç kutularında neler var ve bu araçları hangi görevler veya sorunlar için uygulanabileceğini bilmelidir. Hepsinden önemlisi, yaşamboyu öğrenme süreçlerinde başarısızlık riskini normal karşılamak için kendilerine güvenmeye ihtiyaç duyarlar.

3.3 Öğretmenler Öğrencilerin Hangi Yeterliliklere Sahip Olduğunu Nasıl Bulabilir? Yeterlilik ve performans

Yeterlilikler, bizim “içimizdeki” kabiliyetler ve potansiyeller demektir. Dolayısıyla gözle görülmezler. O halde öğretmenler öğrencilerin hangi yeterliliklere sahip olduğunu nasıl bulabilir?

Şu örneğe bir bakalım. Bir dil bilimci olan Noam Chomsky bir anadilini konuşan kişinin dil yeterliliğini tarif etmiştir. Anadilini konuşan kişiler, sürekli daha önceden hiç konuşmadıkları ve duymadıkları cümleleri yaratır ve anlarlar. Biz dil yeterliliğini anlayamayız, fakat anadilini konuşan kişinin performansını algılarız ve akıcı bir şekilde iletişim kurma yeterliliğinin olması gerektiği varsayımında bulunuruz.

Gözle görülebilir bir performansı olmayan hiçbir yeterlilik ve ayrıca yeterliliklerin dahil olmadığı hiçbir eylem yoktur. Öğretmenler, öğrencilerinin yeterlilik gelişimini performanslarını – neler yapabildiklerini – tespit ederek değerlendirebilir. Görev tabanlı öğrenme, öğrencilerin yeterliliklerini geliştirmesini ve öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme başarılarını değerlendirmesini ve öğrenme ihtiyaçlarını tespit etmesini sağlar. Bu sadece DVE/İHE için de değil, aynı zamanda genel olarak öğretim ve öğrenim için de geçerlidir.

3.4 DVE/İHE'deki Öğrenci Yeterlilikleri Modeli

Bir öğrencinin yeterlilik gelişimini öğrencilerin performansına ilişkin algımıza göre değerlendiririz. Yeterlilikler gözle görülmezler ve biz bunlara yalnızca öğrenme hedeflerinin belirlenmesinde ve öğrenme başarılarına ilişkin değerlendirmemize rehberlik etmede destek olacak modeller tasarlayarak erişebiliriz.

Bu DVE/İHE basımında, aşağıdaki yeterlilik modelini benimsedik. Bu, DVE/İHE'nin kilit ilkeleri olan demokrasi ve insan hakları yoluyla öğretim, demokrasi ve insan hakları hakkında öğretim ve demokrasi ve insan hakları için öğretime uygundur.

DVE/İHE'deki öğrenci yeterlilikleri şunlardır:

- siyasi analiz ve yargılama;
- beceriler (Bu cildin 3 nolu Bölümüne bakınız);
- eyleme geçme ve siyasi katılım;
- kişisel ve sosyal yeterlilikler.

3.4.1 Siyasi Analiz ve Yargılama Becerileri

Demokratik vatandaşlık, vatandaşların, kendilerinin bilgilendirilmesini ve sorunları ve tartışma satırlarını ve çatışmayı analiz edebilir durumda olmasını gerektiren tartışma konusu meseleleri anlamasını gerekli kılar. Bu, yeterlilik gelişiminin bilişsel boyutudur (“siyasi meseleler “hakkında” öğrenim).

Bu anlayış düzeyine sahip olmayan bir vatandaş hizipçiler, lobiciler ve popülistler için kolay bir avdır ve kendi bireysel menfaatlerini veya kendi grubunun menfaatlerini sunamayacak ve bunlar hakkında müzakere edemeyecektir. Bilgi kaynakları olarak kitle iletişim araçlarına bel bağlamaktayız ve bunları eleştirel bir şekilde kullanabilmeliyiz.

Siyasette eyleme geçmek, hayatın başka bir alanında da olduğu gibi sadece ne başarmak istediğimizi bildiğimizde mümkündür. Menfaatlerimizi ve hedeflerimizi, isteklerimizi ile ihtiyaçlarımızı ve değerlerimiz ile sorumluluklarımızı dengeleyerek tanımlayabilmeliyiz. Siyaset, sorunların çözümlenmesi ve ihtilafların giderilmesi için karar alma sürecidir; karar almama gibi bir seçenek yoktur ve yargılama olmaksızın karar olması mümkün değildir.

Modernleşen toplumlarımızdaki artan karmaşıklık, “normal vatandaşın” analiz ve yargılama yeterliliklerini aşırı zorlamaktadır. Siyasi liderlere karşı güven veya güvensizliğin kişiselleştirilmesi, karmaşıklığın azaltılmasının yollarından biridir. Sadece DVE/İHE içerisinde değil, eğitim genel olarak vatandaşların kendilerini etkileyen kararlar hakkında bilgi sahibi olmalarında kilit öneme sahiptir.

3.4.2 Beceriler

Öğrenciler, bilgilerin edinilmesi ve kullanılması ve kendi düşüncelerinin bağımsız ve sistematik bir şekilde oluşturulması için bir takım zihinsel araçlara – becerilere veya tekniklere – ihtiyaç duyarlar. Bu araçlar öğrencilerin;

- hem kitle iletişim araçları hem de kendi deneyimleri ve araştırmaları vasıtasıyla bilgiler edinmesini – yazılı ve elektronik kitle iletişim araçlarını, röportajları, araştırma, düşünce, vs.yi kullanma teknikleri;
- bilgileri seçmesini ve çalışmasını (yapılandırmacı öğrenim) – planlama, zaman yönetimi, okuma, düşünme, kaydetme teknikleri;
- kendi görüşlerini belirlemesini, sunmasını, paylaşmasını ve tartışmasını – dinleyici notları, posterler, makaleler, PowerPoint sunumları, konu anlatımı, müzakere, tartışma, vs. yapma teknikleri (birleşik yapılandırmacı öğrenim ve yapı çözümü);
- öğrenme ve uygulama sonuçlarını ve süreçlerini yansıtma ve sunma tekniklerini sağlar.

Önemli ölçüde, bu beceriler, sadece DVE/İHE’de değil, aynı zamanda bir bütün olarak okulda da gereklidir. Bunlar, öğrencileri daha ileri düzeydeki akademik çalışmalara ve nitelikli işlere hazırlar. Bu örgün, içeriğe özgü olmayan becerilere yönelik müfredatlar arası eğitim, bu nedenle hem gereklidir hem de mümkündür.

3.4.3 Eyleme Geçme

DVE/İHE’de, örgün beceri eğitimi, demokrasi ve insan haklarının öğrenilmesine destek olur fakat yeterli değildir. DVE/İHE, okulu öğrencilerin uygulamalı deneyim ile toplumda ve siyasette nasıl yer alacaklarını öğrendikleri bir mikro toplum olarak görür. Okulda öğretilen yeterlilikler şunlardır:

- isteklerinin ve ihtiyaçlarının yansıtılması, menfaatlerinin açıklanması ve sunulması;
- seçmen ve aday olarak seçimlerde oy kullanma ve seçimlere katılma (sınıf temsilcisi seçimi);
- müzakere etme ve karar alma;
- bilinç oluşturma, lobi faaliyeti gerçekleştirme ve toplu eylem vasıtasıyla karar alma süreçlerine etki edilebilmesi;
- kurallar ve yaptırımlardan oluşan bir yapıya olan ihtiyacın bilincinde olunması ve değerinin bilinmesi.

DVE/İHE ve bir bütün olarak okul, toplumlarına katkıda bulunacak öğrenciler için öğrenme imkânlarının sağlanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Ancak, öğrencilerin performanslarının ve yeterlilik gelişimlerinin değerlendirilmesinde okulun sınırları vardır. Belirleyici aktarım alanı okulu aşar, bir bütün olarak toplumu kapsar ve yetişkin yaşamına kadar uzanır. Bu durumda öğrenme sonuçlarının okuldaki girdilere bağlanması imkânsız olmasa da zordur.

3.4.4 Kişisel ve Sosyal Yeterlilikler

Belki yeterlilikler kavramı, değerler ve tutumlar boyutuna uzandığında bir miktar genişlemektedir. Diğer yandan, önemli olan öğrencilerin davranış şekli olan performanstır ve davranış yatkınlığı yeterlilik olarak algılanabilir. Bu yeterlilik boyutunu geliştirme, “demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğrenim ile uyumludur. Şunları içermektedir:

- öz farkındalık ve öz saygı;
- empati;

- karşılıklı saygı;
- uzlaşma ihtiyacını anlama;
- sorumluluk;
- barışı, adaleti ve toplumsal birlikteliği destekleyen ortak değerler grubu olarak insan haklarının değerinin bilinmesi.

3.5 DVE/İHE'deki Öğretmen Yeterlilikleri

DVE/İHE'de, öğretmen öğrencilere yeterli öğrenme imkânı sunabilmek için belli yeterliliklere gerek duyar.

Öğretmenlere yönelik araç kutusu, bu üniteye yönelik bir giriş ile birlikte DVE/İHE'deki yeterlilik temelli hedeflerin belirlenmesinde öğretmenlere destek olacak bir araç içermektedir. Daha fazla bilgi almak için, lütfen Avrupa Konseyi yayını olan “Tüm Öğretmenler Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimini Nasıl Destekleyebilir?: Yeterliliklerin Geliştirilmesine Yönelik Bir Çerçeve (Strasbourg, 2009)” adlı yayına bakınız.

4. “Dünyayı Zihinlerimizde Yaratıyoruz”: DVE/İHE’de Yapılandırıcı Eğitim¹⁶

Bir kitaptan hikâye okuduğumuzda, zihinlerimizde film gibi bir şey yaratırız. Yazarın üstü kapalı söylediği veya es geçtiği ayrıntı ve sahneleri eklersiniz ve hatta karakterlerin yüzlerini bile ekleyebilirsiniz. Bazı romanlar o kadar çok hayal dünyamıza hitap etmektedir ki bu hikâyeye dayalı “gerçek” bir filmi izlediğimizde hayal kırıklığı yaşarız. Hayal dünyamız, bu filmde çok daha iyisini oluşturmuştur ve her okuyucunun zihni farklı bir “film” oluşturduğundan bu film emsalsizdir.

Bu, sahip olduğumuz “dünyayı zihinlerimizde yaratma” becerimize bir örnektir. İçinde yaşadığımız dünya, biz nasıl algılıyorsak öyledir – bizim oluşturduğumuz resimlerden, deneyimlerden, kavramlardan ve yargılamalardan meydana gelmektedir. Öğrenen varlıklar olarak insanlar duyduklarını veya okuduklarını anlamlandırmak – bunları anlamak isterler. Bir beyin araştırmacısı, insan beynini “anlam arayan bir makine” olarak tanımlamıştır. Anlamli olmayan şeyler bir şekilde ayıklanmalıdır. Eğer bilgiler eksik ise, ya bunu bir şekilde bulmalıyız ya da tahminde bulunarak boşlukları doldurmalıyız.¹⁷

Edinilen deneyim neticesinde, öğretmenler, bir ödev verdiklerinde her öğrencinin bunu farklı bir mesaj olarak aldığı ve hatırladığını anlarlar. Bazı öğrenciler, yetişkin olduklarında bile bu bilgileri hala daha hatırlayacaktır, çünkü bu bilgiler onlara çok fazla hitap etmiştir; diğerleri ise bir sonraki sabah bunları çoktan unutmuş olacaktır, çünkü sahip oldukları bilgilere veya değer yapısına hitap etmemektedir. Yapılandırıcı bakış açısına göre, öğrencilerin zihinlerinde ne olduğu önemlidir.

Yapılandırıcılık, öğrenmeyi son derece bireysel bir süreç olarak görmektedir:

- Öğrenciler, anlam yapıları inşa eder, bunları düzeltir veya yaratırlar. Yeni bilgiler, öğrencinin daha önceden bildikleri veya öğrenmiş oldukları ile ilişkilendirilir.
- Öğrenciler, DVE/İHE dersine kendi bireysel biyografilerini ve deneyimlerini yanlarında taşıyarak gelirler.
- Cinsiyet, sınıf, yaş, etnik köken veya dini inanç ve diğer kimlikler öğrencinin bakışını etkileyebilir.
- Matematik veya dil öğrenmedeki geleneksel başarılı olma anlayışının ötesine geçen farklı zekâ biçimlerine sahibiz.¹⁸
- Kişisel veya siyasi bağıntılılığa yönelik mutlak bir standart yoktur.

Yapılandırıcı öğrenme, üç alt kategoriye ayrılabilir ve öğretmen bunlara destek olmada önemli bir rol oynamaktadır.

4.1 Öğrenciler Anlam “İnşa Eder” – Yeni Bir Şey Keşfeder ve Yaratırlar

Öğretmenler öğrencilerine aşağıdakiler vasıtasıyla destek olabilir:

- öğrenme imkânları yaratmak;
- ilgi çekici görevler tasarlamak;
- Öğrenme nesnelere kitle iletişim araçları ve girdiler (dersler) ile sunulduğu bir öğretim sağlamak;
- öğrencilerin öz saygı edinmeleri için öğrencileri cesaretlendirmek ve öğrencilere destek olmak.

¹⁶ Bu konuya ilişkin daha ayrıntılı bir anlatım için, bu basımdaki Cilt IV’e bakınız.

¹⁷ Bkz. Gollob R. ve Krapf P. (eds) (2008), EDC/HRE Cilt III, Ünite 1, *Kişiler ve Önyargılar. Kimlik Nedir? Başkalarını Nasıl Görüyorum, Onlar Beni Nasıl Görüyor?*, Strasbourg, s. 19-38.

¹⁸ Howard Gardner’in çoklu zekaya dair çalışmasına bakınız.

4.2 Öğrenciler Öğrenmiş Olduklarını “Yeniden İnşa Ederler” – Bunları Uygular ve Teste Tabi Tutarlar

Bu uygulamaları büyük ölçüde biz kendimiz yaratmaktayız, fakat okulda öğretmen bunları aşağıdakiler vasıtasıyla sağlamaktadır:

- paylaşma, sunum ve tartışma imkânı sunma;
- resmi sınav ve değerlendirme;
- portfolyo çalışması sunma veya talep etme;
- örneğin projeler de olduğu gibi, ilgi çekici görevler tasarlama.

4.3 Öğrenciler Kendi Sonuçlarına Veya Birbirlerinininkine Yönelik “Düzeltilme İşlemi Gerçekleştirir” veya Bunları Eleştirirler

Bu eleştirel düşünme ve sınav unsuru olmadan, hiçbir öğrenme gayreti toplum ve öğrencilerin kendisi için uygun olmayacaktır. Burada öğrenmenin sosyal boyutu söz konusudur.

5. DVE/İHE Öğretmenlerinin Mesleki Etikleri: Üç İlke

Öğrenciler DVE/İHE sınıfına kendi düşünceleri ile geliyorsa ve hepsi öğretmenlerinin bakış açısı ile kendi düşüncelerinden ayrılıyorsa, bu çoğunlukla bir soruna işarettir. DVE/İHE öğretmenleri, öğrencilerine kendilerinin savundukları belli görüşleri veya değerleri benimsetme hususunda baskı yapmamaya dikkat etmelidir. Okullar kamusal kurumlardır ve anne-babalar ve bir bütün olarak toplum öğretmenlerin çocuklarına fikirlerini aşılama gücünü kötüye kullanmamasını bekler.

Bu nedenle, DVE/İHE öğretmenlerinin mesleki etikleri başarı sağlamada ve hatta DVE/İHE'nin okul müfredatının bir parçası olarak değerlendirilmesinde hayati bir öneme sahiptir. Meslek etikleri, 1970lerde Almanya'da yaşanan bu konuya dair bir tartışmaya dayanan aşağıdaki üç ilke halinde özetlenebilir.¹⁹

5.1 Fikir Aşılama İlkesi

Öğretmen, öğrencilerin örneğin siyasi doğruluk açısından istediği bir fikri benimsettirecek bir şekilde fikir aşılama kalkışmamalıdır. Bu nedenle, öğretmenin hiçbir öğrencisini onun görüşü üzerine fikrini ortaya koyarak susturmaması veya "bastırmaması" gerekir. Bunun yerine, öğrencilerin herhangi bir müdahale veya engel olmadan serbestçe yargılamada bulunmaları gerekir. Öğretmen tarafından öğrencilerine fikir aşılama yönelik yapılan hiçbir girişim DVE/İHE'ye ve açık bir topluma ve serbest, çoğulcu bir demokrasiye katılma beceri ve isteğine sahip vatandaşlar yetiştirme hedefine uymaz.

5.1.1 Uygulamaya Dair Çıkarımlar

Öğretmen, bu nedenle, DVE/İHE sınıflarında yapılan tartışmaları yönetmeli, fakat bunlara katılmamalıdır. Diğer yandan, öğrenciler öğretmenlerine konuya dair görüşlerini sordukları takdirde, görüşünü ifade etmesini tavsiye ediyoruz. Öğrenciler, bir vatandaş olarak, öğretmenin de diğer vatandaşlar gibi kişisel bir siyasi duruşunun olduğunu bilirler ve genellikle bunu duymaya meraklıdırlar. Bu durumda, öğretmen, mesleki bir rol dahilinde değil de bir vatandaş olarak konuştuğunu açıkça belirtmelidir. Öğrencilerin sürekli fikirlerini ifade etmelerini beklediğinden, öğrenciler DVE/İHE öğretmenin bir şekilde siyasi olarak yansız kalmasını bir miktar garip karşılayabilirler.

Kendini insan haklarına adanmış bir öğretmen, bir öğrenci ırkçılığa, milliyetçiliğe veya başka bir tür tutuculuğa meyilli görüşler ifade ederse zorluk yaşayabilir. Bu öğretmen, bu öğrencileri görüşü üzerinde fikrini ortaya koyarak bastırmaktan kaçınmalı ve neden genç bir insanın bu tür bir düşünceye sahip olduğunu anlamaya çalışmalı ve öğrencileri farklı ve geleneksel olmayan biçimlerde düşünmeye sevk edecek yollar bulmaya çalışmalıdır.

5.2 Tartışmalı Münazara İlkesi

Bilim veya siyasetteki tartışmalı konu ne olursa olsun, DVE/İHE sınıflarında olduğu gibi sunulmalıdır. Bu ilke fikir aşılama ilkesi ile yakından bağlantılıdır: eğer farklı bakış açıları dahil edilmezse ve alternatif seçenekler göz ardı edilirse, DVE/İHE fikir aşılama noktasına gelmiş demektir. DVE/İHE sınıfları, karmaşıklığa, ihtilafa ve hatta çelişiklere bile müsaade eder. Örneğin, insan hakları evrensel olsa dahi, bireysel haklar bir başka hak ile gerçekten de uyumsuzluk içinde olabilir.

Çoğulcu bir toplumda, anlaşmazlık, farklı değerler ve çakışan menfaatler olması istisna değil, kuraldır ve bu nedenle öğrencilerin ihtilaf ile nasıl başa çıkacağını öğrenmesi gerekir. Demokraside, tartışma ve münazara, sorunları çözme ve ihtilafı giderme ortamıdır. Anlaşmaya ve uzlaşma ile belli ölçüde ulaşılan bağdaşmaya, müzakere sonucu varılır. Açık bir münazara olmadan zorlamayla varılan bağdaşma basitçe baskının bir göstergesidir.

5.2.1 Uygulamaya Dair Çıkarımlar

DVE/İHE'de, öğretmen, bu nedenle, bir meseleye dair en azından iki bakış açısını sunmalıdır. Eşit bir denge sağlanması (örneğin, metinlerin uzunluğu bakımından) önemlidir.

¹⁹ Bkz. "Der Beutelsbacher Konsens" (www.lpb-bw.de).

Genel münazaralarda, öğretmen öğrenciler arasındaki farklı bakış açılarını hoş karşılamalıdır. Eğer bir pozisyon sadece bir azınlık tarafından seslendiriliyorsa – veya hiçbir öğrenci tarafından seslendirilmiyorsa – öğretmen, kendi fikrini ifade etmediğini belli bir role büründüğünü açıkça belirterek, tartışmanın selameti adına bu görüşü benimsemelidir. Öğretmen, kendi tartışma gücünü öğrencilerininkine uyarlamaya dikkat etmelidir.

5.3 Öğrencilere Kendi Menfaatlerini Koruma Yetkisi Verme

Öğrenciler, siyasi bir durumu analiz edebilmeli ve menfaatlerini belirleyebilmelidir ve bu duruma kendi menfaatleri adına etki yapacak yollar bulabilmelidir. Bu hedef, öğrencilerin eyleme geçme ve katılım becerileri ve yeterlilikleri bakımından çok iyi eğitilmelerini gerektirir. Bu sadece diğer iki ilke fikir aşılama ve tartışmalı münazara ilkelerine uyulursa başarılabilir. Bu ilke egoizmi teşvik edici ve sorumluluk ihmali olarak yanlış anlaşılmalıdır. Her toplum bu değerlere bel bağlar, fakat burada dikkat edilmesi gereken nokta, öğretmen öğrencilere görevleri ve sorumluluklarına uyma çağrısı ile karşı koyarak menfaatlerini korumaktan caydırmamalıdır.

5.3.1 Uygulamaya Dair Çıkarımlar

Okul, öğrencilerin katılımı nasıl gerçekleştireceklerini öğrendikleri bir mikro toplumdur. Bu, sınıfta başlayan, öğrencilere ilgilerini çeken konuları seçme ve ders planlamasına katılma ve demokratik okul yönetişimi gibi daha ileri yapıları dahil etme (demokrasi ve insan hakları aracılığıyla öğretim) imkânı verme ve eyleme geçme gibi pek çok şekilde yapılabilir.

Görev ve sorun tabanlı öğrenme, öğrencilerin serbestçe yargıda bulunma ve karar alma yetkilerini geliştirmesine destek olur.

6. DVE/İHE'de Kilit Kavramlar

6.1 DVE/İHE'de Neden Kilit Kavramlara İhtiyaç Duyuyoruz?

DVE/İHE'yi yapılandırmacı öğrenme süreci olarak görüyoruz.²⁰ Öğrenciler, bilgileri kavram ile ilişkilendirerek anlam ve anlayış yaratmakta ya da inşa etmektedir. Öğrenme ve düşünme, somut ve soyut düzeylerde meydana gelir. Soyut düşünme kavramlara dayalıdır. Anladığımız ve hemfikir olduğumuz tanımları olan ortak kavramlar grubuna başvurulmadan, fikir paylaşımı ve değişimi veya tartışma, münazara veya değerlendirme mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle, kavramlar hem yapılandırmacı öğrenme hem de nihayetinde siyasi karar alma süreci için vazgeçilmezdir. Bu sebeple hangi kavramları seçmeliyiz? Bireylerin ve grupların farklı ve hatta çelişen menfaatlerini ve değerlerini ortaya koydukları çoğulcu toplumlarda yaşamaktayız. Dahası, felsefe ve sosyal bilimler çelişen yaklaşımlar dahil olmak üzere farklı yaklaşımlar içermektedir. Bu nedenle, tek bir kaynaktan tek bir grup kilit kavramı çekip almak imkânsızdır. Yapılandırmacı öğrenmede, yeterlilik gelişimine, kavramlara odaklanmak zaruridir ve vatandaşlık eğitiminde kavram modeller tartışılır. Biz, kendi modelimizin tek mümkün yaklaşım olduğuna inanıyoruz.

Biz, aşağıdaki dokuz kilit kavramdan oluşan grubu seçtik, çünkü bunlar öğrencilerin hem bir mikro toplumdaki hem de bir bütün olarak siyasi toplumdaki deneyimlerine değinmektedir:

- kimlik;
- çeşitlilik ve çoğulculuk;
- sorumluluk;
- çatışma;
- kurallar ve hukuk;
- yönetim ve siyaset;
- eşitlik;
- özgürlük;
- kitle iletişim araçları.

Cilt III hem okul toplumunun, hem de siyasi toplumun yönlerine (bu ciltteki Bölüm 1, Ünite 4'e bakınız) odaklanmakla birlikte ciltlerin odak noktaları okul toplumundan (ilköğretim düzeyi, Cilt II) siyasi topluma (üst ortaöğretim düzeyi, Cilt IV) kadar değişiklik gösterdiğinden, kilit kavramlar sarmal bir müfredat yaratmaktadır. DVE/İHE'nin ana kavramları olan demokrasi ve insan hakları kavramları, dokuz kilit kavramın tamamını içermektedir; bunlara bu el kitabı içerisinde ayrı üniteler içerisinde değinilmiştir. Tüm dokuz kavram da öğrencinin yaş düzeyine ve konuya göre ilave kavramlarla ve kategorilerle ilişkilendirilebilir ve ilişkilendirilmelidir. Üç cildin tamamı da her biri aynı kilit kavramlar grubuna değinen dört derslik dokuz örnek üniteyi içermektedir. Ancak, bunu aynı kavramın öğrencilerin anlayışına göre ve farklı yaş seviyelerindeki öğrencilere nasıl uyarlanabileceğini gösteren farklı yollarla yapmaktadırlar. Eğer iki veya üç cilt bu şekilde (dikey olarak) birleştirilirse, özel bir kilit kavram tarafından yönlendirilen ve desteklenen yapılandırmacı bir öğrenme süreci mümkündür. Aynı zamanda, kilit kavramlar, bir anlayış ağı oluşturularak yatay olarak da ilişkilendirilir. Olası bağlantıların kabaca bir göstergesi, bunların değindikleri siyaset boyutlarıdır²¹.

6.2 Kilit kavramların özü

Bu bölüm, mikro ve makro düzeyde DVE/İHE açısından önemlerine değinerek, bu DVE/İHE basımında yer alan dokuz kilit kavramı kısaca açıklamaktadır.

²⁰ Bu cildin I. Bölümündeki yapılandırmacı öğrenmeye dair Ünite 3'e bakınız.

²¹ Siyasetin üç temel boyutu hakkında daha fazla bilgi almak için, bu cilt içerisindeki çalışma dosyasına ([Kendi DVE/İHE Sınıflarında Siyasete Nasıl Değinebiliriz?](#)) bakınız.

6.2.1 Kimlik

Doğal haklar olarak, insan hakları bireye odaklanmaktadır. Tüm insanlara, insanlık onuru ile özgürce yaşama ve ayrımcılık olmadan haklarını kullanma hakkı bahşedilmiştir. Devlet bireye hizmet etmektedir, birey devlete değil. Kişisel özgürlük, bireylere değerler, eş, meslek ve çocuk sahibi olma gibi önemli hayat seçimleri dahil olmak üzere kişiliklerini özgürce geliştirme hakkı sunmaktadır. Bağların ve geleneklerin (aile, din, vs.) zayıflaması seçimler yapma anlamına geldiğinden, çağdaş laik toplumda, bu özgürlük zorlu bir iştir. Seçimlerimiz başkalarını etkiler ve başkalarınınkiler de bizi etkiler ve bu nedenle ayrıca sorumluluklarını taşıdığımız kimliklerimizi şekillendirmede de etkili olur. Okul toplumunda, öğrenciler, deneyimlerini paylaşır ve daha fazla eğitim ve kariyer gibi tüm genç insanların yapması gereken hayat seçimleri üzerinde çalışırlar.

Kimlik kavramı, çeşitlilik ve çoğulculuk, özgürlük, eşitlik ve sorumluluk ile yakından ilişkilidir.

6.2.2 Çeşitlilik ve çoğulculuk

Modern toplumlar çoğulcu toplumlardır. Özgürlük insan hakkını uygulamaya koyan bireyler, kelimenin tam manasıyla, duruma göre mevcut maddi kaynaklar tarafından sınırlanan veya desteklenen farklı yaşam tarzı, öncelik ve ilgi seçimleri olan çok sayıda bireysel kimlik yani çoğulculuğu, gelir ve mülkiyeti yaratacaktır. Çeşitlilik, cinsiyete, etnik kökene, sınıfa, yaşa, öğrenci tiplerine, dine, dini kabul ve değerlere dayanan farklılıkları içerir. Çoğulcu toplumlar, güçlük oluşturmaktadır: bir toplumun üyeleri hangi değerleri kabul edebilir? İnsan hakları temelli toplumların istikrarı, demokratik devletlerin sağlayamadığı koşullara (özgürlük-istikrar ikilemi) bağlıdır. Aynısı, öğrencilerin çeşitliliği ve çoğulluğu bir zorluk olarak görmeyi ve bununla başa çıkmayı öğrenmesinin gerektiği okul için de geçerlidir - bu karşılanmalıdır ve sorunları ve riskleri imkânlar ile birleştirmektedir.

Çeşitlilik ve çoğulculuk kavramı, yönetim ve siyaset, özgürlük, çatışma ve sorumluluk ile yakından ilişkilidir.

6.2.3 Sorumluluk

Özgürlükten herkesin yararlanması gerekmektedir ve bu nedenle herkesin belli sınırları kabul etmesi gerekir. Bu, örneğin, konuşma ve ilgilenme süresinin sınıftaki her öğrenciye eşit olarak paylaşılması ile başlar. Serbest ticaret ve rekabete dayalı toplumlarda, gelir ve refahın eşit şekilde dağıtılmaması özgürlüğü uygulama imkânlarının da eşit şekilde dağıtılmamasına neden olur. Demokraside, çoğunluk ilkesi toplumsal bütünlüğün sağlanması için azınlığın hakları da korunarak dengelenmelidir.

Özgürlük ve eşitliğin dengelenmesi zor olabilir. Bunları bağdaştırmanın yollarından biri kişisel sorumluluk diğeri ise bağlayıcı karar alma sürecidir; her ikisi de gereklidir, çünkü her ikisinin de kendi sınırları vardır. Kanunlar, günlük yaşamdaki her olay ile ilgilenemez ve hayatlarımızın tamamen devlet gözetimi ve kontrolü altında olması ne uygulanabilir ne istenilen bir durumdur. Bir insan haklarına dayalı toplum, kendi davranışlarımıza ve başkalarının ihtiyaçlarına ilişkin sorumluluk alma istekliliğimize ve kabiliyetimize bel bağlamaktadır.

Sorumluluk; özgürlük, eşitlik, kimlik, kurallar ve hukuk ve çatışma ile yakından ilişkilidir.

6.2.4 Çatışma

Düşünce farklılıkları, çelişen ihtiyaçlar ve menfaatler ve çatışmalar, insan yaşamının bir parçasıdır ve özellikle çoğulcu toplumlarda bu böyledir. Pek çok insan çatışmanın bağdaşmanın önünden duran ve bu nedenle önlenmesi ve hatta bastırılması gereken zararlı bir şey olarak düşünür. Ancak, bu gibi bir çatışmanın, bununla başa çıkmaya yönelik bazı yollardan ziyade zararlı olmaması gerekir. DVE/İHE'de, öğrenciler, siyasi bir karşılıklı saygı kültürü ile desteklenen usul kurallarından oluşan bir çerçeve dahilinde, çok fazla aykırılık ve tartışma için yer olduğunu öğrenmelidir. Bireyler ve gruplar dikkate alınmalarını sağlamak için menfaatlerini seslendirebilir ve seslendirmelidir de. Ancak, gerçekleştirilecek münazara ve müzakerelerde, tüm tarafların uzlaşmaya varmak için müzakere etmeye hazırlıklı olması gerekir. Bu diyalektik ya da birbirlerinin menfaatlerine karşı yapıcı tutumlar olmadan, uzlaşma mümkün olmayacaktır.

Prensip, belli bir miktara düşürülen kaynakların dağıtımına dair herhangi bir çatışma uzlaşma ile çözülebilir. Diğer yandan, ideoloji, değerler ve hatta etnik kökenin dahil olduğu çatışmalarda, uzlaşma yoluyla çözüme ulaşmak imkânsızdır. Bu nedenle, demokratik vatandaşlık için medeni, yani, şiddete dayalı olmayan karşılıklı saygı temelli çatışma çözümleme kültürü zaruridir. Başka işyerlerinde veya toplumlarda olduğu gibi, okulda da çatışmalar doğar ve bunlar öğrencilere çatışmanın nasıl barışçıl yollarla çözüme kavuşturulacağını ve bundan korkmamayı öğrenme imkânı sağlar.

Çatışma; çeşitlilik ve çoğulculuk, yönetim ve siyaset, kurallar ve hukuk ve sorumluluk ile yakından ilişkilidir.

6.2.5 Kurallar ve Hukuk

Hukuk, demokratik, insan haklarına dayalı toplumlar için resmi kurumsal bir çerçeve sağlar. Prensip, herkesin kanuna uyması beklenir, çünkü bu kanun çoğunluk kuralına göre yapılmıştır. Bu, çoğunlukla nihayetinde genel seçimlerdeki çoğunluğa dayanan parlamento seçimi ile yapılır, fakat halk oylaması yoluyla da yapılabilir. Kanunların insan haklarını yansıması ve koruması ve çatışma çözülemeye ve siyasi karar alma süreçlerine yönelik usul kurallarının belirlenmesi amaçlanır. Kurallar da aynı işlevi görmektedir, fakat diğer organlar tarafından oluşturulurlar ve yazılı ve yazısız hallerde olabilirler.

Bizim kanuna uymamız beklenir, fakat eğer biz kanunun adaletsiz veya haksız olduğunu düşünürsek ne olur? Sivil itaatsizlik eylemlerinin yol açtığı pek çok sosyal ve hukuki reform hadisesi bulunmaktadır: vatandaşlar, yürürlükte olan kanunların tartışmaya açılması ve değiştirilmesi için adaletsiz ve insan hakları ihlali olduklarını düşündükleri kanunlara bilinçli olarak uymamışlardır.

Öğrencilerin, özgürlük hakları ile bunların kurumsal çerçeveler vasıtasıyla korunmaları ve sınırlandırılmaları arasındaki diyalektiği anlamaları ve takdir etmeleri gerekir. Bu çerçeve ortadan kaldırılsa, özgürlük anarşiye dönüşecek ve anarşi de akabinde şiddete dönüşecektir. Görev tabanlı öğrenmede, öğrenciler bu ilkeyi okulda deneyimler. Görevlerin, zaman çerçevelerinin ve kuralların sıkı bir şekilde belirlenmesi öğrencilerin yaratıcılığını kısıtlamaz, aksine çok büyük bir özgürlük ve yaratıcılığa kapı açar. Öğrenciler ayrıca demokratik değerleri veya insan hakları değerlerini yansıtmayan okul kanunlarının düzeltilmesi sürecine katılabilir.

Kurallar ve hukuk; çatışma, özgürlük ve eşitlik ile yakın ilişkilidir.

6.2.6 Yönetim ve siyaset

DVE/İHE'de, kilit siyaset kavramları, siyasete çatışmanın çözümlenmesi ve sorunların çözüme kavuşturulması süreci olarak odaklanır. Yönetim, siyasetin kurumsal yönünü, yani kurumsal bir çerçeve içerisindeki siyasi karar alma işlemini kapsar. Demokratik okul yönetimi, öğrencilere toplumun yönetilmesine ve hedeflerinin belirlenmesine yönelik karar alma süreçlerine nasıl etkide bulunacağını ve bu süreçlerde nasıl yer alacağını öğrenme imkânı sağlar. Politika döngüsü modeli, hem mikro hem de makro düzeydeki, yani, hem okul toplumundaki hem de bir bütün olarak siyasi toplumdaki (bölgesel veya ulusal düzeyde) karar alma süreçleri için uygulanabilir. Medya, siyasi karar alıcıların kontrol edilmesinde ve ayrıca gündemin belirlenmesinde belirleyici bir rol oynar. Üç el kitabındaki medyaya dair ünitelerde de (Cilt II-IV) görüldüğü gibi, aynısı okul için de geçerlidir.

Bir kavram çifti olarak, yönetim ve siyaset, siyasi karar almanın farklı ortamlarına değinmektedir. Yönetim hiyerarşik, kurumsallaştırılma boyutuna vurgu yaparken, siyaset de kapsam bakımından daha geniş fakat usul düzenlemelerinin daha az olduğu ya da hiç olmadığı resmi olmayan boyutu kapsar. Siyasetin resmi olmayan, tamamlayıcı tarafı, kurumsal sistemin verimliliği için önemlidir. Hem okulda hem de siyasette, kurumlar tüm sorunlar ve meselelerle başa çıkamaz ve bu nedenle kişiler arası ihtilafların ve çatışmaların çözüme kavuşturulması hususunda vatandaşlara güvenir.

Yönetim ve siyaset; çatışma, kurallar ve hukuk, sorumluluk ve medya ile yakın ilişkilidir.

6.2.7 Eşitlik ve özgürlük

Bu iki kilit kavram, iki nedenden ötürü burada birlikte ele alınmaktadır.

Birincisi, insanlık onuru insan haklarının ana değeridir. İnsanlık onurunu oluşturan iki temel adalet ilkesi eşitlik (ayrımcılık yapmama) ve özgürlüktür (sivil ve siyasi haklar yoluyla deneyimlendiği

şekilde). Bir kişinin onuru, ayrımcılık ve hapis cezası ile tehdit edilebilir. İnsan haklarının ilk iki nesli, özgürlük ve dağıtım ve fırsat eşitliği haklarına odaklanmıştır.

İkincisi ise özgürlük ile eşitlik arasında bir bağlantı olabilir. Örneğin, ifade özgürlüğü, bir öğrenciye sınıfta doğru olduğunu düşündüğü fikirlerini ifade etme imkânı verilmesi gerektiğini ifade eder. Diğer yandan, tüm öğrencilerin imkânlarının eşit olması, konuşma süresinin tüm öğrenciler arasında adil ve düzenli bir şekilde paylaşılmasını gerektirir. Böylece bir öğrencinin, diğer öğrenci söz almadan önce konuşmak için bir veya iki dakikası olabilir. Bu nedenle, bireysel ifade özgürlüğü, her öğrenciye tartışmaya katılma fırsatı verilmesi için kısıtlanmalıdır, belki de bu kısıtlama çok sıkı bir kısıtlama olacaktır. Öğrencinin bu kısıtlamalar altında ne ölçüde zorluk yaşayacağı, onun belirtmek istediği hususu kısa ve açık bir şekilde ne kadar iyi ifade edebildiğine bağlıdır. Bu nedenle, DVE/İHE’de, öğrencilerin ifade özgürlüğü ile fırsat eşitliğini dengeleme becerilerini geliştirmeleri gerekir. Bu yeterlilikler, dil becerilerini, tartışılan meselenin net bir şekilde anlaşılmasını ve özgürlük ile eşitlik arasında denge sağlayan kurallar yapısının takdir edilmesini kapsar.

Öğrencilerin düşünce, ifade ve bilgiye erişim özgürlüğü haklarını nasıl uygulamaya koyacaklarını öğrenmeleri gerekir. Ayrıca hem kendi adlarına hem de başkalarının adına ayrımcılığın üstesinden gelmeyi de öğrenmelidirler. Öğretmenler, gelir ve anne-babaların eğitim durumu ya da kültürel birikim ve etnik köken gibi farklılıklara dayanan eşit olmayan öğrenme koşullarının ve imkânlarının farkında olmalıdır. Okul ve toplum eşit dağıtımını başaramaz, fakat eşit başlama koşulları sağlamalıdır. Okulda, bu, öğretmenlerin öğrencilere özgü öğrenme ihtiyaçlarından sorumlu olma görevini belirler. Eşitlik, herkese aynı şekilde davranmamak, herkese onların ihtiyaçlarına uygun şekilde davranmak anlamına gelir. O halde, bu, insan hakları aracılığıyla öğretimin uygulamada tekâmül ettiği şeydir.

Demokrasi gibi, özgürlük ve eşitlik de tüm kilit kavramlar ile yakından ilişkilidir. DVE/İHE’nin, insanlık onurunu oluşturan özgürlük ve eşitlik ile ilgili bir meseleye ve bunlar arasındaki bağlantıya değinmemesi düşünülemez.

6.2.8 Medya

Bu kavram, modern toplumda medya kültürü içerisinde yaşadığımız deneyimi ifade etmektedir. Medya, ifade özgürlüğü, bilgi değişimi, bilgiye erişim, siyasi katılım, yönetim ve siyasi karar almanın kontrolü ve gündem belirleme dahil olmak üzere, insan haklarına yönelik uygulamalarımızda vazgeçilmez bir unsurdur. Toplumlarımız ve küresel olarak birbirine bağımlı yapılar ne kadar karmaşık olursa ve günümüzdeki ve gelecekteki zorlukları ve meseleleri anlamak için ne kadar destek ve rehberliğe ihtiyaç duyarsak, medyaya o kadar çok bel bağlarız. Medya ayrıca bir tehdit de oluşturmaktadır – sadece haberleşme ve katılım için değil, aynı zamanda manipülasyon ve suç için de yeni imkânlar ve araçlar sağlamaktadır.

Medya ticari bir girişimdir ve “anlatım ve satış” bir arada yürümektedir. Medya ilettiği bilgileri dönüştürmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin hem medya araçlarını kullanma (bir mesajın nasıl oluşturulacağı) hem de medya tarafından iletilen mesajları yeniden yapılandırma yeterlilikleri geliştirilmelidir. Medya ayrıca okul toplumunda da önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenciler, medyanın günlük yaşamlarının bir parçası olduğu gerçeğinin anne-babalarının nesillerine göre daha çok farkında olabilir ve özellikle öğretmenleri bunu kabullenmeye razı olabilir. Bazı gençler, bu nedenle, genellikle anne-babalarından veya öğretmenlerinden daha deneyimli medya kullanıcısıdır. DVE/İHE’de, medya yetkinliği diğer pek çok alandaki katılım ve yeterlilik gelişimi için kilit öneme sahiptir.

Medya kavramı; yönetim ve siyaset, kimlik, özgürlük ve sorumluluk ile yakından ilişkilidir.

7. Uygulanan Yöntem Mesajı Taşır: DVE/İHE’de Görev Tabanlı Öğrenme

7.1 Geleneksel Vatandaşlık Eğitiminin Eksik Yönleri

Geleneksel içerik tabanlı öğretimde, vatandaşlık eğitimi öğrencilere ülkenin yapısal çerçevesi hakkındaki olguları ve bilgileri paylaşmaya odaklanmıştır. İçerikler, hemen hemen “değişmez” nitelikteydi ve sistematik olarak öğretiliyor ve test edilebiliyordu. Bununla birlikte, öğrenciler açısından, parlamento hakkındaki olguları ezberlemek ile tatlı suda yaşayan farklı balık türlerini ezberlemek arasında çok az bir fark vardı – o gün olacak test için “öğreniliyor” ve ertesi gün unutuluyordu. Bu tür bir öğretimin vatandaşların demokratik, insan haklarına dayalı toplumlar hakkında eğitilmesine çok az katkısı olmaktadır.

7.2 Demokrasi ve İnsan Hakları Yoluyla ve Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Öğretim Aktif Öğrenme Gerektirir

DVE/İHE’de, ülkenin siyasi sistemine dair bilgilerin bir amacı vardır, öğrencilerin bu sisteme katılmalarını (demokrasi ve insan hakları “için” öğretim) sağlamaktır. Ancak, siyasi katılım eğitim ve deneyim gerektirir. Bu nedenle, DVE/İHE’de, uygulanan yöntem mesajı taşınmalıdır. Demokrasi ve insan hakları “hakkında” öğretimin öğrencilerin öğrendiği yolla – demokrasi ve insan hakları “yoluyla” öğretim” ile - desteklenmesi gerekir. Öğrenciler, etkileşimli, yapılandırmacı öğrenmeyi ve yeterlilik eğitimini destekleyen öğrenme ortamlarına ihtiyaç duyarlar. Kısacası, öğrencilerin aktif olması ve birbirleri ile etkileşim içerisinde olması gerekir – bu sebeple, öğretmenlerin onların faaliyet göstermesine ve iletişim kurmasına müsaade etmesi gerekir.

7.3 Görevler – Aktif Öğrenmeyi Destekleyen Öğretmen Araçları

Öğretmenlerin bakımından, özenli bir şekilde tasarlanmış görevler, aktif öğrenme süreçlerine destek olan ana araçlardır. Öğrenme görevlerinin tasarlanmasında veya uyarlanmasında, bir öğretmen öğretim ve öğrenimin tüm ana yönlerini hesaba katar: içeriklerin ve öğrenme hedeflerinin yapısı, öğrencilerin başlangıçtaki başarısı, anlama ve beceri düzeyleri, sınıftaki öğrenme imkânları, kitle iletişim araçları ve çalışma ortamı.

DVE/İHE, gerektiği gibi görev tabanlı öğrenme olarak düzenlenmektedir. Ciltler II-VI, gerçekçi bir planlama sağlamak amacıyla dört derslik bir diziyeye entegre edilen, görev tabanlı öğrenmeye dair pek çok gösterim ve açıklama sunmaktadır. Görev tabanlı öğrenme üç temel kategoriye ayrılmaktadır: Gerçeklik simülasyonu, gerçekliğin keşfi ve üretim. Aşağıdaki tabloda, bu kategorilere dair bazı örnekler bulunmaktadır.

Görev tabanlı öğrenme		
Sınıfta gerçeklik simülasyonu	Gerçek yaşam durumlarında keşfetme ve eyleme geçme	Üretim
Rol oynama Karar alma oyunları Oyunlar oynama Konferanslar Söyleşi programları Tartışmalar Oturma Hakem Heyetleri	Bir uzman ile röportaj Sokak röportajı Anket ve araştırma Staj İşbaşı eğitimi Vaka çalışmaları Okul yönetiminde yer alma Ders planlamasında yer alma	Sunum Dinleyici notu Poster El broşürü Duvar ilanı Video veya müzik klibi İnternet sitesi Sunum Röportaj: haftanın haberi Gösteriler Portfolyolar
Beceri eğitimi		

7.4 Görev Tabanlı Öğrenme Sorun Tabanlı Öğrenmedir

Deneyimler, öğrencilerin bu ortamlardaki yararlanabildikleri özgürlük ortamını ve öğretmenlerin kendilerine zamanı verimli şekilde kullanma konusunda yarattığı güveni çok fazla takdir ettiklerini göstermiştir. Eğer öğrencilere sorumluluk alma özgürlüğü verilirse, sadece bunu öğrenirler. Başarısız olma riski her zaman vardır, fakat risksiz ilerleme olması söz konusu değildir. Dahası, öğrenciler, öğretmenin beklentilerini karşılamayan sonuçlar başarabilir ve aynı zamanda öğretmen öğrencilerin yeterlilik gelişimi düzeyine ve gelecekteki öğrenme ihtiyaçlarına dair değerli fikirler elde eder. Öğrenme süreci, sonuç kadar önemlidir.

Görev tabanlı öğrenmede, öğrenciler, sadece içerik ve konu ile ilgili sorunlarla değil, aynı zamanda çalışmalarının düzenlenmesine dair sorunlarla da karşılaşır. Bunların farkına varmamalılar ve kendi başlarına bir çözüm bulmalıdırlar. Bu sorun çözme görevi sayesinde, her görev tabanlı öğrenme biçimi, zaman yönetimi, çalışma planlama, ekip halinde çalışma, malzeme edinme ve bilgi seçimi, araçlar bulma ve kullanma gibi beceri eğitimi için zengin bir olanak sunmaktadır. Görev tabanlı öğrenme, öğrenciler görevi yeteneklerine uyarlayabildiklerinden esnekler.

7.5 Öğretmenin Görev Tabanlı Öğrenme Dizilerdeki Roller

Görev tabanlı öğrenme, hepimizin yanımızda bir öğretmen veya antrenör olmadan başa çıkmak zorunda olduğumuz yetişkin hayatına benzemektedir. Öğretmen, çok erken veya çok fazla müdahale ederek bu öğrenme imkânını bozmamaya dikkat etmelidir. Öğretmen, geleneksel ders anlatma ve sınav yapma rolünün yerine bir antrenör veya eğitmen gibi hareket etmektedir.

– Öğretmen, öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla nasıl başa çıktıklarını izler ve öğrencilerden gelen çözüm sunma çağrılarına hemen cevap vermemelidir. Öğretmenin rolü, gerektiğinde, ipuçları vermek ve görevi birazcık daha kolay hale getirmektir. Fakat, belli ölçüde, tıpkı gerçek yaşamda yaşayacakları gibi “zorluk yaşamalıdırlar”.

- Öğretmen çalışma halindeki öğrencileri öğrenme süreci ve çalışmadaki başarılar olmak üzere iki farklı değerlendirme perspektifine göre izler.²²

Çalışma halindeki öğrenciler, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının değerlendirilmesi için ilk elden ham materyal dağıtır. Öğrenciler çalışma halindeyken, öğretmen ileriki DVE/İHE ders dizilerinin planlanması için ilk adımı atar.

– Öğretmen, ayrıca istenildiğinde bir bilgi kaynağı olarak “kullanılmayı” ve hızlı bir şekilde cevaplanması gereken bir soruya dair bir gruba bilgi vermeyi önerebilir. Roller yer değiştirir ve öğretmenden ne zaman ve hangi konuda bilgi almak istediklerine öğrenciler karar verir.

7.6 Aktif Öğrenme Bir Geri Dönüt Uygulaması Gerektirir

Örneğin öğrenciler bir rol oynama çalışmasının ardından sevinç, hayal kırıklığı, öfke gibi güçlü duygular hissedersen, görev tabanlı öğrenmenin iyice düşünülmesi gerekir ve ayrıca anlık sorgulama yapılması gerekli olabilir.

Öğretmen tarafından yönetilen genel bir oturumda, öğrenciler fikirlerini paylaşırlar ve faaliyetlerini dile getirirler. Ne öğrendik? Nasıl öğrendik? Ne amaçla öğrendik? Bu geri dönüt uygulaması olmadan, görev tabanlı öğrenme sadece kendi adına yapılan bir faaliyettir. Yapılandırmacı öğrenme açısından, yansıtıcı etkinlik sonrası destek çalışması, soyut ve sistematik analiz ve değerlendirmenin yapıldığı yerdir. Öğretmen, hangi görev tabanlı öğrenme etkinliğinin içeriği sağladığına dair eğitim – kavramlar, ek bilgiler – sunabilir.

²² Bkz. Bölüm 2, Ünite 5, Çalışma belgesi 3: Değerlendirme perspektifleri ve biçimleri (bu cilt içerisinde).

8. Eğitime Yönelik İnsan Hakları Odaklı Yaklaşım²³

Esasen öğretim ve öğrenime odaklanmış olan insan hakları eğitimi, eğitime yönelik genel bir IHOY'nin bir parçası olarak da görülebilir. Bir IHOY, ilgimizi insan hakları değerleri gözlüğünden genel okul kültürüne, politikalarına ve uygulamalarına çeker.

ÇHS içerisinde doğrudan eğitimden bahseden iki tane madde bulunmaktadır. 28. Madde eğitimi bir hak olarak tanımlamakta ve 29. Madde ise eğitimin çocuğun “kişiliğini, yeteneklerini ve zihinsel ve fiziksel becerilerini en üst potansiyele” çıkarmasına yardımcı olması gerektiği yorumunda bulunmaktadır. ÇHS'ye göre okulların bir başka amacı, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı oluşturulmasıdır. Biz bir tek şey biliyoruz: insan haklarının doğru bir şekilde anlaşılması ve korunması için, bunların diğer insanlarla ilişki içerisinde yaşanması gerekmektedir.

“Onur, saygı ve sorumluluk” gibi ana değerler okulun ardındaki itici güç olmalıdır. Bu, sadece öğrencileri sınıf içerisinde insan hakları değerlerine ve içeriğe maruz bırakma anlamına gelmez. İnsan hakları çerçevesinin, bu değerlerin öğrencilerin nasıl öğreneceği, öğretmenlerin onlara nasıl davranacağı, onların başkalarına nasıl davranacağı ve sosyal adaleti koruma özel misyonu ile dünyadaki hak ettikleri yeri nasıl alacaklarına – hiç şüphesiz yapılması zor iş, ama insan haklarını okulun merkezine getiren bir iş – dair bilgiler verdiği çocuk merkezli bir okul yaratması amaçlanmaktadır.

Öğretmenler, kullandıkları örneklerle, sordukları sorularla, aktif münazara ile, eleştirel düşünme ve ifade, proje temelli çalışma ile ve saha gezilerini zenginleştirerek sınıflarındaki insan haklarını canlandırabilir. Öğretmenler, sadece insan hakları içeriğinin öğrenme görevini değil, aynı zamanda insan haklarını öğrenciler anlamlı ve yetki verici bir şekilde nasıl sunulacağını çözme görevini üstlenmektedir. Kilit görevlerden biri, sadece insan haklarını daha az soyut hale getirmek değil, aynı zamanda öğrencilere insan hakları fikrini sevdirmektir.

Okulun amaç edindiği eğitime yönelik insan hakları odaklı yaklaşım, genel olarak insan haklarına yönelik okul temelli yaklaşımların özü olarak tanımlayabileceğiniz, aşağıdaki özellikleri içermektedir. Bunlar, UNICEF tarafından geliştirilen bir çerçeveden alınmıştır.²⁴ Bunlar:

- Her çocuğun haklarının tanınması.
- Çocuğa bir bütün olarak geniş bir kapsamda bakılması. Personel, çocukların okul sistemine girmeden ve okul sisteminden çıkıp eve döndüğünde çocukların başından neler geçtiği (örneğin, sağlık bakımından) hususuyla ilgilenir.
- Çocuk merkezlidir, yani, çocuğun psiko-sosyal sağlığına önem verilmektedir.
- Cinsiyete duyarlı ve kız çocuk dostudur. Personel, cinsiyet eşitliğine yönelik kısıtlamaları azaltmaya, cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasına ve hem erkek hem de kız çocuklarının başarılarının desteklenmesine odaklanmaktadır.
- Nitelikli öğrenme sonuçlarını teşvik etmektedir. Öğrenciler, eleştirel düşünmeye, sorular sormaya, fikirlerini ifade etmeye ve temel becerilerini geliştirmeye teşvik edilir.
- Çocukların hayat gerçekliklerine dayalı eğitim sağlar. Öğrenciler okul sistemi, toplumları ve aileleri içerisinde kendilerine özgü kimlikleri ve ön deneyimleri vardır ve bunlar öğrenci öğrenimini ve gelişimini desteklemek için öğretmenler tarafından dikkate alınabilir.
- Tüm çocukların dahil olmasını, tüm çocuklar için saygı ve fırsat eşitliği sağlayacak şekilde hareket eder. Rol biçmeye, dışlamaya ve ayrımcılığa müsaade edilmez.
- Öğrencilerin toplumları içerisinde etkinliklerinin yanı sıra okul ortamı içerisindeki haklarını ve sorumluluklarını destekler.
- Öğretmenlerin yeterli eğitime, farkındalığa ve dengeye sahip olmasını sağlayarak öğretmenin **kapasitesini, moralini, bağlılığını ve statüsünü** yükseltir.

²³ Yazar: Felisa Tibbitts (2009). Orijinal kaynak: Tibbitts F. Tibbitts F. (2005), “ ‘insan hakları eğitime yönelik okul tabanlı yaklaşıma’ ve ‘eğitime yönelik insan hakları odaklı bir yaklaşıma’ sahip olmanın anlamı” (Uluslararası Af Örgütü ABD, Madde 26 Ağustos Bülteni).

²⁴ *Çocuk Dostu Okullar Kitapçığı*, Program Bölümü/Eğitimi, UNICEF, www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf. 23 Eylül 2010 tarihinde erişilmiştir.

- **Aile odaklıdır.** Personel, çocuklara, anne-babalara ve öğretmenlere işbirliğine dayalı ortaklıklar oluşturmada yardımcı olarak ailelerle birlikte çalışmaya ve aileleri güçlendirmeye gayret eder.

Bunlar soyut kavramlardır, fakat eğitimcilerin kendi okullarına uygulayabileceği bir düzenleme çerçevesidir. Bu ilkeler ayrıca okuldaki belli bir uygulamanın değerlendirilmesinde kullanabileceğimiz sorular da olabilir. Disiplin politikamız çocuk merkezli midir? Öğrenci haklarını ve sorumluluklarını arttırıyor mu? Okulda öğrenci katılımı için yeterli imkânlar mevcut mu? Bu katılım anlamlı ve öğrenci güdümlü müdür? Bu ilkeler ayrıca insan hakları değerlerinin okul yaşamının öğrenme, okul gelişimi ve yönetimi ve okul ve toplum politikaları gibi çeşitli boyutlarına kaynaştırılması işlemine tüm okulun dahil olmasını sağlayabilir.

Belki de okullardaki insan haklarının sadece sınıftaki eğitim ile ilgili olmadığı, aynı zamanda okuldaki yaşam şekli ile ilgili olduğu hususunda hemfikir olabiliriz. Bu, birkaç öğretmenin isteği dışında oluşturulan bir şey değildir. Okullardaki yönetim ve kritik öğretmenler kitlesinin yükümlülüğünde olan bir şeydir ve bu sebeple bu güne kadar çok nadirdir. Ancak, yine de bazı ilk sonuçlar umut vericidir.

Birleşik Krallıktaki Hampshire İlçe Konseyi'nin "Haklar, Saygı, Sorumluluk" (HSS) girişimi ÇHS'ye dayalı olan bir tüm okul yaklaşımıdır.²⁵

Bu girişimin evrensel ilkeleri, tüm çocukların haklarının korunması, çocukların sorumluluklarını anlamasına yardımcı olma ve öğretim ve öğrenim için bir çerçeve sunma ihtiyaçlarına vurgu yapmaktadır. Bu ilkeler, okul toplumunun tüm üyeleri arasında demokratik vatandaşlık uygulamasının ve insan haklarına saygının desteklenmesi için kullanılmaktadır. 50 tane ortaöğretim okulu ve özel eğitim kurumlarının yanı sıra yüzlerce ilköğretim, HSS programında aktif bir şekilde yer almaktadır. Kilit özellikleri şunlardır:

- ÇHS, bir bilgi kaynağı olarak öğretilmektedir ve okul değerler sistemi, öğretim ve öğrenim için bir çerçeve olarak desteklenmektedir.
- Çocuklara ve gençlere vatandaş muamelesi yapılmaktadır.
- Çocukların kimlikleri ve öz saygıları, kendilerini tıpkı yetişkinler gibi hak sahipleri olarak görecektir şekilde desteklenmektedir.
- Edebiyat, matematik, fen bilimleri ve tarih dahil olmak üzere, çok sayıda derse insan hakları perspektifi dahil edilir ve öğretmenlerin düzenli çalışması ile haklara dayalı dil geliştirilir.
- Öğretim ve öğrenim için daha demokratik yaklaşımlar (katılıma ve haklara önem veren) yaratılır.

Haklara ve sorumluluklara dair sınıf anlaşmaları hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından imzalanır.

Okullar, İSS'nin ÇHS' deki maddelerle ilgili olabilecek vatandaşlık çalışmalarının çoğu (örneğin, sağlıklı okullar, ilişki eğitimi, uyuşturucu eğitimi, duygusal okuryazarlık, okul aile birlikleri) bir çerçeve olarak hareket ettiğini rapor etmektedir. Okul toplumu üyeleri, bunların okul değerleri ve davranış kuralları ile ilgili olarak daha üst bir otoriteye (uluslararası insan hakları standartlarına) işaret edebildiğini bilmektedir.

Üç yıllık bir dış değerlendirme 2008 yılında tamamlanmış ve İSS'nin tam olarak uygulandığı okul ortamında önemli bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Bu etkiler, öğrencilerin haklarına dair farkındalıkları, başkalarının haklarına saygı ve okula katılım ve müdahil olma seviyeleri hakkında elde edilen olumlu sonuçlardır. Öğretmenler daha az stresli hissettiklerini ve sınıflarında yararlanmada bir artış olduğunu rapor etmiştir. Böylece, insan hakları odaklı yaklaşım, hem toplum üyelerinin insanlık onurunu hem de okulların öğrencileri başarılı bir şekilde eğitimleriyle meşgul olma akademik misyonlarını yerine getirme kabiliyetlerini yükseltmiştir.

²⁵ Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika Okul Sistemlerindeki İnsan Hakları Eğitimi: Başarılı Uygulamalar Dokümanı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Varşova s. 72-74'deki Hampshire İlçe Konseyi (2009), "Haklar, Saygı, Sorumluluk: Tüm Okul Yaklaşımı".

Ünite 4

Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi - Avrupa Konseyi Yaklaşımının²⁶ Kısa bir Tarihi

1. Tarihçe

En eski Avrupa teşkilatı olan Avrupa Konseyi, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1949 yılında kurulmuştur. Esas amacı, Avrupa'daki insan haklarını, demokrasiyi ve hukuk kurallarını korumak ve desteklemektir. Avrupa Konseyi, kültür ve eğitim dahil olmak üzere pek çok alanda aktiftir. 50 yılı aşkın bir sürede, Avrupa kıtası boyunca demokrasi kültürünün ve insan haklarının desteklenmesi için çok sayıda eğitimde işbirliği projesi başlatmıştır.

1990ların başında, Orta ve Doğu Avrupa'nın yeni demokrasilerinin katılım süreci sonucunda, Avrupa Konseyi önemli bir dönüşüm geçirmiştir: teşkilatın üyelerinin sayısı 10 yıllık sürede iki kattan da fazla artırmıştır. Bu değişim sürecinde, demokrasi öğrenimi üzerine daha sistematik bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. 1997 yılında, Avrupa Konseyi'nin devlet ve hükümet başkanları tarafından yeni bir proje, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (DVE) projesi başlatılmıştır. Bu proje o tarihten bu yana önemli ölçüde büyümüş, güçlü bir insan hakları boyutu kazanmış ve şuanda Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (DVE/İHE) projesi olarak adlandırılmaktadır.

Avrupa devletlerinin yönetimleri, bu projeyi başlatarak, insanların nasıl demokratik vatandaş olacaklarını öğrenmeleri gerektiğini, insanların bu becerilerle doğmadığını tasdik etmiştir. 20. yüzyılın sonunda, Avrupa toplumları, siyasetten uzak durma, artan toplumsal çeşitlilikten kaynaklanan göç hareketleri, çevresel tehditler ve artan şiddet olayları gibi pek çok sorun ile karşı karşıya kalmıştır. DVE/İHE'nin bu sorunların çözülmesine katkı yapacağı düşünülmüştür. DVE/İHE, insanların hayatları boyunca kamu yaşamına somut katılımlarını desteklemek, sorumluluk, dayanışma, karşılıklı saygı ve diyalog hakkındadır. Tüm Avrupa'dan alanında en iyi uzmanların bu mesele üzerinde çalışmak için son 13 yılda toplandıkları yer Avrupa Konseyi'nin eşsiz pan-Avrupa ortamıdır.

2. DVE/İHE Projesinin Sonuçları

Projenin beş yılı, kavramların tanımlanmasına adanmıştır. Demokratik vatandaşlığın uygulanmasına yönelik gerekli stratejilere dair birçok temel yayın çıkarılmıştır. 2002 yılında, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi demokratik vatandaşlık eğitimine dair bir Tavsiye Kararı (Rec(2002)12 nolu Tavsiye Kararı) kabul etmiştir. Bu, Avrupa düzeyinde bu konuda yayınlanan il siyasi metindi (ikinci temel metin ise Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Şartı'dır²⁷, aşağıya bakınız). Bu, DVE'nin "eğitim politikası oluşturmanın ve reformların öncelikli hedefi" olması gerektiğini belirtmektedir.²⁸

2002 yılında, bu alanda üye devletlerarası takası ve işbirliğini kolaylaştırmak için her bir üye devlet tarafından tayin edilen bir kişiden oluşan koordinatörler ağı oluşturulmuştur. Bu ağ daha sonra DVE/İHE'nin geliştirilmesi ve desteklenmesi için çok değerli bir varlık haline gelmiştir. Güneydoğu Avrupa gibi bölgelerde özel projeler uygulanmıştır. 2005 yılı, "Demokrasiyi Öğrenmek ve Yaşamak" sloganı ile birlikte Avrupa Eğitim Yoluyla Vatandaşlık Yılı" olarak ilan edilmiştir.

²⁶ Ólöf Ólafsdóttir, Avrupa Konseyi Eğitim ve Diller Müdürlüğü, Müdür Vekili.

²⁷ Bakanlar Komitesinin CM/REC(2010)7 nolu Tavsiye Kararı çerçevesinde benimsenen Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı.

²⁸ Avrupa Konseyine üye devletler Bakanlar Komitesi'nin demokratik vatandaşlık eğitimine dair Rec(2002)12 nolu Tavsiye Kararı.

2005 “Yılı”, üye devletlerde DVE/İHE hakkında farkındalık yaratılması için özel bir zaman dilimiydi. Hemen hemen bütün üye devletler, bir şekilde “Yıl”a katıldılar ve çeşitli ortaklardan alınan geri dönütler son derece olumluydu.

Ancak, durum farklı üye devletlerde önemli ölçüde farklılık gösterse bile, üye devletlerdeki eğitim politikalarında demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimine öncelik vermenin kolay bir iş olmadığı başından beri belliydi. DVE/İHE’nin eğitim sistemlerinin kilit hedefi haline getirmek demek metodolojiler ve çalışma düzeni bakımından yeni bir felsefe oluşturmak demektir. *DVE Politikalarına Dair Tüm Avrupa Çalışması*²⁹ dahil olmak üzere proje çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalar, köprü politika ve uygulamaya yardımcı olacak uygulama belgelerine büyük bir ihtiyaç olduğunu işaret etmiştir. Bu nedenle, belge ve araçların hazırlanması, başarı uygulamalarının değişimi ve üye devletlerarasındaki ve içerisindeki işbirliğinin artırılması 2006-2009 yılları arasında projenin öncelikleri olmuştur. Üç ana çalışma alanı vardır: politika geliştirme, eğitim mesleği mensuplarını eğitmek ve eğitim kurumlarının demokratik yönetişimi. Tüm alanlar için, Avrupa Konseyi, öğretmenlere yönelik bu el kitapları serisi gibi bir dizi uygulama belgesi geliştirmiştir.

Mayıs 2010 tarihinde, yukarıda özet halinde verilen, yıllar süren çalışmalar, Tavsiye Kararı (Avrupa Konseyi 47 üye devletinin tamamı tarafından kabul edilen Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)7 nolu Tavsiye Kararı) çerçevesinde Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı’nın kabul edilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu çerçeve politika belgesi, Avrupa’nın tamamı için önemli bir referans noktası olacak ve Avrupa Konseyi’nin ileriki yıllarda bu alanda yapacağı çalışmalar için temel oluşturacaktır.

²⁹ Bırzea ve çalışma arkadaşları (2004), *DVE Politikalarına Dair Tüm Avrupa Çalışması*, Avrupa Konseyi Yayını, Strasbourg.

3. Uygulama Belgeleri

3.1 DVE/İHE paketi

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan farklı araçlar, DVE/İHE'nin eğitim sistemlerine entegre edilmesi ile bağlantılı çeşitli yönlerde gerekli arka plan bilgilerini kapsamaktadır. "DVE/İHE Paketi" olarak adlandırılan ana araçlar şunlardır:

- Araç 1: DVE/İHE politika aracı: karar alıcılar için stratejik destek;
- Araç 2: Okulların demokratik yönetişimi;
- Araç 3: Tüm öğretmenler demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimini nasıl destekleyebilir: Yeterliliklerin geliştirilmesine yönelik bir çerçeve;
- Araç 4: Okullardaki demokratik vatandaşlık için eğitim kalite güvencesi;
- Araç 5: Sürdürülebilir bir demokrasi için okul-toplum-üniversite ortaklığı: Avrupa ve Birleşik Devletlerdeki Demokratik Vatandaşlık Eğitimi.

Bu belgeler, DVE/İHE koordinatörleri dahil olmak üzere çeşitli hedef gruplardan alınan geri dönüşlere ve yorumlara dayalı olarak Avrupa Konseyine üye devletlerden sağlanan uzmanlar tarafından geliştirilmiştir. DVE/İHE Paketine ek olarak, Avrupa Konseyi'nin internet sitesinde (www.coe.int/edc) çok sayıda ek materyal bulunabilir.

Avrupa Konseyi tarafından DVE/İHE alanı için hazırlanan bu uygulama belgeleri genel belgelerdir. Diğer bir ifadeyle, çeşitli durumlara uyarlanması, her ülkenin ihtiyaçları en iyi nasıl örtüşecekse o şekilde geliştirilmesi ve kullanılması gerekebilir.

3.2 Okul Projelerinde, Öğretim Dizileri, Kavramları, Yöntemleri ve Modellerinde DVE/İHE'ye Dair Altı Adet Cilt

Pek çok ülkede, DVE/İHE'nin uygulanması ile ilgili olarak öğretmenler yardıma ihtiyaç duyar. Avrupa Konseyi'nin vatandaşlık ve insan hakları eğitimine dair öğretmenler için de bir dizi el kitabı oluşturmasının sebebi budur.

Ciltler, Zürich Üniversitesi Öğretmen Eğitimi Fakültesi Uluslararası Eğitim Projeleri ortaklığı ile yayınlanmıştır. El kitaplarının finansmanını, Avrupa Konseyi ile İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Kurumu ortaklaşa sağlamıştır. Bu kitap, Cilt I, *Demokrasi için Eğitim – Öğretmenler için Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimiyle ilgili materyaller*, altı ciltten oluşan bu serideki ilk kitaptır. Önceki sayfada, bu altı el kitabının bir özeti ve bunların farklı hedef grupları görülebilir.

Bu el kitaplar, demokratik bir okul toplumu içerisinde katılımcı ve görev tabanlı öğrenmeye dayalı olan aktif vatandaşlığı desteklemek amacıyla, tüm eğitim düzeyleri için ders planları içermektedir.

Bu el kitaplarının benzersiz bir özelliği de bunların bir Avrupa projesi sonucunda ortaya çıkmasıdır. Bu fikir ve ilk sürüm, pek çok öğretmen ve eğitimcinin el kitaplarının geliştirilmesine katıldığı Bosna-Hersek’de geliştirilmiştir. El kitaplarının nihai sürümünün yazarları ve editörleri pek çok Avrupa ülkesinden ve daha uzaklardan gelmektedir ve el kitaplar farklı kökenleri ve farklı duyarlılıkları olan çok sayıda insan tarafından test edildi ve düzeltilmiştir. Bunların tüm Avrupa’daki öğretmenler ve öğrenciler için faydalı olacağını ümit ediyoruz.

Bölüm 2

Demokrasi ve İnsan Haklarının Öğretilmesi

Ünite 1

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Ünite 2

Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi

Ünite 3

Siyasetin Kavranması

Ünite 4

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi

Ünite 5

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Örneğin öğrencilerin sadece katılım haklarını bilmesi gerekmiyor, aynı zamanda bunları kullanabilmeleri de gerekiyor. Bu nedenle, öğrenciler kararlara katılarak ve başka yollara etkide bulunarak okul yaşamı içerisinde uygulama ve eğitim imkânlarına ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, öğretmenlerin öğrencilere hem sınıftaki konular hakkında hem de öğretim ve okulun idaresi ile ilgili diğer konularda fikirlerini ifade etmelerine olanak sağlaması gerekmektedir. Bu tür öğretim ve öğrenim için hazırlık yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, bir öğretmenin mesleğinin farklı unsurları hakkında önceden düşünmesi gerekmektedir. Bu tüm öğretim süreçleri için geçerlidir. Özellikle DVE/İHE'de buna ihtiyaç duyulur, çünkü öğrencilerin hayat deneyimi bu yaklaşımın bir parçasıdır. Bunu nasıl entegre ederim? Tüm öğrencilerin duyulmasını sağlarım? Fikirlerim ile öğrencileri bastırmayacağımdan nasıl emin olabilirim? Bu nedenle, biz, şu beş adımın dikkate alınmasını öneriyoruz:

- Öğretim ve öğrenim koşulları nelerdir?
- Belirlemem gereken hedefler nelerdir ve hangi materyaller seçilmelidir?
- Siyasetin dikkate alınması gereken özel kavramları nelerdir?
- Öğrenme süreçlerine ilişkin anlayışım nedir ve hangi öğretim biçimlerini seçiyorum?
- Sonuçlar nasıl değerlendirilebilir (öğrenciler, öğretmenler ve okullar)?

İhtiyaç olması halinde araçlar gibi kullanabilecekleri çalışma dosyaları ile kendilerine destek olarak öğretmenlerin bu temel sorulara cevap bulmada kendilerine yardımcı oluyoruz.

Ünite 1

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

1. Giriş

Derslerinizi planlarken, hem bir bütün olarak sınıfta hem de öğrenciler arasında özellikler ve öğrenme koşulları hakkında yeterli ölçüde net bir fikre ihtiyaç duyarsınız. Becerileri ve yeteneklerinin kapsamı, güçlü yanları ve zayıf yanları, inançları, tutumları ve ilgileri gibi farklılıkları olan öğrencileri anlamak önemlidir.

Bir yandan, aklınızda olan öğretim hedefleri bakımından sınıftaki öğrenme koşullarını açıklığı çıkaracaksınız. Diğer yandan da, hedefleri ve konuları seçerken, tek tek çocukların ve bir bütün olarak sınıfın özelliklerine dair bilgilerinize başvuracaksınız.

Öğrenim koşullarını belirleyerek, ön aydınlatma sürecinin ilk kısmını tamamlamış oluyorsunuz. Planlamanızın daha sonraki kısımlarında, öğretimini gerçekleştireceğiniz genel koşulları da hesaba katmanız gerekir. Son olarak, kendi öğretim becerilerinizi de unutmamalısınız; bu, sizin bunları etkin bir şekilde kullanmanızı ve öğretim işinizde size çok fazla yük olmadan bunları daha da geliştirmenizi sağlamak içindir.

Bu ünitenin başında, her ihtiyaç duyduğunuzda kullanabileceğiniz, çalışma dosyalarının izlediği kilit soruları bulacaksınız.

2. Öğretim ve Öğrenim Koşullarına İlişkin Görev ve Kilit Sorular

2.1 Görev

Bu ünitenin başında, kilit soruları bulacaksınız. Kendinizi kontrol etmeniz amaçlı sonraki sorular, öğrenim koşullarının farklı yönlerine yönelik daha detaylı bir yaklaşım sunmaktadır.

2.2 Kilit Sorular

- Hâlihazırda öğrenciler hangi bilgi ve becerilere sahiptir?
- Ben hangi bilgi ve becerilere sahibim?
- Hangi dış koşullardan haberdar olmalıyım?
- Tek tek öğrenciler hakkında neler biliyorum?
- Öğrenciler önlerindeki yeni görevin üstesinden gelmek için hangi bilgi unsurlarına komuta etmelidir?
- Yeni konu ile ilgili olarak, öğrencileri hangi (ileri) bilgi, beceri ve deneyimleri önceden edinmiştir? Onlar için neler yenidir, neler tekrardır, neler gereklidir ve neler tamamlayıcıdır?
- Öğrencilerimin hangi çalışma ve öğrenme tekniklerinde uzmanlaşmasını bekleyebilirim ve farklı öğretim yöntemleri ve sosyal etkileşim biçimleri ile ilgili deneyimleri nelerdir?
- Hangi olumlu veya olumsuz tutumlar, alışkanlıklar, ön yargılar veya kanaatlerle karşılaşılmasını beklemeliyim?
- Öğrenme zorluklarının, öğrenme engellerinin ve öğrenmeye karşı direncin üstesinden nasıl gelebilirim?
- Öğrencilerin öğrenme istekliliğini, hissiyat durumlarını, cevap verme yeteneklerini, öğrenme ihtiyaçlarını, beklentilerini, ilgi alanlarını, boş zaman etkinliklerini ve yaşam koşullarını yeteri kadar dikkate aldım mı?

- Sınıftaki alışma için hangi sosyo-kültürel koşullar ve etkiler ve hangi takviye sistemleri önemlidir. Anne-babalar, erkek kardeşler ve kız kardeşler, akranlar veya psikolojik öneme sahip diğer kişiler ne rol oynamaktadır?

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 1: Öğrencilerin Becerileri ve Bilgileri Nasıl Hesaba Katılır

- Sınıf hakkında neler biliyorum?
- Sınıfın hangi özelliklerini hesaba katmalı ve hangi özelliklerine yanıt vermeliyim?
- Sınıfa nasıl öncülük etmek istiyorum veya nasıl öncülük etmem gerekiyor (iletişim, sosyal davranış, bozulmuş ilişkiler, vs.)?
- Sınıf atmosferi ne durumdadır (gruptaki gelişmeler, arkadaşlık bağları, dışlanmışlar, vb.)?
- Hangi teamüllere bağlı kalınmalı (dil, görevler, oturma, sosyal etkileşim kuralları, adetler, özel durumlar, törenler ve partiler, vb.)?
- Sınıfın büyüklüğü ne kadardır ve yapısı nasıldır (cinsiyet, çok kültürlü ortam, vb.)?

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 2: Kendi Öğretim Becerilerimi ve Bilgilerimi Nasıl Hesaba Katabilirim

- Hangi genel deneyim, beceri ve bilgilere sahibim?
- Bilgilerim – içerik ve konu, hedefler, uygun öğretim yöntemleri ve öğrenim süreçleri bakımından – ne ölçüde yetersiz?
- Hangi alanlarda kendim hakkımda bir şeyler öğrenmek istiyorum (bilgi, öğretim yöntemleri, mesleki beceriler, kişiler vasıflar, alışkanlık, vb.)?
- İnsan doğasının hangi yönü benim genel kılavuz ilkeme hizmet ediyor?
- Bir öğretmen olarak işime rehberlik eden bir teorinin teorik çerçevesi veya basitleştirilmiş bir hali nedir?
- Öğrencilerim ile ilişkiyi nasıl tarif ederim ve sınıflandırırım?
- Çalışma saatleri, stres, vb. faktörler dikkate alındığında kişisel sınırlarım nedir? Kişisel çalışma kapasitemden nasıl yararlanıyorum?
- Hem işimi hem de diğer etkinlikleri daha iyi planlayarak iş yükümü nasıl azaltabilirim?
- Zaman bütçemi nasıl kullanıyorum ve zaman bütçemden tasarruf yapıyorum ve kişisel strese neden olan şeylerle nasıl başa çıkıyorum?

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 3: Genel Öğretim ve Öğrenim Koşullarının Dikkate Alınması

- Günlük veya yıllık zamanı ve kullanılabilir öğretim süresini nasıl hesaplarım?
- Sınıf nasıl tasarlanmış?
- Sınıf nasıl donatılmış: Odaların sayısı ve çeşitliliği, kullanılabilir kitle iletişim araçları, materyalleri vb.?
- Okul kültürü bakımından ne tür bir yapı sağlanmaktadır (farklı yaş grupları için birleşik projeleri, grup çalışması ve grup sorumlulukları, özel ihtiyaçları olan çocuklar için anne-babalar, kurumlar veya uzmanlar ile işbirliği, vb.)?

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 4: Öğrencilere Karşı Temel Tutumlarımız Nelerdir?

- Empati, bağlılık (hislere, düşüncelere, görüşlere ve ihtiyaçlara cevap verebilme yeteneği), iyiliksever kabulü (kişisel itibar hiçbir koşula bağlı değildir), samimiyet, kararlılık, güvenilirlik
- İtibar ve saygı ruhuyla liderlik (duygusal bağlılık, tümevarımsal düşünme, otoriter kontrol, sosyal bütünleşme ve demokrasinin desteklenmesi)

Sınıftaki ilişkiler ve iletişim

- Karşılıklı anlayış
- Dengeli ilişkiler
- Cinsel ayırım olmayan karma eğitim
- Başka insanlarla tanışma
- Arkadaşlık
 - Sözel ve sözel olmayan iletişim
 - Başka perspektiflerin ve bakış açılarının benimsenmesi
 - Kendini algılama ve başkaları tarafından algılanma

Çatışma Ortamının Önüne Geçilmesi

- Adil ve ilgili bir toplum, öğrenciler toplumu ve sorumlulukların paylaşılması (öğretmenler ve öğrenciler – hem erkek hem de kadın)
- Rekabet değil, işbirliği
 - Sosyal öğrenme
 - Kurallar ve teamüller
 - Meta-iletişim ve meta-etkileşim
 - Sınırlama ve güçlendirme

Eğitimsel Ölçütler

- Çatışmayı çözüme kavuşturucu konuşmalar
- “Yuvarlak masa”
- Oyunlar
- Kişisel davranışın değiştirilmesine yönelik kılavuz ilke olarak işbirliği
- Destekleyici geri bildirim
- Bireysel sorumluluklar
- Cezalandırma
- Sınıfta veya okulda kavga veya şiddetin üstesinden gelme

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 5: Demokratik Bakış Açısına Göre Disiplin ve Düzenin Yeniden Gözden Geçirilmesi

- Düzen, her şartta gereklidir. Düzeni ve temel kuralları olmayan bir grup demokratik bir grup olamaz.
- Sınırların olması gereklidir. Kurallar yanlış veya uygunsuz olabilir. Fakat değiştirilmedikleri sürece uyulmalıdırlar. Ancak, bunları değiştirmek mümkün olmalıdır.
- En başından itibaren, çocuklar kurallar oluşturma ve bunları uygulama sürecine katılmalıdır. Yalnızca bu şekilde kurallarla tanışmaları mümkün olur.
- Bir sınıf toplumu, karşılıklı güven ve saygı olmadan yürütülemez. Bazı durumlarda, bu tür bir ortamında yaratılması zor olabilir.
- Sınıfta rekabetin yerini takım ruhu almalıdır.
- Dostça bir sınıf ortamının hayati bir önemi vardır.
- Öğretmenin sosyal becerilerinin, (demokratik liderlik oluşturulmasına, gruba aitlik hissini geliştirilmesine, ilişkiler kurulmasına, vs.ye) önemli bir katkısı vardır.
- Grup iletişimi, demokratik olarak yönetilen bir sınıfta daimi bir gerçekliktir.
- Hem erkek hem de kız öğrenciler, yeni bir şeyler keşfetme ve hatalardan ders çıkarma konusunda cesaretlendirilmelidir.
- Belirlenen sınırlar dahilinde, özgürlükleri uygulamaya koymak mümkün olmalıdır. Yalnızca bu şekilde bireysel sorumluluğun geliştirilmesi mümkün olur.
- Her bir bireyin kendisini ifade etmesine yardımcı olursa ve gruba yeterince iyi ilişkilerin ve çalışma koşullarının oluşturulmasına destek olursa, disiplin ve düzen kabul edilecek ve bunlara istekli bir şekilde uyulacaktır.

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 6: Demokratik Bakış Açısına Göre Öğretmenin Rolünün Yeniden Gözden Geçirilmesi

Öğretmenler sınıfa öncülük ve eşlik etmek zorundadır. Bu onların görevidir. Çeşitli şeylere karar vermek ve ayrıca her şeyi kontrol etmek zorundadırlar. Öğretmenlerin yapmaması gereken şey, öğrencilerin düşünme süreçlerini ve kişisel gelişimlerini kontrol etmeyi de amaçlamaktır. Özellikle DVE/İHE’de, öğretmen öğrencileri için bir rol model haline gelir. Çatışmaların nasıl üstesinden gelir? Hangi insan fikrini destekler? Aşağıdaki liste, bir kişinin kendisini nerede konumlandırabileceğine dair bir ipucu sağlamaktadır. Fakat yine de öğrenme durumuna, o günkü ruh haline, tehlike anlarına veya öğrenci grubunun oluşumu, vs. ye göre, daha otokratik veya daha demokratik olabileceği ortadadır. Genel olarak şuna dikkat edilmesi önemlidir: bir öğretmen olarak bir kişiye dair fikrimin öğrencilerle olan günlük çalışmam üzerinde bir etkisi olacaktır.

Öğrenme durumu							
Oldukça otokratik	Ben					Oldukça demokratik	
Yöneten	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Lider
Keskin ses	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Dostça bir ses
Emir	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Davet, rica
Güç	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Etki
Baskı	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Öneri
Uyma talebi	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	İşbirliği kazanılması
Görevler verilmesi	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Fikirler sunulması
Baskın eleştiri şekli	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Sık sık cesaretlendirme
Sık sık cezalandırma	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Sık sık destek ve yardım
“Size söylüyorum!”	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	“Bunun hakkında konuşalım.”
“Ben karar verdim, siz de uyacaksınız!”	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	“Bir öneri yapıyorum ve sizin karar vermenize yardımcı oluyorum.”
Gruptan tek başına sorumlu	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Grupla ve grup içerisinde sorumluluk paylaşımı

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 7: Sınıfta Demokratik Bir Ortam Nasıl Oluşturulur

Eğer öğretmen sınıfı daha demokratik bir şekilde düzenlemeye karar verirse, bu, büyük hedef ile bağlantılıdır. Aşağıdaki tabloda, atılabilecek adımlar gösterilmektedir.

1. Hangi yönler üzerinde duruyorum?
2. Bir sonraki gün, bir sonraki hafta, bir sonraki yıl için hangi yönü seçiyorum?
3. Okulumun öğrenim ilerlememden yararlanması için bir öğretmen olarak nasıl davranıyorum?

Kısa vadeli hedefler	Orta vadeli hedefler	Uzun vadeli hedefler
Öğretmen son derece otoriter ifadelerin kullanımını azaltır	Öğretmen tersine çevrilebilir ifadeleri kullanma alışkanlığı geliştirir	Öğrenciler ve öğretmenler arası karşılıklı anlayış
Öğretmen konu ve materyal seçimine ilişkin nedenleri sunar	Öğretmen alternatif konular ve öğretim materyalleri sunar	Öğrenciler ve öğretmenin birlikte ders planlaması yapması
Öğretmen öğrencilere öğrenme hedeflerini açıklar	Öğretmen öğrencilere alternatif öğrenme hedefleri sunar	Öğrenme hedeflerini öğrenciler ve öğretmenin birlikte seçmesi
Öğretmen öğretim yöntemlerine yönelik seçiminin sebeplerini sunar	Öğretmen alternatif öğretim yöntemi seçenekleri sunar	Öğrencilerin ve öğretmenin öğretim yöntemlerine birlikte karar vermesi
Öğretmen öğrencilerin performansına verdiği notlarının sebeplerini açıklar	Öğretmen puanlama sorunlarını açıklar	Öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi
Demokratik uyuşmazlık çözme şekillerinin tanıtılması	Öğretmen uyuşmazlıkların çözülmesi için otoriter güç kullanımına son verir	İşbirliği ve iletişim ile uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması
Öğretmen sınıftaki çalışmanın düzenlenmesine dair ilkeleri açıklar	Öğrencilerin çalışma düzenlenmesine ilişkin önerileri dikkate alınır	Öğrenciler sınıfta çalışma düzenlenmesine dair kararlara katılır

Öğretim ve Öğrenim Koşulları

Çalışma Dosyası 8: Okul Demokratik Bir Topluluk Haline Nasıl Getirilir

DVE/İHE ve demokratik ortam sadece sınıf içerisinde vuku bulamaz, aynı zamanda okul içerisinde de DVE/İHE ve demokratik bir ortam oluşturulması gerekir. Bu bağlamda, en önemli kilit oyuncu okul müdürüdür.

Avrupa Konseyi DVE/İHE materyalleri içerisindeki “Okulların demokratik yönetişimi” aracı, çalışılacak kilit alanlar ve bir demokratik toplum olarak okulda atılması gereken adımları göstermektedir (ayrıca bu bölümdeki Ünite 5, Çalışma dosyaları 15-18’e bakınız).

Bu dört kilit alan şunlardır:

1. Yönetişim, liderlik, yönetim ve kamuya hesap verme zorunluluğu
2. Değer merkezli eğitim
3. İşbirliği, iletişim ve katılım: rekabet edebilirlik ve kendi kaderini kendi tayin etmesi
4. Öğrenci disiplini

Yönetişim, liderlik, yönetim ve kamuya hesap verme zorunluluğu

Yerel toplulukların yanı sıra kanun koyucular, yerel okul yönetim kurulları, sendikalar, öğrenci ve anne-babalar gibi çeşitli menfaat sahiplerinin okul liderinden talepleri olur. Okul lideri tarafından bu görevler nasıl yerine getirilir? Kendisi okulda hangi tür yönetim uygular? Önderliği fikir birliğine ve güvene dayalı mıdır veya önderliği güvensizlik ve rekabet gibi özellikler taşımakta mıdır? Okulda sorumluluklar nasıl paylaştırılmaktadır? Okul lideri çeşitliliğin üstesinden nasıl gelmektedir? ve okul farklı menfaat sahiplerine karşı hesap verme zorunluluğunu ne şekilde sergilemektedir?

Değer merkezli eğitim

Demokrasi, insan hakları ve farklılıklara saygı gibi değerler okuldaki resmi ve gayri resmi içerikler de ne şekilde yer almaktadır? Modern küreselleşmiş toplumda barışçıl bir şekilde bir arada yaşamının ön koşulu olarak değerler ve sosyal beceriler nasıl korunmaktadır? Verilen bu haklar okulda nasıl düşünülmektedir?

İşbirliği, iletişim ve katılım: rekabet edebilirlik ve kendi kaderini tayin etme

Okul, toplumun kalanından veya gerçek dünyadan ayrı değildir. Bir okul içerisiyle ve dışarıyla nasıl iletişim kurar? Bir okul içerisiyle ve dışarıyla nasıl işbirliği kurar? Okul daha çok ayrılmış bir şirkete mi benzer yoksa iletişim ve katılım yolları ve şekilleri sayesinde toplumun geri kalanına açılan bir kapıya mı benzer? Okul görev listesinde neler belirtilmektedir? Okul toplumun geri kalanı ile iletişim kurarken ve kendini toplumun geri kalanına açarken belirlediği hedefleri uygulamaya ne kadar kararlıdır?

Öğrenci disiplini

Bir okulda çok sayıda insan bir arada çalışmaktadır. Demokratik olarak yönetilen bir okulda disiplin ve düzenin sağlanması için hangi itici güçlerin kullanılması gerekir? Öğrencileri koyulan kurallara uymaya iten nedir ve onları bunlara karşı gelmeye iten nedir? Demokratik bir okul kurallara uymayan öğrenciler olmadan kaos mu demektir?

Ünite 2

Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi

1. Giriş

Öğretmenler tekrar tekrar gerekçelendirme sorunu ile karşı karşıya kalır: olası hedefler ve konulara dair seçiminin arkasındaki sebepler nelerdir? Bir öğretim hedefinin belirlenmesi ve konuların seçilmesi, öğretim ile ilgili temel bir karar alınması demektir. Hedefler kopyalanmamalı veya uyarlanmamalıdır ya da dogmatik bir şekilde dikte edilmemelidir. Bunun yerine, bunlar titiz bir şekilde sorgulanmalı ve seçilenler sağlam bir akıl yürütmeye ve gerekçelendirmeye dayalı olmalıdır. ve bundan sonra öğretim konuları ve hedeflerine yönelik bilinçli bir seçim – belki de öğrencilerle birlikte – yaparsınız, kararınızı daha geniş bir bağlamda yansıtırsınız ve eğitimsel değerini belirlemek için konulara ilişkin seçiminizi kontrol edersiniz. Bu görev, planlama ve öğretim için ayrılan zaman sınırlıyken olası öğretim konularının sayısı sınırsız olduğundan hayati öneme sahiptir.

Aşağıdaki kilit sorular, bu karışık öğretim konularını seçme ve hazırlama görevine kılavuzluk etmeyi ve bu göreve yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

2. Hedeflerin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesine İlişkin Görev ve Kilit Sorular

2.1 Görev

İşlerine karşı sorumluluk duygusu olan öğretmenler tekrar tekrar gerekçelendirme sorunu ile karşı karşıya kalır: olası hedefler ve konulara dair seçiminin arkasındaki sebepler nelerdir?

Bir öğretim hedefinin belirlenmesi, öğretim ile ilgili olan tüm kararlar arasından en temel kararın alınması demektir. Hedefler kopyalanmamalı veya uyarlanmamalıdır ya da dogmatik bir şekilde dikte edilmemelidir. Bunun yerine, bunlar titiz bir şekilde sorgulanmalı ve seçilenler sağlam bir akıl yürütmeye ve gerekçelendirmeye dayalı olmalıdır. Bir öğretmen için göz önünde bulundurduğu öğretim hedeflerini öğrencilerin öğrenme koşullarına ilişkilendirmek ve bunları buna göre ayarlamak önemlidir (Ünite 1, Öğretim ve Öğrenim koşulları bölümüne bakınız).

Hedefler daha somut hale gelir gelmez, içeriğe ilişkin yönlerin dahil edilmesi gerekir. İçeriğe, yani, dahil edilecek konulara ilişkin istenen başarı düzeyine karar vermeyene kadar, sizin için öğretim hedeflerinizi tanımlamak mümkün olacaktır.

Planlama sürecinde, öğretilecek içeriğe ilişkin çalışma hem zor hem de zaman alıcıdır. Müfredat net bir şekilde kılavuz ilkeleri belirlediğinden ve bazı öğretim kitle iletişim araçları ayrıntılı öneriler sunduğundan, çok az bir çabanın gerekli olduğu görülebilir. Ancak, ana görev siz öğretmene kalmaktadır: öğretmek istediğiniz bilgi alanının tamamına dair çok bilgili olmalısınız, bunu yapılandırmalısınız, buna ilişkin kapsamlı bir anlayış edinmelisiniz, bunu kapsamlı bir şekilde analiz etmelisiniz, eleştirel bir şekilde değerlendirmelisiniz, öğretim konularına ve hedeflerine yönelik bilinçli bir karar almalısınız, kararınızı daha geniş bir bağlamda yansıtmalısınız, eğitimsel değerini belirlemek için konulara ilişkin seçiminizi kontrol etmelisiniz. Bu görev, planlama ve öğretim için ayrılan zaman sınırlıyken olası öğretim konularının sayısı sınırsız olduğundan hayati öneme sahiptir.

Aşağıdaki kilit sorular ve kendi kendinizi kontrol etmek için etkinlik sonrası soruları, bu karışık öğretim konularını seçme ve hazırlama görevine kılavuzluk etmeyi ve bu göreve yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Size diğer öğretmenlerle işbirliği yapmanızı ve belki de öğrencilerle de işbirliği yapmanızı öneriyoruz.

2.2 Kilit sorular

Hedeflerin belirlenmesi için:

- Hangi hedefleri başarmak istiyorum?
- Ünitinin sonunda hangi yeterlilikler en önemli olacak?

- Bu hedeflerin seçimine dair hangi nedenleri gösteriyorum?
- Hedeflerime (birincil ve ikincil hedeflerime) ne tür bir öncelik veriyorum?
- Şuan bir bütün olarak sınıf için, erkek ve/veya kadın tek tek öğrenciler için hangi hedefler önemlidir?
- Seçtiğim hedeflerin öğrencilerimin temel çıkarlarına ve ihtiyaçlarına hizmet etmesini sağlamış mıyım? Derslerim öğrencilerimin meşgul olduklarına gerçekten cevap veriyor mu?
- Öğrencilerin öğrenme hedeflerinin tanımlanmasına veya seçilmesine katılması mümkün müdür?
- Hedeflerin gerçekleştirilmesine ne kadar süre (dersler ve haftalar) ayrılmıştır?
- Ayrılan öğretim süresi içerisinde tüm öğrencilerin hangi hedefleri gerçekleştirmelidir (genel başarı standardı)?
- Tek tek öğrenciler için özel başarı düzeyleri tanımlanmalı mıdır (bireysel yeteneğe göre eğitim)?
- Öğrencilerin bilgiden eyleme geçmesini sağlamış mıyım, yani, edindikleri bilgileri güvenli bir şekilde uygulayabiliyorlar mı?
- Öğretimimde nelere odaklanıyorum – bilişsel yeterliliğe mi, kişisel yeterliliğe mi yoksa sosyal yeterliliğe mi?
- Sınıfım, öğrenim gruplarım, tek tek erkek ve kız öğrenciler için birincil öneme sahip kısa vadeli ve uzun vadeli hedeflere dair net bir fikrim var mı?
- Net ve açık bir şekilde hedefleri belirtmiş miyim?

Konuların ve materyallerin seçilmesi için:

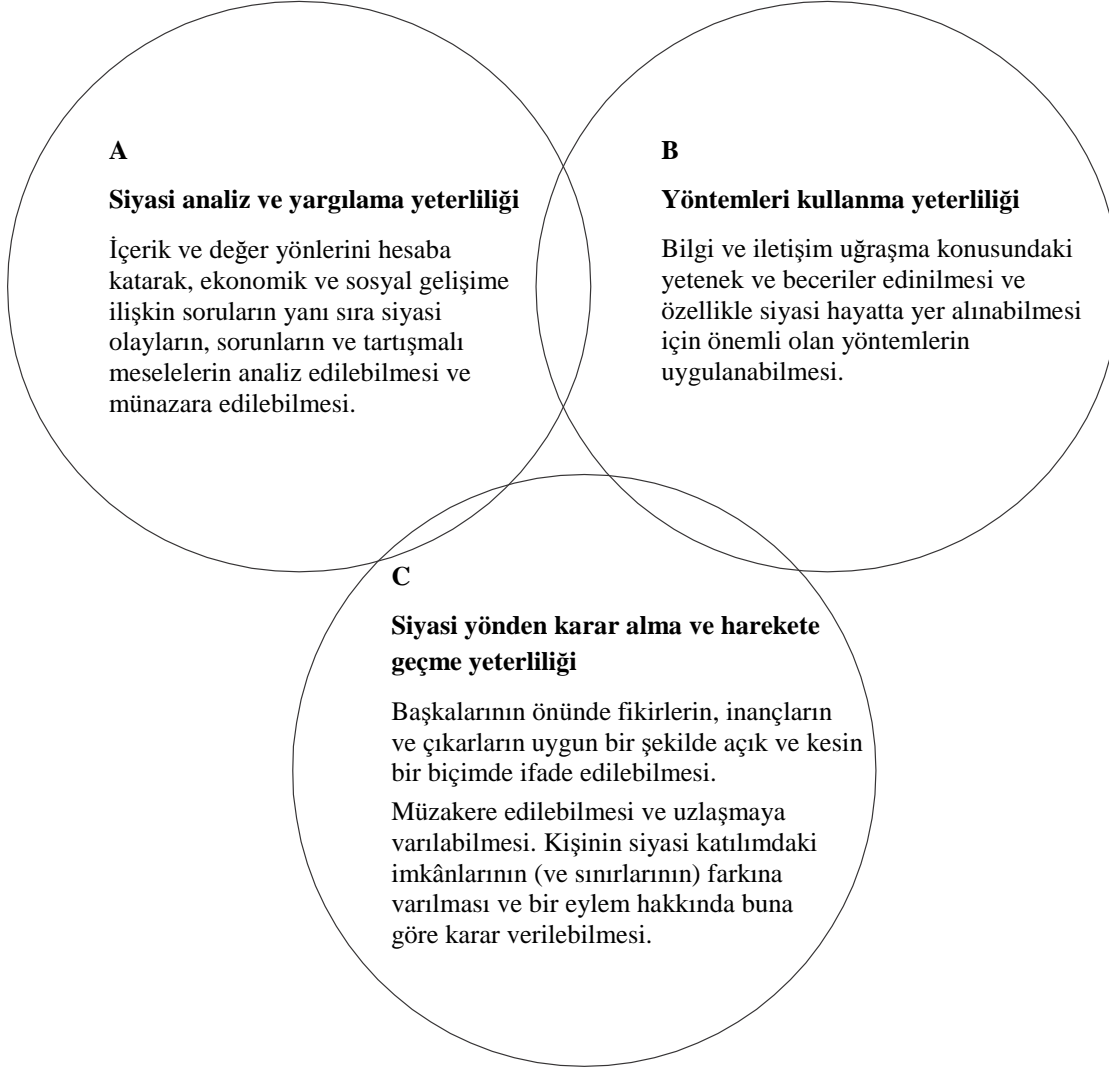
- Hangi konuyu seçtim?
- Seçimin altında yatan sebepler nelerdir?
- Seçtiğim konunun yapısı nedir?
- Konu seçimim ders planına uyuyor mu?
- Seçtiğim konunun hangi yönleri öğrencilerim için ilgi çekicidir?
- Okuldaki öğrenimin okul dışındaki öğrenim ile ne tür bir bağlantısı vardır?
- Konu ile gerçek yaşam ve öğrencilerin ortamı arasında bir bağlantı var mı?
- Özel bir konuyu seçmemi sağlayan konu başlığının tamamına ilişkin genel bir bilgim var mı? Nasıl daha bilgili olabilirim? Sınıfta konuyu işlemeden önce çalışmalar veya deneyler yapmam gerekiyor mu?
- Konun belli taraflarına yönelik hangi öğretim materyalleri bulunmaktadır?
- Hem erkek hem de kız öğrencilerin derslerde kişisel deneyimlerini, bilgilerini ve becerilerini yansıtmaya imkân olacak mı?
- Konu her iki cinsinden de özel ihtiyaçlarına eşit şekilde uygun olacak mı?
- Seçilen konu benim ilgimi çekiyor mu?

Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 1: Öğrencilerin DVE/İHE Yeterlilikleri

Demokrasi ve insan hakları eğitiminin yaşanması ve öğrenilmesi için üç yeterlilik alanı

Demokratik Vatandaşlık Eğitiminin amacı, her zaman birbiriyle çok yakından bağlantılı olan ve bu nedenle ayrı ayrı ele alınmaması gereken üç alandaki yeterliliklerin geliştirilmesine destek olmaktadır.

Siyasi analiz ve yargıda bulunma yeterliliği

Amaç, siyasi olayları, sorunları ve tartışmalı meseleleri analiz etme yeterliliğini geliştirmek ve kişinin kişisel yargısının ardındaki sebepleri açıklayabilmektir. Okul, öğrencilerin konulara yönelik daha sofistike bir anlayış kazanması için yapısal analiz kullanmasına destek olarak bu sürece katkıda bulunabilir.

Bunun gerçekleştirilebilmesi için, aşağıdaki beceriler gereklidir:

- Siyasi kararların kişinin yaşamına dair önemini bilmesi;
- Siyasi kararların sonuçlarının bilmesi ve değerlendirilmesi;

- Kişinin kendi kişisel bakış açısının ve başkalarının bakış açılarının bilinmesi ve sunulması;
- Siyasetin üç boyutunun da bilinmesi ve anlaşılması;
 - a) kurumsal boyut,
 - b) içeriğe bağımlı boyut,
 - c) süreç odaklı boyut;
- Siyasi süreçlerin farklı safhalarının mikro düzeyde (örneğin, okul yaşamı), mezo düzeyde (örneğin, toplum) ve makro düzeyde (ulusal ve uluslararası siyaset) analiz edilmesi ve değerlendirilmesi;
- analitik kategoriler yardımıyla olgular, sorunlar ve kararların sunulması, ana yönlerin belirlenmesi ve bunların insan hakları ve demokrasi sistemlerinin temel değerleri ile ilişkilendirilmesi;
- Güncel tartışmalı meseleler hakkındaki münazarada sosyal, hukuki, ekonomik, ekolojik ve uluslararası koşulların, çıkarların ve gelişmelerin belirlenmesi;
- siyasetin medya tarafından sunulma şeklinin bilinmesi.

Yöntemleri kullanma yeterliliği

Çeşitli siyasi süreçlerde yer alınabilmesi için, sadece siyasi içerikler, yapılar ve süreçler hakkında bilgiler değil, aynı zamanda diğer konularda edinilen genel yeterlilikler de (iletişim, işbirliği, bilgi, rakamlar ve istatistikler ile uğraşma gibi) gereklidir. Özellikle siyasi olaylarda yer alınabilmesinde önemli olan, bir mesele lehinde veya aleyhinde tartışabilmek gibi özel yetenek ve becerilerin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi'nde ilettilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Amaç, bu becerileri siyasi söylemde yaygın olan yöntemlerde (münazaralar, tartışmalar) kullanmaktır.

Bunun gerçekleştirilebilmesi için, aşağıdaki beceriler gereklidir:

- Geleneksel medya ve/veya yeni kitle iletişim araçları tarafından sağlanan bilgilerin eleştirel ve odaklanmış bir şekilde bağımsızca bulunması, seçilmesi, işlenmesi ve sunulması (istatistiklerin, haritaların, şekillerin, tabloların, karikatürlerin toplanması, düzenlenmesi, değerlendirilmesi);
- kitle iletişim araçlarının eleştirel bir gözle kullanılması ve kişinin kendi medya ürünlerini geliştirebilmesi;
- temel bir şekilde deneysel yöntemlerin uygulanması (örneğin, anket ve röportaj teknikleri).

Siyasi yönden karar alma ve eyleme yeterliliği

Amaç, siyasi bağlamda ve kamuda güvenli ve yeterli bir şekilde boy gösterme ve hareket etme yeterliliklerinin edinilmesidir.

Bunun gerçekleştirilebilmesi için, aşağıdaki beceriler gereklidir:

- kişinin yeterli ve kendine güvenli bir şekilde siyasi fikrini seslendirebilmesi ve farklı diyalog biçimlerinde uzmanlaşması;
- kamu yaşamına katılmak ve siyasi olarak hareket edebilmek (kişinin bakış açısını açıklaması, münazara, tartışma, bir münazaranın yönetilmesi veya bir münazaraya başkanlık edilmesi gibi sözel iletişim becerileri; posterler, duvar ilanı, toplantı tutanağı, editör mektupları, vb. için yazılı sunum ve görselleştirme teknikleri);
- kişinin bir ekip oluşturarak ve birlikte çalışarak siyasi etki uygulama konusundaki kendi imkânlarını bilmesi;
- kişinin otoritesini kabul ettirmesi ve aynı zamanda uzlaşabilmesi;
- anti demokratik düşüncelerin ve eğilimlerin bilinmesi ve bunlara yeterli şekilde yanıt verilebilmesi;
- kültürlerarası bir içerikte doğal bir şekilde hareket edilebilmesi.

Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 2: DVE/İHE’de Kullanılan İki Materyal Kategorisi

Materyaller konu başlığını, konuları, bilgileri ve verileri sağlayan kitle iletişim araçları olduğundan, bazı tür materyaller olmadan öğretim ve öğrenim imkânsızdır. Öğrenciler yeterliliklerini bir nesne ile ilgili “bir şeyler yaptıkları” etkinlikler ile geliştirir. İlk akla gelen muhtemelen ders kitabı veya bir çıktıdır ve bunlar gerçekten de DVE/İHE’de önemli bir yere sahiptir.

DVE/İHE’de kullanılan iki materyal kategorisi

Bununla birlikte, DVE/İHE profilini, daha geniş bir materyaller ve kitle iletişim araçları konsepti yansıtır. Ders kitabı ve çıktılar yazılı kitle iletişim aracı örnekleridir. Etkileşimli yapılandırmacı öğrenmede, öğretmenler ve öğrenciler farklı bir materyal kategorisi oluşturur. Burada olan kişiler için özel bir durumda anlık oluşturulan ilk elden verilen materyaller olduğundan, bunlar otantik materyallerdir. Bu nedenle, DVE/İHE’de, öğretmenler ve öğrenciler sadece materyal kullanıcısı değil, aynı zamanda materyallerin yaratıcılarıdır. Bu DVE/İHE basımının II-IV nolu Ciltleri, görev tabanlı öğrenim ortamlarında veya projelerde öğrenciler tarafından çok sık bir şekilde oluşturulan bu materyal kategorisine yönelik pek çok örnek sunmaktadır ve ünite ve ders açıklamaları öğrenciler için sağladığı zengin öğrenme potansiyellerini ortaya koymaktadır.

Öğrenim gereksinimleri ve materyalleri matrisi

Aşağıdaki matris – kitle iletişim araçları tarafından ulaştırılan ve öğretmenler ve öğrencilerin dahil olduğu etkileşim süreçlerinde oluşturulan – bu iki materyal kategorisine yönelik bazı tipik örnekleri DVE’deki yeterlilik geliştirme farklı yönleri ile ilişkilendirmektedir. Tek bir tür materyale yönelinmesini önermiyoruz, aksine bütünlük bir yaklaşım uygulanmasını öneriyoruz. Ancak, demokrasi ve insan hakları aracılığıyla öğretim, öğretmenlerin öğrenciler tarafından oluşturulan ürünleri ciddiye almasını gerektirir.

Yeterlilik gelişiminin yönleri	Kitle iletişim araçları vasıtasıyla iletilen materyaller	Öğrenim süreçlerinde oluşturulan materyaller	
		Öğretmenler tarafından oluşturulan	Öğrenciler tarafından oluşturulan
Öğrencilerin geçmiş gelişimi	(Elbette, çocuk kitapları veya filmleri gibi bu tür kitle iletişim araçları ve materyalleri mevcuttur, fakat bunlar öğretmenin algı kapsamını aşmaktadır)		Ailede veya akranlardan edinilen ön bilgiler, önceki deneyimler ve sosyalleşme süreçleri ve okulda ve okul dışında önceden edinilmiş bilgiler
Konunun belirlenmesi, bir ders veya konu gündeminin			Beyin fırtınası ve münazara girdileri
Bilgi verme	Güncel haber bültenleri (yazılı medya, TV, DVD, İnternet) Ders kitabı	Ders Temel materyallerin (kâğıt tahtaları, kalemler, renkli kâğıtlar gibi)	Öğrenci girdileri (kitle iletişim araçları vasıtasıyla iletilen mesajların yıkılması, özetler, etkinlik sonrası ödevi, sunumlar, münazara ve tartışmalardaki argümanlar, yorumlar, sorular gibi)
Analiz ve yargıda bulunma	Siyasetteki ve bilimdeki sorunlar ve uyumsuzluklar (çıktı, ders kitabı)	Kilit kavramlara dair yönerge Eleştiri gerektiren yeniden yapılandırma	
Beceri eğitimi	Çıktı (eğitim talimatları)	Gösterim ve rehberlik	Geribildirim
Katılım ve eylem		Oturumlara başkanlık etme	Deneyim Sorular, yorumlar, sezgiler, ilgiler
Ölçme ve değerlendirme	Test yaprakları Anketler Portfolyolar	Gözlem	Öz değerlendirme Geribildirim Öğrenme ihtiyaçlarının ifade edilmesi

Hedeflerinin Belirlenmesi ve Materyallerin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 3: DVE/İHE'de Materyallerinin Seçimi ve Kullanımı

Kitle iletişim araçları vasıtasıyla iletilen materyallerin seçilmesi

Daha geniş materyal konsepti, materyalleri hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin seçtiğini ifade eder. Öğrenciler bunu yapılandırmacı öğrenme süreçleri içerisinde gerçekleştirir. Burada, biz DVE/İHE sınıflarında kullanılacak materyallerin seçilmesinde öğretmenin üstlendiği role odaklanmaktayız.

Kitle iletişim araçları tarafından oluşturulan materyalleri seçme kriterleri

- Güvenilirlik: yazar, kaynak, üretim tarihi, vb. bilgiler açıkça tanımlanabiliyor mu? Metin, veriler, vs. orijinal kaynaktan alınmış mı ve öğrenciler (ortaöğretim düzeyindeki) değişiklikler yapılmışsa bunları görebiliyor mu?
- Uygunluk: materyal öğrencilerin kitle iletişim araçları tarafından iletilen mesajlara ilişkin yeniden yapılandırmadaki deneyimleri dahil olmak üzere anlayış düzeylerini ve yeterlilik gelişimlerini karşılıyor mu? Materyaller ne çok kolay olmalı ne de çok zor olmalıdır; öğrencilerin becerilerini geliştiren ve bilgilerine, anlayışlarına ve yargılama yetkinliklerine katkıda bulunan bir çaba sarf edilmesini gerektirmelidir.
- Bağlantılılık: materyal öğrencilerin ilgi alanlarına uyuyor mu? Öğrencilerin önemli olarak kabul ettikleri bir konu veya meseleye yöneliyor mu? İçerikleri ön bilgileri veya deneyimleri ile ilişkilendirebiliyorlar mı?
- Fikir aşılama veya perspektif çokluğu ilkesi: materyaller farklı perspektifler sunuyor mu? Düşünme, yargılama veya ilgi alanları bakımından öğrencilere fikir aşılmasının önüne geçiyor mu (bu ciltteki DVE/İHE öğretmenlerinin mesleki etiklerine dair dosyaya bakınız)?

Öğrenciler tarafından oluşturulan materyallerin kullanılması

Yazılı materyaller, resimler, vb.: öğretmen dersten önce veya dersten sonra bunlar üzerinde çalışabilir ve atılması gereken adımlara karar verebilir.

Sözlü öğrenci girdileri, anlık tepki vermesi ve genellikle de doğaçlama yapması gerektiğinden, öğretmen için çok daha zor görevler tayin etmektedir. Bu ciltteki genel münazaralara başkanlık edilmesi hakkındaki dosyaya bakınız.

Ünite 3

Siyasetin Kavranması

1. Giriş: Öğrenciler Ne Öğrenmelidir?

DVE/İHE'nin hedefi, öğrencilerin kendi menfaatlerini etkileyen ve bir bütün olarak toplumu etkileyen karar alma süreçlerinde yer almasını sağlamaktır.

Yalnızca kararımı verdiğimde, yani, ne istediğimi bildiğimde eyleme geçebilirim. Biraz daha analitik bir şekilde ifade edecek olursak, menfaatlerimi belirlemiş veya bunlara öncelik vermiş olmam gerekir ya da bir mesele, çatışma veya sorun hakkında yargıda bulunmuş olmam ve hangi tarafı destekleyeceğime karar vermiş olmam gerekir. Yargıda bulunmak kavramayı ve kavramak da sağlam bilgilere sahip olunmasını gerektirir.

Bu nedenle, öğrencilerin hem kendi iyilikleri (siyaset “hakkında” öğrenme) için, hem de kendi başlarına gerekli adımları atmada bağımsız bir şekilde çalışmasını sağlayan yeterlilikleri öğrenmesi için önemli siyasi konuları kavraması gerekir: bilgi edinme, siyasi bir mesele veya sorunun analiz edilmesi ve kavranması ve yargıda bulunma. Bu, daha sonra genç bir vatandaşın katılımında bulunmasını ve eyleme geçmesini (demokratik katılım “için” öğrenme) sağlar.

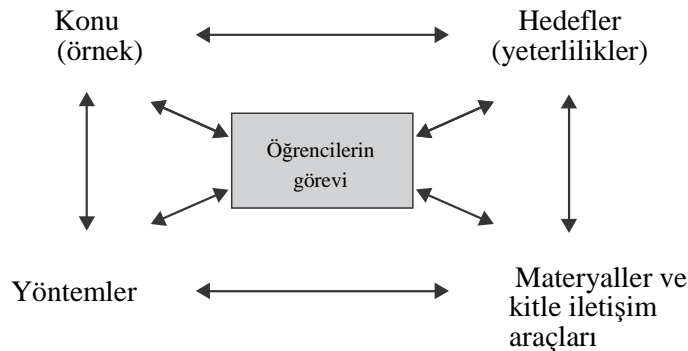
2. Siyaseti Kavrama Görevi ve Buna İlişkin Kilit Sorular

2.1 DVE/İHE Öğretmenlerinin Görevi

Sadece DVE/İHE’de değil, öğretim ve öğrenimin tüm etki alanlarında, öğrenciler bir konuyu en iyi çok iyi bir şekilde seçilmiş örnekler üzerinde çalışarak anlarlar. İlköğretim, alt ve üst ortaöğretim düzeyine yönelik bu DVE/İHE basımındaki öğretmen kılavuzları (Ciltler II-IV), her üniteye bu ilkeyi ortaya koyar ve farklı muhtemel yaklaşımları gösterir. Bu el kitapları ayrıca bu örneklerin, öğrencilerin yaşına, mevcut olan veya öğrenciler tarafından oluşturulabilen materyale ve istenen öğrenme sonucuna bağlı olarak, herhangi bir seviyedeki okul yönetişimi veya siyasi karar alma içeriğinden alınabileceğini göstermektedir.

Bu örnekler temelde iki türdür – bir siyasi sorun veya meselenin analizi veya bir siyasi karar alma sürecinin analizi. Öğretmen hangi örneklerin uygun olduğuna karar vermeli ve hangi materyalin elde bulunduğu veya edinilebileceğine açıklık getirmelidir.

DVE/İHE öğretmenin görevi, planlamadaki aşağıdaki unsurları siyasete dair bir ders dizisi ile ilişkilendirmektir:

Tüm bu öğretim ve öğrenim unsurları hakkında düşünmeden ve bunlarla ilişkilendirmeden ders planlaması yapılması mümkün değildir. Bir konumdaki herhangi bir değişiklik diğerlerini de etkileyecektir. Diğer yandan, konu, belli bir hedefe ulaşılacak şekilde değiştirilebilir veya tam tersi de yapılabilir.

2.2 Kilit Sorular

- Bu öğretim ünitesinin ardından öğrencilerimin ne yapabilmesi gerekmektedir? Neleri anlamış olmalıdırlar ve diğerlerine açıklayabilmelidirler ve bir siyasi meseleye dair yargıda bulunurken hangi kriterleri kullanabilmelidirler?
- Yeterlilik gelişimlerini ne şekilde değerlendirebilirim?
- Öğrenciler siyaseti kavramak için günlük yaşamlarındaki veya okuldaki deneyimlerini ne şekilde kullanabilirler?
- Öğrencilerim siyasi karar almayı nasıl algılıyor?
- Öğrencilerim ne ölçüde menfaatlerinin farkında?
- Hangi güncel meseleler öğrencilerimi etkiliyor?
- Öğrencilerim hangi güncel meseleleri anlayabiliyor?
- Bu meseleler okul yönetişimi veya yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası düzeydeki siyaset ile ilişkili mi?
- Öğrencilerimi konu seçimine katılmaya nasıl teşvik edebilirim?
- Meseleye dair farklı fikirleri sunmak için hangi kitle iletişim araçlarını veya materyalleri seçeceğim?
- Öğrencilerimin hangi görevleri kendi başlarına gerçekleştirmelerini isteyeceğim?
- Öğrencilerim hangi girdileri sağlayabilir?
- Konu başlığı veya mesele için hangi kilit kavramları uygulayabilirler?
- Öğrencilerimin bir mesele hakkında hangi fikirleri ifade etmesini bekliyorum?
- Benim fikrim nedir? Yargılamamda hangi kriterlere öncelik vermeliyim?
- Öğrencilerimi kendi bakış açımı benimsemeye ikna ederek onlara fikir aşılammayı nasıl sağlayacağım?
- Öğrencilerim ne şekilde eyleme geçebilir?

Siyasetin Kavranması

Çalışma Dosyası 1: DVE/İHE Sınıflarımda Siyasete Nasıl Yönelebilirim?

DVE/İHE’de öğrencilerin siyaseti nasıl kavrayacaklarını öğrenmeleri gerekir. Fakat siyaset nedir? Bir konuyu ne bir siyasi konu haline getirebilir? Aşağıdaki örnek bir giriş bölümü görevi görebilir.

Vaka incelemesi

Kırsal alanda bulunan küçük bir kasabanın sadece kasabada yaşayan öğrencilere değil, aynı zamanda 20 km’ye kadar uzakta yaşayan öğrencilere de hizmet veren bir okulu vardır. Öğrenciler, evleri ile okulları arasındaki mesafeyi kat etmek için otobüs servisi kullanmaktadırlar. Belediye yönetimi, düşük geliri olan, özellikle de okula giden iki veya daha fazla çocuğu olan ailelere destek olmaktadır. Aileler, otobüs ücretinde %25 ila %75 arasında bir indirim almaktadır.

Bugünlerde yaşanan ekonomik kriz vergi gelirlerinde sert bir düşüş olmasına neden olmuştur. Belediye meclisindeki temsilciler, şu günlerde kredi ile finansman sağlamanın önüne geçilmesi için harcamaların nasıl mümkün olduğunca çok kesilebileceğini tartışıyorlar. Bazı etkili siyasetçi ve yorumcular otobüs ücreti indirimlerinin azaltılmasını ve hatta tamamen kesilmesini önermiştir. Toplam harcama kesintilerinin oldukça fazla olduğunu, fakat bunun “dara düşmeyecek” pek çok aileye yayıldığını ileri sürmektedirler. Fakat pek çok anne-baba ise bu görüşe karşı çıkmakta ve aile indirimleri sisteminin olduğu gibi kalmasını istemektedir.

Bu vaka hikâyesi hayali bir hikâyedir, fakat muhtemelen ekonomik daralma zamanlarında kamu harcamalarında azaltma yapılması konusunda yapılan münazaralara ilişkin oldukça tipik bir örnektir. Bu hikâyede siyasi olan taraf nedir?

Üç boyutlu siyaset modeli

Siyaset kavramının farklı tanımları yapılabilir. Öğretim ve öğrenim için de faydalı olan oldukça yaygın tanım ise meseleler, kararlar ve kurumlar olmak üzere üç boyutlu siyaset modeli üzerinde duran tanımdır.

Siyasi meseleler boyutu: siyasette insanlar menfaatleri için veya bir sorun veya ikilemin nasıl tanımlanacağı veya çözüleceği sorusu üzerinde tartışır. Bazen insanlar ortak menfaatlerini ifade etmek için gruplar halinde organize olabilirler. Tartışma ve uyuşmazlık siyasette normal bir şeydir; insanlar, çoğulcu bir toplumda farklı menfaatleri ve fikirleri yansıtır ve eğer bu meseleler barışçıl bir şekilde çözüme kavuşturuluyorsa hiç kimse insanları korkutmaya ihtiyaç duymaz.

Siyasi karar alma boyutu: siyasette, sorunlar acildir – bir bütün olarak toplumun menfaatlerine veya büyük insanlar grubuna etki yaparlar. Bunlar eyleme geçilmesini gerektirir, bu yüzden münazara sonrasında eyleme dönüşecek bir karara sebep olmalıdır.

Siyasetin kurumsal boyutu ise siyasetin meydana geldiği çerçeveye değinir. Kimlere hangi yetkiler verilir? Seçimler nasıl yapılır? Kanunlar nasıl yapılır? Parlamentodaki muhalefetin hangi hakları vardır? Bireyler ve özel menfaat grupları bu siyasi süreçleri nasıl etkiler? Bu nedenle, bu boyut siyasi meselelerin demokratik karar alma süreçleri içerisinde barışçıl bir şekilde nasıl halledileceğini tanımlayan anayasayı, kuralları ve kanunları dahil eder. Daha kapsamlı bir konsept ise kültürel boyutu, vatandaşın siyasi davranışını yöneten değerleri ve tutumları da dahil eder.

Bu üç siyasi bakış açısına göre kilit sorular

Bu üç siyasi boyut, bizim siyaseti farklı bakış açılarından görmemizi sağlar. Bu da siyasi konunun bulundurduğu karmaşıklığı düzene sokmamıza yardımcı olur. Bu üç siyasi bakış açısının her biri ilgi çekici kilit sorulara neden olmaktadır. Burada sorulan sorular örnek teşkil etmektedir ve çalışılan durumun gerektirdiği şekilde uyarlanması gerekir.

Siyasi meseleler boyutu		Cevaplar		
Çözülmesi gereken sorun nedir?	Ekonomik durgunluk zamanlarında kamu borcunun yükselmesi tehlikesi			
Kim dahil olur ve hangi hedefleri veya menfaatleri savunur?	Yerel siyasetçiler: kamu harcamalarını azaltarak kredi alınmasının önüne geçilmesi Düşük geliri olan aileler: ihtiyacını olan ailelere yapılan desteği devam ettirilmesi			
Hangi insan hakları tehlikededir?	Eşitlik ve ayrımcılık yapmama Eğitim hakkı Sosyal güvenlik hakkı			
Sorunu çözmek için hangi çözümler önerilmiştir ya da tartışılmaktadır?	Aileler için olan okul otobüsü ücretindeki indirimlerin azaltılması veya kesilmesi			
Siyasi karar alma boyutu				
Karar alma sürecinde kimler yer alıyor?	Siyasetçiler	Medya yorumcuları	Aileler	
Kimler birbiriyle hemfikir veya anlaşmazlık yaşıyor?	Ailelere yönelik indirimlerin kesilmesinde hemfikirler		Kesintiye karşı çıkıyorlar	
Nihai kararı etkilemek için farklı oyuncular hangi imkânlara sahiptir?	Belediye parlamentosunun üyelerine doğrudan erişim		Vatandaşlardan veya medyadan destek bulabilir	
Kimin daha fazla gücü, kimin daha az gücü var?	Bu belli değil. Vaka hikâyesi bu hususa dair bize bilgi vermiyor			
Kimin çoğunluğunu elde etmek için daha büyük imkânları ve kimin daha küçük imkânları var?	Siyasetçiler parlamentoda çoğunluğu oldukça kolay bir şekilde bulabilir; ancak, alınan karar rağbet görmezse, bir sonraki seçimde desteklerini kaybedebilirler ve bu nedenle dikkatli olabilirler			
Kurumsal boyut (çerçeve)				
Anayasanın veya yasama ortamının hangi kilit ilkeleri ilgilidir veya uygulanmaktadır?	Denetim ve denge organları, hukukun üstünlüğü, sosyal güvenlik, basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü (anne-babalar)			
İlgili uluslararası ve/veya bölgesel insan hakları standartları nelerdir?	İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (1948), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)			
Hangi siyasi kurumlar dahil olmaktadır ve bunların karar yetkileri nelerdir?	Kanun koyucu olarak belediye meclisi			
Hangi kanunlar ve yasal ilkeler uygulanmalıdır?	Vaka hikâyesi bu konuda bir bilgi vermemektedir; ancak, bu, her zaman dahil olması gereken standart bir sorudur			

Bu analiz DVE/İHE’yi nasıl destekliyor?

Siyasi bir konu başlığının yapısal ve sistematik analizi, öğretmene DVE/İHE dersleri hazırlığında ve öğrencilere de siyaseti kavramada yardımcı olur. Öğretmen:

- siyasi kurumlar sisteminin nasıl çalıştığını, siyasi kararın nasıl alındığını veya siyasi bir meselenin ne olduğunu ve nasıl çözüldüğünü göstermek için bunun gibi bir vaka hikâyesi kullanarak sadece tek bir boyuta odaklanıp odaklanmayacağına karar verebilir;
- bu vaka hikâyesini karar alma oyununa dönüştürebilir, öğrenciler farklı rollerde oynarlar ve bir çözüme varmak için müzakere ederler;
- medyadaki güncel meselelere dair uygun materyalleri belirleyecek daha keskin bir göz geliştirir.

Öğrenciler:

- siyasi meselelere, karar alma süreçlerine ve siyasi kurumlara dair bilgileri kavrama ve seçme becerilerini geliştirirler;
- analizine kılavuzluk eden sorular sormayı öğrenirler;
- bir seferde konunun farklı kısımlarına odaklanarak ve bunu farklı bakış açılarından analiz ederek karmaşık konularla nasıl başa çıkılacağını öğrenirler.

Siyasetin Kavranması

Çalışma Dosyası 2: Siyasi Meseleleri Yargılamada Öğrencilerime Nasıl Yardımcı Olabilirim?

DVE/İHE'nin temel amacı, öğrencilerin toplumlarına ve siyasete katılmalarını sağlamaktır. Bu şekilde hareket etmeleri için, öğrenciler neleri başarmak istediklerini bilmelidirler; siyasi katılım hedefleri ve stratejileri analize ve yargılamaya dayanmaktadır.

Bu nedenle, DVE/İHE öğretmenleri siyasi meseleleri yargılamada öğrencilere nasıl destek olabilir? Öğrenciler sürekli olarak meseleleri ve kararları belki duygusal olarak belki de sezgisel olarak yargırlarlar. Öğrenciler siyasi yargılamaya dair nasıl daha fazla yansıtılmış bir yaklaşım geliştirebilir?

Siyasi yargılama için hangi kriterler uygundur?

Önceki çalışma dosyasında kullanılmış olan aynı vaka hikâyesi, siyasi yargılama kriterlerinin dengeli bir şekilde nasıl belirlenebileceğini göstermek için bir örnek olarak kullanılıyor. Aynı vaka hikâyesini kullanan bu iki çalışma dosyası siyasi bir konu başlığının farklı bakış açılarından nasıl analiz edilebileceğini göstermektedir. Siyasi yargılama, siyasi meseleler boyutuna odaklanmaktadır (önceki çalışma dosyasına bakınız) ve bunu daha derinlemesine araştırmaktadır.

Vaka incelemesi

Kırsal alanda bulunan küçük bir kasabanın sadece kasabada yaşayan öğrencilere değil aynı zamanda 20 km'ye kadar uzakta yaşayan öğrencilere de hizmet veren bir okulu vardır. Öğrenciler, evleri ile okulları arasındaki mesafeyi kat etmek için otobüs servisi kullanmaktadırlar. Belediye yönetimi, düşük geliri olan, özellikle de okula giden iki veya daha fazla çocuğu olan ailelere destek olmaktadır. Aileler, otobüs ücretinde %25 ila %75 arasında bir indirim almaktadır.

Bugünlerde yaşanan ekonomik kriz vergi gelirlerinde sert bir düşüş olmasına neden olmuştur. Belediye meclisindeki temsilciler, şu günlerde kredi ile finansman sağlamanın önüne geçilmesi için harcamaların nasıl mümkün olduğunca çok kesilebileceğini tartışıyorlar. Bazı etkili siyasetçi ve yorumcular otobüs ücreti indirimlerinin azaltılmasını ve hatta tamamen kesilmesini önermiştir. Toplam harcama kesintilerinin oldukça fazla olduğunu, fakat bunun “dara düşmeyecek” pek çok aileye yayıldığını ileri sürmektedirler. Fakat pek çok anne-baba ise bu görüşe karşı çıkmakta ve aile indirimleri sisteminin olduğu gibi kalmasını istemektedir.

Bu vaka hikâyesi hayali bir hikâyedir, fakat muhtemelen ekonomik daralma zamanlarında kamu harcamalarında azaltma yapılması konusunda yapılan münazaralara ilişkin oldukça tipik bir örnektir. Vaka nasıl yargılanmalıdır?

Yerel yönetim, aynı anda gerçekleştirilmesi zor olan iki hedefi gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

1. Düşük geliri olan ailelerin desteğe ihtiyacı vardır; bu, bütçenin belli bir miktarının aile ödenekleri için ayrılması demektir.
2. Yönetim, ekonomik duraklama döneminde vergi gelirlerinin düşmesi sorununa yönelmelidir; bu, aile ödenekleri dahil olmak üzere harcamaların ne ölçüde azaltılması gerektiği sorusunu gündeme getirir.

Başarı yolları birbiriyle çakıştığından hedefler birbiriyle çelişmektedir. İlki harcama gerektirirken, ikincisi tasarruf gerektirmektedir. Çıkış yolu olan borçlanarak finanse etmenin ise istenmeyen ciddi sonuçları vardır. Bu, kısa vadeli bir rahatlama sağlar, fakat faiz ödemeleri ve ayrıca alınan kredinin geri ödenmesi kamu finansmanını bastırmaya meyillidir. Üstelik, kredi finansmanı enflasyonu da arttırabilir.

Siyasi kararların yargılanması için iki temel kriter

Demokratik bir devlette, sadece siyasi liderler değil, aynı zamanda vatandaşlar da karar alma seçeneklerini yargırlar. Ancak, bu şekilde vatandaşlar yönetim tarafından alınan kararlara destek olabilecek veya karşı çıkabilecektir.

Siyasi yargılamayı iç tartışmaya benzeyen bir yapılandırmacı düşünme süreci olarak düşünebiliriz. Farklı iç konuşmacılar, farklı kararlara yol açan farklı değerler veya ilkeler önermektedir. Birey, tüm konuşmacıları dinleyen, bunların argümanlarını dengeleyen veya önem sırasına koyan ve ardından eylem yolunu açan bir hükme varan bir yargıç gibidir. Bunun gibi aile indirimleri hakkındaki siyasi meseleye dair ideal tipte bir iç tartışma düşünebiliriz.

İlk konuşmacı

Toplumumuz insan haklarına düşkündür ve bunların pek çoğu anayasamıza entegre edilmiştir. Bunlar, eğitim hakkı³⁰ ve yeterli yaşam standardına sahip olma hakkıdır.³¹ Aileler özellikle devletin korumasından yararlanıyorlar. Aileler, genç neslin yetiştirilmesinde sorumluluk alarak bir bütün olarak topluma hizmet ediyorlar. Bu nedenle, düşük gelirlerle yaşamlarını ikame ettiren ailelere özel ilgi gösterme yükümlülüğüne sahibiz. Bu nedenle, ben okul servisi fiyatlarındaki indirimin özellikle bu zor zamanlarda olduğu gibi kalmasını talep ediyorum.

İkinci konuşmacı

Toplum adına sorumluluk almak, bizi tehdit eden sorunları ve tehlikeleri saptamamız gerektiği ve bunları çözdüğümüzden emin olmamız gerektiği anlamına gelir. Orta vadede, kazandığımızdan fazlasını harcamayız. Eğer vergi gelirlerimiz düşerse, bu durumda harcamalarımızın da düşmesi gerekir. Eğer bu indirimleri kredilerle finanse ediyorsak, ailelere iyilik yapıyoruz demektir. Bunların hepsi ve özellikle de çocukları kredi ile finanse edilen kısmı faizi ile birlikte geri ödemek zorunda kalacaktır. Finansman sorununa yönelik ortaya konan etkin çözüm herkese hizmet edecektir. Bu nedenle, ben harcamaların kredi harcamasının önüne geçilebileceği ölçüde azaltılmasını talep ediyorum ve ailelerin bu kısma katkıda bulunmasını istiyorum.

Konuyla ilgili daha fazla konuşmacı “söz alabilir” ve ek bakış açıları ortaya koyabilir. Örneğin, üçüncü bir konuşmacı, bir kararın mesela sürdürülebilirlik bakımından istenen ve istenmeyen uzun dönemli etkisini dikkate alır. Bir sonraki neslin dünyası, menfaatleri ve yaşam koşulları ve ekonomik büyüme veya toplumsal piramidin dibinde bulunan toplumsal gruplar üzerindeki etkisi nedir?

Siyasi yargılamanın iki temel perspektifi

İlk iki konuşmacı farklı sorumluluk anlayışlarını tartışmıştır. İlk konuşmacının sorumluluk tanımı, insan hakları değer sistemine dayalı olan normatif bir tanımdır. Fakirlik ciddi bir insanlık onuru ihlalidir ve bu nedenle devlet düşük gelirli ailelere sunduğu desteği azaltmamalıdır. İkinci konuşmacının sorumluluk tanımı değer temelli değil de amaç temellidir. Acil bir soruna yönelik etkin bir çözüm olması önemlidir ve bu öncelikten saptırarak hiçbir tabu kabul edilemez.

Üçüncüsü ise kararın uzun vadeli sonuçlarını düşünerek bu iki yöne de değinir.

Basitçe ifade edecek olursak, insanlar otoritenin kendilerine insan olarak muamele etmesini ve ülkenin yönetiminde söz sahibi olmayı isterler (ilk konuşmacı) ve iyi ve etkin bir şekilde yönetilmek isterler (ikinci konuşmacı).

Eğer konuşmacılar değerler ve amaç gibi farklı referans noktalarına değiniyorlarsa, münazaralarda bir noktaya varılamaz. Her iki hususta kendi içlerinde yargılanır, fakat yargılama tarafından ilişkilendirilmedikçe çakışmazlar.

DVE/İHE sınıflarındaki siyasi yargılama

Öğrenciler, okulda düşünce ve fikir özgürlüklerini uygulamaya geçirirler.³² İç tartışmayı dinlemiş olan öğrenciler, bu nedenle, kararlarında özgürdür. Bu yargılama sürecinde öğrenme bir sonraki konuşmacı olarak söze girmemeli ve “doğru karar” üzerindeki görüşünü sunmamalıdır;³³

³⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Protokolü (20 Mart 1952), Madde 2.

³¹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (10 Aralık 1948) Madde 25.

³² Çocuk Hakları Sözleşmesi (20 Kasım 1989) Madde 13, 14; Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi (4 Kasım 1950), Madde 9, 10.

³³ Bu ciltteki DVE/İHE öğretmeninin mesleki etiklerine dair çalışma dosyasına bakınız.

demokratik siyasette, doğru kararın belirlenmesi için hiç kimsenin mutlak yargılama standartları yoktur. Özellikle öğretmen öğrencileri belli bir yönde hareket etmeye ya da hiçbir harekette bulunmamaya yönetmemeli ya da bu yönde baskı yapmamalıdır. Bu, öğretmene değil de karar verecek olan öğrencilere kalır.

Bu nedenle, öğrenciler, kriter seçimlerinde özgürdür. Siyasi değerlendirmelerini aksettirirken, bunların farkında olmalıdırlar. Duygulara ve sezgiye (“iyi” ve “kötü”) dayalı olan yargılamalarla karşılaştırıldığında bu ileriye dönük büyük bir adımdır. Hatta daha ileri bir düzeyde, kriter seçimleri için neden gösterebilirler.

Ancak, öğrenciler siyasette kararlar alınmasının gerekli olduğunun ve ayrıca, gerçekte, yargılamamanın bir karar demek olduğunun farkına varmalıdır. Bu nedenle, bunların iç tartışmayı dinlemesi ve hangi kararın alınacağına karar vermeden konuşmacıları reddetmesi yeterli değildir. Temelde, buradaki vakada olduğu gibi çelişen hedefleri dikkate alırken, öğrenciler:

- indirimleri devam ettirmeye veya sıkı harcama kesintileri politikası benimsemeye öncelik verebilir, yani, bu yönde karar alabilir;
- bir uzlaşmaya varabilir: bu durumda, aile indirimlerinde orta düzeyli kesintiler ve orta düzeyli bir kredi harcaması olacaktır; en çok yardıma ihtiyaç duyanların bu yardımı almalarına devam etmelerini sağlayacak şekilde daha küçük bir bütçeye nasıl sahip olunacağını daha dikkatli düşünmek insan hakları ışığında teknik ayrıntılara yeni bir önem atfetmektedir.

Farklı yöntemler – tümü olmasa da – siyasi yargılama soruları hakkında dikkatli düşünülmesine destek olabilir. Bu yöntemler şunlardır:

- genel oturumlar – eleştirel düşünme, tartışmalar ve münazaralar;
- öğretim tarafında geri bildirim verildiği yazılı çalışmalar;
- bilgilendirme ve münazara safhasının takip ettiği görev tabanlı öğrenme.

Öğretmenin seçtiği konu başlıkları, ikna edici ihtilafli görüş seçimlerine imkân sağlamalı ve öğrencilerin erişebileceği düzeyde, yani, çok karmaşık olmamalıdır. Güncel meseleler, öğrencilerin ilgisini çeker, fakat hem öğretmenler hem de öğrenciler öncü gibi hareket ettiğinden daha zordur.

Ünite 4

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi

1. Giriş

Öğrencilerin öğrenim süreçlerini başlatmak ve desteklemek, mesleğimizin sunduğu en etkileyici görevlerden biridir. Eğer öğrencilerinizin sizin (ve/veya onlarla birlikte) karar vermiş olduğunuz öğrenim hedeflerini başarabilmesi için hangi öğrenim süreçlerine başlaması konusunda yeteri kadar net bir fikriniz yoksa, öğretim şekillerini ve ortamlarını, öğrenme etkinliklerini, görevlerini ve çalışma yöntemlerini yeterli ölçüde planlayacak konumda olamayacaksınız. DVE/İHE’de, bu yollar çok çeşitli olabilir ve her kim bireylerin en iyi nasıl öğrendiğine zaman ayırır ve çaba sarf ederse o kişi öğrenme konusunda bir uzman haline gelir.

2. Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesine Yönelik Görev ve Kilit Sorular

2.1 Görev

Öğrencilerin öğrenim süreçlerini başlatmak ve desteklemek, mesleğimizin sunduğu en etkileyici görevlerden biridir, fakat aynı zamanda en zahmetli işlerden de biridir!

Öğrenim süreçlerine dair düşünceleriniz ve fikirleriniz, bir bakıma, tüm planlama çabanızın omurgasını oluşturur. Eğer öğrencilerinizin sizin (ve/veya onlarla birlikte) karar vermiş olduğunuz öğrenim hedeflerini başarabilmesi için hangi öğrenim süreçlerine başlaması konusunda yeteri kadar net bir fikriniz yoksa, öğretim şekillerini ve ortamlarını, öğrenme etkinliklerini, görevlerini ve çalışma yöntemlerini yeterli ölçüde planlayacak konumda olamayacaksınız.

Öğrencilerin tek tek bir şeyi en iyi nasıl öğrendikleri ile uğraşmak, zaman alıcı ve genellikle de zor bir görevdir. Fakat her kim bu soruya zaman ayırır ve bu hususta çaba sarf ederse, öğrencileri ile bunu tartışır ve en son aşamada şimdiye kadar edindiği deneyimleri değerlendirir ve yansıtırsa, o kişi öğrenme konusunda bir uzman haline gelecektir. Öğrenme süreçleri karışıktır ve öğrencilerin başarısı ve yetkinliği pek çok etkene bağlıdır.

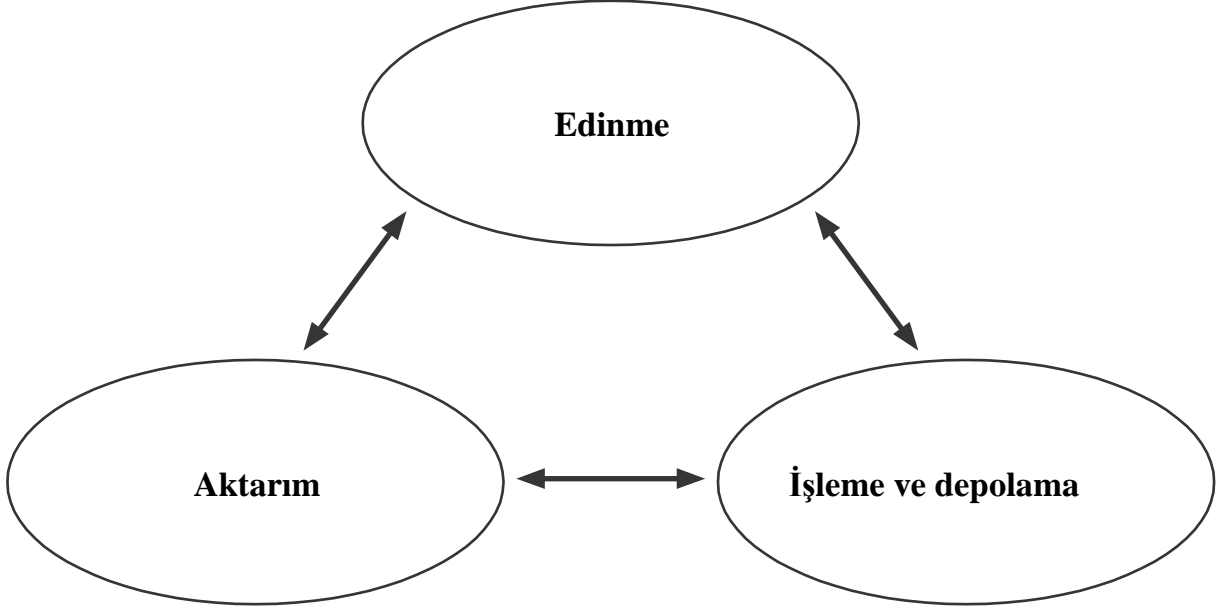
2.2 Kilit Sorular

- Hangi öğrenme süreçleri öğrencilerin hedefleri başarmasını sağlayacak?
- Öğrencilerin yeni bilgileri tamamen almasını (edinmesini), kavramasını (işlemesini) ve hatırlamasını (depolamasını) sağlayabilirim?
- Öğrenme yapısı öğrencileri yeni edindikleri bilgileri ve becerileri yeni görevler için uygulamaya teşvik ediyor mu?
- Planlanmış öğrenme ortamı veya dizisi esasen bilgilerin edinilmesi, işlenmesi ve depolanmasına mı yoksa aktarım görevlerine mi odaklanıyor?
- Bu öğrenme dizisini planlamada, önemli yönleri (ideal öğrenme koşullarını) dikkate aldım mı?
- Öğrenciler için öğrenme sürecinin ana hedefi anlam yapıları mı oluşturmak, beceriler mi edinmek yoksa tutum mu geliştirmek ve bu ilgili hedeflerin başarılması için yeterli öğretim ve öğrenim sağlamış mıyım?
 - etkinlik ile (aktif olarak, bir şeyler üreterek veya oluşturarak, vs.) mı?
 - düşünme ile (zihinsel deneme, yeni anlayışlar “oluşturarak”) mı?

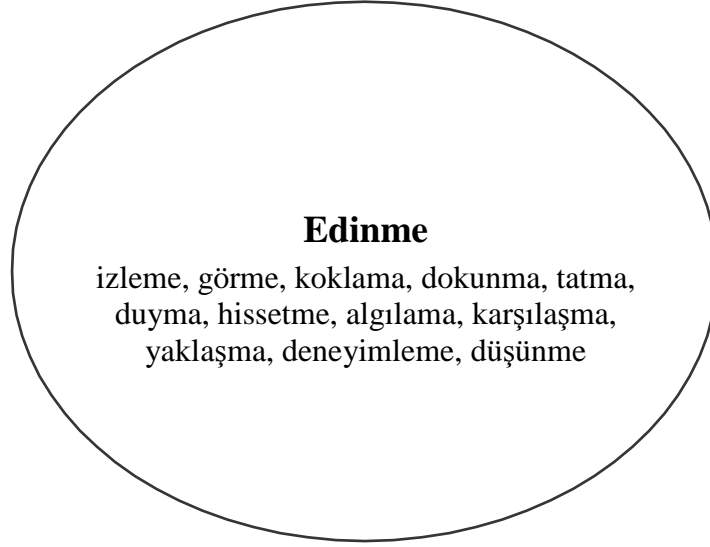
- gözlem ile mi?
- sözel olarak (ders, hikâye anlatma, vs. ile) öğretilerek mi?
- yönerge, yardım ve işbirliği ile mi?
- münazara ve tartışma ile mi?
- yazılı bir belge (rapor, günlük, vs.) oluşturarak mı?
- ortam yoluyla mı?
- gerçek yaşamdaki belirli olaylar ve deneyim yoluyla mı?
- deney, deneme-yanılma yoluyla mı?

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi Çalışma Dosyası 1: Öğrenme Sürecindeki Üç Safha

Her öğrenme sürecinde, birbirini destekleyen, birbiriyle yakından ilişkili üç safha görebiliriz.

Bilgilerin edinilmesi

Öğrencilerin bilgi edinimine dair sorular

Geçmiş bilgiler

Öğrenciler geçmiş bilgilerini nasıl (yeniden) aktif hale getirebilir?

Sorular sorma

Öğrenciler konu başlığını sorular hakkında düşünebilecek şekilde ele alabilir mi?

Duyular

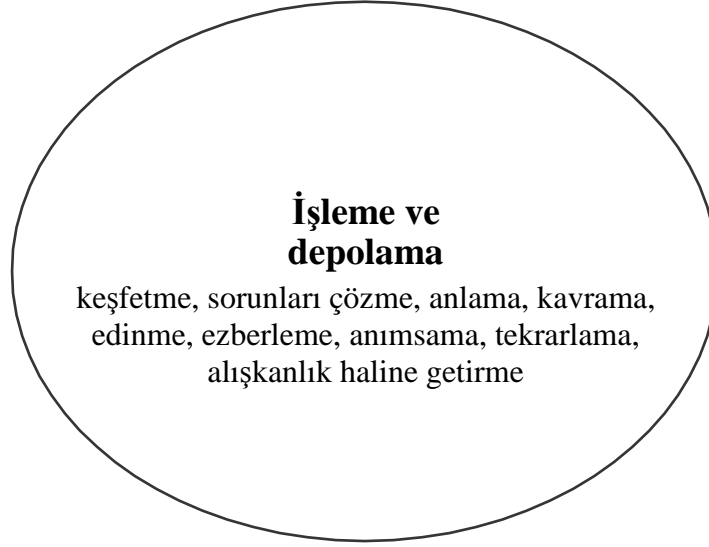
Öğrenciler yeni bilgiler edinmek için farklı duyu organlarını kullanabiliyor mu?

Öğrenciler görme, bakma, algılama, duyma, dinleme, hissetme ve duygu, dokunma, tatma, koklama, vb. yollar vasıtasıyla mı öğreniyor?

Gösterme (bir konu başlığına çekicilik ve renk katma)

Gösterimler, modeller veya replikalar kullanılıyor mu?

Bilginin işlenmesi ve depolanması

Bilginin işlenmesi ve depolanmasına dair sorular

Yapı

İçerikler önceki öğrenme adımlarının sonrakileri kolaylaştıracak şekilde düzenleniyor mu?

Referans noktaları

Öğrenciler yeni bilgileri geçmiş bilgileri ile ilişkilendirebiliyor mu?

Başarı düzeyi

Erkek veya kız olsun tek tek öğrenciler için belirlenen görevler zahmetli ve zorlayıcı mı, ama yine de erişebilecekleri düzeyde mi?

Anlayışın derinleştirilmesi

Tayin edilen görevler ve ortamlar öğrencilerin öğrendiklerini güçlendirmek ve derinleştirmek için uygun mu?

Kayıt

Öğrenciler, elde ettiklerinin bir kaydını (rapor, poster, çizim, şema, kabataslak, vb.) oluşturuyor mu?

Uygulama

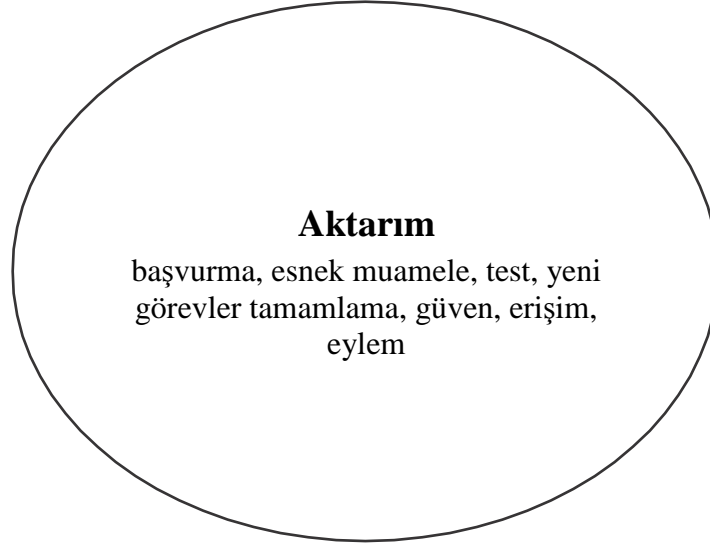
Öğrenciler yeni edindikleri yetenekleri ve becerileri mümkün olduğunca geniş bir içerikte uygulama imkânı elde ediyorlar mı?

Yoğunluk

Yeni bilgilerin ve deneyimlerin üzerinde baştan ayağa çalışması için öğrencilere yeterli zaman ve imkân verilmiş midir?

Öğrencilerin konunun derinliklerine inmesini sağlamak için konu üzerinde yeterli kadar zaman harcıyor muyuz?

Bilginin aktarımı

“Öğrenilmiş, fakat unutulmuş” veya “biliniyor, fakat kavranamamış veya aksettirilemiyor”, “dün başarılı olmuş, fakat bugün unutulmuş” ya da “öğrenilmiş, fakat kullanılmamış” gibi değerlendirmelerin önüne geçilmesi için, öğrenme, öğrenciler için mutlaka aktarım imkânları içermelidir.

Bilginin aktarımına dair sorular

Yararlılık

Öğrenciler öğrenmiş oldukları şeylerin yararını biliyor ve bu yararı tecrübe ediyor mu?

Verimlilik deneyimi (motivasyon)

Öğrenciler çabaları ile öğrenmede kat ettikleri yol arasındaki ilişkiyi doğrudan tecrübe etmişler mi? Öğrenciler bilgilerinin, anlayışlarının ve becerilerinin artırılmasından kendilerinin sorumlu olduğunu, yani, bir şeyi öğrenme çabaları ve etkinlikleri ile başarabileceklerinin farkındalar mı?

Kontrol etme

Sonuçlar gözden geçiriliyor ve üzerinde tekrar duruluyor mu?

Ek ve daha ileri düzeyde çalışmalar

Öğrencilerin tamamlamış oldukları öğrenme dizisi öğrencileri ek ve/veya daha ileri düzeyde çalışmalara girmeye teşvik ediyor mu?

Öğrenciler duygusal olarak ilgili kalıyorlar mı?

Başvurma

Hem erkek hem de kız öğrencilere öğrendiklerine başvurmaları için çeşitli fırsatlar sunuluyor mu? Öğrenciler yeteneklerine ne şekilde başvurabileceklerini ve bilgi ve becerilerine başvurmada sınırların olup olmadığını biliyor mu?

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 2: Neden Tebeşir ve Anlatım Yeterli Değil ve Neden “Öğretilmiş ≠ Öğrenilmiş” ve “Öğrenilmiş ≠ Gerçek Yaşamda Uygulanmış”

Geleneksel öğretim yöntemleri ile eğitilmiş öğretmenler, sözlü yönergenin öğrenciler üzerindeki etkisini abartmaya eğilimli olurlar – “öğretilmiş olan öğrenilmiştir”. Bu görüş özellikle öğretmenlerin sık sık büyük miktarda karmaşık bilgilerden oluşan bir paket halinde sunulan müfredat ile karşı karşıya kaldıkları ortaöğretim düzeyinde yaygındır. Bu durumda en hızlı ve en etkin yol olarak görülen yolu öğretmek cazip gelir; böylece öğretmen anlatır, öğrenci dinler ve bir tarih öğretmeni “Şimdi 20. Yüzyılı bitirdim.” diye düşünebilir.

Fakat öğrenciler dersleri dinleyerek öğreniyor mu? ve öğrencilerin tamamı öğretmenin aklında olanları – öğretmenin onlara öğretmek istediklerini – öğrenmiş midir?

“Öğretilmiş ≠ öğrenilmiş”

Yapılandırmacı bakış açısından bakıldığında, bu soruların cevabı hayırdır. “Öğretilmiş≠ öğrenilmiş.” Öğrenme bireysel bir süreçtir. Öğrenciler, kendi bilgi sistemlerini inşa ederler. Kavramları kullanarak, fikirler oluşturarak, deneyimleri ışığında yargılamada bulunarak, vb. yollarla önceden bildiklerini ve kavramış olduklarını yeni bilgi ile ilişkilendirirler. Öğrendiklerinde anlam ve mantık ararlar, hatırlamaya uygun ve değer olanları ve olmayanları ve böylece unutulabilecekleri belirlerler.

ve ayrıca bazı hatalar da yaparlar.

Bu nedenle, 30 kişiden oluşan bir izleyici kitlesine ders veren bir öğretmen, öğrencilerin zihinlerin dersin 30 farklı versiyonunun oluşturulduğunu ve öğrencilerin anlam sistemlerine – ünlü bir psikoloji profesörü olan Jerome Bruner’in adlandırdığı gibi, bilişsel yapılarına – entegre edilir.

Fakat öğrenme sadece anlamın inşa edilmesi değildir, aynı zamanda hataların yeniden yapılandırılmasıdır. Örneğin, genç öğrenciler, gördükleri bu olduğundan gecenin güneş batışından ötürü olduğunu düşünebilirler. Elbette öğretmenler bu düşünme tarzını düzeltmeye çalışmakta haklıdır. Öğrencinin bakış açısından, yapıyı düzeltme işlemi zor ve bazen de rahatsız edici bir çabadır. Bu nedenle, öğretmenin anlattıkları, bir öğrenci için bir parça yeni bilgi, bir başka öğrenci için de bir hata veya yanlış anlamının yeniden yapılandırılmasını gerektiren bir bilgi olabilir.

Yapılandırmacı bakış açısına göre, biz, bu nedenle, mantık ve düşünme hatalarının ve bilginin yanlış anlaşılmasının sadece öğrencilerimizin zihinlerinde değil, aynı zamanda kendi zihinlerimizde de istisna değil de kural olmasını beklemeliyiz.

Bu nedenle, bilişsel yapılarımızın gözden geçirilmesi, bir öğretmenin “öğrencilerine anlatarak” neden olabileceği “eski bilginin” “yeni bilgi” ile değiştirilmesinden daha karışıktır. Aksine, çelişen fikir ve düşünce gruplarının birbiriyle yarıştığı uzun bir zaman dilimi boyunca devam eden bir süreçtir ve yeniden yapılandırma çabasını öğretmen değil de öğrenciler üstlenir.

“Öğrenilmiş ≠ gerçek yaşamda uygulanmış”

Öğrencilerin hatalarını düzeltmeye çalışan öğretmenler, bu nedenle, onlara neyin “doğru” olduğunu “anlatmanın” çoğu kez yeterli olmadığını görecektir. Öğretmenler aşağıdaki sorunlarla karşı karşıya kalırlar:

- Öğrenciler “dinliyor” gibi görünmemektedir: Öğrencilerin doğru olguları, kavramları, vs.yi öğrendikten sonra yanlış fikirlerini değiştirmedeği bir sorunla nasıl başa çıkarım?
- “Öğrenciler bir papağan gibi öğrenmektedirler”: Mantık ve düşünmedeki hatalar, yanlış bilgilere, günlük deneyimlere dair hatalı atıflara dayanan fikirler dahil olmak üzere, ilkel bir düşünme ile birlikte öğrencilerin birbiriyle ilişkilendirmedikleri okulda öğrendikleri bilgilerin bir arada bulunduğu bir sorun ile nasıl baş ederim? Öğrenciler, testlerde başarılı olmak için okulda öğrendikleri bilgileri “papağanlar gibi” ezberler ve daha sonra unuturlar.

Her öğretmen bu sorunları bilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için yapılandırmacı öğrenme bile yeterli değildir. Öğrencilerin, öğrendikleriyle bir şeyler yapması – bunları uygulamaya koyması – gerekir. Bir öğretmen için bu, şu anlamlara gelir:

- sonrasında bir görev olmayan hiçbir ders anlatımı olmaması;
- öğrencilerin öğrenme süreçlerinin ve başarılarının değerlendirilmesi için sunum gibi öğrenci girdilerinin dinlenmesi;
- öğrencilerin görev tabanlı öğrenme ortamlarındaki gibi, gelişimlerinden sorumlu tutulması;
- öğrencilerin geri bildirimlerinin dinlenmesi: özellikle önemli gördüğüm ... idi En iyi ... ile öğreniyorum

Öğretmenin görevi, öğrencilerin öğrenmesi için yeterli imkânları sağlamak ve en iyi hangisinin işe yaradığı ve hangisinin işe yaramadığını değerlendirmek ve bu hususta öğrencilerle iletişim kurmaktır. Yeniden yapılandırma da içeren yapılandırmacı öğrenme ve destek uygulama görevleri zaman almaktadır. Bu nedenle, öğretmen – muhtemelen öğrencilerle birlikte – hangi konu başlıklarının zaman ayırmaya değer olduğuna karar vermelidir. “Az şey yap, fakat layıkıyla yap.”

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 3: Uygun Öğretim ve Öğrenim Biçimlerinin Seçilmesi

Belli bir öğretim biçimini seçerken, öğretim ve öğrenim ortamı dizilerinin nasıl yaratılması ve düzenlenmesi gerektiğine karar verirsiniz. Bu, hangi farklı öğretim, öğrenim ve sosyal etkileşim biçimlerinin dahil edilmesi gerektiği ve birbiriyle birleştirilmesi gerektiği ve öğrenim adımları için hangi zamanın ve materyallerin uygun olacağı sorusunu akla getirir. Aşağıdaki sorular listesi, seçim sürecine yardımcı olmaktadır:

- Hangi öğretim biçimleri amaçlanan öğrenim süreçlerine destek olacak?
- Hangi sosyal etkileşim biçimlerini seçiyorum?
- Ders için hangi yapı ve ritmi seçiyorum?
- Öğrenciler ne ölçüde ders ve öğretim biçimi planlamasına katılabiliyor?
- Dış koşulların mevcut yapısı nedeniyle, hangi öğretim yaklaşımları elverişlidir?
- Özellikle hangi yöntemler ve öğretim tarzında iyiyim?
- Öğrencilerle birlikte iyi bir öğrenme atmosferi oluşturmak için başka neler yapabilirim?
- Öğretim yaklaşımı hem erkekler hem de kızlar için adil mi?
- Dersler sınıf içerisinde işbirliğini teşvik ediyor mu?
- Öğrencilerin veya grupların çekilebileceği boş alanlar (köşeler) bırakılmış mı?
- Sınıf her zaman öğrenme için en uygun yer midir? Sınıf değiştirilmeli ya da yeniden yapılandırılmalı mıdır? Özel amaçlı odalar bulunmakta mıdır? Geziler veya araştırmalar yararlı olabilir mi?
- Öğrencilerime ne kadar özgürlük sunuyorum; yeteneklerini nasıl değerlendiriyorum?
- Tüm öğrencilerin önceden belirlenmiş tek bir yola göre mi öğrenmesi gerekiyor? Öğretim yaklaşımım farklı öğrenim ihtiyaçlarını, hızları ve yetenekleri karşılayacak kadar bireysel ve esnek mi?
- Öğrencilere farklı prosedür seçeneği sunulabilir mi?
- Aklımda ne tür bir ödev var?
- Koşullar, hedefler, içerikler ve öğrenme süreçleri dikkate alındığında hangi sosyal etkileşim biçimleri (bireysel çalışma, çift halinde çalışma, küçük veya büyük gruplar halinde çalışma) uygundur?

Kılavuz Öğrenim Süreçleri ve Öğretim Biçimlerinin Seçilmesi

Çalışma Dosyası 4: Beş Temel Öğretim ve Öğrenim Biçimi

Beş sistemli yaklaşım, öğretmenler ve öğrenciler arasında etkileşim için beş ideal ortam türünü ortaya koyar.

Bu yaklaşımların her biri, öğretmenlerin ve öğrencilerin farklı yollarla birbirine tepki vermesini ve birbiriyle işbirliği yapmasını sağlar veya gerektirir.

Bu yaklaşımlar, klasik biçim olan öğretmen merkezli çalışmadan (sunum yoluyla öğretimden) başlayan ve öğrenci merkezli biçimlere kadar giden bir ölçek üzerinde sıraya dizilir.

Öğretmen merkezli biçimlerin tamamen öğrenci merkezli biçimlerle değiştirilmesini önermiyoruz. Aksine, bu biçimlerden oluşan bir karışımın uygun olduğunu ve daha öğrenci merkezli öğretim ve öğrenim biçimlerine uzun vadede geçilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Üstünkörü düşünen bir izleyici, öğrenci merkezli çalışmanın öğretmenin tembelliğinin artırılması anlamına geldiği izlenimine sahip olabilir. Fakat bu doğru değildir. Ayrıntılı bir şekilde açıklanacağı gibi, öğretmenin rolü değişmektedir, fakat sınıftaki doğrudan eylem halinden dikkatli hazırlık yapan, yardımda bulunan ve denetleyen hale dönüşür ve böylece süreçte azalma değil artış olmaktadır.

Nasıl öğreneceğini öğrenmesi gereken öğrenciler, tüm konularında tüm öğretmenleri tarafından desteklenmelidir. Bu büyüklükteki bir proje, eğer durmadan “sunum yoluyla öğretimi” tekrarlayan ve öğrencileri ezberci öğrenime mahkûm eden metodik tekdüzelik okyanusu içerisindeki proje çalışması adasına mahkûm ediliyorsa, yetersiz kalacaktır.

Burada ortaya konan temel öğretim ve öğrenim biçimleri şunlardır:

- sunum yoluyla öğretim;
- kılavuz eşliğinde keşfederek öğrenme (sınıf münazarası);
- Açık öğrenim;
- bireysel öğretim;
- projelerle öğrenme.

Öğretim ve öğrenim biçimi	Etkinlikler	Tipik özellikleri
Sunum yoluyla öğretim	Anlatı, ders anlatımı, sınıfa okuma, rapor, açıklama, gösterme, tanıtma, örnekle öğretim, gösterim	<ul style="list-style-type: none"> - Ben (öğretmen) sınıftaki belli duruma göre doğrudan konuyu anlatabilirim ve öğrencilerin tepkileri hemen ortaya çıkar. - Tüm öğrencilerin aynı zaman diliminde, aynı oda ve ortamda, aynı yöntem ve aynı yollarla aynı hedefi başarması gerekir. - Önceden belirlenen konu öğrencilere nakledilir.
Kılavuz eşliğinde keşfederek öğrenme (sınıf münazarası)	Diyalog, sorular, güdü, uyarıcı, kılavuzluk, destek	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmen tarafından sağlanan açıklama ve uyarıların öğrenciler tarafından yapılan katkılarla etkileşimi.

Açık öğrenim	<p>Öğretmen: Tavsiye,arabuluculuk, destek</p> <p>Öğrenciler: seçim, planlama, sorular sorma, keşfetme, araştırma, taslak hazırlama, tasarlama, analiz etme, düşünme, denetleme, kontrol etme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrenciler kararlara katılabilir. - Öğrencilerin lehine olan menfaat, ihtiyaç ve inisiyatifler başlıca önceliğe sahiptir - Öğrenme ortamı öğrencilerin etkinliklerini teşvik eder (oda ve yerin esnek bir şekilde ayrılması, çok çeşitli öğrenme materyalleri, deneyimleme, boyama için bir köşe, vs.). - Öğrenme ortamlarının açık düzenlenmesi. - Öğrencilere seçmeleri için konu çeşitli konu başlıkları ve materyaller sunulur. - Dış öğrenme ortamları dahil edilir. - Öğrenme etkinliklerinin serbestçe seçilmesi. - Bireysel çalışma veya bir eş ile ya da grup halinde çalışma. - Açık öğrenim, kendi kaderini kendi tayin etme hakkını, kişisel sorumluluğu, araştırmayı, doğaçlamayı, içerik yönelimini içerir ve teşvik eder.
Bireysel öğretim	<p>Öğretmen: teşhis, kılavuzluk, talimat verme, destekleme, tavsiye verme, bilgilendirme, kontrol etme, gözetleme, motive etme</p> <p>Öğrenciler: çalışma programının seçilmesi, değiştirilmesi ve geliştirilmesi, okuma, başarma, gözden geçirme ve değerlendirme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Öğretim ve öğrenim ortamı, öğrenci ihtiyaçlarını (öğrencinin geçmiş bilgileri, yetenekleri (becerileri ve kabiliyetleri), ilgi alanları, sosyal ve ailevi arka planı, vs. ile belirlenen) karşılayacak şekilde belirlenir. - Öğrenme sürecindeki tüm unsurların tek tek öğrencilerin ihtiyaçlarına ve yeteneklerine göre, yani, gereksinimlere, hedeflere, prosedürlere, yöntemlere, süreye, kitle iletişim araçlarına ve materyallere göre en ideal şekilde ayarlanması. - Öğretici materyaller, kitle iletişim aracı desteği (bilgisayarlar, öğrenme yazılımları, video klipler, çalışma kâğıtları, modeller, resimler, ders kitapları, vb.). - Bireysel öğrenme, verimliliği, süre ve çaba tasarrufunu, sistematik yaklaşımı, zihinsel bağımsızlığı ve kişisel sorumluluğu teşvik eder.

<p>Projelerle öğrenme</p>	<p>Öğretmen: arabuluculuk etme, gözleme, tavsiye etme, teşvik etme, destekleme, organize etme, işbirliği</p> <p>Öğrenciler: hedefleri belirleme, işbirliği, planlama, tartışma, karşılıklı uzlaşma, veri ve bilgi toplama, sorular sorma, uygulama, çalışmalar, deneyler, testler, düzeltme, tasarlama, yaratıcılık, üretme, kontrol etme, değerlendirme.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrencilerin ortak menfaatleri, ilgi alanları ve hedefleri, konu başlığı, yaklaşım ve görevlerin seçiminde belirleyici rol oynar. - Gerçek yaşamdan hem erkek hem de kız öğrenciler tarafından algılandığı şekilde alınan (karışık) hakiki bir sorun başlangıç noktası görevi görür. - Sonuçlar üretilmesine ve disiplinler arası (dersler arası) yaklaşıma öncelik verilir. - Öğrenciler kişisel deneyimlerinden yararlanmaya teşvik edilir, öğrenme gerçek yaşamdaki uygulama ile ilişkilendirilir. - Tipik bir aşamalar ve safhalar düzeni ile yürütülen uzun dönemli girişim (inisiyatif – menfaatlerin ve ihtiyaçların değerlendirilmesi – hedeflere dair karar – sınırların belirlenmesi, yani, başarısız hedeflerin dışarıda tutulması – proje tasarısı; planlama – nihai program; yürütme; proje ardından sonraki etkinliklere dair değerlendirme ve bakış, kontrol etme ve tamamlama, değerlendirme). - Görevlerin paylaşılması ve verilmesi: bireysel çalışma, eş ile çalışma, küçük ve büyük gruplar halinde çalışma; işbirliği. - Öğrenciler, okul dışındaki yerleri ziyaret eder ve anne-babalarına ve/veya uzmanlara danışır. - Proje çalışması zihinsel bağımsızlığı ve keşfederek öğrenme, kişisel deneyim ve uygulama deneyimi ve başkaları ile sosyal etkileşimi teşvik eder. <p>- Öğretim ve eğitim öğrencileri eyleme geçmeye teşvik eder.</p>
----------------------------------	---	---

Ünite 5 Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

1. Giriş

DVE/İHE bakımından, öğrenim ve eğitim için hangisi doğrudur? Öğrencilerin nasıl ve neden değerlendirilmesi gerekiyor? Değerlendirme adil mi? Değerlendirme öğrenmeye ve öğrenme sürecine destek oluyor mu? DVE/İHE’de, bu soruların farklı nedenlerden ötürü ayrıntılı bir şekilde sorulması gerekmektedir. Hangi yeterlilikler değerlendirilebilir? Ne tür bilgiler merkezi öneme sahiptir? İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin maddelerini ezbere bilmeleri veya ülkelerindeki adalet sisteminin yapısını bilmeleri önemli midir? Bu soruları burada cevaplayamıyoruz, çünkü hepimiz şuanda bu tartışmanın tam ortasındayız ve hiç kimsenin (henüz) kesin bir çözümü yok. Her tür öğrenmenin başarısına göre değerlendirilmesi gerektiğinden, bu yönü dikkatli bir şekilde tartışmak istiyoruz. Bu soruya ilişkin çözümlerden biri, hangi değerlendirme biçimini seçtiğimizdir! Eğer öğretmenler ve öğrenciler başarıyı bir öğrenme sürecinden sonra değil de bu süreç esnasında değerlendirirlerse (biçimlendirici değerlendirme), değerlendirme öğrenme kolaylaştırıcı olarak işlev görecektir ve daha yüksek bir başarıya sebep olacaktır. Eleştirel olmayan bir şekilde farklı yaklaşımlar sunarak bu makaledeki daha kapsamlı öğrenme anlayışına katkı yapmak istiyoruz. Mesele değerlendirme yapmamızın gerekip gerekmediği değildir, aksine hangi noktada ve bu değerlendirmenin hangi hedefinde hangi değerlendirme biçiminin kullanılacağıdır. Bu nedenle, tıpkı doğru öğrenim yöntemine ilişkin soru sorulması gibi sorular soruyoruz: Söz konusu olan önemli olan doğru yöntem değildir, aksine hangi yöntemin ne zaman kullanılacağıdır. DVE/İHE – önceden sık sık belirtildiği gibi – sadece konular değildir. Bunlardan daha fazlasıdır. Öğretim ve öğrenim atmosferini birlikte belirleyen kavramlardır. Öğrencilerin DVE/İHE’deki başarı ve performansını değerlendirirken, test edilen sadece edinilen bilgiler değildir, aynı zamanda geliştirilmiş yeterlilikler ve bir konu alanı içerisindeki uygulama becerisi de test edilmektedir. Değerlendirme ayrıca tutumlar, içgörüler, esneklik gibi dersler arası yetenekler, iletişim, etkileşim becerileri, tartışma, vb. gibi dinamik özellikleri de dahil eder. Bu nedenle, değerlendirme farklı boyutlarda meydana gelir. Bu, tüm konular için geçerlidir. Öğrencilere aşlamak istediğimiz yeterlilikler setinin bir parçası olarak düşünelim bile, değerler ve tutumlar gibi basitçe değerlendirmeyeceğimiz veya değerlendirmek isteyeceğimiz bazı DVE/İHE unsurları da vardır.

2. Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesine İlişkin Görev ve Kilit Sorular

2.1 Görev

Derslerinizi ve öğretim ünitelerinizi planlama esnasında, dikkat gerektiren yönlerden biri, öğrencilerin öğrenmedeki ilerlemelerinin nasıl kontrol edileceği ve sağlanacağını, gerçekleştirdikleri ilerlemenin nasıl belirleneceği ve öğrencilerin öğrenme ve sizin öğretmen etkinliklerinizin sonuçlarının nasıl değerlendirileceği sorularıdır. Bu nedenle, dersler başlamadan önce, öğretiminizin etki ve kalitesini nasıl oluşturacağınızı veya öngöreceğinizi ve geliştireceğinizi ve öğrencilerin çalışma ve öğrenme etkinliklerini nasıl kaydedeceğinizi, analiz edeceğinizi, geliştireceğinizi ve yargılayacağınızı planlamalısınız. Böyle yaparak, bir bütün olarak sınıfın veya tek tek öğrencilerin belirlenen hedeflerde ne ölçüde başarılı olduklarını hangi ölçüt ve araçlarla bulabileceğinizi ve puanlama sisteminizi hangi kriterler üzerine oturtacağınızı dikkate alacaksınız.

Bu bölümde, öğrencilerin, öğretmenlerin ve okulun bir bütün olarak değerlendirmesi hakkında bilgiler bulacaksınız.

2.2 Kilit Sorular

Öğrencilerin öğrenme süreci:

- Başarılı öğrenme nasıl belirlenir ve değerlendirilir?
- Kendi kendini değerlendirme ve başkaları tarafından değerlendirilme ne şekilde uygulanır?
- Öğrencilerin hedefleri başarmasını nasıl sağlarız?
- Öğrenciler öğrenme esnasında düzenli olarak başarı yaşamışlar mı?
- Kat ettikleri ilerlemenin farkındalar mı?
- Öğretimim kız ve erkek öğrencilere eşit başarı şansı sunuyor mu?
- Öğrenciler bilinçli bir şekilde öğrenme ve çalışma davranışlarını izliyor, kontrol ediyor ve geliştiriyor mu?
- Öğrencilere öğrenme sırasında yardımcı olması için kılavuz ilkeler sağlanmış mı?
- Öğrenciler öğrenme davranışlarını ve sonuçlarını kendi başlarına kontrol edip değerlendirebiliyorlar mı?
- Öğrenciler akran değerlendirmesi yoluyla diğer arkadaşlarının öğrenme davranışlarını belirleyebiliyor mu?
- Öğrenciler, öz değerlendirmelerinde kendi hedeflerine, standartlarına, kriterlerine veya ihtiyaçlarına da değiniyorlar mı?
- Tek tek öğrencilerin ilerlemelerini görebiliyor muyum?
- Tek tek öğrencilerin öğrenme sorunlarını nasıl belirliyorum?
- Sınıftaki sosyal etkileşimi nasıl gözlemliyorum?
- Tek tek öğrencilere ve bir bütün olarak sınıfa yönelik gözlemlerimi ve değerlendirmelerimi nasıl kayıt altına alıyorum?

Öğretmenlerin öğrenme süreci:

- Başarılı öğrenme nasıl belirlenir ve değerlendirilir?
- Kendi kendini değerlendirme ve başkaları tarafından değerlendirilme ne şekilde uygulanır?
- Öğretim üzerinde nasıl, ne zaman ve kiminle derinlemesine düşünürüm?
- Öğrencilerimin katılımına nasıl olanak sağlıyorum?
- Öğrencilerimin başarısını veya başarısızlığını öğretimim ile nasıl ilişkilendiriyorum?
- Öğretimimdeki ilerlememi nasıl görüyorum ve bir öğretmen olarak nasıl öğreniyorum?

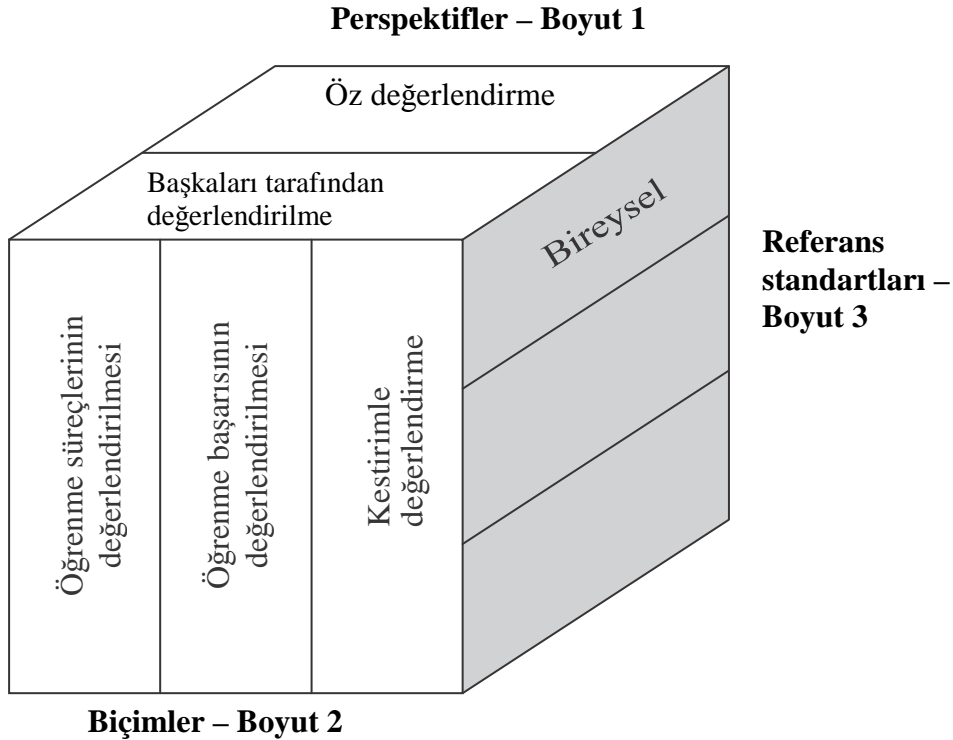
Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 1: Değerlendirmenin Farklı Boyutları

Öğrenci değerlendirmesinin farklı boyutları üç seviyeden oluşmaktadır. Bu üç boyutun birbirine bağlılığı bu küp modeli kullanılarak açıklanabilir.

Boyut 1 – perspektifler: öğrenciler kendilerini değerlendirebilir (öz değerlendirme) veya başkaları tarafından değerlendirilebilir (başkaları tarafından değerlendirilme).

Boyut 2 – biçimler: değerlendirmenin üç farklı biçimi vardır – öğrenme süreçlerinin değerlendirilmesi, öğrenme başarılarının değerlendirilmesi ve kestirimle değerlendirilme. Her bir biçimin avantajları ve dezavantajları vardır.

Boyut 3 – referans standartları: değerlendirme için, öğretmen, kendisini tek bir standarda (öğrenci), nesnel bir standarda (öğrenme amacı) veya sosyal bir standarda (öğrencinin sınıftaki konumu) yönelebilir. Bu, değerlendirmenin öğrencinin gelecek öğrenmesi üzerindeki etkisine dair referans standardına çok bağlıdır.

Farklı boyutlar üzerinde derinlemesine düşünmeye başlamadan önce, kendimize hangi yeterlilikleri değerlendirdiğimiz sorusunu sormalıyız. DVE/İHE’de, bu soru önceden açıklanmış olan üç yeterlilik ile cevaplanmaktadır: analiz yeterliliği, siyasi düşünme yeterliliği ve eylem yeterliliği.

Bu bağlamda, ayrıca ölçme ve değerlendirme için açık ve nesnel kriterler belirleme hakkında aşağıdaki soruları da gündeme getirebiliriz:

- Öğrencilerin performans değerlendirmesinde test edilen temel noktalar mı (kalıcı olarak depolanan bilgiler, örnek olması açısından öneme sahip olan olgular ve salt olgu bilgilerinin fazlalığında, “düşünce ve eylem araçları”, beceriler ve yetenekler)?
- Öğrencilere puan vermede, puanlar tarafsız kriterler ile mi belirleniyor?
- Testteki performans standartları öğretim programındakilerle örtüşüyor mu?

- Belli bir puanı elde etmek için karşılanmasını gereken tđm gereksinimler 6nceden belirlenmiş mi (farklı başarı dđzeyleri)?
- Test ayrıca 6đrencilerin 6đrenme hedefinin hangi kısımlarında başarılı olduklarını anlamalarını sağlıyor mu?
- Farklı başlangıç koşulları olan 6đrenciler için farklı test tđrleri geliştirilmiş mi?
- Uygun g6r6ld6đđ yerlerde 6đrenciler tek başlarına testleri yerine getirebiliyorlar mı (6rneğin, zamandaki tam noktayı seebiliyorlar mı)?

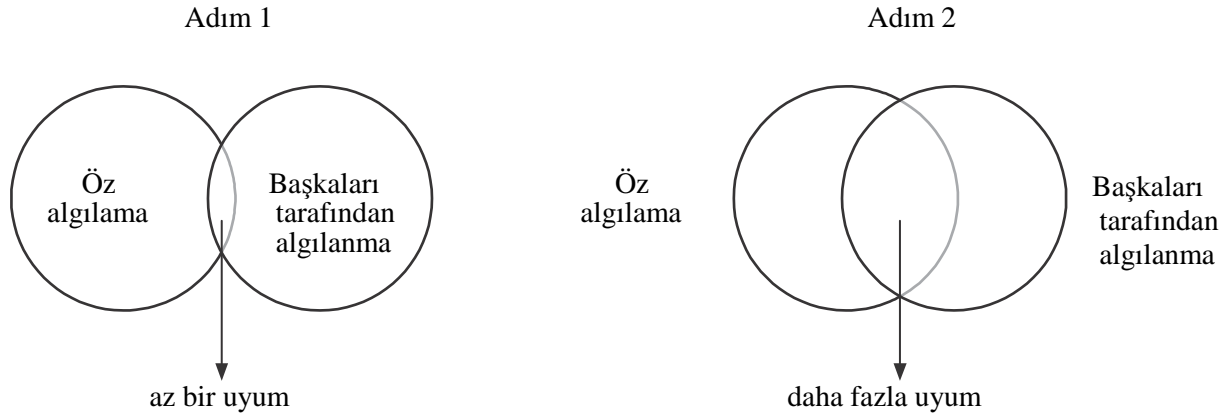
Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 2: Değerlendirme Perspektifleri

İç ve dış değerlendirmeler, bir kişinin öğrenme durumu hakkında bir resme sahip olmasını ve sonraki adımların geliştirilmesini sağlar. Her iki değerlendirme türü de yeni amaçlar belirlenmesine yardımcı olur.

Tüm insanlar başkaları tarafından değerlendirilmeye alışkındır. Başkaları tarafından değerlendirilerek, bir kişi öğrencilerden, öğretmenlerden veya anne-babalardan geri bildirim alır.

Öz değerlendirme ise kişinin kendisine yönelik tahminde bulunma ve bundan sonuçlar çıkarma yeteneğini ifade eder. Bu, öğrencilerin bağımsız olmalarına destek olmak ve bunların sadece öğretmenlerinin geri bildirimlerine bağlı olmaktan kurtarmak için gerekli bir araçtır. Kendilerine yönelik gerçekçi tahminlerde bulunabilen öğrenciler, kendilerine yönelik daha iyi bir resim oluştururlar ve emniyetsiz hissetme tehdidi ile daha az karşı karşıya kalacaklardır. Geri bildirim ve övgüye daha az bağımlı olacaklar ve öğretmenlerinin tepkilerini daha uygun bir şekilde yorumlayabileceklerdir.

Öz değerlendirme ve başkaları tarafından değerlendirilmenin bütünüyle uyumlu olması gerekmez, fakat ortak toplantılarda yer verilmeli, üzerinde düşünülmesi ve tartışılmasıdır. Bir öğrenci, kendisini öğretmenin gördüğü gibi görmez. Farklı bakış açılarının ortaya koyulması ve tartışılması gerekir. Böylece kör noktalar, dar perspektifler veya sabit resimler düzeltilebilir. Öğrenciler, kendi yeterlilikleri ve yetenekleri hakkında nasıl tahminde bulunacaklarını ve ayrıca diğer öğrencilere nasıl geri bildirim vereceklerini, geri bildirimini nasıl kabul edeceklerini ve tartışacaklarını adım adım öğrenmelidir. Bu adım adım yaklaşımı sayesinde, öz değerlendirme ve başkaları tarafından değerlendirilme daha uyumlu hale gelir.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 3: Değerlendirme Perspektifleri ve Biçimleri

Öğrenme sürecinin değerlendirilmesi (biçimlendirici)

Bu perspektif, öğrencilerin öğrenme süreçlerinin veya öğrenci ve öğretmen etkinliklerinin belirli bir hedefe ulaşmalarının geliştirilmesini, kontrol edilmesini ve düzenlenmesini sağlamaktadır.

Öğrenme başarılarının değerlendirilmesi(özetleyici)

Belirli bir zaman diliminde, kesin değerlendirme bir öğrencinin edindiği bilgi ve becerileri özetler. Bunun esas amacı, örneğin, öğrencileri veya ebeveyni öğrencinin performans seviyesi hakkında bilgilendirmektir.

Kestirimle değerlendirme

Bu tür öğrencinin gelecekteki gelişimine bakar. Öğrenci kariyerinin farklı kademelerinde insanlar öğrencinin eğitim sürecine katılır (öğrenciler, öğretmenler, ebeveynler, bazı durumlarda rehber öğretmenler ve idareciler) ve öğrencinin okul kariyerine nasıl devam etmesi gerektiği yönünde tavsiyede bulunurlar.

Öğrenme sürecinin değerlendirilmesi

Öğrenme sürecinin değerlendirilmesinde(veya biçimlendirici değerlendirme) esas amaç öğrenciyi bireysel olarak desteklemektir. Bu yüzden, öğretime verimliliği geliştirilir. Belirtilerle savaşmak yerine öğrenme gücünün altında yatan sebepler araştırılır ve bunların üstesinden gelinir (bu sebepler bilişsel olabileceği gibi duyuşsalda olabilir). Hatalar düzeltilmez ama analiz edilir. Bu sayede öğrencinin düşünceleri ve zihniyeti anlaşılabilir ve amaç odaklı olarak desteklenir. Zorluklar öğrenciyle tartışılmalı ve özel destek yöntemleri ve görevleri kullanarak bu zorluklarla baş edilmelidir. Hataların kaynağını analiz ederek, öğrenciler yüzeysel olarak uymak zorunda kalmaz. Bu hataların kaynaklarını analiz ederek, öğrenciler yaşadıkları zorluklara sığınmazlar. Bunun yerine, problemleriyle yüzleşmek için bireysel olarak nasıl stratejiler geliştireceklerini öğrenirler.

Bu bakımdan başarılı öğrenme sürecinin sürekli olarak yönlendirilmesi ve hatalar üzerinde hem öğretmen hem de öğrenci birlikte çalışır, fakat sadece en iyi yöntemi bulmak arayışı değildir.

Öğrenme sürecinin değerlendirilmesine yönelik imkânlar:

- Gözlemler;
- Küçük, günlük sınavlar;
- Uzun bir çalışma sürecinden sonra yapılan sınavlar.

Öğrenme sürecini değerlendiren sınavlar öğretim ve öğrenim sürecinin göstergeleridir. Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin başarı seviyelerini kontrol etmelerini sağlar. Eksik yönler ve güvensizlikler ek görevlerle doldurulabilir.

Sınav imkânları:

- Öğrenciyi bir görevi yerine getirirken gözlemlenme;
- Tamamlanmış bir görevin tam bir şekilde bakılıp analiz edilmesi;
- Tamamlanmış görevle ilgili bireysel konuşma yapmalar;
- Bir problemin çözüm yoluyla ilgili sorular sorma;
- Kısa sınavlar.

Görevleri yerine getirirken kullanılan yöntemlerle ve hataların kaynakları ile ilgili gözlemler ve konuşmalar dışında, öğrencilerin kendileri için oluşturduğu veya öğrencinin öğretmenle birlikte veya öğretmenin öğrenciler için oluşturduğu bireysel hedefler ortaya çıkar.

Öğretimde bu tür değerlendirmeleri uygularken, mantıksal ehemmiyet şu şekildedir:

- Yalnızca içerik odaklı öğrenme yerine amaç odaklı öğrenme;
- Herkesin aynı görev üzerinde çalıştığı öğretim yerine bireyselleştirilmiş öğretim.

Öğrenme başarılarının değerlendirilmesi

Öğrenme başarılarının değerlendirilmesi (veya özetsel değerlendirme) öğrenci başarısının değerlendirilmesini kısa bir şekilde verir. Tüm gerekli bilgiyi ve yeterlilikleri özetler. Ebeveynlere, öğrencilere ve öğretmenlere dönüt veren bir araç görevi görür. Hedefe yönelik öğrenmenin temeli olabilir. Bu tür değerlendirmeler gözlem ve sınavlar yoluyla çok uzun bir sıralamanın ardından kullanılır. Öğrencilerin farklı hedeflere ne kadar ulaştıkları konusunda farklı kişileri bilgilendirir. Öğrenci başarılarının değerlendirilmesi ile ilgili örnekler öğrencinin birikmiş bilgisini veya belirli bir alanla ilgi belli bir zaman dilimi süresindeki yeterliliğini ölçen sınavlar olabilir (örneğin, demokrasi ara sınavları, matematik sınavları, kelime sınavları, sosyal çalışmalar vb.). Öğrenme başarısının ölçülmesi okullarda bütün derslerde yaygın bir şekilde kullanılır. Öğrencileri sıralamak ve öğrencilerin bütün performansları hakkında öğretmenlere seçici bilgi vermeleri için gerekli olmalarına rağmen, farklı sorunlar da taşımaktadırlar.

Dönüt aracı olarak notlar kullanılır. Notlarla ilgili çözülmemiş birçok problem vardır:

- Farklı öğretmenler aynı öğrencinin ürününü farklı değerlendirir. Değerlendirme nesnel değildir. Bu açıdan hangi dersle alakalı olduğu önemli değildir. Bir matematik sınavı yazılı olarak farklı öğretmenler tarafından farklı değerlendirilecektir. Bu yüzden değerlendirme, değerlendiren öğretmenden oldukça fazla etkilenir. Bu bir öğrenci için kader meselesi olabilir ve onun gelecekteki okul kariyerini, hangi sınıfta hangi öğretmenle okul günlerini geçireceğini etkileyebilir. Bir ölçüt olarak nesnelliğin sağlanmadığı belirtilebilir.
- Bir öğretmen, öğrencinin aynı ürünün farklı zamanlarda farklı şekillerde değerlendirebilir. Değerlendirme güvenilir olmaz. Değerlendirmenin konusu hangi ders olursa olsun, öğretmen farklı zamanlarda farklı değerlendirme yapacaktır. Güvenirlik ölçütünün sağlanmadığı belirtilebilir.
- Notla anlatılmak istenen şey tam olarak tanımlanmamıştır (beceriler, yeterlilikler, bilgi, davranışlar?). Öğretmen başarıları değerlendirirken notları kullandıkları zaman bu notlara geçen dönemdeki başarı, tahmin edilen başarı yeteneği, öğrenme gelişimi veya sınıfın ortalamasına ve motivasyona göre gerileme ve disiplinle ilgili durumları gibi farklı durumları da dâhil etmektedirler. Bir öğrenci için kendisine verilen notun aslında ne için olduğunu anlaması çok zordur. Genellikle öğrenciler öğretmenlerinin farklı değerlendirme stratejilerini bilmezler. İçerikler çok boyutlu ve yorum için bırakılan alan çok fazla olabilir. Bizim toplumumuzda notların yeterlilik, seçme ve yerleştirme gibi işlevleri göz önünde tutulduğu zaman, verilen notları değerlendirmek daha da karışık bir hal almaktadır. Geçerlilik ölçütünün sağlanmadığı belirtilebilir. Yukarıda belirtilen işlevlerin birçoğu için başarının değerlendirilmesine göre verilen notlar, gelecekteki okul, çalışma ve profesyonel başarı için kullanışlı göstergeler değildir.
- Öğrenme başarılarının değerlendirilerek not verme alışkanlığının çok önemli bir istenmeyen etkisi vardır: Bir sınıf içinde normal dağılıma göre verilen notlar, akademik olarak güçsüz öğrencilerin başarısızlıklarıyla karşılaşılmasına sebep olur. Çünkü normal bir dağılımda en az yer en iyi ve iyi öğrenciler için ayrılacak ve hep aynı öğrenciler burada olacaktır ve aynı öğrenciler hep ölçeğin diğer ucunda olacaklardır. Akademik başarılarını geliştirebilirler bile hep o sonda olacaklardır. Bu yüzden, öğrencilerin sınıf içindeki performanslarının ölçülmesine göre sıralanması sadece öğrencilerin şevkini kırar ve durum değişmez olarak kaldığı için, özellikle zayıf öğrencilerin, ilgisini kaybetmesine sebep olur.

- Notlar bazı durumlarda ve fenomenlerde uygulanamaz: matematik gibi doğru veya yanlış cevaba ulaşmayı gerektiren derslerde basittir ama sanat derslerinde veya yaratıcılık gerektiren öğrenmelerde dahası dilde notları kullanmak daha da zorlaşır. Bu durum değerlendirme için eksik ya da net olmayan değerlendirme ölçütleri ve farklı derslerin farklı yeterlilik ve becerileri tetiklemesi yüzünden ortaya çıkmaktadır. Diğer derslerde bir tek cevap doğru olarak gösterilebilmesine karşın DVE/İHE’de bir problemi çözenin farklı yollarının tartışılması yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına sağlar. Bu yüzden, öğrenme başarılarının değerlendirilmesi yöntemde her şeye not verme istediğinin ve notların tek düzeliğe sebep olabileme tehlikesi vardır. Görevi yerine getirmek için yaratıcı bir yol arama gerçekleştirebilir.
- Aritmetik derecelendirme matematiksel olarak geçerli değildir: ideal olarak, notlar bir öğrencinin sınıfı içerisinde yaklaşık sırasını belirten kaba değerlendirmelerden fazlası olamaz. Bu bakımdan, en kesin matematiksel yöntemler bile bu durumu geliştirmeye yardımcı olamaz. Farklı notları birbirine eklemek ve not sayısına bölüp ortalamasını hesaplamak sadece yapay bir yolla ek bir güvenlik kaynağı olarak kullanılabilir. Ara tatile oldukça düşük notlarla başlayan ve kendini zamanla geliştiren bir öğrenci ara tatilde notları kötüleşen bir öğrenciden farklı değerlendirilmelidir. Hesaplanan ortalamasının aynı olma ihtimaline rağmen, bu iki öğrencinin başarı durumları ve öğrenme süreçleri aynı değildir.

Yukarıda belirtilen problemleri dikkate alacak olursak, DVE/İHE’de öğrenme başarısının değerlendirilmesi, öğrencinin performansı hakkında bilgi toplamak için tek yol olmamalıdır. Öğrenci tarafından edinilen yeterlilikler ve becerilerde biçimlendirici değerlendirme yöntemlerine kullanılarak ölçülmelidir.

Kestirimle değerlendirme

Kestirimle değerlendirme gelecek kariyerlerinin tahmini ve öngörüsü yoluyla kullanılır. Kestirimle değerlendirme, öğrenme sürecini değerlendirmenin ve öğrenme başarılarını değerlendirmenin temel yönlerini birleştirir ve öğrencinin geleceği ile ilgili tanıyı formüle etmeye çalışır. Aşağıdaki gibi sorular sorar: bireysel gelişmeyi ve pozitif öğrenme sürecini nasıl destekleyebiliriz? Kestirimle değerlendirme öğrencilerin akademik yaşamlarının farklı evrelerinde önemli hale gelmektedir:

- Okul kayıtları;
- Sınıf tekrarlarında;
- Okul/sınıf değiştirildiğinde;
- Farklı tür bir okula geçildiği zaman (örneğin, özel eğitim);
- Daha iyi bir okula geçildiği zaman;

Bu açılardan bakıldığı zaman kestirimle değerlendirmenin gerçekten bir değerlendirme türümü yoksa değerlendirmenin bir fonksiyonumu olduğu son on yıldır tartışıla gelmektedir.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Çalışma Dosyası 4: Referans Standartları

Öğrencinin performansına not vermek ve değerlendirmek için üç temel referans standardı vardır:

1. Bireysel değerlendirme ölçütleri: Öğrencinin şuan ki performansı daha önceki çalışmalarını ile karşılaştırılır.
2. Nesnel değerlendirme ölçütleri: öğrenci performansının önceden belirlenen öğrenme hedefleriyle karşılaştırılır.
3. Sosyal değerlendirme ölçütleri: öğrenci performansının aynı yaş grubundaki veya sınıftaki öğrencilerle karşılaştırılır.

Değerlendirme ölçütleri türü	Bireysel değerlendirme ölçütleri	Nesnel değerlendirme ölçütleri	Sosyal değerlendirme ölçütleri
Referans figür	Öğrenme süreci	Öğrenme hedefi	Normal dağılım eğrisi, aritmetik ortalama, sapma
Bilgi	1.süre ve 2. Süre arasında ne kadar öğrenildi?	Öğrenci öğrenme hedeflerine ne kadar yaklaştı?	Bireyin gelişmesinin ortalamadan sapması ne kadar büyük?
Değerlendirme türleri	Sınavlar, sözlü değerlendirmeler, öğrenme süreci raporları, yapılandırılmış gözlem formu	Amaç odaklı yazılı, öğrenme süreci raporu, yapılandırılmış gözlem formu	Sınıf ortalamasına göre nota yönelik hazırlanmış sınav
Eğitimsel içerik	Çok yüksek	Çok yüksek	Sıklıkla seçim için kullanılır; destek için yönlendirme önemli değildir.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 5: Öğrencilerin Değerlendirilmesi –Değerlendirmenin Benlik Kavramı Üzerindeki Etkisi

Okulda değerlendirme, açık bir alandır. Değerlendirmenin sadece öğrenci yeterlilikleri, notlardan dolayı toplumdaki yerleri ve bunun sonucunda akademik kariyerleri gibi belirgin durumlara etkisi yoktur aynı zaman da bireyin benlik saygısı, öz saygısı ve sahip olduğu yeterlilik ve yetenekler gibi konularda da etkisi vardır. Değerlendirmenin doğrudan etkisi seçilen ve okullarda uygulanan değerlendirme yöntemine bağlıdır.

Sosyal değerlendirme ölçütleri

Okullardaki öğrenmenin yapıldığı sosyal bağlamdan dolayı, sosyal değerlendirme ölçütlerini bir ölçü olarak kullanmak, diğer öğrencilere nazaran yeterliliklerle ilgili daha gerekli bilgi verebilir. Aynı zamanda karşılaştırmalı sosyal açıdan bakılarak yapılan yeterlilik ölçümleri öğrencilerin benlik saygılarını ve öz saygılarını oldukça fazla etkiler.

Bireysel değerlendirme ölçütleri

Değerlendirmede bireysel değerlendirme ölçütlerini kullanmak birbirleriyle olan bireysel farklılıkları karşılaştırmak anlamına gelir. DVE/İHE’de öğrencinin geçen ay ve şuan ki başarısı arasındaki fark nedir? Burada kullanılan geçici bir karşılaştırmadır. Küçük öğrenciler özellikle bu değerlendirme ölçütlerini değerlendirme aracı olarak tercih etmeye eğilimlidirler. “artı değer” oranı belirli bir zaman sonunda kaydedildi. Bu, öğrenciye ulaştığı başarı seviyesini ve hangi durumlarda yükselme veya gerileme olduğu konusunda dönüt vermeyi mümkün kılar. Başarı diğer öğrencilerin başarısıyla karşılaştırılmaz. Odaklanılan nokta süreçtir. Bu tür değerlendirme okul dışında öğrencilerin kendi yeterliliklerini bağımsız bir şekilde değerlendirdikleri resmi olmayan ortama da uygun gelmektedir.

Nesnel değerlendirme ölçütleri

Akademik başarı öğrenme hedefleriyle karşılaştırılıyor. Bireysel olarak başarılı bir öğrenme süreci gerçekçi ve ulaşılabilir bir amaçla karşılaştırılıyor. Bu tür değerlendirme yöntemi nesnel temellidir ve mükemmel başarı olarak nitelenen bir amaca yaklaşım hakkında bizi bilgilendirir. Öğrencilerin başarılarını birbirlerinin başarılarıyla karşılaştırmak önemli değildir. Ölçüt temelli sınavlar açık olarak tanımlanmış hedeflere dönüşür. Bunlar öğretmen tarafından belirlenmiş belirli bir özelliği referans göstererek başarıyı ölçerler. Bu aynı zamanda öğretmenin öğrencilerin başarılarında ulaşmaları gereken hedefleri oluşturması ve onlara sunması anlamına gelir. Böylelikle öğrenci başarıları diğer öğrencilerinkine karşılaştırılmayacaktır. Bu alanda yapılan birçok çalışmaya göre, sosyal süreçte öğrenciler arasında karşılaştırma ancak değerlendirmede nesnel değerlendirme ölçütleri kullanılmamışsa başlar.

Bu tartışmanın sonuçları nelerdir? Eğer bir öğretmen öğrencisinin benlik saygısını ve öz saygısını güçlendirmek istiyorsa, değerlendirmeyi nesnel bir değerlendirme ölçütünü takip ederek yapmalıdır. Öğretmen tarafından verilen hedefler açık ve öğrencilere aktarılmış olmalıdır.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 6: Kontrol Listesi “Öğrencilerimi Nasıl Değerlendiririm?”

Öğretmenler, öğrencileri değerlendirirken aşağıda verilen kilit ilkeleri aklında tutmalıdır:

- Değerlendirme destek amaçlı olmalıdır: öğrencilerin bireysel olarak durumlarını belirlemeye yardımcı olma, sonraki çalışmalara değinme, benlik ve öz saygılarını güçlendirme.
- Değerlendirme öğrencilere yardımcı olmalı ve onların kendilerini değerlendirmelerini sağlamalıdır.
- Değerlendirme anlaşılır olmalıdır: öğrenciler değerlendirmenin esaslarını, değerlendirme ölçütlerini ve aynı zamanda kullanılan normlarını da bilmelidir.
- Değerlendirme içerik ve amaçlara uygun olmalıdır. Bilgi, yeterlilik ve yetenekten farklı olarak değerlendirilmelidir.
- Öğretmenler not verirken yaptıkları seçmenin işlevini akıllarında tutmalıdır. Sadece özet değerlendirmesi yerine, konuşmalar ve raporlarda değerlendirme için araçlar ve yöntemler haline gelmelidir. Ancak bu şekilde okul sistemindeki geçirimlilik sağlanabilir.
- Sınavlar, oluşturulan amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını ölçecek şekilde hazırlanmalıdır. (sınavlar aynı zamanda bu amaçlara ulaşmada kullanılan öğretme kalitesi hakkında da bilgi verir: bu yüzden sınav sonuçları sadece öğrencinin performansıyla ilgili değil aynı zaman da öğretmenin öğretme kalitesi hakkında da bilgi verir.)

Öz değerlendirme için sorular

Öğrencilerin öğrenme süreci:

- Öğrencilerin hedeflere ulaştığından nasıl emin olabilirim?
- Öğrenciler öğrenirken düzenli olarak başarılı oldular mı?
- Gerçekleştirdikleri gelişmenin farkındalar mı?
- Öğretimim kızlara ve erkeklere eşit başarı şansı veriyor mu?
- Öğrenciler kendi öğrenme ve çalışma davranışlarını bilinçli bir şekilde izliyor, kontrol ediyor ve geliştiriyor mu?
- Öğrencilere, öğrenmeleri sırasında onlara destek olması için hiç rehberlik yapıldı mı?
- Öğrenciler kendi öğrenme davranışlarını ve sonuçlarını kontrol ediyor ve değerlendirebiliyor mu?
- Kendi öz değerlendirmelerinde, öğrenciler kendi hedeflerine, standartlarına, ölçütlerine veya ihtiyaçlarına atıfta bulunuyor mu?
- Bireysel öğrenci gelişimlerini algılıyor muyum?
- Bireysel olarak öğrencilerin öğrenme problemlerinin nasıl belirlerim?
- Sınıftaki sosyal etkileşimi nasıl gözlemlerim?
- Gözlemlerimin ve bireysel olarak öğrencilerin ve bütün olarak sınıfın değerlendirilmesinin kaydını nasıl tutarım?

Öğretmenin öğrenme süreciyle ilgili bazı sorular:

- Öğretimimle ilgili nasıl, ne zaman ve kiminle yansıtımda bulunurum?
- Öğrencilerimin katılımına nasıl izin veririm?
- Öğrencilerimin başarısını veya başarısızlığını kendi öğretimimle nasıl ilişkilendiririm?
- Öğretimdeki gelişimimi nasıl fark ederim ve bir öğretmen olarak nasıl öğrenirim?

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 7: Öğretmenlerin Değerlendirilmesi

Öğrenci başarılarıyla ilgili dönüt almak okulların en önemli prensiplerinden birisidir.³⁴ Öğretim kalitesiyle ilgili dönüt almak profesyonel eğitimin bir parçasıdır. Aynı şekilde, biz öğrencilerin öğrenme süreçlerini, yeterlilikleri edinimlerini, becerilerini ve öğrencilerimizin bilgilerini değerlendirdiğimiz için, bu öğretmenlerin DVE/İHE öğretimlerini değerlendirmek için çok önemlidir.

Öğretimin şuan ki durumunu kesin bir şekilde anlamadan, gelecekteki gelişmeler için önerilerde bulunmak veya öğretmen becerilerinin, yöntemlerinin ve uygulamalarının daha da geliştirilmesi mümkün olmayacaktır. Ama öğretmenler kendi öğretimlerini değerlendirmede ne kadar iyi? Aslında öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerin mevcut başarılarını önemsiz görme eğilimindedir. Dahası, eğer ihtiyaç ortaya çıkarsa, öğretmenler yöntemlerini ve öğretim şekillerini başka yönlere çevirememektedirler. Değerlendirmenin farklı açıları göz önünde bulundurulduğu zaman durum daha ilginç bir hal almaktadır: okul değerlendirmesindeki tüm gruplarla karşılaştırıldığı zaman(öğrenciler, ebeveynler, okul idarecileri, vb), öğretmenin kendi öğretimiyle ilgili görüşü formüle edilen fikirlerle çok büyük oradan farklılıklar göstermektedir.³⁵ Öğretmenlerin kendi inançlarını güçlendirmemiz mi gerekiyor? Ya da geri adım atıp kendi öğretimlerini eleştirel ve aynı zamanda gerçekçi bir şekilde değerlendirmeleri için yeni bir takım yeterlilikler mi edinmelidir?

³⁴ Helmke A. (2003), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", *Schulmanagement*, 1, 8-11.

³⁵ Clausen M. and Schnabel K. U. (2002), "Konstrukte der Unterrichtsqualität im Expertenurteil", *Unterrichtswissenschaft*, 30 (3), 246-60.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Çalışma Dosyası 8: Öğretmenlerin Kendi Kendini Değerlendirmesi

Günlük okul uygulamaları için, öğretime ilişkin öz değerlendirme en yararlı ve kolay değerlendirme yöntemidir. Genellikle bu tür değerlendirmeler sistematik olmasa bile öğretmenler arasında kendiliğinden gerçekleşmektedir. Birçok durumda, öğretmenler ne zaman gerekli olduğunu hissetse veya içgüdülerine göre, ama çoğunlukla sonuçtan memnun olmadıkları zaman kendi öğretimlerini yansıtmaktadırlar. Özdeğerlendirme süreçleri kolaylaştırmak için aşağıda verilen kontrol listesinin yardımı olabilir:

- Öğrenme sürecini nasıl canlandırdım?
- İçeriğe öğrencilerin ilgisini nasıl sağladım?
- Öğrenciler belli başlı problemlere veya görevlere sebep oldu mu?
- Öğretilen derste odak noktası göze çarpıyor mu?
- Kaç tane soru sordum?
- Ne tür sorular sordum?
- Öğrenciler ne tür sorular sordu?
- Sorulan sorular problemlere ve problemlere yönelik miydi?
- Hangi katkılar hangi soruları tetikledi?
- Öğrencileri dinledim mi?
- Hem fikir olunan sınıftaki iletişim kuralları uygulandı mı?
- Öğrencilerin katkılarına nasıl tepki verdim?
- Öğrencilerin katkılarını kelime kelime tekrar ettim mi?
- Pekiştirmelerde klişe sözlerimi kullandım?
- Öğrenciler arasındaki iletişim teşvik edildi mi?
- Benim katkımın yaklaşık oranı neydi?
- Öğrenci katkılarının yaklaşık oranı neydi?
- Çok yüksek oranda katkı sağlayan öğrenciler var mıydı?
- Erkeklerle karşılaştırıldığı zaman kızların katılımı ne kadardı?
- “zor” diye adlandırılan öğrenciler ne kadar katkı yaptı?
- Belli öğrencilere mi odaklandım?
- Anlaşmazlık durumları nasıl ortaya çıktı?
- Anlaşmazlığın konusu neydi?
- Anlaşmazlıklarla nasıl başa çıkıldı?
- Verilen görevler öğrenciler tarafından anlaşıldı mı?
- Görevler sürece nasıl uyarlandı?
- Ne tür destekler sağladım?
- Sonuçlar nasıl sunuldu?

- Bilgi nasıldı, kavramalar nasıldı veya bulgular nasıl kaydedildi?
- Başka sorular?

Eğer oğretim ve bunun etkileri ile ilgili kesin, bilimsel olarak bulunmuş ve deneysel olarak güvence altına alınmış temeller olursa, bu tür kontrol listelerinin kullanımının ancak o zaman bir anlam ifade edeceği unutulmamalıdır. Diğer bütün durumlarda bu soruların yalnızca cevaplanması sadece zorunlu bir davranıştan başka bir şey ifade etmeyecektir. İkinci olarak, kullanılan kontrol listelerinin çoğu çeşitli bakış aıların karışımı gibidir, ama bir derste ortaya çıkabilecek durumların tamamını kapsamaz. Bundan dolayı, kontrol listelerini kullanırken onları tamamlanmamış bir şekilde bırakmak veya öngörülemeyen durumlar için biraz boşluk ayırmak çok önemlidir.³⁶

³⁶ Becker G. E. (1998), *Unterricht auswerten und beurteilen*, Beltz, Weinheim.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Çalışma Dosyası 9: Gazete, Kayıt Defteri ve Portfolyolarla Çalışma³⁷

Gazete, kayıt defteri ve portfolyoları kullanarak bir kişinin kendi öğretimini yansıtması öz değerlendirme ve öğretici ve eğitimsel tartışma başlatmak için en uygun yöntemlerden birisi olabilir.

Gazeteler

Genellikle, bir gazete bir tür diyaloga izin veren bir yöntemle hazırlanır (akran öğretmenle, başka okuldan bir arkadaşla vb.). Kendi yorumlarını ve belirli bir konu hakkındaki düşüncelerini veya belli bir davranışı veya ortaya koyduğu etkileşimi de ifade ederek günlük şeklinde kendi tecrübelerini bir gazetede yazar. Gazete sınıfı kişisel görüşler için terk eder ve diğer kişilerin görüşlerine de açıktır. Birisiyle diyaloga girmek ve bir başka kişinin önceden öğrettiği bir şey hakkındaki görüşlerini, yorumlarını ve düşüncelerini okumak öğretim ve öğrenme süreciyle ilgili çok yüksek oranda düşünce yaratır ve tartışma için daha geniş alanlar sağlar. DVE/İHE dersleri ile ilgi düşünce yansıtımalarında akran öğretmenin ya da arkadaşın DVE/İHE ile ilgili bilgisinin olması tavsiye edilir.

Günlük

Kayıt defteri kişisel görüş ve yorum yapmadan bir süreci anlatmaktır. Bir kayıt defterinde saf doğrular yer alır ve öğretmen tarafından tekrar okunabilir ve bu yüzden bir yansıma derecesi yaratır. Bu bağlamda, kayıt defteri bir günlük veya kişisel yorumlar veya diyaloglar olmayan bir gazeteyle karşılaştırılabilir. Kayıt defteri kullanmak ancak öğretmenler en kısa zamanda tekrar gözden geçirirlerse bir anlam ifade eder. Kayıt defteri herhangi bir görüş veya yorum içermediği için uzun süre önce yapılan bir dersle ilgili bazı unsurları hatırlamak zorlaşabilir.

Portfolyo

Öğretmenlere yönelik bir portfolyo, öğretmen tarafından hazırlanmış ve bir araya konulmuş malzemelerin toplandığı yerdir. Bir öğretmenin DVE/İHE derslerindeki güçlülüğünü ve aynı zamanda sonraki gelişmeler için tanımlanmış alanlarını göstermeyi ifade etmektedir. Portfolyo bir öğretmenin belirli bir alandaki yeterliliğini gösteren bir aracı ifade etmektedir. Modern öğretmen yetiştirme ve hizmet içi eğitim portfolyoları yeterlilik için yaygın bir araç haline geldi. İkinci bir anlamda, portfolyo bir yansıma aracıdır. Eleştiri için daha geniş alanlar yaratılmasını ve derslerin, yöntemlerin, öğrencilerle etkileşimin vb. değerlendirilmesini sağlar. Bir portfolyoda olabilecek şeyler:

- Öğretmenin kısa bir yaşam öyküsü;
- Sınıfın açıklaması;
- Seçilen dersler(çalışma kâğıtları, öğrencilerin malzemeleri dahil);
- Öğrencilerin değerlendirilmiş ürünleri;
- Sınav sonuçları (eğer varsa);
- Öğretmenin DVE/İHE öğretimi ile ilgili kişisel düşünceleri;
- Belirli DVE/İHE derslerinden videolar veya fotoğraflar;
- DVE/İHE derslerini ziyaret eden arkadaşlarından akran değerlendirmesi;
- DVE/İHE ile ilgili herhangi bir proje gerçekleştirilmişse bunun belgeleri;

³⁷ Bu çalışma dosyasında önerilen yöntemler öğrenciler için de kullanılabilir ve çeşitli Avrupa ülkelerinin öğretim ve öğrenim kültürlerinde yer alan yaygın araçlardır.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 10: İşbirlikçi Öğretim ve Akran Dönütü

Şüphesiz, DVE/İHE derslerinin planlanmasının yakın bir öğretmen arkadaşla iş birliği içinde yapılması, karşılıklı bilgi ve uyumluluk için ve böyle bir sürecin etkinliğini de değerlendirip sınıf gelişimini sağlamakta kullanışlı bir araç olabilir.³⁸ İşbirlikçi planlama sadece bir dersle sınırlanabilir (birçok ülkede böyle yapıldığı gibi) veya dersin ortaklaşa öğretimine sebep olabilir (takım halinde birlikte öğretim). Dersin planlanmasında ve öğretiminde işbirlikçi önlemler başlatmak birçok Avrupa ülkesindeki öğretmen yetiştiren enstitülerde çok az bir önceliğe sahiptir. Herkesin birbirinin kapısını açık bırakma kültürüne ulaşması geliştirmek için uzun zaman isteyen bir süreçtir.

İlginç bir hadise olarak duran şey birçok öğretmenin bir başka öğretmen arkadaşlarıyla yakın çalışma konusunda hala kararsız olmasıdır.³⁹ Bunun sebebi iyi örneklerin olmaması mı? Bunun sebebi öğretmenler okulda daha çok vakit geçirmek zorunda kalacaklarından mı korkmaktadır? Bunun sebebi öğretmenlerin arkadaşları tarafından değerlendirilmekten korkmaları mı?

İşbirlikçi öğretimin ve planlamanın bir şekli olarak, DVE/İHE derslerinde meslektaş grubu katılımları çok zaman tasarrufu sağlamakta bir çözüm olabilir. Aşağıdaki öneriler bir rehber olabilir:⁴⁰

Grup büyüklüğü: her dönem üç öğretmen birbirlerini ziyaret eder (herkes iki ziyaret alır ama dört ziyaret yapar- ikişer kişi olarak giderler).

Organizasyon: üç öğretmen ziyaretleri kesin bir zaman çizelgesine göre merkezi olmayan bir şekilde planlar.

Grubun düzenlenmesi: okul müdürlerinin görevi öğretmenler arasındaki en az ziyaretlerin kaydının tutmaktır. Okul müdürü öğretim konusuyla ilgili içerik sorularına dâhil olmamalıdır.

Tematik odak: Bu akran oturumu farklı ilgilere veya ilişkilere göre ortaya çıkabilecek sorulara odaklanır. a) öğretmen belirli bir soruya dönüt almak isteyebilir, b) yeni bir yöntem ya da etkinliğe karar verilmiş veya sunulmuş olabilir ve değerlendirilmesi gerekiyordur ya da c) eğitimsel ilkelerinin (örneğin okul programında veya profilinde formüle edilmiş) değerlendirilmesi gerekebilir.

Akran dönütünü, ders gözlemlerinin ve analizlerinin işbirlikçi öğretim planına eklenmesinin birçok sebebi vardır. Arkadaşların, DVE/İHE’de öğretim yaparken gözlemlenmesi bu konuyu öğretirken kendi öğretimimize artı katkıda bulunacaktır. Sadece tanılmalarda bir araç olarak kullanılmakla

³⁸ Helmke A. (2003), “Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente”, *Schulmanagement*, 1, 8-11.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Klippert H. (2000), *Pädagogische Schulentwicklung. Planungs- und Arbeitshilfen zur Förderung einer neuen Lernkultur*, Beltz, Weinheim.

kalmaz aynı zaman da öğretmenlerin kendi stil ve yöntemlerini de geliştirmede bir araç olarak kullanılır.

Bunun sebepleri şunlardır:⁴¹

- Nasıl öğreteceğini öğrenmek gerçek hayat sınıflarında, ortak yansıtmadan veya kuramsal, gerçek ama deneyimlenmemiş sınıftan daha etkilidir.
- Bir dersle ilgili konuşurken eylem rutinleri, vücut dili, mimikler, iletişim davranışları vb. gibi anlatması zor olan birçok ayrıntı vardır.
- Bakış açısını değiştirip daha geniş açıyla bir derse bakmak o kişinin kendi öğretimini görmesini sağlar.
- Bir dersi gözlemlemek eylem yapma konusunda insanın sınırlarını kaldırır. Daha çok ayrıntıyı algılamak ve daha çok düşünceye sahip olmak mümkündür.
- Kendi öğretimi ile ilgili her derste belirtilen görüşlerden birkaçını göz önünde bulundurabilir. Değişik öğretim biçimlerinin ve kişilerin olması, öğretmenin stajyerlik dönemi tamamladıktan sonra bir daha alamayacağı uyarımlar için ilginç bir kaynak olabilir.
- Tüm planlama öğelerini ve sınıfı gözlemlemek ve düşünceler, eğitici ve sistemli soruların tartışılmasını içerir ve başlangıç noktası öğretmen olan bir okul gelişiminin parçasıdır.

⁴¹ Leuders T. (2001), *Qualität im Mathematikunterricht der Sekundarstufe I und II*, Cornelsen, Berlin.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 11: Okullardaki DVE/İHE'nin Değerlendirilmesi

Demokrasi otomatik bir mekanizma değildir. Demokrasi bir yandan eski demokrasilerin tarihi bir başarısıdır diğer taraftan bir ülkede özel durumlara bağlı olan uzun süreçlerin sonucudur. Demokratik tutumlar doğa tarafından verilmez ama her birey tarafından sosyal ortamda, ailede ve okulda edinilmelidir. Demokrasi sadece DVE/İHE derslerinde öğretilemez. Demokrasi kendisini bir okulun farklı resmi veya gayri resmi yapılarına yaymalıdır. Bu yüzden, okul sabit demokrat toplum için kilit bir role sahiptir. Dahası, “ demokratik biçimde yapılanmış ve bu şekilde işleyen bir okul yalnızca DVE/İHE’yi geliştirmez ve öğrencilerin toplumda demokratik vatandaşlar olarak yerlerini almaya hazırlamakla kalmaz: aynı zaman da daha mutlu, daha yaratıcı ve daha etkili kurumlar haline gelirler.⁴²

Okullar DVE/İHE öğretiminin kalitesini ve aynı zaman da insan hakları değerlerinin ve demokrasinin okullarda ne derece yaşanmış ve tecrübe edilmiş olduğunu belirlemek için belirli ölçütler kullanarak değerlendirilebilir.

Okullarda DVE/İHE’yi değerlendirmek için ifadenin farklı alanlarını yansıtan göstergelere ihtiyaç vardır. Bu üç temel alan şunlardır:⁴³

- Müfredat, öğretim ve öğrenim;
- Okul iklimi ve değerler sistemi;
- Yönetim ve gelişme.

Dahası bu göstergeler DVE/İHE’yi okul politikalarının ve düzenlemesinin ve eğitimsel sürecin bir ilkesi olarak sunar.

Bu ciltte, okulun sadece dış değerlendiricilerini değil tüm katılımcılarını da içeren okulun öz değerlendirmesi için belgeler ve araçlar önerdik. Bu içerikte öz değerlendirme, sadece çoktan olmuş bir şeyin sonucu olarak değil bir gelişme sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilmesini göstermek anlamına da gelmektedir.

Bir okulun demokratik okul yönetimi açısından değerlendirilmesinin daha ayrıntılı açıklamaları için lütfen çalışma dosyası 12’den 18’e kadar bakınız.

⁴² Avrupa Konseyi (2007), *Okulların Demokratik Yönetişimi*, Strasbourg, s. 6

⁴³ Avrupa Konseyi (2005), *Okulların Demokratik Yönetişimi*, Strasbourg.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Çalışma Dosyası 12: Bir Okulda DVE/İHE'ye İlişkin Kalite Göstergeleri

Avrupa Konseyi aracı “ Okullarda Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Kalite Güvencesi” alt konulara ve okullarda beklenen DVE/İHE kalitesini yansıtan açıklayıcılara ayrılmış bir takım göstergeler içerir. Bu ölçütler, görüşler ve değerlendirmeler için kullanılabilir. Bunu uygulamak DVE/İHE açısından mevcut durumla arzu edilen hedefler arasında bir karşılaştırmaya neden olacaktır.

Aşağıdaki tablo – yukarıdaki belirtilen aracın bir parçası – okullardaki DVE/İHE'nin mevcut durumunu kalite göstergelerine göre değerlendirmede kullanılabilir.⁴⁴

Alanlar	Kalite göstergeleri	Alt konular
Müfredat, Öğretim ve öğrenme	Gösterge 1 Okulun hedeflerinde, politikalarında ve müfredat planlarında DVE/İHE için yeterince yer ayrıldığına kanıtı var mı?	<ul style="list-style-type: none"> Okul politikaları DVE/İHE’de okul gelişme planı DVE/İHE ve okul müfredatı DVE/İHE koordinasyonu
	Gösterge 2 DVE/İHE anlayışını edinen öğretmen ve öğrencilerin ve bu ilkeleri okullarda ve sınıflardaki günlük eylemlerinde uyguladıklarının kanıtı var mı?	<ul style="list-style-type: none"> DVE/İHE öğreniminin sonuçları Öğretme ve öğrenme yöntemleri ve süreçleri DVE/İHE’yi gözlemleme
	Gösterge 3 Okulda değerlendirmenin uygulanışı ve hazırlanışı DVE ile uyumlumu?	<ul style="list-style-type: none"> Saydamlık Adillik Gelişme
Okulun değerler sistemi ve iklimi	Gösterge 4 Okulun değerler sistemi DVE/İHE’nin ilkelerini yeterince yansıtıyor mu?	<ul style="list-style-type: none"> Günlük yaşamda DVE/İHE ilkelerinin ve değerlerinin uygulanması Yönetici modelleri ve ilişkileri Katılım ve kişisel ifade için fırsatlar Anlaşmazlıkları çözme ve disiplin politikalarını da içeren, şiddetle, zorbalıkla ve ayrımcılıkla baş etme yöntemleri
Yönetim ve gelişme	Gösterge 5 DVE/İHE ilkelerine dayalı etkili bir okul yönetimi var mı?	<ul style="list-style-type: none"> Yönetim şekli Karar verme Paylaşılan sorumluluk, işbirliği, takım çalışması Hızlı çözüm üretilebilirlik
	Gösterge 6 Okulun DVE/İHE ilkelerini yansıtan geçerli bir gelişme planı var mı?	<ul style="list-style-type: none"> Katılım ve etraflılık Profesyonel ve örgütsel gelişme Kaynakların yönetimi Öz değerlendirme, gözlem ve sorumluluk

(Avrupa Konseyi, *Okulların Demokratik Yönetimi*, 2005, s. 58)

⁴⁴ Araç 2005 yılında geliştirildiğinde, yukarıdaki tabloda yer alan göstergeler sadece DVE göstergeleri olarak tarif edilmiştir. DVE/İHE’yi kapsar hali bu cilt için tabloya eklenmiştir.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 13: DVE/İHE'nin Değerlendirilmesine Yönelik Genel İlkeler

DVE/İHE dinamik, her şey dâhil ve ileri dönük bir kavramdır. Okulu herhangi bir dersten, sınıfta ders öğretiminden veya geleneksel öğretmen-öğrenci ilişkisinden çok ileri boyutta düşünen, okul fikrini bir demokraside yaşamak için öğrenen ve öğreten bir toplum kavramı olarak tanımlayan bir kavramdır (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetişimi, 2005, sayfa 80).

Değerler, tutumlar ve davranışlar

Bu kitabın birinci bölümünde de belirtildiği gibi, DVE/İHE ilk olarak değerlerin, tutumların ve davranışların değişmesi ile ilgilidir. Bütün değerlendirmelerde olduğu gibi – öğrenciler, öğretmenler veya okullar olabilir – değerler ve tutumlar gibi değerlendirme boyutları çok öznel yorumlama riski içerdiği için oldukça zordur. Dahası, değerler ve tutumlar kendilerini sadece doğrudan davranış olarak ifade etmez aynı zamanda bir okulun çalışması, iletişimi ve okulun kendisini düzenlemesine göre dolaylı olarak da ortaya çıkarlar.

Nasıl veri toplanır

DVE/İHE'nin okullarda değerlendirilmesi çeşitli yollarla yapılabilir. DVE/İHE göstergeleri bilgi toplamak için kullanılan çeşitli yöntemleri belirlemede veya çeşitli bilgi toplama yöntemlerini geliştirmekte kullanmak için genel çerçeveler sağlar.

Bunun için, aşağıdaki sorular yardımcı olabilir:

- **Ne:** Hangi bilgiler ve kanıtlar aranmalıdır?
 - Okulun düzenlenmesi
 - Sınıftaki üstün değerler
 - Kilit kavramların anlaşılması
 - Yönetici ilişkileri vb.
- **Nerede:** Hangi DVE/İHE öğrenme ortamı hangi gösterge/alt konularda uygulanmalıdır ve kanıt nerede bulunabilir?
 - Sınıf öğretimi
 - Sabah toplantısı
 - DVE/İHE sınıflarında grup çalışması
 - Okul kutlaması
 - Proje haftası vb.
- **Malzemeler:** Hangi belgeler gerekli bilgiyi sağlayacak?
 - Okul politikası belgesi
 - Okul müfredatı
 - Okul mevzuatı
 - Öğrenci sözleşmesi
 - Öğretmenin mesleki ahlak kuralları vb.
- **Kim:** Hangi kişi/grup ilgilileri gerekli bilgiyi sağlayacak?
 - Öğrenciler
 - Öğretmenler
 - Ebeveynler
 - Yerel idare
 - Sivil toplum kuruluşları vb.

- **Nasıl:** Veriler nasıl toplanacak, hangi yöntem kullanılacak?
 - Anket
 - Odak grup
 - Tartışma
 - Bireysel röportaj
 - Gözlem vb.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 14: Okulların Kendi Kendilerine Değerlendirmelerine Dair Kılavuz İlkeler

Bir okul DVE/İHE bakımından bir öz değerlendirme yapmaya karar verdiğinde, bunun uzun bir süre alacağını ve belki de bir okul yılı süreceğinin bilince olmalıdır. Bu ayrıca pek çok farklı adım ve etkinliklerin bulunduğu zorlu bir zaman dilimi olabilir.

“Okullardaki Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Kalite Güvencesi” aracından (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetişimi, 2005, s.73) alınan aşağıdaki liste, ana kılavuz ilkelerin hatırlanmasına yardımcı olabilir:⁴⁵

- tüm menfaat sahiplerinin kişisel, mesleki ve okul açısından gelişim yolu olarak DVE/İHE’ye ilişkin öz değerlendirmeye olan ihtiyaç ve öz değerlendirme süreci hakkında bilinçlendirilmesi;
- tüm menfaat sahiplerinin DVE/İHE’deki değerlendirme çerçevesi ve bunun amacı hakkında bilgilendirildiğinden emin olmak;
- menfaat sahiplerinin ve uzmanların dahil olduğu çok geniş bir yelpazeye danışılarak öz değerlendirme için en uygun yaklaşımın seçilmesi;
- eğitim araştırma enstitülerindeki veya öğretmen eğitimi kurumlarındaki uzmanların yardımıyla geçerli ve güvenilir değerlendirme araçları tasarlanması (anketler, röportaj soruları gibi);
- değerlendirme araçlarının kullanımına yönelik eğitimleri dahil olmak üzere, okul personelinin ve diğer menfaat sahiplerinin değerlendirmeye hazırlanması; ve
- Dürüstlük, dürüstçe yansıtma, güven, dahil olma, sonuçlar için hesap verme mecburiyeti ve sonuçlara yönelik sorumluluk olan bir iklim yaratılması.

- Değerlendirmeyi tehdit eden çağrışımların farkına varılması ve azaltılması.
- Öz değerlendirme görevinin bir öğrenme süreci olarak anlaşılması.
- Değerlendirme bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi.
- Herkesin okulun iyileştirilmesine olan bağlılığının güçlendirilmesi.

⁴⁵ Araç 2005 yılında geliştirildiğinde, kılavuz ilkeler sadece DVE ilkeleri olarak tarif ediliyordu. DVE/İHE’yi kapsar hali bu ciltte eklenmiştir.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 15: Farklı Menfaat Sahiplerinin Bir Okuldaki DVE/İHE Değerlendirmesine Dahil Edilmesi

Okul bir öz değerlendirme yapmak istediğinde, bunun için iyi bir organizasyon yapılması gerekir. Tercihen, tüm sürecin yönlendirilmesinden ve sürdürülmesinden sorumlu bir kişinin olması gerekir. Çoğu durumda bu bir okul müdürü veya doğrudan bu görev için atanmış başka bir kişi olabilir. Sorumlu kişinin, bu sürecin yönetilmesinin tepeden alta liderlik yerine üst düzey işbirliği ve kolaylaştırma gerektireceğinin farkında olması gerekir. Okulların öz değerlendirmesine yönelik kılavuz ilkeler içerisinde (Çalışma dosyası 14) belirtildiği gibi, bir öz değerlendirme süreci, yetki ve kontrol bakımından tehdit edici olan öğretmenler veya öğrenciler tarafından engellenmemelidir.

Bu nedenle, katılımcı ve işbirlikçi bir yaklaşımın gerçekleştirilmesi gerekir (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetimi, 2005, s.74).

Aşağıdaki öneriler, farklı menfaat sahipleri dahil olduğunda yaşanan en önemli olguları sonuçlandırmaktadır.

Bir değerlendirme ekibinin oluşturulması

Değerlendirme ekibi yedi ila dokuz kişiden oluşturulur. Bu ekip okul müdürü, bir veya iki öğretmen, bir veya iki öğrenci temsilcisi, bir okul tabanlı danışman (bazı ülkelerde bu bir pedagoğ veya okul psikologudur), bir ebeveyn, bir yerel toplum temsilcisi (veya STK temsilcisi) ve araştırma enstitüsü veya öğretmen yetiştirme kurumundan bir temsilci içerebilir.

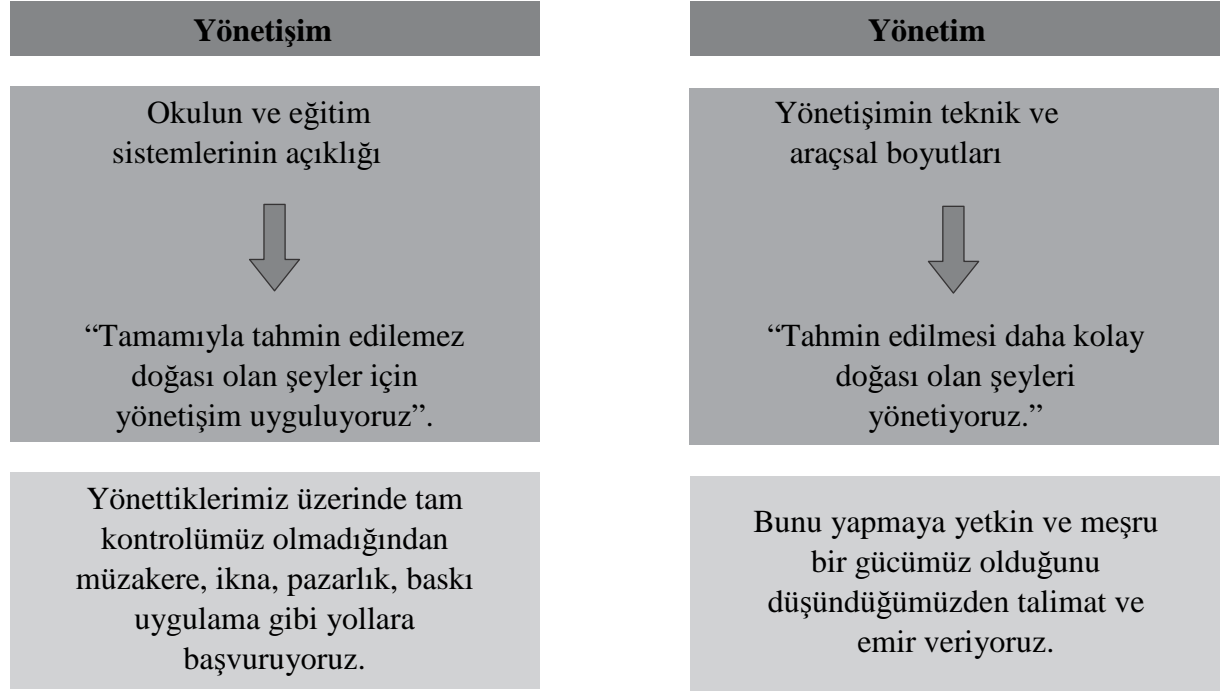
Değerlendirme ekibinin görevleri şunlardır (ibid., s.75f):

- değerlendirme araçlarının hazırlanması;
- değerlendirme teknikleri ve değerlendirme tekniklerinin DVE/İHE’de kullanılması konularında okul personeline eğitim verilmesi;
- süreç boyunca değerlendirmeciler ve menfaat sahiplerine bilgi ve danışmanlık sağlanması;
- değerlendirme araçlarını uygulama sürecinin izlenmesi;
- menfaat sahibi grupları ve dış uzmanlardan oluşan geniş bir yelpaze ile işbirliği kurarak ve bunlara danışarak bulguların analiz edilmesi ve yorumlanması;
- farklı menfaat sahibi grupları için farklı rapor formlarının hazırlanması;
- raporları gözden geçirmeleri üzerine menfaat sahiplerinin yorumlarının ve önerilerinin alınması ve analiz edilmesi.

Önemli not: genellikle farklı menfaat sahiplerinin fikirleri aranmalı ve karşılaştırılmalıdır (örneğin, paralel anketler vasıtasıyla). Bu bağlamda gerekli olanlar, öğrencilerin öz yansıtma, eleştirel düşünme, gelişim ve değişim sorumluluğu gibi DVE/İHE yeterlilikleri bakımından görüşleridir (ibid., s. 77). Değerlendirmede dikkate alınması gereken, öğretim ve öğrenim bağlamında öğrenciler tarafından verilen “siyasi olarak doğru” cevaplardır. Kullanılan yöntemlerin net bir şekilde tanımlanması ile, bu, bir hayli azaltılabilir (akran röportajları, açık anketler, açıklanmayan adlar, gizlilik, vb.).

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 16: Bir Okuldaki Yönetişim ve Yönetim⁴⁶

Bir okul ayrıca DVE/İHE süreçlerinin yönetimdeki yansıtılış şekline bakılarak ölçülebilir. Bu hususta “demokratik okul yönetişi” terimi kullanılmaktadır. Bu bağlamda iki tür süreç bağlantılıdır ve birbirinden ayrılması gerekir:

Bu nedenle, yönetim, bir okuldaki veya eğitim sistemindeki araçsal boyutun yanı sıra kurumsal ve teknik yönleri ifade etmektedir. Farklı ihtiyaçları ve menfaatleri olan okullara daha da açık süreçler getirilerek “yönetişim” terimi kullanılmaktadır (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetişi, 2007, s.9).

Demokratik okul yönetişiminin faydaları aşağıdaki noktalarla özetlenebilir (ibid., s. 9):

- disiplini geliştirmek;
- çatışmayı azaltmak;
- okulu daha rekabetçi hale getirmek;
- sürdürülebilir demokrasilerin gelecekte de var olmasını sağlamak.

⁴⁶ Bir okulun DVE/İHE bakımından değerlendirilmesi için, 11 nolu Çalışma Dosyası içerisinde göstergeler sunmuştuk.

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi

Çalışma Dosyası 17: Demokratik Okul Yönetişimine Odaklanma

Bir okulun DVE/İHE uygulaması ve teori ile uygulama veya politika ile yaşanan demokrasi arasındaki ilişkisi bakımından mevcut durumunun değerlendirilmesi için, aşağıdaki matrisi (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetişimi, 2007) öneriyoruz.

Her okul, DVE/İHE ile bağlantılı olan üç ana ilkeyi dahil etmektedir. Bunlar:

- haklar ve sorumluluklar;
- aktif katılım;
- çeşitliliğe değer verilmesi.

Her okulda ayrıca bu ilkelerin ortaya konduğu kilit alanlar bulunmaktadır. Bunlar:

- yönetim, liderlik ve kamuya hesap verme zorunluluğu;
- değer merkezli eğitim;
- işbirliği, iletişim ve katılım: rekabet edebilirlik;
- öğrenci disiplini.

Aşağıdaki matrisin de gösterdiği gibi, tüm kilit alanlarda kilit ilkelerin farklı ifade düzeylerine bakılabilir.

	Haklar ve sorumluluklar	Aktif katılım	Çeşitliliğe değer verilmesi
Yönetişim, liderlik, yönetim ve kamuya hesap verme zorunluluğu			
Değer merkezli eğitim			
İşbirliği, iletişim ve katılım			
Öğrenci disiplini			

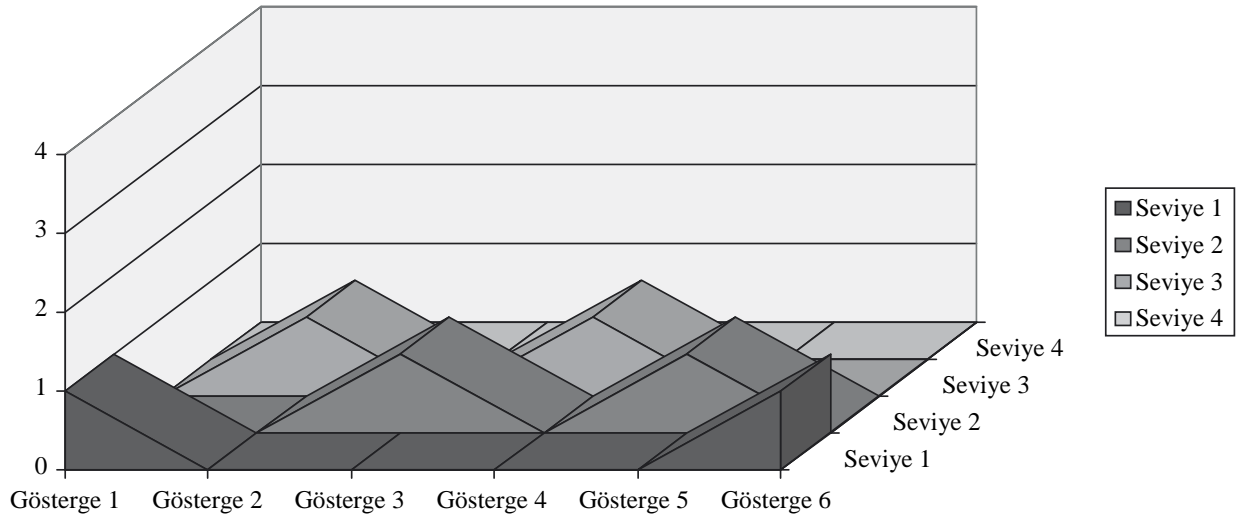
Bu matrisin en ince ayrıntısına kadar kavranması ve kullanımı konusunda, “Demokratik okul yönetişimi” aracı daha fazla bilgi verecektir (www.coe.int/edc).

Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okulların Değerlendirilmesi Çalışma Dosyası 18: DVE/İHE Değerlendirme Sonuçları Nasıl Analiz Edilecek ve Yorumlanacak

Değerlendirme sonuçlarının analiz edilmesi, sınıflandırılması ve yorumlanması için pek çok yol bulunmaktadır. 12 nolu Çalışma Dosyasında önerilen DVE/İHE kalite göstergeleri setini kullanırken, en etkin ve kolay yollardan biri DVE/İHE'nin güçlü ve zayıf yanlarını belirlemeye başlamaktır. Avrupa Konseyi, bu amaçla dört seviyeli bir ölçeğin kullanılması ve böylece her bir göstergenin bu ölçeğe göre temellendirilmesini önermektedir (Avrupa Konseyi, Okulların Demokratik Yönetişimi, 2005, s. 88):

- Seviye 1 – çoğu alanda veya tüm alanlarda önemli zayıflıklar vardır;
- Seviye 2- zayıf yanlar güçlü yanlardan daha fazladır;
- Seviye 3- güçlü yanlar zayıf yanlardan daha fazladır;
- Seviye 4 – çoğu alanda veya tüm alanlarda güçlü yanları vardır ve önemli zayıf yanları yoktur;

Bu tür bir analiz dışında sonuçların sunulacağı olası yollardan biri, sadece DVE/İHE'deki genel performansı göstermeyen, aynı zamanda farklı göstergeleri de liste halinde veren şemalar kullanılmasıdır. Hayali bir okula yönelik aşağıdaki örnek bunu göstermektedir:

Bir sonuca varmaya çalıştığınızda, bu, dört temel alanı kapsamalıdır (ibid., s. 91):

- okulun DVE/İHE'deki genel başarısı;
- okulun her bir kalite göstergesindeki konumu;
- DVE/İHE'nin okuldaki en başarılı ve en zayıf yönleri;
- DVE/İHE'nin bir okulda daha da gelişmesini tehdit edebilecek en önemli noktalar.

Bölüm 3

Demokrasi ve İnsan Haklarını Öğretmek ve Öğrenmek İçin Kullanılan Araçlar

1. Ünite

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

2. Ünite

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

DVE/İHE’de, diğer bütün öğretimlerde olduğu gibi, öğretmenler için hedefleri belirlemek ve kesinlikle yapılması gereken önceliklerin ve tercihlerin sebeplerini açıklamak önemlidir. Öğretmen öğrencilerin DVE/İHE’de ne öğrenmeleri gerektiğini bilmek isteyebilir. Eğer öğrencilerin kendi demokratik toplumlarına vatandaşlar olarak nasıl katılacaklarını öğrenmeleri gerekiyorsa, öğrencilerin politik analizler konusundaki, politik problem ve sorunlarla ilgili yargılamalarda bulunurkenki yeterliliklerini ve politik karar verme sürecindeki yeterliliklerini buna ek olarak sistemli beceriler repertuarlarını geliştirmeye ihtiyaçları vardır. Bu ancak farklı yollarla ve bağımsız bir şekilde öğrenirlerse mümkün olur. Bunu yapmak için desteğe ihtiyaçları vardır. Aynısı öğretmenlik mesleği için de geçerlidir. Her uzman kendi özel aracını kullanır. Biz özellikle DVE/İHE’ye destek olan araçlardan bazılarını öğretmen ve öğrenciler için sunuyoruz. Bunlar bireyleri özgür kılar ve özgürlük her insanoğlu için bir amaçtır.

Ünite 1

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

1. Giriş

DVE/İHE, gençlerin aktif birer vatandaş olarak katılımını sağlayacak kadar donanımlı hale getirmeyi amaçlayan ve bu amaçla farklı öğrenim biçimleri kullanan özgün bir eğitim etkinliği biçimidir. Öğretmenler bu öğrenme sürecinde sürükleyici olmalı ve bunları farklı ortamlarda uygulamaya koyabilmelidir. Bu araçlar farklı biçimlerde:

- Tümevarımsal-öğrencilere soyut kavramlardan başlamak yerine, çözümlenmeleri ve üzerinde kararlar vermelerini sağlamak için somut problemler sunmak ve bunları farklı durumlarda da genellemeler yaparak kullanmaları için cesaretlendirmek;
- Katılımcı- öğrencilere nasihat vermek ve anlatmak yerine onları yaparak öğrenme konusunda cesaretlendirmek;
- Bağlantılı- öğrenme etkinliklerini dünya, toplum, üniversite ve okul hayatıyla bağlantılı gerçek yaşam durumlarından oluşturmak;
- İşbirlikçi- grup çalışması ve işbirlikçi öğrenmeden yararlanmak;
- Etkileşimli- münazara ve tartışma yoluyla öğretme;
- Eleştirel- öğrencilere fikirlerini ve düşüncelerini sorarak, kendileri için düşünmelerini sağlamak ve onlara tartışma becerilerini geliştirme konusunda yardımcı olmak.
- Katılımcı- tartışmaları veya araştırmaları için konular önererek veya kendi öğrenmelerini ya da akranlarını değerlendirmelerini sağlayarak öğrencilerin kendi öğrenmelerine katkıda bulunmalarına olanak sağlamak.

Bu planları uygulamak için, öğretmenlerin öğrencileri destekleyecek araçlara ihtiyaçları vardır. Bunların bazıları DVE/İHE için özellikle önemlidir. Bu nedenle bunlar burada uygulamalı bir şekilde anlatılacaktır.

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

Araç 1: Görev Tabanlı Öğrenme

Görevler belirlenerek öğrenmeye nasıl destek olunur

Etkileşimli öğrenim ve öğretim bu el kitabında önerilen öğrenme etkinliklerinin çoğunda kilit rol oynar. Etkileşimli öğretimin amaçları biliş(yani düşünme ve anlama), öğrenme ve uygulamadır. Dersi planlamanın, görevleri gözlemlemenin, sonuçları değerlendirmenin ve tüm süreci yansıtmanın her aşaması, öğrenciler için birçok gizli öğrenme potansiyeline sahiptir.

Düşünme ve uygulamayı birleştirme temel yaklaşımının tüm öğrenme sürecine yönelik çıkarımları vardır. Öğrenme hedeflerinin aktif bir şekilde kullanılması, sadece öğrencilerin zihinlerini kapsamak olarak anlaşılan gerçek öğrenmenin başlangıç aşamasına sınırlandırılması anlamına gelmemektedir. Aksine, öğrenme ve uygulamanın birleştirilmesi öğrencilere neden öğrendikleri konusunda net bir fikir verebilir: yapacak bir görevleri var ve bu pek çok yetenek ve beceri gerektirir. Bu tür öğretimde, öğrenci, gereken her yeni durumda, kendi öğrenme ihtiyaçlarını tanımlamak zorundadır. Öğrenciler daha sonra, kendileri tarafından belirlenen değil de öğretmenleri tarafından verilecek yönergeye ihtiyaç duyacaklardır. Görev tabanlı öğrenme, yapılandırmacı öğrenme ve yönergelerle öğrenmenin ideal bir birleşimini ortaya koymaktadır.

Görev tabanlı öğrenmede, öğrenciler çözmek istedikleri problemle karşı karşıya kalır. Öğrenme tek başına bir amaç değildir, aynı zamanda faydalı ve anlamlı bir şeye de öncülük eder. Öğrenciler problem çözme yollarını keşfederek, kendilerini ve öğretmenlerini ayarlayarak problemin çözümünde kolaylık sağlayacak görevleri öğrenirler. Okul hayattır- DVE/İHE'nin bu teması görev tabanlı öğrenme için de geçerlidir. Pek çok gerçek yaşam durumları problemlere çözümler bulmaktan ibarettir. Görev tabanlı öğrenme, öğrencileri gerçek yaşam durumları oluşturarak hayata hazırlar.

Görev tabanlı öğrenmede, genel hatlarıyla tarif edilebilecek bir model izlenir. Eğer öğretmen bu modele bağlı kalırsa, yaparak öğrenme, yani aktif öğrenme, potansiyeli kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Görev tabanlı öğrenmenin unsurları

Öğrenciler çözülmesi gereken bir görevle karşı karşıya kalır.
(öğretmen ya da ders kitabı tarafından ortaya konmuş).

Öğrenciler ne yapacaklarını planlar.

Öğrenciler planlarını uygular.

Öğrenciler öğrenme süreçlerine dair geri dönüt verir ve sonuçlarını ortaya kovalarlar.

Öğrencilerin görev tabanlı öğrenmenin ilkelerini farklı içeriklerde sık sık tecrübe etmesi oldukça önemlidir. Çözülmesi gereken birçok problem ortaya çıkaran iyi bir görev, verimli ve heyecanlı bir öğrenme ortamı yaratmak için oldukça anlamlıdır.

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

Araç 2: İşbirlikçi Öğrenme

Bu öğretim şekli, işin nasılsa yapılacağı ümidiyle öğrencilerin gruplar halinde çalışmalarına izin vermek değildir. Bununla anlatılmak istenen şey, gözlenebilir bilişsel başarı eksikliğinden dolayı sosyal alanda yetkilendirilmiş şekil ve biçimde bir öğrenme sürecidir. “ İşbirlikçi öğrenme” ifadesi, yine de, öğrencilerin başarısına odaklanmıştır.

İşbirlikçi öğrenme modeline göre, grup üyeleri arasında belirgin bir rol dağılımı yapılması başarılı bir öğrenme için önkoşuldur. Bu modelde, üyeler arasında eşit statü sağlayan resmi görevler dağıtılır ve uygulanır, bu yüzden, bu başarılı öğrenmeyi sağlar. Ama yine de her görevin bu tip öğretim için uygun olmadığı açıktır; bu yüzden işbirlikçi öğrenme biçimlerinde kutuplaşmış bir ilişki ve öğretmen merkezli öğrenme kastedilmemiştir. Bu öğretim modelinde, öğretmen belirgin ve anlamlı bir rol oynar. İşbirlikçi öğrenmenin başarısı, birçok sınıf karşılaştırmasının gösterdiği gibi, temel ilkelere bağlıdır. Aşağıdaki prosedür birçok öğretmen tarafından denenmiş ve test edilmiş görünüyor:

İşbirlikçi öğrenme: Grupları organize etmek için nasıl bir yol izlenmeli

- 1- Grup üyelerinin isimleri alfabetik olarak yazılır.
- 2- Gruptaki her bir kişi aşağıda verilen rollerden birisiyle görevlendirilir.

Başkan: Bu kişi her üyenin görevi anlamasını sağlar ve aynı zamanda grup konuşmacısıdır.

Raportör: Bu kişi sunumu ya da nihai ürünü organize eder.

Malzeme yöneticisi: Bu kişi tüm gerekli malzemenin hali hazırda bulunmasını sağlar ve en sonunda her şeyin temizlendiğinden emin olur.

Planlamacı: Bu kişi grubun zamanını iyi yönettiğinden emin olur ve grubun yapılan programa bağlı kalıp kalmadığını kontrol eder. Bu kişi ayrıca, grubun uygulayacağı süreci göreve başlamadan önce uygun bir şekilde planlamasını sağlar ve bu plana göre uyarlama yapar.

Arabulucu: Grup içinde çıkabilecek herhangi bir problemi çözer.

- 3- Kurallar:
 - a) Gruptaki bazı üyelerin özel görevleri/rolleri olabilir ama her bir kişi tüm süreçten ve elde edilecek sonuçtan sorumludur.
 - b) Öğretmene veya öğrenci liderine herhangi bir soru sorulacaksa, hangi sorunun sorulacağına tüm grup karar vermelidir. Yine aynı şekilde, grup soruya kitlesel olarak karar verir. Grup süreci boyunca, liderler hiçbir bireysel soruya cevap vermezler.
 - c) Her grup sunumdan sorumludur. Grubun her bireyi soruları cevaplamakla yükümlüdür.

Grupla çalışma metodunu sıklıkla kullanan öğretmenler, kendilerine verilen rolü uzun süre yerine getirmelerinin öğrenciler için daha çok anlam ifade ettiğini belirtmektedirler. Bu belirli bir güven sağlar, öğrenmeyi hızlandırır ve grup performansını geliştirir.

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

Araç 3: DVE/İHE Sınıflarında Genel Oturuma Başkanlık Etme (Tartışma ve Eleştirel Düşünme)

Giriş

Öğrenciler düşüncelerini ve fikirlerini öğretmenlerinin rehberliğinde paylaşır. Hepsi bu. Ortam hazırlama çok basittir ve sadece bir karatahta ve pano gerektirir ama öğretmenin görevi oldukça çaba gerektiren bir iştir. Plato'nun "Sokratik diyalogları" çok eskiye dayanan bu tip öğretimin başlangıcıdır ve Sokrates arkadaşlarının yanlış ya da dogmatik düşüncelerine sorunsallaştırma ve yeniden yapılandırma yöntemiyle yorumlamalar yaparak odaklanmıştır. Biz DVE/İHE'de öğretmenlere daha uygun olan- bir antrenörün ki gibi destekleyici- bir rol öneririz. Yeterlilik geliştirme tarafı öğrenciler nasıl düşüneceklerini ve onları nasıl paylaşacaklarını öğrenir, en az içerik kadar önemli bir hedeftir.

Öğrenciler bir düşünme ve etkileşimli yapılandırmacı öğrenme sürecine katılırlar. Öğretmen onları destekler. Genel konuşmak gerekirse, düşünme somutu soyutla ilişkilendirmek için harcanan çabadır. Genel oturumlar öğrencilerin düşünme yeteneklerini geliştirir. Düşünmek zaman alır. Dikkatli öğrenciler çoğunlukla yavaş düşünürler.

Sadece okullar öğrenme formatında güdümlü genel oturumlar sağlayabilir. Bu yöntem, bir öğretmenin ders anlatması gibi, bir ders kitabından ve videodan daha iyi bir şekilde öğrencinin ihtiyaçlarına göre aynen uyarlanabilir. Eleştirmenler bu yöntemin kötüye kullanıldığını haklı bir şekilde belirtmektedir: çok sık ve çok uzun bir şekilde kullanılmaktadır: öğretmenler çocukların ilgilenmediği ve cevaplayamayacağı sorular sormakta; öğretmenler öğrencilerden ne duymak isterse onları anlamaları beklenen ve onları değersiz birer birey olarak gören ilkel bir Sokrat rolünde karar kılmaktadır.

Ancak dikkatlice ve belirli süre pratikten sonra kullanılırsa, genel oturumlar, DVE/İHE'de en güçlü, esnek ve vazgeçilmez öğrenme yöntemlerinden birisi haline gelir. Aşağıda verilen kontrol listesi öğrenme potansiyellerini ve öğretmenlerin neleri yapmaları ve nelerden kaçınmaları gerektiğini özetlemektedir. Bu DVE/İHE basımındaki Cilt II-V, genel oturum yöntemiyle ilgili ilköğretim düzeyindeki öğrencilerden üst ortaöğretim düzeyine kadar birçok açıklamalar içermektedir. Bu yüzden bu araç hiçbir örnek içermemektedir.

Öğrencilerin rolü

Öğrenciler:

- Öğrenciler oturuma farklı seviyelerde bilgiyle ve ilgili oldukları alanla ilgili tartışma konularına katılırlar.
- Sağladıkları katkının hoş karşılanacağını ve yanlış fikirlere veya önerilere not verilmeyeceğini bilirler.
- Konuşma süresi bakımından aslan payını alırlar.
- Farklı öğrenme ihtiyaçları vardır(örnek: " yavaş düşünen"- "hızlı konuşan").

Öğretmenlerin rolü

Öğretmenler:

- Sınıfla iletişim halindedir ve öğrenciler ne söylerse söylesin bu söylenenleri konuyla bağlantı kurmaya istekli olmalı ve bunu yapabilmelidir;
- Konuyu tamamen anlar ve oturumun sonunda sonuçlarla ilgili kesin bir fikre sahip olur;
- Genel oturumu kısa bir konuşma yaparak kontrol eder ama tamamına egemen olmaz;
- Öğrencilere düşünmeleri için yeterli zaman verir;
- Not almadan dinler;
- Öğrencilerin belirttiği fikirleri aktif bir şekilde dinleyerek ayrıntılı hale getirir;

- Öğrencileri katılmaya cesaretlendirir ve sessiz durma eğiliminde olan öğrencilere söz yöneltir;
- Zaman kontrolü, grup ve süreç yöneticisi gibi hareket eder;
- Karatahta (tercihen pano) kullanarak, resimler göstererek, sembollerle, örneklerle, bilgilerle, kavramlarla ve çerçevelerle tartışmayı biçimlendirir.
- Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları belirler ve buna göre davranır. Öğrencileri bilmediği konular hakkında bilgilendirir ve yanlış ya da tamamlanmamış olan tartışmaların ve düşünce çizgilerinin öğrenciler ya da öğretmenler tarafından eleştirildiğinden ve yıkıldığından emin olur.

DVE/İHE'ye uygun konu başlıkları ve içerikler

Uygun konu başlıkları şunlardır:

- Öğrenci girdileri ile çalışma(sorular, yorumlar, sunumlar, ev ödevleri, tecrübeler ve duygular);
- Öğretmen girdileri ile çalışma(soru, teşvik, resim, ders notu);
- Yeni bir kavramın tanıtımı;
- Bir okuma veya araştırma görevinin devamı niteliğinde bir etkinlik;
- Bir görevin devamı niteliğinde bir etkinlik ve ya problem merkezli öğrenme(sorgulama, yansıtma),
- Geribildirim;
- Daha fazla araştırma için bir hipotez geliştirme;

Öğrenme potansiyeli

Öğrenciler:

- Öğretmenden alınan yönergeye göre yeni bir kavram için içerik hazırlar(yapılandırmacı öğrenme);
- Düşünmenin nasıl gerçekleştiğini tecrübe eder, cevapları göz önünde bulundurarak sorular sorar, somutla soyut arasında ya da tam tersi şeklinde bağlantılar kurar(analitik ve eleştirel düşünme yollarıyla yeterlilikleri gelişir);
- Yargılamalarıyla ilgili kriterlerini ve bu kriterleri seçmelerindeki sebepleri paylaşırlar (yargılama ve etkileşimli yapılandırmacı öğrenme yeterlilikleri gelişir);
- Sınıflarını içindeki yaşadıkları toplumun küçük bir yansıması ve katılımlarına cesaretlendirildikleri bir ortam olarak tecrübe ederler(demokrasi ve insan hakları yoluyla öğrenme);
- Uzman olarak görülürler (kendilerine güvenleri gelişir);
- Politik konularla ilgili yargılamalarda bulunmadan önce tartışmalı konuları göz önünde bulundurlar(politik karar verme simülasyonu).

Hazırlık

Bir konu seçilirken dikkat edilecek kriterler:

- Öğrenciler konu hakkında mutlaka bilgilendirilmelidir(öğrencilerin uzmanlığına bağlantılar).
- Öğrenciler konunun neden tartışmaya değer olduğunu görürler(geçerlilik, kişisel ilgi).
- Uyuşmazlık: konu başlığı sorun yaratır ve öğrencilerin farklı görüşlere sahip olmasına izin verir; öğretmenin de kişisel bir görüşü vardır, ama “ gerçek çözüm” elde edilmiş değildir.
- Öğretmenlerin kafasında öğrencilerin ne söyleyebileceklerine ve bu düşüncelerini kavramsal bir çerçeveye birleştirebileceklerini öngörmesini sağlayan kalıplar vardır(avantajları ve dezavantajları, dürüstlük ve yeterlilik kriteri, somut ve soyut, ilgiler ve uzlaşma).
- Eğer tartışma öğrenciler tarafından başlatılmazsa, öğretmen bir başlangıç sağlar(örneğin bir soru veya bildirim).

- Öğretmen oturumun özetini taslak olarak çıkarır- örneğin yeni bir tezle veya kavramla bir grafik ya da ev ödevi olarak anahtar kelimeler grubu öğrencilere bir metin oluşturmaları için verilebilir.

Bazı yapılması gereken şeyler

- Eğer bir bildirim verdiğinde veya soru sorduğunda, öğrencine düşünmesi için zaman ver birkaç saniye bekle. Ondan sonra başka öğrencileri söz hakkı ver.
- Bildirim verdiğinde ve soru sorduğundaki değişkenler(daha fazla zaman gerektirir, ama öğrenci ve öğretmen girdilerinin kalitesini artırır):
 - Öğrencilere düşüncelerini yazmaları için zaman tanı ve sonra söz hakkı ver; öğrenciler cümlelerini okurlar veya düşüncelerini bir posterde ya da zeminde toplayarak grup haline getirirler.
 - Öğrencilere düşüncelerini ikişerli eş olarak paylaşmalarına izin ver ve sonra sonuçlarını sunmalarını sağla.
- Temel kural:” bir öğretmen girdisi birçok öğrenci cevabı”. Zaman yönetimi bakımından, bu kural öğretmenin özeti ve sonucu ile çevrelenmiş olarak genel kurulun tamamını oluşturabilir.
- Öğrencilerin birbirlerini anladığından emin ol. Onları diğer öğrencilerin bilmediği terimleri ve fikirleri anlatmaya cesaretlendir.

Bazı yapılmaması gereken şeyler

- Evet/hayır soruları sormaktan uzak dur. Bir soru sorduktan hemen sonra diğerini sormak zorunda kalırsın. Açık uçlu soruları ve bildirimleri tercih et. Son sorular daha sıkı ve özel olabilir;
- Birkaç öğrenci ile tartışmayı başlatmaktan uzak dur; bunun yerine öğrencilerin sınıfa sorular sormasını sağlayarak başla.
- Seni hazırlıksız yakalayan ifadeleri görmezden gelmekten ya da bir kenara bırakmaktan kaçın. Belki bunlar en ilginç olanlardır! İşte burada, sınıfın katılımını sağla;
- Öğrencilerin katıldığı veya katılmadığı her bir ifadesine yorum yapmaktan uzak dur. Bunun yerine, bir bildirim vererek birbirlerinin tartışmalarındaki güçlü ve zayıf tarafları bulmalarını sağla.
- Niyetini açıklayan öğrencilerle konuşma konusunda kendini kısıtlamaktan uzak dur. Öğrenciler, oldukça sık, farklı yönere ve yan başlıklara yönelebilir ve tartışma kaos ve karışıklığa kayabilir. Bu yüzden, kontrolü bırakma ve öncelikli olarak neler odaklanmaları konusunda karar ver ya da önerilerde bulun. Eğer öğrenciler öncelikleri sorgularsa, her şeyi tartışmak için zaman ve konsantrasyonun sınırlı olduğuna dikkat çek.

Doğaçlama ustası olarak öğretmen – öğrenciler tartışmayı teşvik eder

Şimdiye kadar, bir DVE/İHE dersi planlamasında öğretmeninde yer aldığı genel oturumları göz önünde bulundurduk.

Fakat öğrenciler bir tartışmaya neden olabilecek bir gözlem ya da yorum yaparak kendiliğinden bir tartışma isteyebilirler. Eğer yeterli zaman varsa, öğretmen öğrencilerin devam etmesine fırsat vermelidir. Öğrenme ihtiyaçları göz önündedir- onlar, en azından bazıları, bir konuyla ilgilidirler.

Örnekler:

- “En sonunda sadece ailene güvenebilirsin.”
- “Bence bazıları için ölüm cezası iyi bir fikir olabilir.”
- “Seçilmeden önce verdikleri sözleri tutmayan politikacılara ne olur?”

- Öğrenci günlük gazeteden herhangi bir konuya atıfta bulunabilir.

Böyle bir durumda, öğrenciler öğretmenlerine bir görev yükler. Öğretmen ön çalışma olmadan sadece geliştirme yoluyla bir tartışma yönetmek zorundadır. Öğretmenler böyle durumlardan korkmamalıdır. Öğretmenin genelde konuyla ilgili fikri olacaktır ve etkileşim yine bir ders planında yer alan genel kurullardaki gibi olacaktır. Benzer bir durum öğrenci öğretmenden hazırlanmamış bir açıklama istediği zaman da ortaya çıkabilir(“ Demokrasi ne anlama gelir?”).

Aşağıda anlık tartışmalarda nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bazı ipuçları vardır:

- Tartışmayı başlatan öğrenci veya öğrencilerden konuyu sınıfa açıklamalarını iste. Bu hem herkese katılma fırsatı sağlar hem de düşünmek için sana zaman verir.
- Ne kadar zaman ayracağını açıkla. Konuyla ve tartışmadan sonra derse nasıl devam edileceğini açıkla.
- Tartışmanın özeti ve sonucunu açıklamada inisiyatif al. Bu önceden üzerinde düşündüklerin kadar kaliteli olmayabilir; ama öğrencilere tartışmanın neden düzenlendiği ve nelere sebep olabileceği ile ilgili en azından bir başlangıç cümlesi vermeden bitirmekten daha iyidir.
- Alternatif olarak, eğer kafanda çözümü varsa, bunu bir son etkinlik olarak öğrencilerine yaptırabilirsin.

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

Araç 4: Bir Uzmanla Röportaj- Nasıl Bilgi Toplamalı

DVE/İHE’de öğrencilerin bilgi edinmek için sınıfın dışından gelen kişilerle röportaj yapmasını gerektiren birçok durum ortaya çıkmaktadır.

Bu röportajlar sınıf içinde yapılabilir, sınıf veya bir grup öğrenci röportaj yapılacak kişiyi dışarıda ziyaret eder.

Röportaj yapılacak kişi tam anlamıyla bir uzman örneğin ulusal ya da yerel meclis üyesi, yönetim kurulu temsilcisi veya bir bilim adamı olabilir. Ama röportaj yapılacak kişi sosyal ve profesyonel bir tecrübeye dayalı bir geçmişe sahip birisi de olabilir, örneğin vardiyalı işçi, yalnız bir anne, bir göçmen ya da işsiz bir kişi.

Burada uzmanla kimin bağlantı kuracağını bir kenara bırakacağız. Birçok durumda öğretmen bu görevi yerine getirir ama tabii ki bu görev özellikle ortaöğretim düzeyinde öğrencilere de verilebilir. Aksine biz, öğrencilerin nasıl bir röportaj hazırlayıp bunu nasıl yönetecekleri sorusu üzerinde duracağız.

Bütün sınıfın bazı soruların neden sorulduğunu bile anlamadan izlediği ve bir avuç öğrenci ile öğretmenin röportaj yaptığı bir senaryodan açıkça uzak durulmalıdır. Bir röportaj herhangi bir proje çalışmasında, alan çalışmalarında veya bilimde ve medyada daha ileri düzey çalışmalarda kullanılacak yeterlilikler içerir.

Bir uzmanla yapılacak standart bir röportajın hazırlanmasında izlenecek süreçler aşağıda verilen adımları içerir:

1. Öğrenciler daha ayrıntılı bir çalışma gerektiren konuyu belirler.
2. Öğretmen, öğrencilerin bir uzmanla röportaj yapmasını önerir. Öğretmen uzmanla iletişime geçer, ya sınıfta ya da okul dışında bir yerde yapılmak üzere röportaj için bir tarih ayarlar.
3. Öğretmen öğrencilere görevlerinin ne olacağını anlatır: röportaj için uygun olan süre içerisinde (45-90 dakika), öğrenciler birtakım anahtar sorular yöneltebilir. Anahtar soruların cevaplanması için belirli süre gerekecektir ve her cevap beraberinde başka sorular da getireceğinden, öğrencilerin hangi sorulara ve konulara odaklanacaklarına karar vermeleri gerekecektir. Öğrenciler her grubun bir anahtar sorudan sorumlu olacağı gruplar oluşturacaklardır. Her gruba uzman röportajı yapması için bir zaman aralığı (10-15 dakika) verilecektir. Öğrencilerin bu çerçeveyi ve bunun amacını anlaması oldukça önemlidir bu yüzden öğretmen sorulacak bütün soruları sabırlı ve dikkatli bir şekilde cevaplamalıdır.
4. Herkesin hazır bulunduğu turda, öğrenciler beyin fırtınası yaparlar. Sormak istedikleri bütün soruları kartlar üzerine veya kâğıt parçalarına her soru için yeni bir kâğıt kullanarak yazarlar. Çok fazla zaman harcamaktan kaçınmak için, öğretmen her bir öğrenciyi iki veya üç kart ile sınırlandırabilir. 5-8 dakika sonra, bu kartlar öğrencilerin gelip fikirlerini sunmalarının ardından kara tahtada ya da panoda toplanabilir.
5. Bir konuyla alakalı olan sorular bir anahtar soru altında gruplanır. Öğrenciler hangi anahtar soruların kullanılacağına ve hangi sıra ile sorulacağına karar verirler. 60 dakikalık bir oturumda, 4’ten fazla anahtar soru sorulamamalıdır. Kural olarak, ilk soru röportaj yapılan kişi ile ilgili olmalıdır böylece öğrenciler kiminle konuştukları hakkında bilgiye sahip olurlar. Son 10 dakikada açık tartışma veya bireysel olarak öğrencilerden gelecek sorular için ayrılmalıdır.
6. Öğrenciler gruplara dahil olurlar. Kara tahtadan veya panodan öğrencilerin görüşlerinin yazılı olduğu kartları alırlar ve hangilerinin röportajda sorulup sorulmayacağına karar verirler.

7. Eğer öğrencilerin hiç röportaj tecrübesi yoksa, öğretmen röportajın temel teknikleri hakkında öğrencileri kısaca bilgilendirmelidir. Açılış sorusu, röportaj yapılan kişiye birçok bilgi ve anahtar kelime sunma şansı verecek kadar geniş ölçekli olmalıdır. Sonra öğrenciler daha özel sorular sorabilirler. Hemen yeni sorular sorulması gerektiği için, cevabı evet veya hayır olan sorulardan genellikle kaçınılmalıdır. Öğrenciler tartışma ile röportajı karıştırmadıklarından da emin olmalıdır (“ bana katılmıyor musun..?”).
8. Sonunda, öğrenciler sordukları ve sıraya koydukları 4-6 sorunun bir listesini yapar. Güven sağlamak için, öğretmenin uzman olarak rol aldığı, rol oynama tekniği kullanarak prova yapabilirler.
9. Röportaj süresince takım üyelerinin görevlerini belirlemek önemlidir. Hangi soruyu kim soracak? Cevapları kim kaydedecek? Röportaj gününde gelmeyen öğrencinin yerine kim geçecek? Röportaj yapan kişiler, karşısındaki kişiyle göz temasını sürdürebilmelidir ve bir ya da iki tane not tutan kişi ile desteklenmelidirler. (aşağıdaki anket modeline bakınız). Teyp kaydı öğrenciler tarafından bunu yazıya dökmek zor olacağı için önerilmez. Bunun yerine, gerekli bölümler üzerine odaklanmalılar ve röportajdan sonra notlarını hemen tam bir metin haline getirmelidirler.
10. Röportajdan sonra, takımlar sözlü veya yazılı olarak sınıfta rapor verir. Uygun olan imkânlarla bağlı olarak, bu yazılı kâğıt, duvar gazetesi ya da elektronik belge olabilir. Şimdi sıra röportajın yapılmasına neden olan içeriğe atıfta bulunmaya geldi. İhtiyacımız olan bilgiyi aldık mı? Ne öğrendik? Kafamızda yeni sorular oluştu mu?
11. Öğrenciler süreci, edindikleri becerileri ve ortaya çıkan problemleri tekrar gözden geçirmeliler. Bu öğretmene gelecek görevleri planlamak için önemli dönüt verecektir.

Bir röportaj grubu için planlama kâğıdı

_____’la röportaj

Tarih: _____ **Yer:** _____

Her grup için verilen süre: _____ **dakika**

Grup numarası: _____ **Konu:** _____

Grup üyeleri:

No.	Kilit sorular	Röportajcı	Not alan
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Öğretmenler İçin Araç Kutusu

Araç 5: Yeterlilik Odaklı Öğretim Hedeflerini Tanımlama⁴⁷

1. Müfredat standardı(sadece bir tane)		
2. Lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız: Bir öğrenci senin kafandaki yeterliliği edindiği zaman neler yapabiliyordu?		
Açıklama:		
3. Bir öğrencinin en azından neler yapabilmesi gerektiğini açıkla ve sonra daha ileri düzeyde başarıları düşün.		
Öğrencilerim’la ilgili x derslerini içeren DVE/İHE sınıflarına katıldıktan sonra...		
Her öğrenciden yapabilmesini beklediğim en azından....	Öğrencilerimin yapabilmesini beklediğim...	Aslında öğrencilerimin yapabileceklerini ümit ettiğim..
“en düşük standart” (Kabul edilebilir)	“normal standart” (yeterli)	“uzman standardı” (iyi)

⁴⁷ Bu ciltteki DVE/İHE yeterliliklerine dair bölüme bakınız. Bu araç şuna dayanmaktadır: Ziener G (2008), *Bildungsstandards in der Praxis. Kompetenzorientiert unterrichten* (2. bas.), Seelze-Velber, s. 56.

4. DVE/İHE sınıflarını planlamanın ilk adımları		
Hedef	Öğretmen girdisi	Öğrenci etkinlikleri, görevleri

Ünite 2

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

1. Giriş

DVE/İHE sınıflarında ders veren öğretmenler planlamalarında ve ders hazırlığında harika olabilirler. Ama en iyi hazırlık bile, eğer öğrencin belirli tekniklerdeki becerileri göz önünde bulundurulmamişsa başarısız olabilir. Bir ders ancak öğrencinin yöntemlerle ilgili dağarcığı varsa ve bunları nasıl kullanacağını biliyorsa başarılı olabilir.

Tüm Avrupa’da DVE/İHE öğretmenleriyle ilgili çeşitli programlardan elde edilen tecrübeye göre, bu araç kutusunun bu bölüme eklenmesine karar verdik. Bu yönergeler, çalışma kâğıtları, belgeler ve kontrol listeleri, anlamadıkları bir yöntem ya da teknik olduğu zaman öğrencilerin ulaşabilecekleri bir veritabanı olarak kullanılabilir.

Hangi aracı ne zaman ve nasıl kullanacaklarını anlatmak öğretmenin görevidir. ve araç ister sınıfta içinde öğrencilerin istediği zaman ulaşabilecekleri isterse ev ödevi yaparken kullanılacak bir araç kutusu olsun, hangi aracın ne zaman öğrencilere sunulacağına karar vermekte öğretmenin görevidir.

Aşağıdaki araçlar öğrencilere birkaç farklı şekilde yardımcı olabilir, örneğin:

- Nasıl bilgi toplanır ve araştırılır;
- Bilginin nasıl sınıflandırılacağı;
- Nasıl yaratıcı bir iş üretileceği;
- İşini nasıl sunacağı;
- Diğer öğrencilerle nasıl çalışacağı.

Her araç ayrı bir sayfada başlar. Öğrenciler tarafından bireysel olarak veya – eğer öğretmen öyle karar verirse – ikiser veya küçük gruplar halinde de okunabilir.

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 1: Öğrencilerin Öğrenme Programlarını Planlamaları İçin Çalışma Sayfası

- Kendime şu hedefleri koyacağım- gelecek bölüm/ünite/bugün vb. için: ...
- Bugün şu görevlerin üstesinden geleceğim: ...
- Özellikle ilgiliyim : ...
- Özellikle zorlanmaktayım: ...
- Şu planı yaptım: ... (Önce ne yapacağım? Ondan sonra ne yapacağım? Nerede öğreneceğim? Ne zaman ara vereceğim? Çalışmamı ne zaman bitireceğim?)
- Planımla ilgili konuşacağım: ...
- Eğer şunları başarılıysam öğrenmemi tatmin edici bulacağım: ...
- Şu öğrenme materyallerini sağlayacağım: ...
- Rahatsız edilmeden çalışmamı sağlamak için şu önlemleri alacağım: ...
- Öğrenmemi geliştirmek için, şu çocuklardan destek isteyeceğim: ...
- Yorulduğum zaman, şu şekilde enerji alacağım: ...
- Daha fazla öğrenmeden zevk almazsam: ...

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 2: Öğrencilerin Kendi Öğrenmeleri Yansıtmaları İçin Çalışma Sayfası

- İlk öğrenme etkinliklerim nelerdi?
- Daha sonraki öğrenme adımım neydi?
- Kendime ne zaman mola vermek için izin verdim?
- Kendi kendime ne kadar süre öğrendim?
- Başka bir çocukla ne kadar süre öğrendim?
- Ne zaman grupta öğrendim?
- Grupta iyi öğrendim mi?
- Öğrenme etkinliklerimi planıma göre mi yaptım?
- Rahatsız edilmeden işime konsantre oldum mu? Hiç kafam karıştı mı? Konsantrasyonum gelişmeli mi?
- İyi öğrendiğimden emin miyim?
- Öğrenirken sıkıldım mı?
- Mutlu bir şekilde öğrendim mi?
- Ne zaman öğrenmekten zevk aldım?
- Öğrenirken başarılı olacağım konusunda kendimi emin hissettim mi?(kendine güvenle öğrenme)
- Konuya nasıl ilgi duydum ve öğrenmekten zevk almaya başladım?
- Hangi öğrenme stratejilerini ve tekniklerini uyguladım?
- İyi öğrendim mi? Neyi iyi yaptım, neyi kötü yaptım?
- Benim için zor olan neydi? Bu zorluklarla nasıl başa çıktım?
- Daha hızlı mı yoksa yavaş mı çalışmalıyım?
- Değiştirmem gereken herhangi bir şey var mı?
- Hayatımı nasıl geliştirebilirim?
- Diğer öğrenme etkinliğimde başarmaya çalışacağım şey: ...

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 3: Öğrencilerin Kendi Başarılarını Yansıtmaları İçin Çalışma Sayfası

- Ne öğrendim?
- Gerçekten ilerleme kaydettim mi?
- Öğrendiğim şeyi gerçekten anladım mı?
- Yeni edindiğim yeteneklerimi farklı durumlarda uygulayabildim mi?
- Öğrendiğim şeyleri nerede ve ne zaman kullanabilirim?
- Başardığım şey gerçekten kişisel olarak beni memnun etti mi?
- Herhangi bir şeyi daha iyi anlamak veya uygulamak ister miydim?
- Öğrenme hedeflerimi gerçekleştirdim mi?
- Hala ne öğrenmem gerekir?
- Gelecekte ki öğrenmelerim için yeni hedefler belirleyecek miyim?

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 4: Kütüphanede Araştırma Yapma

Bir konuyu araştırırken kütüphanelerde ihtiyacın olan bir sürü bilgi bulabilirsin. İhtiyacın olan bu bilgiyi kullanabilmen için, en uygun bölümleri ayırt etmen gerekir. Aşağıdaki kontrol listesi bilgiyi (araştırma) bulaman yardımcı olabilir.

1. Amacım ne?

- Ne yaratıyorum? Ürün en son evrede nasıl olmalı? Bir sunum mu olmalı? Bir rapor mu? Bir poster mi?
- Çalışmanın amacına bağlı olarak farklı bilgilere bakman gerekebilir. Bir poster yapmak için, kesebileceğin resimler bulmak zorundasın; bir rapor için, bir konu hakkında kesin bilgiler bulmalısın.

2. Hangi bilgiye ihtiyacım var?

- Konu hakkında bildiğin her şeyi yaz (bunun için bir zihin haritası yardımcı olabilir).
- Konu hakkında bilmek istediğin her şeyi yaz (zihin haritanda belirli noktaları vurgula). Konunun hangi yanını öğrenmek istediğini kesin bir şekilde belirle. Ürünün son haline bağlı olarak, birçok yönünü yada sadece bir yönünü belirlemen gerekebilir.

3. Bilgiyi nasıl bulurum ve nasıl düzenlerim?

- Kütüphaneden bulduğun kitapları, dergileri, filmleri vb. incele ve sorularına cevap verip veremediklerine karar ver. Kataloğa ve içindekiler bölümüne bakmak yardımcı olabilir.
- Ayrı bir kâğıt parçasına, kitap adını ve bilgiyi bulduğun sayfa numarasını not al. Sayfayı kitap ayracı ile veya yapışkanlı not kâğıdı ile de ayırabilirsin.
- Sayfanın fotokopisini çekmek genellikle faydalı olabilir. Fakat fotokopide kitabın adını not almayı unutma.
- Dergilerden resimlere bak. Onların fotokopisini çek ya da kitap ayracı ile işaret koy.
- Eğer film kullanıyorsan, filmi izle ve ilginç bir şey anlatıldığı zaman filmi durdur.
- Materyalleri topla ve onları poşet dosyaya koy.
- En önemli bilgiyi vurgula.
- Bir kâğıda kendi kelimelerle konu hakkındaki en önemli bilgiyi yaz.

4. Bilgiyi nasıl sunacağım?

Bilgiyi örneğin:

- Poster yaparak;
- Bir sergi düzenleyerek;
- Bir konuşma yaparak;
- İnsanları aydınlatarak;
- Bir gazete makalesi yazarak;
- Bir video klip göstererek sunabilirsin.

5. Araştırmamı nasıl değerlendirmeliyim?

- Yeni bir şey öğrendin mi?
- Yeteri kadar kullanışlı bilgi buldun mu?
- Araştırma da hangi adımlar iyi gitti? Zor olan neydi?
- Bir daha ki seferi neyi farklı yaparsın?

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 5: İnternette Araştırma Yapma

Akla gelebilecek her konu hakkında internette bilgi bulabilirsin. Konuyla ilgili en gerekli ve doğru bilgiye nasıl ulaşacağına göz önünde bulundurman gerekir.

Bilgiye bulma

bir kâğıda seçtiğin ya da sana verilen konuyla ilgili anahtar kelimeleri not et. Bu konu hakkında gerçekten ne bilmen gerektiğini düşünmeye çalış.

Örnekler:

- DVE/İHE;
- Avrupa Konseyi;
- Azınlıklar;
- Demokrasi;

Arayacağın kelimeleri tırnak işareti kullanarak birleştir, örneğin “ Ortaçağ kasaba pazarı”.

- Hangi kelimeleri birleştirmen konuyla ilgili en uygun bilgiyi bulmana yardımcı oldu? Bu kriterleri bir kâğıda not al.

Bilginin kontrolü

Herkes internete girip bilgi yaratabileceği için, kesin olarak kullanacağın bilgileri iki kere kontrol etmek çok önemlidir.

Aşağıdaki problemleri açıklamaya çalış:

- Bu bilgiyi başka internet sayfalarında bulabilir misin?
- Bu bilgiyi herkes tarafından ulaşılır hale kim getirdi?
- Bu kişinin veya kuruluşun bu bilgiye herkesin ulaşmasını sağlamak ne işine yarar?
- Bu kişi veya kurum güvenilir mi?

İnternette aldığın bilgilerle başka kaynaklardan edindiğin bilgileri karşılaştır:

- Bu bilgiyi röportaj yoluyla veya kendi tecrübelerininle başka kitaplarda da bulabilir misin?
- İnternette ki bilgi güncel ve anlaşılabilir mi? Bu bilgi bir kitapta, röportaj da veya kendi gözlemlerininle bulabileceğin bilgiden daha mı kapsamlı mı?
- Hangi bilgi senin hedeflerine daha uygun?

Bilgiyi saklama

İnternette daha sonra bakmak istediğin veya çalışman için kaynak olarak kullanmak için iyi bir site bulduğun zaman, kendi internet sitesi listeni oluştur.

- Ayrı bir dosya aç.
- URL’yi vurgula.
- URL’yi aynı anda CTRL (kontrol) ve C tuşuna basarak kopyala.
- CTRL(kontrol) ve V tuşlarına basarak URL’yi dosyaya yapıştır.
- Belgeni “ internet listesi_başlık”- örneğin,” internet listesi_demokrasi” şeklinde kaydet.

Öğrenciler için araç kutusu

Araç 6: Röportaj veya anket yapma

İnsanlara konu hakkında bildiklerini sorduğun zaman veya fikirlerini sorduğunda, bu konu hakkında bilgi toplayabilirsin.

- Eğer özel bir konu hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorsan bir uzmana soru sorabilirsin veya
- İnsanların bir konu hakkında uzmanlıkları yoktur ama onların konunun hakkında ne düşündüklerini bilmek istediğin zaman da onlara soru sorabilirsin.

Kontrol listesindeki şu noktaları incele:

- Her soruya kısa bir cevap yaz.
- Cevabın olmayan soruları işaretle.
- Ucu açık herhangi bir soruyu sınıfla tartış.

Takip edilecek adımlar

1. Hedef

- Konumuz ne? Ne bilmek istiyoruz?
- Son aşamada ürünümüz nasıl olacak?

2. Hazırlık

- Kiminle röportaj yapılmalı? Kaç kişi? Yaşın ve cinsiyetin önemi var mı?
- Doğru kişiyi nasıl seçeriz?
- Röportaj/ anket ne zaman yapılmalı?
- Nasıl olmalı?
- Kimleri bilgilendirmeliyiz yada kimlerden izin almalıyız?
- Cevaplar nasıl kaydedilecek(kaydedici mi kullanılacak, not mu tutulacak, anket formu mu doldurulacak)?

3. Sorular

- Hangi soruları soralım?
- Kaç soru sorabiliriz? Ne kadar zamanımız var?
- Anket oluşturmak için soruları bir araya getir.

4. Araştırmayı/anketi yapma

- Sorulara nasıl başlayalım?
- Grupta kim hangi görevi yerine getirecek(soru sorma, cevapları yazma, kaydedici başlatıp durdurma)?
- Röportajı nasıl bitireceğiz?

5. Değerlendirme

- Eğer bir uzmanla röportaj yaptıysan, söylediği en önemli şeyleri düşün ve bunları vurgula.
- Eğer aynı konu hakkında farklı kişilere soru sorduysan ve kaç kişinin aynı cevabı verdiğini bilmek istiyorsan, cevapları buna göre sınıflandır.

6. Sunum

7. Sunumun:

- Sınıfta paylaşmak için mi; veya
- Bir gazete makalesi yazmak için mi; veya
- Bir poster yapmak için mi; veya
- Başka bir amaç için mi; olacağına karar ver.

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 7: Resimleri Yorumlama

Metinlerde olduğu gibi resimlerde birçok bilgi içerir. Aşağıda verilen ipuçları resimleri yorumlamanıza ve anlamınıza yardımcı olacaktır.

Resim hakkında bilgiyi keşfet

- Resimdeki en önemli renkler hangileri?
- Dikkat çeken şekiller, modeller ve çizgiler nerede?
- Normalden küçük ya da büyük olan şeyler neler?
- Resimdeki nesnelere/kişiler gerçekte ne kadar büyük?
- Resimde neler tanıyabiliyorsunuz?
- Ne tür bir resim (resim, poster, tablo, gravür, grafik, kolâj, portre, manzara resmi, karikatür vb.)?
- Resimde abartılan ve vurgulanan ne (aydınlık/koyu, boyutlar, ön yüzey/arka yüzey, renklilik, hareket/sabitlik, vücut hareketleri, yüz ifadeleri)?

Resmi anlat

- Resimle ilgili özellikle önemli olan ne?
- Resmin hangi yönlerini beğendin?
- Resmin nitelikleri neler?
- Resme baktığın zaman kendini nasıl hissettin?
- Resmin en güzel kısmı neresi?
- Resme baktığında aklına gelen kelimeler neler?

Resmi tartış

- Resmi kendi ifadelerinizle anlat.
- Resimde anlamlı, göze çarpan veya önemli kısımları arkadaşlarınızla birbirinize anlatın.
- Resimle ilgili birbirinize sorular sorun.
- Birbirinize araştır, bul, göster, anlat gibi kısa komutlar verin.
- Bu resimler neden seçildi? Resme ait olan metni hangi resimler tamamlar? Hangi resimler metinde yazılı olanlarla çelişir? Gibi soruları tartış.

Resimlerle çalış

- Bir resim seç ve gördüklerini canlandır.
- Resimde gördüğün kişiyi tanı.
- Resimleri değiştir ve onlarla ilgili yorumlar yap.
- Sahip olduğun resimlerle eski resimleri karşılaştır.
- Sana yardımcı olabilecek resimler olmasaydı, metinde neleri anlamakta zorluk çekeceğini anlat.
- Metne uygun resimler ekle.
- Resimleri karşılaştır ve onları değerlendir. Resimleri beğendin mi? Eğer beğenmediysen neden beğenmedin?

- Resmin bir betimlemesini yap.
- Resim çizilmeden veya çekilmeden hemen önce neler olmuş olabilir bunları düşün.
- Eğer resim gerçek olsaydı neler olurdu bunu düşün.
- Resimlere içinde metinlerle konuşma balonları ekle.
- Resmin sana düşündürdüğü sesleri ve kokuları betimle.
- Aynı konuyla ilgili resimler topla.

Resmi yorumla

- Resme hangi başlığı verirdin?
- Resim nerede çekildi veya boyandı/çizildi?
- Fotoğrafçı/sanatçı bu resimle ne anlatmak istedi?
- Bu resim neden çekildi veya boyandı/çizildi?

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 8: Kavram Haritaları

Kavram haritası düşüncelerini düzenlemeni sağlar. Edebi olarak bu terimin anlamı budur. Eğer özel bir konu hakkında düşünmen: bilgi toplaman, sunum hazırlaman, bir proje planlaman vb. gerekiyorsa, kavram haritaları bunun gibi birçok durumda kullanılabilir.

Aşağıdaki kavram haritasına bakınız:

- Ana kategoriler neler? Alt kategoriler neler?
- Daha fazla terim eklediniz mi? Eğer eklediyseniz, hangileri?

Kavram haritası hazırlamak için açıklamalar

- Konu başlığını bir kâğıdın ortasına yaz ve etrafına bir yuvarlak çiz. Yeterince büyük bir kâğıt kullandığında emin ol.
- Halkadan dışa doğru açılan kalın çizgiler çiz. Her bir çizgiye, ortadaki ana konuyla bağlantılı bir alt konu yaz.
- Kalın çizgilerden, alt kategorileri veya kalın çizgilere yazılmış alt konularla ilgili sorular gösteren ince çizgilerde çizebilirsin.
- Bulabildiğiniz kadar fazla terim bulun ve bunları doğru kategorilere yazın. Farklı büyüklükte yazı şekilleri, semboller ve renkler kullanabilirsiniz.

Kendi kavram haritanı sınıf arkadaşlarınızla karşılaştır

- Ne fark ettin?
- Hangi yönlerden kavram haritalarınız benzer?
- Hangi yönlerden kavram haritalarınız farklı?
- En önemli terimler neler?
- Alt kategorilerin organize edilmesi bir anlam ifade ediyor mu?
- Eksik olan önemli bir şey var mı?
- Bir daha ki sefere neyi farklı yapardın?

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 9: Poster Oluşturma

Poster yaptığın çalışmalarını kaydetmeni ve bunları arkadaşlarına sunmanı sağlar. Posterin insanların dikkatlerini çekecek şekilde düzenlenmiş olması önemlidir. Gözlemcileri daha fazla öğrenme konusunda meraklandırmalıdır.

Küçük grupta, başarılı bir posterin özelliklerini incele ve kendi posterine hangi öğeleri dahil ederdin bunu düşün.

Eğer çoktan bir poster hazırladıysan, başka bir posteri değerlendirmek için aşağıda verilen kontrol listesini kullanabilirsin.

Kontrol listesi

Başlık: kısa ve ilginç olmalı; uzaktan görünebilmeli

Yazı: yeterince büyük ve okunaklı olmalı. Eğer bilgisayar kullanırsan, çok farklı yazı türleri kullanma. Uzak mesafeden görülebilecek kısa cümleler yaz.

Resimle, fotoğraflar, grafikler: bunlar ne söylemen gerektiğini desteklemeli ve posteri ilginç yapmalıdır. Kendi birkaç tane ilginç olanla sınırla.

Sunum: başlık, yazılar, maddeler, kutular, fotoğraflar veya resimler nerede durmalı? Başlamadan önce posterini tasarla.

Dikkatli bir şekilde bir araya getir: poster seçilen formata uymalı fakat sıkıştırılmış olamamalıdır.

Öğrenciler için araç kutusu

Araç 10: Sergiler düzenleme

Sergi öğrenci gruplarının çalışmalarını sunmalarını yardımcı olur böylece diğerleri(sınıf ya da davet edilen konuklar) grubun yaptıkları hakkında fikir edinebilirler. Aşağıdaki kontrol listesi bir sergi planlamanıza ve düzenlemenize yardımcı olabilir.

Kontrol listesi

1. Ne göstermek istiyoruz?

- Sergimizin vermek istediği asıl mesaj ne?
- Sergimizin ismi ne olabilir?

2. Seyirciler kim?

- Okulumuzdan öğrenciler ve öğretmenler?
- Ebeveynler ve kardeşler?
- Turizm ofisinden müşteriler?

3. Sergi nerede düzenlenecek?

- Sınıfta mı yoksa okulda herhangi bir yerde mi?
- Halka açık bir yerde mi(örneğin belediye sarayı)?
- Yeterli yer ve ışık olacak mı?
- İhtiyacımızı olan alt yapıya sahip olabilecek miyiz?

4. Unutulmaz bir sergiyi nasıl düzenleyebiliriz?

- Modellere ve nesnelere dokunulmasına izin verin?
- Oda da oyun oynanmasına, bir şeylerin denenmesine, gözleme veya deneyime izin verin?
- Müzik çalalım ya da kendimiz söyleyelim?
- Mezeler ikram et?
- Serginin rehberle gezilmesini teklif edin?
- Sergiye rehber olması için bir el broşürü hazırlayın?
- Bir yarışma ya da eğlence düzenleyin?

5. Önceden kim bilgilendirilmelidir?

- Okulumuzdaki öğretmenler?
- Hademeler?
- Okul kurulu üyeleri?
- Okul müdürü?
- Yardımcı olabilecek uzmanlar?
- Konuklar?

6. Ne yapmamız gerekir?

- Kişisel bir kontrol listesi hazırla?
- Malzemelerin listesini hazırla?
- Zaman çizelgesi hazırla(kim ne zamana kadar ne yapacak)?
- Ne kadar para kullanılabilir ve ne kadar paranın kullanıldığını bil?
- Bir el broşürü veya davetiye hazırla?
- Yerel gazeteleri haberdar et?

7. Sergi nasıl değerlendirilecek?

- En önemli kriterler neler?
- Sergiyi kim değerlendirecek(öğretmenler, sınıf arkadaşları, misafirler)?

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 11: Sunumları Planlama ve Yapma

Okuldaki diğer çocuklara, ebeveynlerinize ve sınıf arkadaşlarınıza bir konuşma yapabilirsiniz. Hangi durumda olursa olsun konuşmanızı iyi hazırlamanız gerekir. Aşağıdaki kontrol listesi bunu yapmanıza yardımcı olacak.

Bir konuşmayı planlama

1. Kim dinleyecek?

- Konuşmayı nerede yapmalısın?

2. Konuşmayı ki yapıyor?

- Konuşmayı yalnız mı yapıyorsun yoksa grupta mı?
- Grup kendini nasıl organize etti?

3. Konuşmanın amacı ne?

- Seyirciler ne öğrenmeli?
- Seyirciler size dönüt vermeli mi?

4. Ne kadar zamanın var?

- Seyircilerin soru sorması için zaman bırakmalı mısınız?
- Seyircilerin dönüt vermesi için zaman bırakmalı mısınız?

5. Hangi kaynaklar müsait?

- Kara tahta/beyaz tahta?
- Tepegöz?
- Powerpoint sunusu için projeksiyon ve bilgisayar?
- Posterler(pano)?
- Teyp?

6. Seyircileri nasıl konuşmaya dahil edersin?

- Soru sormaları için zaman ver.
- Bir sınav ya da bulmaca hazırla.
- Nesnelere elden ele dolaştır.

7. Ne anlatmak istiyorsunuz?

- Konu için önemli olan 3-6 başlığı düşün ve bunları bireysel bir not kâğıdına yaz.
- Her bir not kâğıdına başlıkla ilgili birkaç anahtar kelime yaz.

Konuşmayı yapma

Bir konuşma farklı bölümlere ayrılabilir: giriş, gelişme ve sonuç. Burada konuşmayı yapman için bazı fikirler vardır.

1. Giriş

- Uygun bir özlü sözle başla veya uygun bir resim ya da nesne göster.

- Esas konuyu sun
- Konuşmanın nasıl yapılacağını anlat.

2. Gelişme

- Konuşmanın konusu hakkında seyirciyi bilgilendir.
- Başlıkları ve bilgileri gösteren önceden hazırlanmış kâğıtları sıraya koy.
- Konuşmayı bu başlıklara göre düzenle.
- Her yeni başlığa başladığında bunu bir resim ya açıklama kullanarak belirt.
- Her başlık altında konuya uygun bir resim, nesne veya bir müzik parçası sun.
- Resmi nasıl göstereceğini düşün- örneğin seyirciler arasında dolaşmasını mı sağlayacaksın, bir yere mi çizeceksin ya da poster üzerinde mi göstereceksin.

3. Sonuç

- Senin için yeni olan şeyi söyle.
- Ne öğrendiğini söyle.
- Son bir resim göster.
- Sınıf arkadaşlarını sınav yap.
- Sorular için süre ver.

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 12: Tepegöz Saydamları ve Powerpoint Sunumu Hazırlama

Tepegöz ve ya projeksiyon aletlerinde gösterilen powerpoint sunuları ve tepegöz saydamları sunumlarda çok sık kullanılır ve ikisinde de aynı kurallar geçerlidir.

Bir saydam/slayt hazırlarken şunlara dikkat edilmelidir:

- Yazı tipi net ve okunaklı olmalı;
- Tek bir yazı tipi kullanılmalı;
- Çıktı büyük olmalı;
- Çizgiler arasında yeterince boşluk olmalı;
- Her bir saydam/slayt'ta çok fazla yazı olmamalı;
- Saydamlar/slaytlar'da toner veya fotokopi izi olmamalı;
- Yeterli büyüklükte, görünebilir resimler, haritalar ve grafikler olmalı;
- Sadece birkaç farklı renk ve semboller olmalı;
- Çok fazla saydam/slayt olmamalı;

Hangisi daha iyi: tepegöz saydamları mı yoksa Powerpoint sunuları mı?

Her birinin avantajları ve dezavantajları vardır. Burada tepegöz saydamları ya da powerpoint sunumlarını seçmenizi kolaylaştıracak birkaç önemli ipucu bulacaksınız.

İhtiyaçlarınız için doğru olan hangisi?

Seçmenize yardımcı olması için aşağıdaki noktaları okuyunuz.

Tepegöz saydamları iyidir eğer:

- 5 saydamdan az gösterecek şeyiniz varsa;
- Saydamlar arasında göstermeniz ya da anlatmanız gereken şeyler varsa;
- Sunum sırasında saydam üzerine bir şeyler yazacaksınız;
- Her saydamda sadece bir tane resim gösterecekseniz;
- Resim üzerinde bir şeyleri kapatmak ya da açmak istiyorsanız;
- Grup arasında iş bölümü yapıp, her grup üyesinden bir saydam hazırlamasını isteyecekseniz;

Powerpoint sunuları iyidir eğer:

- Sunacak çok fazla bilgi varsa;
- Fazla sayıda slâyt varsa;
- Aynı slaytta birbiri ardına bilgiler göstermek isterseniz;
- Sunum sırasında internetten bir şeyler gösterecekseniz;
- Bir video klip, dijital resim veya bilgisayarınızda kaydedilmiş bir şey göstermek istiyorsanız;
- Sunumun ilerleyen zamanlarında video kullanmak veya başka bir şekilde sunuma dahil etmek istiyorsanız;

Öğrenciler için araç kutusu

Araç 13: Gazete makaleleri yazma

Konu hakkında arkadaşlarını bilgilendirmek için, bir rapor yazarı rolüne girip bir gazete için makale yazmayı deneyebilirsin. DVE/İHE’de makale yazmakta konuyu insanlara duyurmanın başka bir yoludur. Bu toplumda kötü giden şeyleri değiştirmeye yardımcı olabilir.

Bir gazete makalesi farklı bölümlere ayrılır:

- Manşet: kısa ve net olmalı;
- Giriş paragrafı: konuya kısa ve birkaç cümleyle giriş;
- Yazarlar: makaleyi kim yazdı? ;
- Esas metin: makalenin kendisi;
- Başlıklar: okurun “bölümleri” görmesini sağlar;
- Resim: konuya uygun altında kısa bir açıklama ile bir resim.

Kontrol listesi

- Bugünün gazetesinden bir makale ile yukarıda verilen örneği karşılaştırm. Farklı bölümleri bulabiliyor musunuz?
- Bölümleri farklı renkler kullanarak belirleyin.
- Yazı tipine dikkat edin(kalın, normal, italik).
- Kendi makalenizle arkadaşlarımızın makalesini karşılaştırm.
- Bu bölümleri kendi makalenizde de kullanın.

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 14: Performans Sergileme

Hikâyeler sahnelemek insan hayatını yansıtmamanın iyi bir yoludur. Bir resim, müzik ya da nesne kullanarak sahneler de yaratabilirsiniz. Rol yaptığında, bir karaktere de bürünürsün. Yani özel bir kişiyi duygularına bürünmeye çalışırsın ve bunu sergilersin. Sahneledikten sonra, herkes hangi sahnelerin “gerçek” hangilerininin hayal ürünü olduğunu anlayabilecek.

“Serbest” gösteri

- Performansı özetleyen anahtar kelimeleri yazın.
- Kimin hangi rolü oynayacağını ve her rolde nelerin hatırlanması gerektiğine karar verin.
- Gerekli olan tüm malzemeleri toplayın.
- Gösterinin provasını yapın.
- Sahneyi hazırlayın.
- Gösterinin tadını çıkarın.

Sonra şu soruları tartışın:

- Ne gördünüz?
- Herkes her şeyi anladı mı?
- Özellikle iyi olan şey neydi?
- Düşünlerinde eksik olan bir şey var mıydı?
- Biraz abartılı olan şey neydi?
- İçerikle ilgili hangi sorularımız var?

Bir metinden gösteri hazırlama

Hikâyeyi birlikte okuyun ve sahneler yaratın:

- Hikâyede kimler vardı? Nerede geçiyordu?
- Durumlarla nasıl başa çıktılar? Ne söylediler?
- Diğerleri nasıl tepki verdi?
- Hikâye nasıl bitti?
- Gösterideki rollerin sayısına karar verin.
- Kim hangi rolü oynayacak? Hangi kostümler gerekli olacak?
- Gösterinin provasını yapın.
- Sınıf arkadaşlarınızla performansınızı değerlendirin.

Bir resimden gösteri hazırlama

- Bir oyunun dayanağı olarak kullanılacak bir resim bulun.
- Kendinizi resmin içinde hayal edin.
- Fikir edin: resimde gördüğün insanlar nasıl yaşardı ya da yaşıyor? Neden mutlular? Neden mutsuzlar?
- Bu resmi kullanarak bir gösteri hazırlayın ve her sahne için anahtar kelimeleri yazın.
- Performanstaki rol sayısına karar verin.

- Kimin hangi rolü oynayacağına ve bu rolde nelerin önemli olduğuna karar verin.
- Performansın provasını yapın ve sahne donanımları bulun.
- Performansınızı sınıf arkadaşlarınızla değerlendirin.

Öğrenciler İçin Araç Kutusu

Araç 15: Münazaralar Düzenleme

Münazara bir konu hakkında farklı düşüncelerin farkına varmamıza ve tartışmalı konuların avantajlarını ve dezavantajlarını anlamamıza yardımcı olur. Bir münazara düzenlemek için, bir evet veya bir hayırla cevaplandırılabilir tartışmalı bir soru olmalıdır. Bir demokraside her zaman birden fazla çözüm ve fikir vardır.

İki düşünce- münazara

Münazara şu şekilde yapılır:

- Sınıfı iki gruba ayırın. Bir grup konunun lehinde, diğer grupta aleyhindedir.
- Her grup düşüncelerini desteklemek için olası argümanlar⁴⁸ bulur. Diğer grubun düşüncesinin zıttı olan argümanları da bir araya getirirler.
- Argümanlarınızı anahtar kelimeler kullanarak not alın.
- Her bir grup iki konuşmacı belirler.
- Münazara üç bölümden oluşur: açılış turu, açık tartışma ve kapanış turu:
 - Açılış turu: İki konuşmacıda argümanlarını kısaca anlatır. Lehteki ve aleyhteki⁴⁹ gruplar sırayla konuşur.
 - Münazara: Konuşmacılar argümanlarını sunarlar ve diğer tarafın argümanlarına karşı koymaya çalışır.
 - Kapanış turu: açılış turuyla aynı yönteme sahiptir. Her bir kişinin kendi düşüncelerini özetleme imkânı vardır.

Süre hakemi

Sınıftan münazara boyunca zaman tutmaktan sorumlu olacak birisini seçin.

- Açılış turu 8 dakikadan fazla olmamalıdır (herkes 2 dakika konuşabilir).
- Tartışma 6 dakikadan fazla sürmemelidir.
- Kapanış turu 4 dakikadan az sürmelidir(her bir kişi bir dakika).
- Eğer birisi verilen süreyi aşarsa zil çalınmalıdır.

Gözlemciler

Konuşmacı olmayan öğrenceler münazarada neler olduğunu gözlemler. Münazaradan sonra, aşağıda verilen temel esasları göz önünde bulundurarak neler gözlemlediklerini anlatırlar:

- Hangi argümanlar sunuldu?
- Kim neyi gerçekleştirecek?
- Her konuşmacının konuşmasına izin verildi mi yoksa sözü kesildi mi?
- Farklı konuşmacılar mesajlarını karşıya nasıl vermeye çalıştı?
- Hangi argümanlar inandırıcıydı?
- Hangi başarılı argümanlar sunuldu?
- Hangi kelimeler sıklıkla kullanıldı?
- Konuşmacılar nasıl konuştu(vücut dili kullanarak, sesleri yeterince yüksek miydi, ses tonları değişti mi)?

⁴⁸ Argüman: bir iddiayı destekleyecek şekilde formüle edilen beyan.

⁴⁹ Lehteki ve aleyhteki: bu “destekleyenleri” ve karşı olanları” ifade eder.

Avrupa Konseyi Yayınları satı□ temsilcileri

BELÇİKA

La Librairie Européenne - The European
Bookshop Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: order@libeurop.be
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNA - HERSEK

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

KANADA/ CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

HIRVATİSTAN

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

ÇEK CUMHURİYETİ

Suweco CZ, s.r.o. Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DANİMARKA

GAD
Vimmelskaftet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk http://www.gad.dk

FİNLANDİYA

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com

FRANSA

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tél.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
http://www.ladocumentationfrancaise.fr

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kléber@coe.int
http://www.librairie-kléber.com

ALMANYA

AVUSTRUYA
UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de

YUNANİSTAN/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax.: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

MACARİSTAN

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

İTALYA

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com http://www.licosa.com

MEKSİKA

Mundi-Prensa México, S.A. De C.V.
Río Pánuco, 141 Delegación Cuauhtémoc
MX-06500 MÉXICO, D.F.
Tel.: +52 (01)55 55 33 56 58
Fax: +52 (01)55 55 14 67 99
E-mail: mundiprensa@mundiprensa.com.mx
http://www.mundiprensa.com.mx

HOLLANDA

Roodveldt Import BV
Nieuwe Hemweg 50
NE-1013 CX AMSTERDAM
Tel.: + 31 20 622 8035
Fax.: + 31 20 625 5493
Website: www.publidis.org

NORVEÇ

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLONYA / POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTEKİZ

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
http://www.livrariaportugal.pt

RUSYA FEDERASYONU/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

İSPANYA

Mundi-Prensa Libros, s.a.
Castelló, 37
ES-28001 MADRID
Tel.: +34 914 36 37 00
Fax: +34 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
http://www.mundiprensa.com

İSVİÇRE

Planetis Sàrl
16 chemin des pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

İNGİLTERE

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ve KANADA

Manhattan Publishing Company
468 Albany Post Road
US-CROTON-ON-HUDSON, NY 10520
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 271 5856
E-mail: Info@manhattanpublishing.com

Avrupa Konseyi Yayınları /Editions du Conseil de l'Europe

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Faks: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Web sitesi: <http://book.coe.int>

Bu el kitabının amacı Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitiminde (DVE/İHE) öğretmenlere ve uygulayıcılara destek olmaktır. Demokratik vatandaşlık yeterlilikleri, DVE/İHE'nin temel ilkeleri ve demokrasi ve insan hakları eğitiminde tüm okul yaklaşımı da dahil olmak üzere, DVE ve İHE alanındaki temel sorulara değinmektedir..

El kitabı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm DVE/İHE'nin temel ilkelerini, anlamlı ve uygulayıcıya faydalı olduğu ölçüde, ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. İkinci bölüm gerekli olan rehberliği ve öğrenciler için yapıcı ve etkileşimli bir öğrenme sürecinin tasarlanabilmesi, desteklenebilmesi ve değerlendirilebilmesi için ihtiyaç duyulan araçları sunmaktadır. Üçüncü bölüm ise DVE/İHE alanındaki öğretmen ve öğrenciler için çeşitli araçlar sunmaktadır.

Serinin içindeki diğer ciltler ise DVE/İHE alanında ilköğretimden ortaöğretime kadar öğrenciler için somut öğretim modelleri ve materyalleri sunmaktadır.

Bu elkitabı 6 ciltlik serinin 1'inci cildir:

DVE/İHE Cilt I: *Demokrasi için Eğitim – öğretmenler için demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimiyle ilgili materyaller*

DVE/İHE Cilt II: *Demokrasiyle büyüme – Demokratik vatandaşlık ve insan haklarına dair ilkökul düzeyindeki ders planları*

DVE/İHE Cilt III: *Demokrasi içinde yaşamak – Alt ortaöğretim düzeyine yönelik DVE/İHE ders planları*

DVE/İHE Cilt IV: *Demokrasiye Katılım – Demokratik vatandaşlık ve insan haklarına dair üst ortaöğretim düzeyi için ders planları*

DVE/İHE Cilt V: *Çocuk Haklarını Keşfetmek – İlkokul düzeyi için dokuz tane kısa proje*

DVE/İHE Cilt VI: *Demokrasiyi öğretmek – Demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi için modeller*

www.coe.int

Avrupa Konseyi'nde neredeyse tüm Avrupa'yı kapsayan 47 üye devlet bulunmaktadır. Konsey, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile kişilerin korunmasına dair diğer referans metinlere dayalı olarak ortak demokratik ve yasal ilkelerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1949 yılında kurulmasından bu yana, Avrupa Konseyi uzlaşının sembolü haline gelmiştir.

ISBN 978-92-871-6920-4

9 789287 169204
€19/US\$38

<http://book.coe.int>

Avrupa Konseyi Yayınıdır